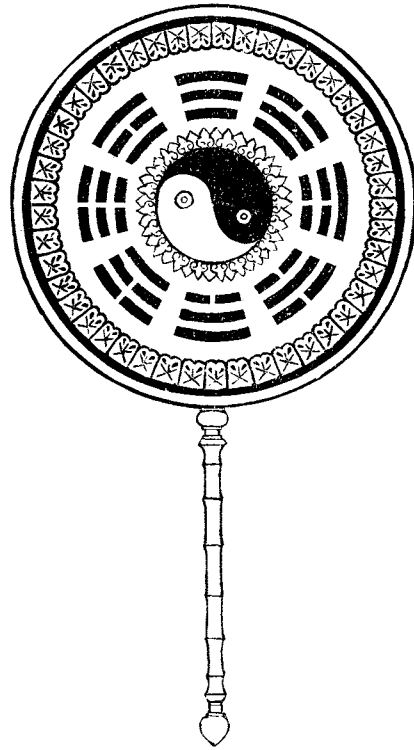

ตำนาน เรื่องเครื่องโต๊ะแถวขยับัน

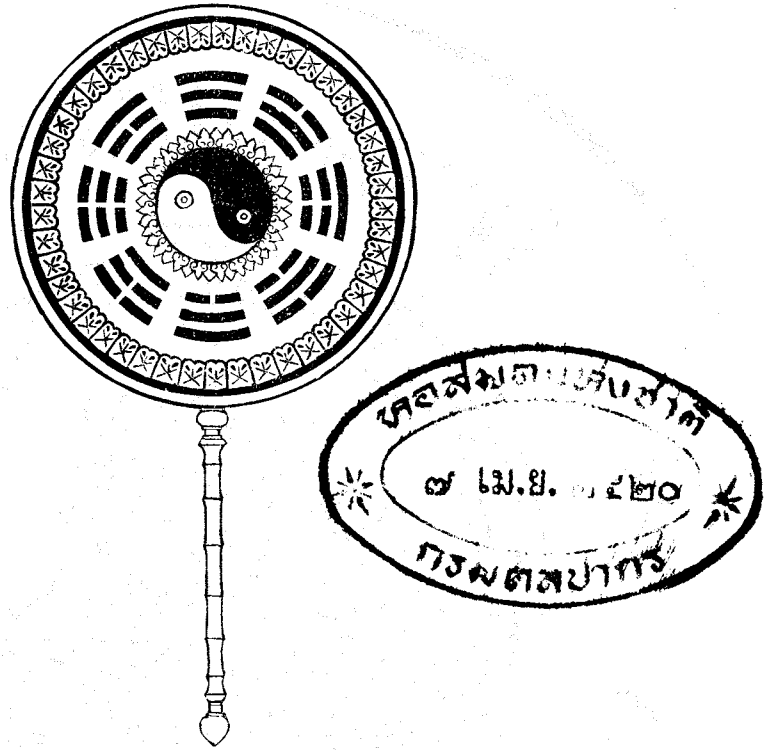
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ ทรงนิพนธ์

พิมพ์ครั้งแรก

แจกในงานพระศพพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปรีดา

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ไทย ปีพิมพ์ พ. ศ. ๒๔๖๐

ตำนาน เรื่องเครื่องโต๊ะแถวขยับัน

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ ทรงนิพนธ์

พิมพ์ครั้งแรก

แจกในงานพระศพพระวรวงษ์เธอ พระองค์เจ้าปรีดา

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ไทย ปีพิมพ์ พ. ศ. ๒๔๖๐

ด้วยอำนาจ

กฏ. พ.ศ. ๒๕๖๓ มาตรา ๑

เลขที่ ๓/๓

๗๓๘.๒๘

เลขที่ ๑ ๕๙๕๓๗

เลขที่ ๑๑. 103709

คำนำ

หนังสือเรื่องนี้เป็นเรื่องแต่งขึ้นใหม่ เติมหม่อมราชวงศ์หญิง
ลินจี ปราโมช ณกรุงเทพ ในพระวรวงษ์เธอ พระองค์เจ้าปรีดา มา
แจ้งความต่อกรรมการหอพระสมุดวชิรญาณ ว่ามีความศรัทธาจะ
พิมพ์หนังสือเป็นของแจกในงานพระศพพระบิดาสักเรื่อง ๑ ขอให้
กรรมการหอพระสมุดสำหรับพระนครเลือกเรื่องหนังสือให้ ข้าพเจ้า
เป็นผู้เลือก เลือกไปพบพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอธิบายเรื่องศิริมงคลของจีนอันกำหนดเป็น ฮก
ลก ชิว สำหรับเขียนลวดลายสิ่งของต่าง ๆ มีเครื่องถ้วยชามแล
เครื่องโต๊ะโต๊ะเป็นต้น เห็นว่าเหมาะดี ค้วยเป็นหนังสือสภาสิต
แลเป็นพระราชนิพนธ์ ทั้งตัวเรื่องเนื่องในพระเกียรติคุณอย่าง ๑
ของพระองค์เจ้าปรีดา คือซึ่งทรงทราบชานชานาญในเรื่องเครื่อง
โต๊ะแลถ้วยชามยิ่งกว่าผู้อื่นโดยมาก แต่พระราชนิพนธ์นั้นไม่ยาว
ถึงจะพิมพ์เป็นเล่มสมุดโดยลำพังได้ จึงคิดว่าจะเอาพระราชนิพนธ์
ตั้งเป็นหลักแล้วแต่งเรื่องประกอบ ว่าค้วยเครื่องโต๊ะแลถ้วยชาม
ที่ไทยเราชอเล่นได้มาแต่โบราณ พิมพ์เป็นหนังสือแจกในงานพระ
ศพพระองค์เจ้าปรีดา เห็นว่าผู้ที่ได้รับแจกไปคงจะชอบอ่าน แล
จะเป็นประโยชน์บำรุงความรู้ถ้วยชามอย่าง ๑

ครั้นเมื่อจะลงมือเรียบเรียง มาคิดเห็นว่าผู้ที่อ่านหนังสือ
เรื่องนคจะมี ๒ จำพวก จำพวก ๑ เป็นผู้เอาใจใส่ฤๅเคยเล่นกระ

(๒)

ขวนเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน อีกจำพวก๑ ไม่เคยเอาใจใส่ในเรื่องเครื่อง
โต๊ะแลด้วยขันมาแต่ก่อน ถ้าจะให้หนังสือเรื่องนี้อ่านได้ทั้ง ๒
จำพวก จำจะต้องแต่งเป็นทางตำนาน ให้รู้เรื่องราวประวัติกาล
ของเครื่องด้วยขันแต่แรกเกิดขึ้นแลมีมาในเมืองไทย แล้วจึงกล่าว
ออกไปถึงเครื่องโต๊ะแลด้วยขันที่เล่นกันมาแต่ก่อน แต่เรียบเรียง
ทางนี้มักที่จะต้องค้นคว้าหาความรู้อยู่อีกหลายอย่าง แต่พื่อ
ข้าพเจ้ามีหนังสือตำราเครื่องด้วยขัน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ประทานไว้แต่เมื่อคราวเล่นเครื่อง
โต๊ะกันเมื่อในรัชกาลที่ ๕ พอจะหาใครขอยืมส่วนจากหนังสือที่นาย
คลแดนที่แต่งเล่มนี้ได้เรื่อง ๑ แลยังตรวจพบหนังสือซึ่งเกี่ยวกับ
เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน พิมพ์ไว้ในหนังสือชิวญาณอีก ๔ เรื่อง
คือ ตำราขัน เข้าใจว่าพระองค์เจ้าปรีดาเองเป็นผู้เรียบเรียงทุกเล่ม
ถวายเมื่อในรัชกาลที่ ๕ เรื่อง ๑ แลเล่มเทศน์มหาพนแต่งว่าด้วย
เครื่องโต๊ะซึ่งตั้งประกวดกันเมื่อในรัชกาลที่ ๔ เรื่อง ๑ บัญชีโต๊ะ
เครื่องบูชาที่ตั้งประกวดกันครั้งแรกในรัชกาลที่ ๕ เรื่อง ๑ เพลงยาว
ของพระยาโยธาเขื่อนขันธุ์ (โตผกษิ) แต่งทลเกล้าฯ ถวายว่าด้วย
เครื่องโต๊ะที่ตั้งประกวดกันคราวนั้นเรื่อง ๑ นอกจากนี่ยังพบเรื่องราว
เย็บเตล็ดในหนังสืออื่นๆ ที่จะตรวจสอบในทางตำนานได้อีก ข้าพเจ้า
จึงลงมือแต่งหนังสือเรื่องนี้

ต่อมาเมื่อการที่ข้าพเจ้าแต่งหนังสือเรื่องนี้ ทราบถึงท่านผู้
ที่ที่เคยเป็นกรรมการ ตักสินประกวดเครื่องโต๊ะมาด้วยกันเมื่อใน
รัชกาลที่ ๕ มีหลายพระองค์หลายท่านแนะนำแก่ข้าพเจ้าว่า ไหน ๆ

(๓)

จะแต่งตั้งสื่อเรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบันแล้ว ควรจะพิจารณาถึง
ลักษณะการที่เล่นเครื่องโต๊ะกันเมื่อในรัชกาลที่ ๕ ลงไว้เสียด้วย ด้วย
ลักษณะการเล่นเครื่องโต๊ะครั้งนั้น นับว่าเป็นการครึกครื้นยิ่งกว่า
ครั้งไหน ๆ ที่ได้เคยมีมาแต่ก่อน ถ้าทั้งไว้นั้นหมดสิ้นตัวผู้ที่ได้เคย
เล่นเสียแล้ว ก็จะไม่ไปผิด ๆ ถูก ๆ ถูกหลอนก็จะไม่ได้รู้ความ
จริง ข้าพเจ้าได้รับคำแนะนำเช่นนั้นก็เกิดความศรัทธาจึงพยายาม
แต่งตั้งพิจารณาถึงลักษณะการที่เล่นเครื่องโต๊ะเมื่อในรัชกาลที่ ๕ ด้วย
เพราะฉะนั้น หนังสือที่ข้าพเจ้าแต่งเล่มนี้ ถ้าว่าโดยรูปเรื่อง เป็น ๒
ตอน ตอนที่ ๑ ว่าด้วยตำนานเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน แต่ต้นสมคิดลง
ไปจนถึงหน้า ๑๖๓ ซึ่งแต่งสำหรับอ่านกันเป็นสาธารณะ ตอนนั้นไปเป็น
ตอนที่ ๒ ว่าด้วยลักษณะการเล่นเครื่องโต๊ะเมื่อในรัชกาลที่ ๕ แต่งสำ
หรับเป็นทวารุภของผู้ที่ได้เคยเป็นกรรมการ ฤๅเฉพาะผู้อ่านที่อยาก
ทราบว่าครั้งนั้นเล่นโต๊ะกันอย่างไร.

ในการแต่งตั้งหนังสือเรื่องนี้ ข้าพเจ้าได้รับความอุปการะ
ของท่านผู้อื่นอีกมาก เป็นต้นแต่ได้ไปคพิพิภณฑท์สถานหลาย
แห่ง คือพิพิภณฑท์หลวงในกรุงเทพฯ ๑ แห่ง ๑ อุตทยาพิพิภณฑท์
แห่ง ๑ พิพิภณฑท์ของพระยาอุเทนเทพโกสินทร (ประสาร บุรณศิริ)
แห่ง ๑ พิพิภณฑท์ของพระยาสุนทรพิมล (เผด็ วสุวัต) แห่ง ๑
พระยาวิจิตรณรงค์ (ค็ย สวรรณทัต) แห่ง ๑ ท่านผู้เป็นเจ้าของพนักงาน
แลเจ้าของพิพิภณฑท์เหล่านั้น ได้มีแก่ใจเอื้อเฟื้อมาก นอกจากนั้นยัง
อาไศรยปลูกษาหรือไต่ถาม แลได้รับความแนะนำของท่านผู้อื่นมี

(๔)

หลายพระองค์หลายท่าน จะกล่าวแต่เฉพาะท่านผู้ที่ได้ช่วยเหลือ
เป็นพิเศษนี้ คือ :

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรวรฤทธิ ไท่ทรงช่วยตรวจ
สอบเรื่องเหรียญ แลของรางวัลไต่

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์
ไต่ทรงช่วยตรวจตราทุกทั้งต้นฉบับที่ข้าพเจ้าแต่งแต่ต้นจนปลาย

พระเจ้าพญาเธอ กรมหลวงปราจิณกิติบดี ประธานชาญ
ของกรมราชเลขาณการมาให้สอบขึ้นเชิงข้อแลใหม่ทอง.

หม่อมเจ้าภคคีเกษม ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่น
ทิฆามวงษ์ประวดี ไต่ให้สมัคตำราเครื่องถ้วยของจีน นายคุณ
แลนค์แต่งฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒

เจ้าพระยาภาสกรวงษ์ บอกให้จกกลอนนามเจ้าของถ้วย
แลเจ้าของเครื่องไต่เมื่อครั้งรัชกาลที่ ๔

พระยาเสถียรสุรประเพณี (ชม ชมแล้ว) ไต่ช่วยในการสอบ
ชาญของนายกรรมการตรวจไต่ครั้งรัชกาลที่ ๕

พระยาราไชยสุริยาธิบดี (พื่อน ศิลป์) ไต่ช่วยชี้แจงเรื่องไต่
หลวงในรัชกาลที่ ๕ แลชาญเชิงข้อใหม่ทอง

พระยาศรีสุทศิ์สถิตย์ (จัน พรหมณะนันท์) ไต่เป็นผู้ชี้
แจงแนะนำในเรื่องถ้วยขึ้น

อาจารย์จันวงศ์สมาชิวัตร ไต่เป็นผู้ชี้แจง ในเรื่องเครื่องบูชาจีน
หลวงเงินจันอักษร ไต่เป็นผู้แนะนำในเรื่องภาษาจีนแลเป็นผู้
รับชระที่ขบถสืบสวนไต่ตามความต่าง ๆ ที่ต้องการ

(๕)

นายกิต ใ้ช่วยชี้แจงเรื่องการทำเครื่องถ้วยในเมืองจีน
จีนเทียบมชุน ใ้ช่วยแนะนำกระบวนการเงิน

ข้าพเจ้ารู้สึกขอบพระคุณพระคุณเจ้านาย และขอบคุณท่าน
ทั้งหลายเหล่านั้นในการที่ใ้ช่วยเหลือ ทั้งที่กล่าวมาในตอนก่อน
แลตอนนี้เป็นอันมาก แลยังต้องขอขบใจหม่อมราชวงศ์หญิงลิ้นจี่ด้วย
โดยเฉพาะอีกโสด ๑ ค้วยเมื่อแรกจะแต่งหนังสือเรื่องนี้ หม่อมราช
วงศ์หญิงลิ้นจี่ขอให้กรรมการหอพระสมุด ฯ ช่วยจัดการพิมพ์ใ้ค้วย
แลอยากจะวางเงินค่าพิมพ์ใ้ไว้ ในหอพระสมุด ฯ ให้เสร็จ ข้าพเจ้า
จึงกระจำนวนเงินใ้ ใ้เอาเงินมาส่งใ้เสร็จแล้ว ครั้นข้าพเจ้า
แต่งหนังสือเรื่องนี้มา เห็นเรื่องยาวจะยาวไปกว่าจำนวนตอนที่พิมพ์
จึงคิดจะยติจบลงเสียครั้ง ๑ ใ้ขอกแก่ผู้ใ้ใจใ้ในการแต่ง
หนังสือเรื่องนี้ใ้ทราบบางคน ความนั้นทราบไปถึงหม่อมราชวงศ์
หญิงลิ้นจี่ จึงมายอกข้าพเจ้าว่า ขอใ้ข้าพเจ้าแต่งต่อไปตามพอใจ
เถิด ถ้าเงินค่าพิมพ์ที่ส่งใ้ไว้ไม่พอจะเพิ่มใ้ใ้ อีก ค้วยเหตุนี้จึงใ้
แต่งต่อไปจนตลอดเรื่อง.

เมื่อพิมพ์หนังสือเสร็จแล้ว มาอ่านตรวจดู พบที่ผิดอัน
ควรจะต้องขอกแก่ใ้ไว้ในคำนำนั้แห่ง ๑ กัยอธิบายยังขาดอยู่แห่ง ๑
ที่ผิดนั้นคือหน้า ๘ ตรงกล่าวค้วยที่ทำการถ้วยในเมืองจีน ตรง
หมายเลข ๒ ว่า “ที่ตำบลยั้งเคยแขวงเมืองแต่จิว ในมณฑล
กวางไส” นั้นผิดไป ที่ถูกควรจะเป็น “มณฑลกวังตุ้ง” ที่ว่า
ขาดคำอธิบายแห่ง ๑ นั้น คือหน้า ๕๗ กล่าวถึงเรื่องทำกระเบื้อง
เคลือบในเมืองไทย ว่าเมื่อครั้งกรุงเก่าปรากฏในจดหมายเหตุว่า

(๖)

มุงกระเบื้องเคลือบแต่ ๒ แห่ง คือที่พระที่นั่งรัตนัญมหาปราสาท
เมืองลพบุรีแห่ง ๑ ที่วัดบรมพุทธารามในกรุงเก่าอีกแห่ง ๑ ข้าพเจ้า
เห็นว่าจะเป็นกระเบื้องสั่งมาแต่เมืองจีน ราคาแพงจึงมิได้มุงแพร่
หลายไปในที่อื่น ๆ เพราะฉะนั้นเข้าใจว่าครั้งกรุงเก่าคงจะไม่ได้ทำกระ
เบื้องเคลือบในเมืองไทยเหมือนในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ ข้อสันนิ
ฐานอันนี้ชกกับหนังสือพระราชพงษาวดาร คุ้มในหนังสือพระราช
พงษาวดารกล่าวว่า โปรดให้หมื่นจันทราษ่างเคลือบทำกระเบื้อง
เคลือบสีเหลืองชนมุงหลังคาโบสถ์วิหารวัดบรมพุทธาราม ข้าพเจ้า
ไม่เชื่อหนังสือพระราชพงษาวดารตรงนี้ด้วยเหตุ ๒ ประการ ประการ
ที่ ๑ เศษกระเบื้องเคลือบที่พบทั้งที่กรุงเก่าแลที่ลพบุรีได้ตรวจกัน
หลายคน เห็นเนื้อดินสีอ่อนเป็นดินเมืองจีน มิใช่ดินเมืองไทย อีก
ประการ ๑ ถ้าทำกระเบื้องเคลือบได้คงมุงแพร่หลายออกไปหลาย
แห่ง เหมือนอย่างที่ได้ในกรุงรัตนโกสินทร์ เห็นว่าครั้งกรุงเก่าทำไม่
ได้เอง จึงมุงน้อยแห่งนัก เมื่อมุงวัดบรมพุทธารามจึงเห็นเป็น
การแปลกปลาด จนพากันเรียกชื่อวัดนี้ว่า “วัดกระเบื้องเคลือบ”
แต่ถ้าหากว่าความสันนิฐานของข้าพเจ้าจะผิดไป ความจริงกระ
เบื้องนั้นทำที่ในกรุงเก่า ดังกล่าวในหนังสือพระราชพงษาวดารใช้
นำเข้าใจว่าเห็นจะได้ช่างเคลือบเข้ามาเมื่อในครั้งแผ่นดินสมเด็จพระ
นารายณ์มหาราช ทำกระเบื้องเคลือบมุงพระที่นั่งรัตนัญมหาปราสาท
กับพระวิหารหลวงวัดมหาธาตุเมืองลพบุรีอีกแห่ง ๑ (ข้าพเจ้าฟังชน
ไปพบเศษกระเบื้องเคลือบมีเรขารายอยู่ที่พระวิหารหลวง) บางทีจะ
เป็นช่างคนนั่นเอง อยู่มาจนแผ่นดินสมเด็จพระเพทราชาด้วยระยะ

(๗)

เวลาไม่ห่างกันนัก จึงโปรดให้ทำกระเบื้องเคลือบขึ้นมุงวัดบรม
พุทธาราม ความที่กล่าวมาในข้อนี้แล้วแต่ท่านผู้อ่านจะวินิจฉัย
กันเทอดู.

ข้าพเจ้าหวังใจว่า ท่านทั้งหลายที่ใคร่หนังสือเรื่องนี้ไป คง
จะพอใจอ่าน แต่ถ้าหากท่านผู้ใดเห็นว่าความรู้ในเรื่องเครื่องถ้วย
ที่แสดงไว้ในหนังสือเรื่องนยงวิปลาศคลาศเคลื่อนไหว ฤ็ว่าไม่ถูกต้อง
สมควรแก่เรื่องที่แต่ง เหตุว่าเรื่องเครื่องถ้วยนี้ ข้างฝรั่งเขาถือกัน
ว่าเป็นความรู้อันถูกต้องอย่าง ๑ และมีหนังสือเรื่องเครื่องถ้วยแต่งไว้
ในภาษาต่างประเทศมากมายหลายฉบับ จะเห็นว่าข้าพเจ้าแต่งไม่
ทันเทียมที่ชาวต่างประเทศเขาแต่งได้ ถ้าท่านผู้ใดนึกทีเคยเช่น
นั้นไซ้ ขอจงได้เข้าใจว่า ข้าพเจ้ามิใช่ผู้ชำนาญในเรื่องเครื่องถ้วย
เหตุใดจึงแต่งหนังสือเรื่องนี้ ได้กล่าวไว้ข้างต้นค้ำน่านแล้ว ความ
มุ่งหมายของข้าพเจ้ามีอยู่เพียงเท่าที่กล่าวไว้เท่านั้น.

อุภัยงพำพภพ. สภานายก

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๐

(๘)

ประวัติพระวรวงษ์เธอ พระองค์เจ้าปรีดา

พระวรวงษ์เธอ พระองค์เจ้าปรีดา ม ส ม, ท จ ว, น ช, รัตนารณณ์ ม ป ร ๔, จ ป ร ๒, ร จ พ, องคมนตรี เป็นพระโอรส ผู้ใหญ่ของพระเจ้าบรมวงษ์เธอชั้น ๒ กรมขุนวรจักรธรานุภาพ หม่อม พลับเป็นหม่อมมารดา ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๖ แรมค่ำ ๓ ปี มแมจุลศักราช ๑๑๘๗ พ.ศ. ๒๓๗๘ ในรัชกาลที่ ๓ แต่เมื่อพระบิดา ยังดำรงพระยศเป็นพระองค์เจ้าปราโมช เสด็จประทับอยู่ที่วังไกล ประตูลำราญราษฎร์ ตรงที่เป็นวังพระเจ้าบรมวงษ์เธอ กรมหลวง พรหมวรานุรักษ์อยู่บัดนี้

กรมขุนวรจักร ๑ อยู่ในพระเจ้าน้องยาเธอพระองค์ ๓ ซึ่ง ตั้งพระไทยจงรักภักดี แลเป็นที่สนทษิตชอยพระราชอิชยาไศรยใน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงแสดงความอันนไว้ ให้ปรากฏในคำประกาศถึง ๒ ครั้ง ในประกาศครั้งทรงตั้งเป็นกรม หมิ่นว่า “เป็นพระเจ้าน้องยาเธอ อันสนทษิตไช้ ไกลพระองค์มาช้านาน แลได้ทำราชการสนองพระเดชพระคุณแต่ยังทรงพระเยาว์มา” ในประกาศเมื่อเลื่อนเป็นกรมขุนว่า “เป็นพระเจ้าน้องยาเธออันสนท ใต้ติดตามเสด็จอยู่ด้วยร่วมสุขร่วมทุกข์มานาน แต่ยังทรงพระ เยาว์มา เป็นที่ไว้วางพระราชหฤไทยไช้ชิตทั้งข้างน่าข้างในไกล เคียงค้อมบัดนี้” ดังนี้ ด้วยเมื่อในรัชกาลที่ ๓ กรมขุนวรจักร ๑ เสด็จไปปฏิบัติแลทรงรับใช้สอย ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัวตลอดเวลาที่ทรงผนวช ส่วนพระองค์เจ้าปรีดาเมื่อทรง
เจริญพระชนมายุ พอลตามเสด็จพระบิดาไค้ ก็ไค้ โศภยเสด็จไป
ปฏิบัติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย จึงทรงพระ
เมตตาตามาแต่ในครั้งนั้น ความชอบของพระองค์เจ้าปรีดาชื่อนี้ได้
ยกย่องไว้ในประกาศนียบัตร เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว พระราชทานเหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ ๔ เมื่อขึ้นโรง
พ.ศ. ๒๔๔๗ แลเข้าใจว่าเป็นมูลเหตุอันหนึ่งซึ่งพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้บรรดาม่อมเจ้าชายในกรมขุน
วรจักร ๗ ทรงผนวชในคณะธรรมยุติกามาทุกองค์ ไม่ได้พระราช
ทานอนุญาตเช่นนั้นเป็นสามัญทั่วไป หม่อมเจ้าในบางกรมซึ่งทรง
พระราชดำริเห็นว่า พระบิดามีปิตุพัชมาในคณะมหานิกาย ทั้ง
เช่นหม่อมเจ้าในกรมหมื่นนุคมนตรีเป็นต้น ถึงจะสมัครทรงผนวช
ในฝ่ายธรรมยุติกาก็ไม่พระราชทานพระบรมราชานุญาต โปรดให้
เป็นไปตามนิยมของพระบิดามาแต่เดิมจนตลอดรัชกาล

มาถึงในรัชกาลที่ ๔ กรมขุนวรจักร ๗ ไค้ทรงปฏิบัติราชการ
ต่าง ๆ หลายตำแหน่ง ในส่วนราชการแผ่นดิน โปรดให้ทรงชำระ
ความรับสั่ง แลว่ากรมช่างกระเจก กรมฉนวนหก แลต่อมาเข้าใจว่า
ตั้งแต่ขึ้นโรง พ.ศ. ๒๓๘๘ เมื่อกรมพระพิพิธโภคภูเบนทร์สิ้นพระ
ชนม์ โปรดให้ทรงกำกับราชการกรมเมือง ครั้นถึงปีเถาะ พ.ศ. ๒๔๓๐
เมื่อเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ถึงชีพิตักษัย กษัตริย์ยังคมลาออกจาก
ตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ โปรดให้กรมขุนวรจักร ๗
เป็นเสนาบดีว่าการต่างประเทศมาจนตลอดรัชกาล ส่วนราชการ

ในพระองค์ โปรดให้ทรงกำกับกรมหมอแลเป็นผู้อำนวยการสร้าง
 วัชรราชประดิษฐ แลรับราชการเบ็ดเสร็จอีกหลายอย่าง ดังเช่น
 เป็นเจ้าหน้าที่จัดการเลี้ยงโต๊ะแขกเมือง แลเลี้ยงโต๊ะพระราชทานพระ
 บรมวงษานวษั และข้าราชการเวลาเกษัตฤกษ์ เช่นปีใหม่เป็นต้น
 อันเป็นการอย่างใหม่เพิ่งเริ่มมีขึ้นในครั้งนั้น ในเวลาเมื่อกรม
 ขนวรจักร ฯ ทรงปฏิบัติราชการต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ พระองค์เจ้า
 ปรีทาก็ได้มีหน้าที่ช่วยพระบิดา ทรงใช้สอยตามฐานะที่เป็นหม่อม
 เจ้าชายใหญ่ในกรมมาตลอดเวลาที่ทรงปฏิบัติราชการนั้น ฯ

ถึงรัชกาลที่ ๕ กรมขนวรจักร ฯ สิ้นพระชนม์เมื่อขวอก
 พ.ศ. ๒๔๓๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราช
 ดำริเห็นว่า พระองค์เจ้าปรีทาทรงสนทนิตในการช่าง จึงทรงพระ
 กรุณาโปรดให้ยังคัยการกรมช่างกระเจกต่อมา แลในสมัยนั้นกรม
 ช่างต่าง ๆ ถึงจะเรียกชื่อต่างกัน เป็นช่างโน้นช่างนี้ ที่จริงไม่ได้
 ทำราชการแต่เฉพาะช่างอย่างนั้นอย่างเดียว คงมีช่างทำการเบ็ด
 เสร็จอย่างอื่นได้ด้วยกันทุกกรม ผู้ที่เป็นอธิบดีก็ต้องเข้าใจการ
 ช่างอย่างอื่น นอกจากที่เรียกชื่อเฉพาะกรมด้วย พระองค์เจ้าปรีทา
 ได้ว่ากรมช่างกระเจก จึงได้เป็นนายช่างพระองค์ ๑ ซึ่งสำหรับรับ
 ราชการเบ็ดเสร็จต่าง ๆ เช่นทำกระทงใหญ่ แลการค้ำพระเมรุ
 เป็นต้น แลการอย่างอื่น ๆ ซึ่งเนื่องด้วยการช่างอีกหลายอย่าง
 เจริญเกียรติคุณมาโดยลำดับ ถึงปีมเสง พ.ศ. ๒๔๒๔ ทรงพระ
 กรุณาโปรดให้สถาปนาพระเกียรติยศขึ้นเป็นพระองค์เจ้า มีสำเนา
 คำประกาศกระแสพระบรมราชโองการดังนี้ :—

“คุณมัตถ์ พระพุทธศาสนกาล เป็นอภิศภาคล่วงแล้ว
๒๔๒๔ พรรษา ย้ตยบันกาลสัพยสังวัจนรสวณมาศ กาศยัณญ์ อัฐิมิ
คิถักรวรวริเขตกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา
จุฬาลงกรณ์ ฯลฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริห์
ว่า พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนวรจักรธรานุภาพ ได้รับราชการ
ฉลองพระเศษพระคุณ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทั้งการใหญ่การน้อยซึ่งเป็นที่ลำบากมาเป็นอันมาก มิได้มีความ
หวาดหวั่นครั่นคร้ามอันใด ตั้งพระไทยเอาพระบารมีพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวเป็นที่ตั้ง ก็ได้ให้ราชกิจนั้น ๆ สำเร็จไปได้เป็นอัน
มาก ครั้นมาถึงในแผ่นดินย้ตยบันนี้ ยังหาทันทีจะทรงทนย้งาร
เลื่อนพระเกียรติยศขึ้นให้สมแก่ความชอบความดีอย่างหนึ่งอย่างใด
ไม่ ก็เสด็จสิ้นพระชนม์ไปเสียก่อน ย้คันทรงพระราชดำริห์ถึง
ความดีของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนวรจักรธรานุภาพซึ่งมีมา
แต่ก่อนนั้น จึงทรงพระราชดำริห์เห็นว่า หม่อมเจ้าปรีดาซึ่ง
เป็นพระโอรสผู้ใหญ่ ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนวรจักรธรานุ
ภาพ ได้คุ้นเคยในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทมาช้านาน แลได้รับราช
การมาแต่ในครั้งรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมา
เนื่อง ๆ ครั้นภายหลังได้ย้คับการกรมช่างกระเจก ต่อพระเจ้าบรม
วงศ์เธอ กรมขุนวรจักรธรานุภาพสืบมา มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด
ในราชกิจทั้งปวง สมควรที่จะรับตำแหน่งยศเป็นพระองค์เจ้า แสด
พระเกียรติยศพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนวรจักรธรานุภาพให้
ปรากฏ แลรับราชการฉลองพระเศษพระคุณต่างพระเนตรพระกรรณ

ลี้ไปได้ จึงมีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสรสิงหนาทคำรัส
สั่งให้เสนาพานาหม่อมเจ้าปรีดา ขึ้นเป็นพระองค์เจ้า และมีคำนำหน้าพระ
นามตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า
ปรีดา มุสิกนาม จงเจริญพระชนมายุพรรณศุขพลปฏิภาณ คุณ
สารสมบัติ สรรพศิริสวัสดิพิพัฒน์มงคลทุกประการ ให้มีอิศริยยศ
ถาบันศักดิ์เหมือนพระองค์เจ้าแต่ก่อน พระราชทานให้ทรงศักดินา
๓๐๐๐ เพิ่มทวีมากขึ้นกว่าธรรมเนียมเดิม ทำราชการฉลองพระ
เดชพระคุณลี้ไป ขอให้พระเกียรติคุณออกฤกษ์ปรากฏตั้งอยู่
สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ”

พระองค์เจ้าปรีดาได้รับความศึกษาอบรม และมีโอกาสที่ได้
ช่วยราชการต่าง ๆ ในพระบิตามามากก็จริง แต่พระอัยยาไครยพอ
พระไทยแต่การช่าง ไม่ชวนช่วยในราชการอย่างอื่น จึงได้มี
ตำแหน่งเพียงบังคับการกรมช่างอย่างเดียว แต่พระองค์เจ้าปรีดา
เป็นผู้ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงคุ้นเคยมาแต่
เมื่อยังเป็นหม่อมเจ้าอยู่ในรัชกาลที่ ๔ ถึงปรากฏอยู่ในประกาศทรง
ตั้งเป็นพระองค์เจ้านั้น จึงทรงใช้สอยการอย่างอื่น ๆ นอกจากการ
ช่างเนื่อง ๆ เช่นในเวลาทรงสำราญพระราชอิริยาบถประพาศเครื่อง
เล่นหัว มีเครื่องถ้วยจีน แลเครื่องตั้งโต๊ะบูชาเป็นต้น เวลามีกิจการ
ทรงใช้สอย พระองค์เจ้าปรีดาขอมุสาหะเข้าไปสนองพระเดชพระ
คุณไม่ว่ากลางวันกลางคืน แม้ในเวลาเมื่อมีพระชันษามากแล้ว
ก็ไม่ย่อหย่อน จนพวกชนชั้นหม่อม ๆ ต้องออกปากชมความมุสาหะกัน
โดยมาก.

(๓๓)

ที่จริงการเล่นหัว เป็นการจำเอนแก่อิริยาบถของมนุษย์ เพื่อ
จะให้น้ำใจอันต้องตรากตรำทำกิจการต่าง ๆ ได้ มีเวลาพักผ่อนบ้าง
เป็นครั้งเป็นคราว ด้วยเหตุนี้จึงเรียกกันเป็นสามัญว่า “เล่นแก้รำ
คาญ” ในกระบวนการเล่นแก้รำคาญอันปราศจากโทษ ซึ่งเป็น
ของเจ้านายแลข้าราชการผู้มีบันดาศักดิ์ก็ชอบเล่นกันเมื่อในรัชกาล
ที่ ๔ ฤๅแม้ตลอดมาในรัชกาลที่ ๕ นอกจากเรื่องวรรณคดี แลเรื่อง
คนตัวแล้ว ก็เหมือนจะมีน้อยสิ่งที่เกี่ยวข้องที่พระองค์เจ้าปรีดาไม่ได้
เล่นแต่ไม่ทรงชำนาญ มักพอพระไทยในทางข้างเล่นบ้างเรื่อง
ฤๅเล่นเล็กล้อสรรพะสม เช่นเลี้ยงสัตว์ คือ เลี้ยงม้า เลี้ยงนกพิราบ
นกเขา นกคิริยูน นกสีชมภู เลี้ยงปลาเงินปลาทอง แลปลาเข็ม
เล่นต้นไม้ ตั้งแต่ต้นไม้คัต ไม้ ไครทอน ขอนแผลโหระ กระจับปี่
สิ่งของเล่นสรรพะสม เล่นทั้งเครื่องแก้ว เครื่องสำริด ยืนชา ถ้วยชา
กระถางต้นไม้ แลเครื่องโต๊ะบูชา สมัยใดเล่นของอย่างใดกัน
ในสิ่งที่กล่าวมานี้ คงปรากฏว่าพระองค์เจ้าปรีดาทรงด้วย ที่จะเวลานั้น
น้อย ชำนาญชำนาญในการเหล่านั้นยิ่งกว่าผู้อื่นโดยมาก จนเป็น
ที่นับถือของคนอื่น ๆ ที่ชอบเล่นของอย่างเดียวกัน โดยพระอภัย
ไศรยแผ้วแผ่ ช่วยแนะนำบ้าง ประทานสิ่งของเหล่านั้นแก่ผู้ที่เล่น
ด้วยกันบ้าง จึงมีผู้ชอบพอกว้างขวาง เช่นเมื่อกลับจับเล่นเครื่อง
โต๊ะกันเมื่อในรัชกาลที่ ๕ ก็นับถือกันว่าพระองค์เจ้าปรีดาเป็น
อาจารย์พระองค์ ๑ ถึงเรียกกันว่า “มหามุนี” เป็นที่ปฤกษาของ
บรรดาผู้ที่เล่นโต๊ะกันในชั้นหลังทั่วไป
ตั้งแต่ในตอนปลายรัชกาลที่ ๕ มาจนในรัชกาลปัจจุบัน

(๑๔)

พระองค์เจ้าปรีดาทรงพระชราทพลภาพ ไม่ใคร่จะได้เสด็จไปในที่
สสมาคม เว้นแต่เวลาที่มีการงานสลักสำคัญ ต้องอยู่แต่กับวังเสวย
หลายปี แต่ก็คงที่เป็นที่นับถือของเจ้านาย เวลาสงกรานต์เสด็จไป
ถวายรดน้ำกันโดยมาก พระองค์เจ้าปรีดาประสูติเป็นพระโรคเรื้อ
รังมาช้านาน สิ้นพระชนม์เมื่อเมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๗
คำนวณพระชันษาได้ ๘๐ ปี

สารบัญ

ตำนานเรื่อง เครื่องโต๊ะแลถวยบั้น

ว่าทวยกำเนิดเครื่องถวย	หน้า ๓
เครื่องถวยทจีนแรกทำ	” ๒
เครื่องถวยแรกไปถึงยุโรป	” ๓
ตำนานการทำเครื่องถวยในเมืองจีน	” ๔
เหตุที่เกิดเครื่องถวยอย่างคืออย่างเลว	” ๕
ตำบลต่าง ๆ ที่ทำเครื่องถวยในเมืองจีน	” ๗
วิธีทำเครื่องถวยกังไส	” ๗
ตำนานการทำเครื่องถวยฝรั่งแลถวยบั้น	” ๑๓
ประเภทเครื่องถวยจีน	” ๑๕
ว่าทวยลายจีน (พระราชาธิบดีในรัชกาลที่ ๕)	” ๑๗
นิมิตมงคลอันเป็นหลักของลายจีน	” ๑๘
กรรม ๓ ประการคือ ชก, ลก, ชิว	” ๒๐
ชก, ลก, ชิว เทียบทวยพระเป็นเจ้าทั้ง ๓	” ๒๑
ชก, ลก, ชิว โดยนาม	” ๒๒
แสดง ชก, ลก, ชิว โดยรูปมนุษย์	” ๒๓
แสดง ชก, ลก, ชิว โดยรูปสัตว์	” ๒๔
แสดง ชก, ลก, ชิว โดยเครื่องประดับทองฟ้า	” ๒๕
แสดง ชก, ลก, ชิว โดยพฤกษชาติแลขุขชาติ	” ๒๕
แสดง ชก, ลก, ชิว ทวยผลไม้	” ๒๖

(๑๖)

หลักเครื่องสังเกตุ ชก, ลก, ชิว ในลายจีน	หน้า ๒๗
เครื่องหมาย ชก, ลก, ชิว ด้วยตัวหนังสือ	” ๒๘
เขียน ชก, ลก, ชิว ไม่ครบ ๓	” ๒๘
เทียบ ชก, ลก, ชิว อย่างใหม่	” ๒๙
จิตโตะให้เข้า ชก, ลก, ชิว	” ๒๙
ว่าด้วยไ้เขียน	” ๓๐
ว่าด้วยมงคดแปด	” ๓๑
ว่าด้วยยันต์แปดคณะฉันท	” ๓๑
ว่าด้วยลายปลาสองตัวอมหางกัน	” ๓๑
เกณฑ์แม่ลายอย่างอื่น	” ๓๒
ขาดต่าง ๆ ตามตำราจีน	” ๓๓
ตำนานเครื่องถ้วยที่มีในเมืองไทย	” ๓๔
เครื่องถ้วยจีนแรกมีในเมืองไทย	” ๓๔
เรื่องพระร่วงเอาช่างจีนเข้ามาทำเครื่องสังโลก	” ๓๔
เตาทำเครื่องถ้วยที่เมืองสวรรคโลกศุโขไทย	” ๓๕
ชนิดหินที่ทำเครื่องสังโลก	” ๓๖
ลักษณะเครื่องสังโลก	” ๓๗
สิ่งของซึ่งทำด้วยเครื่องสังโลก	” ๓๘
ฝีมือทำเครื่องสังโลก	” ๔๐
ตำนานการทำเครื่องถ้วยครั้งพระร่วง	” ๔๑
เครื่องถ้วยครั้งกรุงศรีอยุธยา	” ๔๑
เรื่องประทับเครื่องถ้วยตามวัด	” ๔๓

(๓๗)

เครื่องถ้วยโบราณในอยุธยาพิพิธภัณฑที่	หน้า ๔๔
เครื่องถ้วยของไทยสังครังกรุงเก่า	” ๔๕
ชามไทยสังครังกรุงเก่า	” ๔๕
จานไทยสังครังกรุงเก่า	” ๔๖
โถไทยสังครังกรุงเก่า	” ๔๗
วิธีไทยสังเครื่องถ้วย	” ๔๗
เครื่องถ้วยสังครังกรุงธนบุรี	” ๔๘
เครื่องถ้วยสังครังกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๓	” ๔๘
ลักษณะสังของหลวงกับสังของตลาด	” ๕๐
ลายเครื่องถ้วยต่างกันตามสมัย	” ๕๑
เครื่องถ้วยสังครังรัชกาลที่ ๒	” ๕๒
เรื่องเล่นกระถางต้นไม้แลบนชิงช้า	” ๕๒
เริ่มเล่นเครื่องโต๊ะบงชา	” ๕๔
เครื่องถ้วยสังครังรัชกาลที่ ๓	” ๕๔
เรื่องทำกระเบื้องเคลือบในเมืองไทย	” ๕๖
เครื่องถ้วยสังครังรัชกาลที่ ๔	” ๖๐
แรกเขียนเครื่องถ้วยในเมืองไทย	” ๖๓
เครื่องถ้วยสังครังในรัชกาลที่ ๕	” ๖๓
การรวบรวมเครื่องถ้วยจีนในรัชกาลที่ ๕	” ๖๕
การทำเครื่องถ้วยในเมืองไทยในรัชกาลที่ ๕	” ๖๖
ว่าถ้วยเล่นถ้วยเล่นขุ่น	” ๖๘
ว่าถ้วยขุ่นชา	” ๗๑

(๓๘)

วิชาทำขนชาในเมืองจีน	หน้า ๗๒
ลักษณะจีนใช้ขนชา	” ๗๔
ขนชาที่ไทยเล่น	” ๗๔
ขนไทยให้อย่างครึ่งกรงเก่า	” ๗๕
ขนไทยให้อย่างครึ่งกรงขนยวี	” ๗๕
ขนไทยให้อย่างครึ่งรัชกาลที่ ๑	” ๗๖
ขนไทยให้อย่างครึ่งรัชกาลที่ ๒	” ๗๖
ขนอย่างหลวงชนิศลัชาว	” ๗๗
ขนอย่างหลวงชนิศลัแตง	” ๗๘
ขนอย่างหลวงชนิศลัคำ	” ๗๙
ขน ^๙ ขนจีน	” ๘๓
ขนตลก	” ๘๗
ขนสาย	” ๘๗
ขน ^๙ ขน ^๙ ยหอบขนจีน	” ๘๘
ลักษณะขน	” ๘๘
วิชาเล่นขน	” ๘๘
ขนไทยสังครึ่งรัชกาลที่ ๓	” ๘๙
ขนไทยสังครึ่งรัชกาลที่ ๔	” ๘๙
ขนไทยสังครึ่งรัชกาลที่ ๕	” ๘๙
ว่าควยที่ชา	” ๘๙
ลักษณะที่ชาที่จีนใช้	” ๘๙
ลักษณะที่ชาที่ไทยใช้	” ๘๙

ที่ชาชกขบหน่วยด้วยใบ	หน้า ๘๕
ที่ชาชกถวัลย์	” ๘๕
ที่ชาชกเงิน	” ๘๖
ที่ชาชกญวน	” ๘๖
ที่ชาชกถวัลย์ขันธ์	” ๘๗
ที่ชาชกโลก	” ๘๗
ที่ชาชกดาวล้อมเดือน	” ๘๗
ว่าด้วยด้วยชา	” ๘๗
ด้วยชายคเล่นกันระหว่างรัชกาลที่ ๓ จนที่ ๓	” ๘๗
ด้วยชายคเล่นกันในรัชกาลที่ ๔	” ๘๘
ด้วยชายหือเยือกชิม	” ๘๘
ด้วยชายหือไปจ	” ๑๐๐
ด้วยชายหือกิมตง	” ๑๐๐
ด้วยชาของจีนสั้น	” ๑๐๑
ด้วยชายคเล่นกันในรัชกาลที่ ๕	” ๑๐๑
ด้วยชาจักร	” ๑๐๒
ด้วยชาอักษรพระนาม	” ๑๐๒
ว่าด้วยกระบวนเล่นด้วยชา	” ๑๐๓
กลอนฉายาคนเล่นด้วยชาเมื่อในรัชกาลที่ ๔	” ๑๐๕
เรื่องโต๊ะเครื่องบูชา	” ๑๐๗
วิธีตั้งเครื่องบูชาของจีน	” ๑๐๘
มูลเหตุที่ไทยเล่นโต๊ะเครื่องบูชา	” ๑๑๑

การประสมไต้เครื่องบูชาแรกที่—	
—ปรากฏในจดหมายเหตุ	หน้า ๑๓๓
แรกทำไต้เครื่องบูชาอย่างเงินตั้งนำพระ	” ๑๓๔
เริ่มเล่นประกวดไต้เครื่องบูชา	” ๑๓๕
กลอนนามเจ้าของไต้ครั้งรัชกาลที่ ๔	” ๑๓๖
แหล่งเทศน์มหาพนว่าด้วยเครื่องไต้เมื่อ—	
—ในรัชกาลที่ ๔	” ๑๒๐
มูลเหตุที่เกิดไต้กิมตัง	” ๑๒๒
ชื่อไต้กิมตัง	” ๑๒๒
รูปเครื่องไต้กิมตัง	” ๑๒๔
ผลที่มีไต้กิมตัง	” ๑๒๔
วิธจักตั้งไต้กิมตัง	” ๑๒๕
เริ่มเล่นเครื่องไต้ในรัชกาลที่ ๕	” ๑๒๘
ขานูซึ่งไต้ตั้งประกวดครั้งแรกเมื่อในรัชกาลที่ ๕	” ๑๓๐
เพลงยาวของพระยาโยธาเชื่อนขันธุ์—	
—(โต ผักชี) ว่าด้วยเครื่องไต้	” ๑๔๒
รางวัลประกวดไต้ครั้งแรกในรัชกาลที่ ๕	” ๑๕๐
กรรมการตัดสินเครื่องไต้ครั้งแรกในรัชกาลที่ ๕	” ๑๕๓
วิธตัดสินรางวัลเครื่องไต้ครั้งแรกในรัชกาลที่ ๕	” ๑๕๒
ตำนานการตั้งไต้เมื่อในรัชกาลที่ ๕	” ๑๕๓
กรรมการตรวจไต้ครั้งที่สุดท้ายเมื่อในรัชกาลที่ ๕	” ๑๖๓

ลักษณะการเล่นเครื่องโต๊ะ เมื่อในรัชกาลที่ ๕

ลักษณะเล่นเครื่องโต๊ะ	หน้า ๑๖๓
ว่าด้วยชั้นเครื่องโต๊ะ	” ๑๖๔
ลักษณะชั้นเครื่องโต๊ะ	” ๑๖๕
ยี่ห้อเครื่องโต๊ะ	” ๑๖๗
ชั้นเก่ากับชั้นใหม่	” ๑๖๘
ชั้นเงินกับชั้นขยันทัน	” ๑๖๙
ชั้นฝักฉาบ	” ๑๗๑
การรวมชั้น	” ๑๗๒
หลักของชั้นคิ	” ๑๗๔
ชั้นผ้าแดง	” ๑๗๔
ชั้นเตี้ยช้วน	” ๑๗๕
ชั้นเตี้ยก้อ	” ๑๗๕
ชั้นใหม่ทองเล็ก	” ๑๗๖
บานัญชี่ชั้นใหม่ทองใหญ่	” ๑๗๗
ชั้นเซียงฮ้อ	” ๑๗๘
บานัญชี่ชั้นเซียงฮ้อชั้นสูง	” ๑๗๙
ว่าด้วยลายเครื่องโต๊ะ	” ๑๘๓
หมวกลายภาพ	” ๑๘๔
หมวกลายรูปสัตว์	” ๑๘๙
หมวกลายพรรณไม้	” ๑๙๔
หมวกลายสิ่งของ	” ๑๙๗

หมวดคล้ายภมิลสถาน	หน้า ๑๙๙
ว่าด้วยประเภทเครื่องโต๊ะ	” ๒๐๐
ว่าด้วยขนาดโต๊ะต่าง ๆ	” ๒๐๔
ว่าด้วยคัมเครื่องโต๊ะ	” ๒๐๗
ชั้นหลักโต๊ะ	” ๒๐๗
วิธีเหยียดชั้น	” ๒๐๘
เหลี่ยมชั้น	” ๒๐๙
เครื่องรองชั้น	” ๒๐๙
ความคิดในการคัมโต๊ะ	” ๒๑๐
หลักของการคัมโต๊ะ	” ๒๑๑
คัมโต๊ะตั้งประกวด	” ๒๑๒
คัมโต๊ะจับย้าย	” ๒๑๓
วิธีเลือกชั้นตั้งโต๊ะ	” ๒๑๔
ผู้ช่วยคัมโต๊ะ	” ๒๑๖
ว่าด้วยตั้งโต๊ะ	” ๒๑๙
ชำระชั้นเครื่องโต๊ะ	” ๒๑๙
จัดเครื่องประดับโต๊ะ	” ๒๑๙
การรื้อโต๊ะไปตั้ง	” ๒๒๑
การแต่งโต๊ะที่ไปตั้ง	” ๒๒๒
ลักษณะเกณฑ์โต๊ะ	” ๒๒๓
ว่าด้วยกรรมการตรวจโต๊ะ	” ๒๒๔
กรรมการกองน้อยชั้นแรก	” ๒๒๔

(๒๓)

อธิบายไศรยของกรรมการชั้นแรก	หน้า ๒๒๕
อธิบายไศรยเจ้าของโต๊ะชั้นแรก	„ ๒๒๕
มูลเหตุที่กรรมการมีแต่ไม้เท้า	„ ๒๒๖
มูลเหตุที่กรรมการมีแต่ไม้เสียบ	„ ๒๒๗
มูลเหตุที่กรรมการต้องชกแจง	„ ๒๒๗
มูลเหตุที่กรรมการมีชื่อเป็นมุนี	„ ๒๒๘
คติของการผูกผ้าแดง	„ ๒๒๙
กรรมการกองใหญ่ชั้นหลัง	„ ๒๓๔
เกณฑิฟ้าเล่นเป็นกรรมการ	„ ๒๓๔
ลักษณะกีฬาเล่นเป็นกรรมการ	„ ๒๓๕
ว่าด้วยนายกรรมการ	„ ๒๓๘
คติของกรรมการ	„ ๒๔๑
ผลของการแข่งขันในกรรมการ	„ ๒๔๒
ว่าด้วยกฎหมายการตัดสินประกวดเครื่องโต๊ะ	„ ๒๔๓
ว่าด้วยพิธีตรวจโต๊ะ	„ ๒๔๕
ตรวจกรรมการ	„ ๒๔๕
กล่าววการจร	„ ๒๔๖
จุดเทียนไชย	„ ๒๔๘
จุดเทียนโต๊ะ	„ ๒๕๐
กรรมการประชุมตรวจโต๊ะ	„ ๒๕๓
กรรมการเข้าเวรตรวจโต๊ะ	„ ๒๕๓
ลักษณะเวรโฆษณายันคาศักดิ์โต๊ะ	„ ๒๕๕

(๒๔)

ลักษณะเจ้าของไต่ระเรียกผ้าแดง	หน้า ๒๕๖
กรรมการตรวจขึ้น	” ๒๕๘
กรรมการตัดสินผูกผ้าแดง	” ๒๖๐
เวรปักกระต่ายแดง	” ๒๖๒
ลักษณะพระราชทานใหม่ทอง	” ๒๖๓
ตัวอย่างคำพูดเวลาตรวจไต่ระ	” ๒๖๔
ว่าด้วยรางวัลไต่ระ	” ๒๗๔
ประเภทรางวัลไต่ระ	” ๒๗๔
ของต่าง ๆ ที่รางวัลไต่ระ	” ๒๗๕
วิธีตัดสินขึ้นรางวัลไต่ระ	” ๒๗๖
รางวัลไต่ระงาม	” ๒๗๓
พระราชทานรางวัลไต่ระ	” ๒๗๓
พิธีพระราชทานรางวัลไต่ระ	” ๒๗๔
รางวัลไต่ระอย่างแปลก ๆ	” ๒๗๖
ว่าด้วยรางวัลกรรมการ	” ๒๗๗
พักกรรมการ	” ๒๗๘
วิธีพระราชทานพักกรรมการ	” ๒๗๒
ไปเยี่ยม	” ๒๗๕
เหรียญ	” ๒๗๗
สิ่งของรางวัลกรรมการ	” ๒๗๘
ไทยธรรมกรรมการ	” ๒๗๘
อธิบายในที่สุก	” ๒๗๘

(๒๕)

ว่าด้วยการเล่นโต๊ะในชั้นหลัง	หน้า ๒๙๘
ว่าด้วยขมิ้มในการเล่น	” ๒๙๙
พระราชบัญญัติ ข้อยบังคับในการตัดสินเครื่องโต๊ะ	” ๓๐๓
หมวดที่ ๑ ว่าด้วยวิธีตั้งโต๊ะ	” ๓๐๔
หมวดที่ ๑ ก. ว่าด้วยเครื่องโต๊ะ	” ๓๐๖
หมวดที่ ๒ ว่าด้วยวิธีตรวจตัดสินโต๊ะ	” ๓๑๒
หมวดที่ ๓ ข้อยบังคับกรรมการ	” ๓๒๓
หมวดที่ ๔ ว่าด้วยพัชยศแลพัคของของกรรมการ	” ๓๔๓
หมวดที่ ๕ ว่าด้วยเข็มสำหรับตีขกเสือกกรรมการ	” ๓๕๘
หมวดที่ ๖ ว่าด้วยเครื่องหมายชั้นใหม่ทอง	” ๓๖๓
หมวดที่ ๗ ว่าด้วยรางวัลผู้นำโต๊ะ	” ๓๖๘
หมวดที่ ๘ ว่าด้วยรางวัลโต๊ะ	” ๓๗๒
หมวดที่ ๙ ว่าด้วยระภาคเก่า	” ๓๘๓

เรื่องเครื่องโต๊ะแถวบ้าน

เครื่องถ้วยเป็นของจีนคิดทำขึ้นก่อน ปรากฏในจดหมายเหตุ
ของจีน ว่ามีมาแต่ครั้งราชวงศ์ซันเป็นใหญ่ในเมืองจีน ราวเมื่อ
พระพุทธกาลได้ ๓๐๐ ปีเศษ ต่อมาเมื่อราชวงศ์ซ่งได้เป็นใหญ่
พระเจ้ากรุงจีนแผ่นดินเก็งเต็กเสวยราชย์ณเมืองเป่ยนกิง (คือ
ที่ตั้งอำเภอคายฝงในมณฑลช้วนางในปีคยุนัน) เป็นราชธานี
เมื่อ พ.ศ. ๑๕๔๗-๑๕๖๑ ให้ตั้งเตาหลววงสำหรับทำเครื่องถ้วย
ที่ริมแม่น้ำเซียงค้ายล ๓ ในมณฑลกวังไส ด้วยที่ค้ายลนั้น
มีภูเขาขังลมเหมาะแก่การตั้งเตาเผาเครื่องถ้วย แลอยู่ในทำเล
ที่อันจะหาสรรพสิ่งซึ่งต้องการใช้ในการทำเครื่องถ้วยได้ง่าย ให้
เรียกชื่อค้ายลนั้นว่า “เก็งเต็กตัน” (คำว่า “ตัน” หมายความว่า
ว่าเป็นทำเลการค้าขาย เมืองที่เรียกว่า “ตัน” ถึงจะใหญ่โตเท่าไร
ไม่ทำกำแพงเมือง) แลเครื่องถ้วยที่ทำในเตาหลววงครั้งนั้นให้
เขียนชื่อ “เก็งเต็กตัน” แลว่าทำในแผ่นดินเก็งเต็กไว้ด้วย
เป็นสำคัญ เครื่องถ้วยซึ่งทำที่ค้ายลเก็งเต็กตันนั้น ไทยเราเรียก
นามตามมณฑลว่า “เครื่องถ้วยกั๊งไส” มาจนทุกวันนี้

เรื่องเครื่องโตะแลด้วยขี้

เมื่อก่อนคิดทำเครื่องด้วยขี้ได้ ด้วยขี้ที่คนใช้กันทำ
 ด้วยดินเผาไฟ อย่างหม้ออย่างคนาวศรีเรือนเอง แต่เมืองจีนใหญ่
 กว้างย่อมทำกันหลายแห่งหลายตำบล ตำบลที่อยู่ห่างไกลกัน
 เนื้อดินในพื้นย่อมต่าง ๆ กัน บางแห่งเป็นดินเหนียว บางแห่ง
 เป็นดินปนทราย บางแห่งปนอะไรหลายอย่าง เช่นปนหินปนน้ำ
 ปนแก้วแลลย ปนแร่ดีบุก แร่ทองแดง จึงเป็นเหตุให้ลักษณะ
 ต่างตำบลกันนั้นมีเนื้อแข็งอ่อนนุ่มแกร่งด้านมันผิวแตกต่างกัน คิข้าง
 เลวบ้าง อันนี้แลเป็นหนทางให้ผู้ฉลาดค้นคว้าหาเหตุ ว่าเนื้อ
 ดินเลวผิดกันด้วยสิ่งอันใด เมื่อตรวจดูดินจับได้ว่ามีสิ่งใดปน ที่ทำ
 ให้เนื้อแข็งแลเคลือบเนื้อสนิทขึ้นมัน ก็ลองคัดเอาแต่สิ่งเหล่านั้น
 มีหินปนน้ำเป็นต้น มาแยกแยะประสมกันขึ้นเป็นด้วยขี้แล้ว
 เอาเข้าเตาเผาไฟอย่างทำเครื่องดิน จึงสำเร็จเป็นเครื่องทำด้วยหิน
 เกิดปรากฏขึ้น มีเนื้อแข็งกว่าของทำด้วยดิน ทั้งใช้สอยก็ทน
 ทานกว่ากัน แลหมกขี้คงดงามกว่าเครื่องดินเผาด้วย เครื่องหิน
 ที่จีนคิดทำขึ้นได้ก่อน ต่อมาจึงแก้ไขทำให้ข้างให้เข้าได้ แล
 ทดลองได้วิธีเคลือบผิว อาจทำให้เครื่องด้วยเกลี้ยงเงลาเป็น
 เงามาม แลรักษาเนื้อด้วยทนทานขึ้นได้อีก จึงเป็นเหตุให้คน
 นิยมใช้เครื่องด้วย แต่เครื่องด้วยเป็นของทำยากกว่าเครื่องดิน
 เพราะต้องเสาะหาหินให้ได้อย่างที่ดี แลเข้าใจวิธีแยกธาตุอื่นที่ปน
 อยู่กับหิน ตลอดจนประสมก็จึงได้เนื้อด้วยดี ถ้าหาได้แต่หินอย่าง

เรื่องเครื่องโต๊ะแถวขุ่น

๓

เลวลงมา หรือแยกขาดกันไม่ได้วิธีหรือประสมไม่ก็ เครื่อง
ด้วยก็ต้องทำหน้าขึ้น นอกเลวลง เพราะฉะนั้นเมื่อคนนิยมใช้
เครื่องด้วยกันมากขึ้น จึงมีผู้ทำเครื่องด้วยชนิดหลายแห่ง ต่างคน
ต่างคิดทำเครื่องด้วยของตนให้ขายได้มากกว่าของผู้อื่น การทำ
เครื่องด้วยจึงทำกันแพร่หลายไปในเมืองจีนหลายแห่งหลายมณฑล
แต่ที่อื่น ๆ หาของดีไม่ได้สักดวงเหมือนที่เก่งเต็กตัน เครื่องด้วย
ทำที่อื่นจึงสู้ที่เก่งเต็กตันไม่ได้ เครื่องด้วยจึงได้จึงเป็นของที่คน
ทั้งหลายนับถือว่าดียิ่งกว่าเครื่องด้วยทำที่อื่นจนตราขายเท่าทุกวันนี้

ตามความในจดหมายเหตุของฝรั่ง ปรากฏว่ามีพ่อค้ารับ
เครื่องด้วยเมืองจีนออกไปขายถึงยุโรปแต่เมื่อราว พ.ศ. ๑๘๐๐ ครั้ง
ราชวงศ์เฉียนหลงเป็นใหญ่ในเมืองจีน แต่เครื่องด้วยที่จีนทำในครั้งนั้น
ลวดลายแลวิธีเขียนสียังไม่สู้วิจิตรสักปานใดนัก มักชอบทำ
แต่ของสีเดียว เช่นสีขาวหรือสีเขียวไข่กาซึ่งทำเลียนให้เหมือน
สีหยก เพราะเหตุนี้ เมื่อสมเด็จพระร่วง (รัชกาลที่ ๓ คือพ่อขุน
รามคำแหง) เสด็จออกไปเมืองจีนเมื่อปีมะเมีย จุลศักราช ๖๕๖
พ.ศ. ๑๘๗๓ เวลาราชวงศ์หงวนเป็นใหญ่ในเมืองจีน ไปได้เงินช่าง
ด้วยเข้ามาตั้งเตาทำที่เมืองสวรรคโลก เมืองสุโขทัย จึงทำ
แต่เครื่องเคลือบสีเดียว ก็ทำอย่างให้ฉิววาน ซึ่งเราเรียกว่า
“สังกโลก” เพราะมาแต่เวลาจีนยังไม่ได้ทำเครื่องด้วยที่เขียนสี
เขียนครามกันแพร่หลาย

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

เครื่องด้วยของเงิน ซึ่งคนทั้งหลายนิยมกันในทุกวันนี้ว่าเป็น
 อย่างเอก โดยกระบวนบันรูปเขียนลายครามแลสีต่าง ๆ นั้น เป็น
 ของฝีมือช่างซึ่งบำรุงเจริญขึ้นในสมัยเมื่อราชวงศ์ใต้เหม็งใต้เป็น
 ใหญ่ในเมืองจีน ในระหว่าง พ.ศ. ๑๘๑๓ จน พ.ศ. ๒๑๘๘ ตรง
 กับจุลศักราช ๘๓๐ จนจุลศักราช ๑๐๐๖ คือในระหว่างแผ่นดิน
 สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ กับแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาท
 ทองครองกรุงศรีอยุธยา พระเจ้ากรุงจีนในราชวงศ์ใต้เหม็งเสวย
 ราชย์โดยลำดับกัน ๑๖ รัชกาล พระเจ้ากรุงจีนแผ่นดินยงลัก
 รัชกาลที่ ๓ เสวยราชย์ในระหว่าง พ.ศ. ๑๘๔๖ จน พ.ศ. ๑๘๖๘
 ย้ายราชธานีจากเมืองน้ำกึ่ง ไปตั้งอยู่เมืองปักกิ่ง พระเจ้ากรุงจีน
 พระองค์มีอำนาจมาก ขยายอาณาจักรกว้างขวางออกไป
 แลบำรุงการภายในบ้านเมืองให้เจริญขึ้นทั้งวิชาหนังสือ แลวิชาช่าง
 การทำเครื่องด้วยในเมืองจีนเจริญขึ้นในแผ่นดินนี้คราว ๑ ต่อมา
 ถึงแผ่นดินของเต็ก เป็นรัชกาลที่ ๕ ในระหว่าง พ.ศ. ๑๘๖๘
 จน พ.ศ. ๑๘๘๘ ปรากฏว่าเครื่องด้วยครั้งใต้เหม็งทำได้ถึงอย่างดี
 ที่สุดในแผ่นดินนี้ มาถึงรัชกาลที่ ๘ แผ่นดินเซ่งหวยในระหว่าง
 พ.ศ. ๒๐๐๘ จน พ.ศ. ๒๐๓๓ ในแผ่นดินนี้ก็ได้บำรุงฝีมือทำ
 เครื่องด้วยให้เจริญขึ้นอีกครั้ง ๓ เครื่องด้วยหือโต๊ะเหม็งที่มัก
 อยู่ทุกวันนี้ มักเป็นหือเซ่งหวยโดยมาก ต่อมาถึงแผ่นดิน
 เกียเจ็งรัชกาลที่ ๑๓ ระหว่าง พ.ศ. ๒๐๖๕ จน พ.ศ. ๒๑๐๐ ได้

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

บำรุงการทำเครื่องด้วยให้เจริญเป็นครั้งที่ ๔ แต่ไม่เจริญเท่าใดนัก
ด้วยบ้านเมืองมีพิศอกไม่ปรกติ

ต่อมาเมื่อพวกเม่งจูไต่เป็นใหญ่ในเมืองจีน ตั้งราชวงศ์
ไต้เซ็งเมื่อ พ.ศ. ๒๑๘๗ ตรงกับจุลศักราช ๑๐๐๖ ร่วมสมัยใน
แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททองครองกรุงศรีอยุธยา พระเจ้า
กรุงจีนราชวงศ์ไต้เซ็ง ไต่เสวยราชย์มาจนเปลี่ยนวิธีปกครองเป็น
วิธีปลีก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ รวม ๑๐ รัชกาล การทำเครื่องด้วยไต้
บำรุงฝีมือถึงที่สุดใแผ่นดินครั้ง รัชกาลที่ ๒ ระหว่าง พ.ศ. ๒๒๐๔
จน พ.ศ. ๒๒๖๕ ต่อมาถึงแผ่นดินเขียนหลง รัชกาลที่ ๔ ใน
ระหว่าง พ.ศ. ๒๒๖๔ จน พ.ศ. ๒๓๓๘ ไต้บำรุงฝีมือทำเครื่องด้วย
ให้เจริญขึ้นอีกคราว ๑ ฝีมือเครื่องด้วยชนราชวงศ์ไต้เซ็งที่นับถือ
กันว่าเป็นอย่างดี ก็คอยหอบคองขยหรือเขียนหลงที่กล่าวมาน
ฝีมือที่ทำในแผ่นดินอื่นภายหลังลงมา นับว่าทำดีไม่ได้ถึงของเก่า
ที่ว่าทำดีไม่ถึงของแก่นั้น ไม่ใช่ว่าเงินทำไม่ได้ก็ เครื่อง
ด้วยขามลายน้ำทองที่ไทยให้อย่างออกไปทำ เมื่อแผ่นดินพระ
บาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย ในสมัยแผ่นดินตากวาง
รัชกาลที่ ๖ ในราชวงศ์ไต้เซ็งก็ดี แลที่สุดเมื่อพวกพ่อค้าเงินเข้า
เป็นบริษัท ขอเช่าเตาหลวงที่เก็งเต็กตัน พยายามทำเครื่องด้วย
เลียนของโบราณเมื่อในแผ่นดินกวางชู ราว พ.ศ. ๒๔๕๐ นี้ก็
ก็ยังทำฝีมือไต้ถึงของโบราณ ตัวอย่างจะหาไต้ได้ในเวลานี้ยัง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขี้

มีมาก ที่เครื่องถ้วยของจีนในชั้นหลังทำไมไม่ถึงแต่ก่อน ที่จริง
 เป็นเพราะเหตุอื่น เหตุนั้นคือ แต่เดิมเครื่องถ้วยทำใช้สอยกัน
 แต่ในเมืองจีน ของที่จัดทำแต่ของหลวงแลของผู้มีบันฑาศักดิ์
 ต่อมาเมื่อจีนค้าขายติดต่อกับนานาประเทศ มีพ่อค้ารับเครื่องถ้วย
 เมืองจีนไปเที่ยวจำหน่าย เพราะในเวลานั้นประเทศอื่นยังไม่
 แห่งใครรู้จักวิธีทำเครื่องถ้วย ต่างก็พากันนิยมชอใช้เครื่องถ้วย
 ของจีน เรียกกันในชั้นแรกแต่ว่า “ของจีน” ทั้งแขกแลฝรั่ง
 พวกไปทุกที่ที่มาเมืองจีนแต่โบราณ มาเห็นเครื่องถ้วย เห็น
 คล้ายเปลือกหอย จึงเรียกว่า “ปอเซลถานะ” เป็นมูลศัพท์ที่
 ฝรั่งเรียกเครื่องถ้วยว่า “ปอสเลน” อยู่ทุกวันนี้ก็อีกอย่าง ๑ ฝ่าย
 ไทยเราก็ยังไม่มีคำเรียกเครื่องถ้วยว่าอะไร เรียกตามสิ่งของว่า
 “ถ้วย” บ้าง “กระเบื้อง” บ้าง จนทุกวันนี้ แต่จีนเขาเรียกว่า
 “ชื้อชื้อ” บ้าง “ท้าวชื้อ” บ้าง ข้าพเจ้าไม่มีคำอื่นจะเรียก จึง
 เรียกว่า “เครื่องถ้วย” ในหนังสือนี้ เมื่อเครื่องถ้วยของจีนเป็น
 ของที่ประเทศทั้งหลายนิยมกันทั่วไป ความต้องการชื้อหา ก็มี
 มากขึ้น การทำเครื่องถ้วยในเมืองจีนก็มีคนทำขายแพร่หลายขึ้น
 ในที่ทุกแห่งซึ่งสามารถจะทำได้ ทั้งในมณฑลทวนไต้ มณฑล
 โอหล่า มณฑลเซ่เกียง แลมณฑลทวนไต้ ที่ตำบลเก็ง
 เต็กตัน ซึ่งเป็นที่ตั้งเตาหลวงในมณฑลทวนไต้มาแต่เดิม เพราะ
 ทำได้ดีกว่าแห่งอื่น ๆ เลยใหญ่โตกลายเป็นเมือง มีเตาหลาย

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๗

คักคิดตั้งทำเครื่องด้วยมากกว่ามาก ในว่าเมื่อใครไปไกลจะถึง
เมืองเก็งเต็กตัน เห็นแต่ควันออกจากเตาเผาเครื่องด้วยกลุ่ม
ตระหลยอยู่ในอากาศก่อนเห็นเมือง ถ้าเป็นเวลากลางคืนเห็น
แสงไฟจับท้องฟ้าเหมือนกับไฟไหม้เมืองออกไปไกลทีเดียว เมื่อ
พ.ศ. ๒๓๓๕ เลอร์ภะมาคานีราชทูตอังกฤษไปเมืองจีน ใต้ผ่าน
ไปไกลเมืองเก็งเต็กตัน สืบไต่ความว่า แต่ที่เมืองนั้นมีเตาทำ
เครื่องด้วยถึง ๓๐๐๐ เตา มีราษฎรอยู่กว่าล้านคน ราษฎรโดย
มากหากินแต่ในการทำเครื่องด้วย ขางพวกหากินด้วยประสมหิน
ขางพวกหากินด้วยการประสมสี ข้างเป็นช่างขัน, ช่างเขียน,
ช่างเคลือบ, ช่างเผา, ล้วนหาเลี้ยงชีพในการทำเครื่องด้วยสืบ
สกลกันลงมา เมื่อการทำมากมายใหญ่โตเช่นนั้น ก็เป็นธรรมดา
ที่จะมีช่างที่ข่างเลวข่าง ที่เลวคงมากกว่าที่ดี เครื่องด้วยที่ส่ง
ออกไปจำหน่ายในนานาประเทศ หรือแม้ที่ใช้สอยกันอยู่ในเมือง
จีนเอง จึงมีของเลวมากกว่าของดี ฝ่ายช่างผู้ที่เสาะหาเครื่อง
ด้วยทั้งในนานาประเทศแลในเมืองจีนเอง เมื่อมีผู้นิยมกันมาก
ขึ้น ต่างก็เสาะหาแต่ของที่ดี ใครได้ก็เก็บไว้ เป็นมูลเหตุ
ของการเล่นเครื่องด้วยด้วยประการฉะนี้ แต่ของที่ดีคนทั้งหลายคง
พบเห็นในท้องตลาด เป็นแต่ของเลวแลของใหม่โดยมาก ด้วย
เหตุนี้เอง จึงเกิดความเข้าใจกันว่า ผู้มีทำเครื่องด้วย ในชั้นหลังทำ
ไม่ได้เหมือนแต่ก่อน

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

เมื่อเรียบเรียงหนังสืออน มาถึงเรื่องทำเครื่องด้วยที่เมืองจีน ข้าพเจ้าได้ถามนายกิตเป็นผู้ซึ่งพระยาโชติกะราชเศรษฐี (ชวตโชติกะพุทฺถกณะ) เคยให้ออกไปทำเครื่องด้วยแลทั่วบันที่เมืองจีนหลายคราว เคยไปอยู่เมืองจีนด้วยชวตนั้นกว่า ๓ ปี นายกิตเล่าให้ฟังว่า ของเครื่องด้วยแลเครื่องเคลือบที่ไทยเราซ้อหามาจากเมืองจีนนั้น มีที่ทำได้ ๕ แห่ง คือ

๑ ที่เมืองเก็งเต็กตัน มณฑลทลกวางใต้ ทำเครื่องด้วยของดีเนื้อขาวแข็ง ที่เราเรียกว่า "ของกังใต้"

๒ ที่ตำบลยั้งเคย แขวงเมืองแต้จิ๋ว ในมณฑลทลกวางใต้ ทำเลียนของเก็งเต็กตัน แต่เนื้ออ่อน น้ำเคลือบก็อ่อน

๓ ที่ตำบลกอบย แขวงเมืองแคะในเขตรแต้จิ๋ว ทำของหยาย ๆ ที่ราคาถูก เช่นชามกระลา เป็นต้น

๔ ที่ตำบลเล่งโผ อยู่ในแขวงเมืองเจ้เกียงติดกับเขตรชกเกียน ทำของใหญ่แลเคลือบชนิด ๓ เช่นอ่างมังกร เป็นต้น

๕ ที่เมืองเจี้ยเหล้ง ในแขวงมณฑลทลกวางตั้ง ทำเครื่องเคลือบแลลงสีต่าง ๆ แต่เนื้อออกแดง สักไม่ใคร่ทน เช่นตุ๊กกระต่าเคลือบ เป็นต้น

ของที่เป็นอย่างนี้มาแต่ที่เมืองเก็งเต็กตันแห่งเดียว แลที่เมืองเก็งเต็กตันนั้น เวลานั้นนายกิตไปเมื่อในรัชกาลที่ ๕ มีเตาหลวง ๑ เตา เตาชเลยศักดิ์ ๘๓ เตา ราษฎรที่อยู่เมืองเก็งเต็กตันหาเลี้ยง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

ชีพแต่ด้วยการทำเครื่องถ้วยเกือบทั้งนั้น แต่การทำทำแยกกัน
แต่ชชาติ ราษฎรพวก ๓ ทำแต่การประสมหินที่ทำเครื่องถ้วยอย่าง
เดียว แลหินที่ทำเครื่องถ้วยเป็นอย่างคั้นนั้นมียกที่เขาเมืองอันฮุย
ชาวเมืองอันฮุยค่อยย่อยหินนั้นบดเล็ดยกทำเป็นขี้ก ลังมาขายที่
เมืองเก็งเต็กคั้น พวกเมืองเก็งเต็กคั้นรับซื้อมาประสะ เลือกคัก
ลือนออกหมก ให้คงแต่สีขาวบริสุทธิ์เป็นเนื้อหินอย่างดี ถ้ามี
หินสีอื่นเจือ เนื้อเครื่องถ้วยก็เจือเหลืองเจือแดง เพราะฉะนั้น
ช่างประสะหินย่อมคักหินเป็นชนิด ๆ ชนิดขาวบริสุทธิ์ขายราคา
แพงกว่าชนิดที่เจือสีอื่น พวกช่างขันที่ทำของอย่างดี ซึ่งจะให้เห็น
เนื้อสีขาวบริสุทธิ์ จึงซื้อหินอย่างดี ถ้าจะขันของซึ่งเคลือบสี
อื่นทับ เช่นทำสังโลก หรือเขี้ยวไขก้า เป็นต้น ตลอดจน
พวกสีเขมูจริงคักซึ่งไม่ต้องให้เห็นสีขาวบริสุทธิ์ ก็ซื้อหินชนิดรอง
ลงมา ยังเศษหินที่ช่างขันทำเหลือเขื่อนเปราะไปบ้าง ก็ขาย
ต่อไปสำหรับของที่เลวลงมา ด้วยเหตุนี้ เครื่องถ้วยแม่ทัพเมือง
เก็งเต็กคั้นด้วยกัน สีแลเนื้อหินจึงต่างกันเป็นหลายอย่าง ราษฎร
พวก ๓ ทำแต่การประสมสีสำหรับเขียนเครื่องถ้วย ของที่มาทำ
เป็นสีเป็นของหาได้ในเมืองจีนทั้งนั้น เช่นครามหามาแต่เมือง
เสฉวน เป็นต้น ต้องซื้อยาฝรั่งสีเดียวแต่สีดอกกุหลาบ เพราะ
ไม่มีของในเมืองจีนที่จะประสมให้เป็นสีนั้นได้ ราษฎรที่เป็นช่าง
ขันเครื่องถ้วยก็เป็นพวก ๓ ต่างหาก แลในพวกช่างขันนั้นยังแยก

กันออกเป็น ๓ เหล่า เหล่า ๑ ขันแต่ของรูปกลมซึ่งไม่ต้องมีหู
 จีนเรียกว่า “เจาะซี่” เช่นชวคกลมเป็นต้น เพราะวิธีทำของ
 ขันคนขันรูปจากแป้นที่เคียว เหล่า ๑ ทำแต่ของรูปแป้นเหลี่ยม
 จีนเรียกว่า “เคียวเซี่ยะ” เพราะวิธีทำต้องขันแป้นก่อนแล้ว
 มาต่อแลเจียนให้ไ้รูปรูป อีกเหล่า ๑ ขันแต่ของกลมซึ่งมีหู จีน
 เรียกว่า “ขันซี่” เช่นด้วยแลขาม เพราะขันขันรูปแล้วต้องเอา
 ไปเข้าหูกระสวยให้เท่ากัน บางทีที่เป็นของบางก็ใส่หล่อในหู
 ส่วนพวกช่างเขียนก็ทำแต่การเขียนอย่างเคียว แลยังแยกกัน
 เขียนแป้นอย่าง ๆ บางพวกเขียนแต่คราม บางพวกเขียนแต่สี
 แลในพวก ๑ ยังแย่งกระบวนเขียน บางคนเขียนแต่ลาย บางคน
 เขียนแต่รูปสัตว์ บางคนก็เขียนแต่รูปคน ที่เป็นลายประกอบ
 ก็เป็นแต่ขันมือศิษย์หาซึ่งแรกหัดเขียน จะต้องการให้เขียนลาย
 ใดก็ต้องหาช่างถนัดลายนั้น ถ้าเขียนลายอื่นก็ต้องหาคนอื่นเขียน
 พวกเคลือบแลพวกเผา ก็ทำแต่การเคลือบการเผาไม่ทำอย่างอื่น
 เพราะฉะนั้นการทำเครื่องด้วยขัน ๑ ตั้งแต่แรกจนแล้วสำเร็จ ต้อง
 อาศัยฝีมือช่างหลายคนทีเดียว แลช่างเหล่านั้น พวกหนึ่ง ๆ
 ทำแต่การอย่างเดียวกันสืบต่อ พ่อ ลูก หลาน มาในตระกูล
 เหมือนกันทุกพวก อนึ่งการทำของเครื่องด้วยที่เก็งเต็กดินมี
 เจ้าแก่เป็นผู้ทำการส่วนค้าขาย เจ้าแก่เหล่านั้นแยกกันเป็นห้าง ๆ
 ห้างไหนเห็นว่าของอย่างใดจะขายได้ ก็คิดอย่างของนั้นไปว่าจ้าง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๑๓

ช่างขัน ขันแล้วไปว่าจ้างช่างเขียน ช่างเคลือบ ช่างเผา โดย
ลำดับไป จนทำของนั้นเสร็จแล้วส่งออกไปขาย ของห้างไหนทำ
ก็เขียนยี่ห้อห้างนั้นเป็นสำคัญ ยี่ห้อไม่ใช่ขอกชื่อห้างอย่างฝรั่ง
เขาหาคำที่ ๆ ในภาษาจีนเขียนลงเป็นยี่ห้อ เช่นยี่ห้อ “เยือก
กิมเคียนฉิ่ง” แปลว่าของวิเศษควรเอาไว้ในที่เก็บ ทั้งนี้เป็นต้น
เพราะฉนั้นห้าง ๑ จะใช้ยี่ห้อเดียว หรือหลายยี่ห้อก็ได้ การที่
ไทยเราออกไปสั่งเครื่องด้วย ผู้ออกไปต้องไปหานายห้างห้างใด
ห้างหนึ่ง ว่ากับเขา ตกกลงแล้วเขารับจะไปเที่ยวว่าพวกช่าง
ต่าง ๆ ให้ทำงานสำเร็จ ผู้ออกไปเป็นแต่ไปเที่ยวเดินตรวจกำกับ
ส่วนยี่ห้ออื่นแล้วแต่ผู้สั่งจะให้เขาเขียนยี่ห้ออย่างไรเขาก็ทำให้ แม้
ที่สุดจนปลอมยี่ห้อหลวง เช่นยี่ห้อไต้เหม็ง ไต้เซ็ง เป็นต้น
แลเขียนมังกร & เล็บซึ่งเป็นลายเงินห้ามมิให้ทำของผู้อื่นนอกจาก
ของหลวง แลมีเจ้าพนักงานคอยตรวจตราอยู่ที่เมืองเก็งเต็กตัน
ก็ทำได้ ด้วยมือขายขนานซอเรนเจ้าพนักงาน ไม่ยากนัก เป็น
แต่จะต้องเสียเงินมากซีกกว่าปรกติสักน้อย เจ้าพนักงานก็จับ
ไม่ได้ หรือไม่จับ แต่เคียวนี้ไม่ห้ามปรามตั้งแต่ก่อน

มีหลักในการที่ว่าจ้างทำเครื่องด้วยอยู่อีกอย่างหนึ่ง คือต้อง
ว่ากันด้วยขนาด จะเป็นของอย่างใด หรือรูปพรรณสัณฐาน
อย่างใด ไม่ว่า ในเวลาที่ว่าจ้างให้ทำ ต้องว่ากันด้วยขนาด
ตามอัตราในกำหนด ขนาดของเงินเขากำหนดไว้เป็น ๑๐ อย่าง คือ

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

- ๑ เขยเกี่ย แปลว่า ขนาดพัน เช่นโอ่งอย่างใหญ่
 ๒ โง้วเปะเกี่ย ,, ขนาดห้าร้อย เช่นกระถางที่ ๒
 ๓ ซาเปะเกี่ย ,, ขนาดสามร้อย เช่นกระถางที่ ๓
 ๔ เปะโง้วเกี่ย ,, หรือจิกขัว แปลว่า ขนาดร้อย-
 ห้าสิบ หรือขนาดครึ่ง เช่นกระถางที่ ๔
 ๕ เปะเกี่ย แปลว่า ขนาดร้อย เช่นกระถางที่ ๕
 ๖ โง้วจ๊ัย ,, ขนาดห้าสิบ เช่นชามอ่างใหญ่
 ๗ ซาจ๊ัย ,, ขนาดสามสิบ เช่นชามอ่างที่ ๒
 ๘ จ๊ัยเกี่ยเถา ,, ขนาดสิบใหญ่ เช่นชามขรรคมทา
 ๙ จ๊ัยเกี่ย ,, ขนาดสิบ เช่นถ้วยชงน้ำชา
 ๑๐ โง้วเกี่ย ,, ขนาดห้า เช่นถ้วยตวงน้ำชา

ลักษณะทำของที่เตาหลวงที่เมืองแก่งเต็กดินนั้น ก็ใช้ช่าง
 พวกเดียวกับที่ทำของขลุ่ยคักกิดินนั่นเอง เป็นแต่เลือกเอาที่ฝีมือดี
 ให้ค่าจ้างแพงขึ้น แต่ช่างพวกนั้นถึงจะเรียกมาทำของขลุ่ยคักกิดิ
 ก็ได้ แม้เวลาตีการหลวงกลางวัน ก็ยังจ้างมาทำได้กลางคืน
 เตาหลวงฝึกกับเตาขลุ่ยคักกิดิเป็นข้อสำคัญแต่ที่การตรวจตราเลือก
 สรร เพราะเตาหลวงทำแต่ของอย่างใดวิเศษ ทำแล้วส่งเป็น
 ของหลวง หรือเป็นของผู้มีบันคาคักกิดิ ที่มาสั่งให้ทำ วิธีทำ
 ตรวจตราจนหาตำหนิมิได้ ของสิ่งไรมีตำหนิก็ไม่เอา ของเตา
 หลวงที่ขายออกมาตามท้องตลาด ล้วนเป็นของมีตำหนิที่เลือก

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยปั่น

๑๓

เสียแล้ว ถึงกระนั้นราคาก็ยังแพง ถ้าผู้ออกไปจากเมืองไทย จะไปสั่งให้ทำที่เตาหลวงก็ได้ ไม่มีข้อห้าม แต่หากทนราคาไม่ไหว ราคาของสิ่งทำที่เตาหลวงเสียก็คิดได้ ๑๐ ซีน จะได้ของเตาหลวงสักชิ้นเดียว จะสั่งของเตาหลวงมากก็ขายไม่ได้ ด้วยเหตุนี้จึงไปทำที่เตาหลวงเสียก็คิดได้ ถึงทำของที่เตาหลวงเสียก็คิดได้ลำบากอยู่บ้าง ด้วยเงินพวกทำเครื่องถ้วยเป็นคนซัดสนโดยมาก ถ้าทำงานได้ค่าจ้างเพียงวันละ ๒๐๐ แะก็พอใจ สิ้นความชวนขาย เพราะฉะนั้น ถ้วยชามที่ออกไปทำ บางทีไปพบช่างเขียนที่ฝีมือดี จ้างเอามาเขียน ครั้นช่างนั้นทำได้ค่าจ้างจนพอจะกินไปได้ชั่วคราวหนึ่งแล้ว จะว่าจ้างให้เขียนต่อไปก็ไม่เขียน ต้องไปเที่ยวหาว่าจ้างช่างคนอื่นอีก ด้วยเหตุนี้ เครื่องถ้วยที่สั่งมาแต่เมืองจีน จึงเขาเป็นยติไม่ได้ บางคราวก็ได้ของที่ดีดังต้องการ บางคราวก็เลยไป ในเรื่องทำเครื่องถ้วยที่เมืองนี้ถึงเต็กตัน ตามนายก็ได้ความดังกล่าวมานี้

เครื่องถ้วยเงินของทำได้แต่เงินชาติเดียวอยู่ช้านานหลายร้อยปี ชาวประเทศอื่นจึงไปคิดหาวิธีทดลองทำขึ้นได้บ้าง ปรากฏว่าชาวอิตาลีคิดวิธีทำเครื่องถ้วยได้ เมื่อราว พ.ศ. ๒๐๓๓ ยี่ปุ่นทำได้เมื่อราว พ.ศ. ๒๑๔๓ ฝรั่งเศสทำได้เมื่อราว พ.ศ. ๒๒๐๗ อังกฤษทำได้เมื่อราว พ.ศ. ๒๒๓๔ เยอรมันทำได้เมื่อราว พ.ศ. ๒๒๔๓ การที่ชาติอื่นเขาอย่างนั้นไปทำเครื่องถ้วย ไม่ใช่

ไ้ทำร่าเงินไป ต่างชาติต่างไปคิดเอาแลทกลองทำขึ้นในประเทศ
 นั้น ๆ เอง ผิดกันทั้งวิธีประสมหินประสมน้ำเคลือบแลน้ำยาเขียน
 เพราะฉะนั้น เครื่องด้วยจึงผิดกันทุกประเทศ ประเทศใดริทำ
 วิธีอย่างใดไ้ได้แปลก เช่นคิดล้นน้ำยาไ้ใหม่ หรือคิดวิธีขี้
 วิธีเคลือบไ้ใหม่ ต่างก็ปกปิดเป็นความลับ ไม่ให้พวกอื่นรู้
 เมื่อข้าพเจ้าไปยุโรปเมื่อคฤศคศก ๑๘๘๓ ตรงกับ พ. ศ. ๒๔๓๕ ไ้
 ไปดูโรงทำเครื่องด้วยเซฟในประเทศฝรั่งเศส เวลานั้นกำลัง
 ช่างด้วยฝรั่งเศสพยายามเลียนทำเครื่องเขี้ยวไ้กาจีน ซึ่งจีนทำ
 มาแล้วเกือบพันปี ไ้เอามาอวดข้าพเจ้า ๒ ชิ้น ทำให้ข้าพเจ้า
 ทายว่าชิ้นไหนเป็นฝีมือจีน แลชิ้นไหนเป็นฝีมือฝรั่งเศส ด้วย
 ประสงค์จะแสดงว่า เขาอาจจะทำเลียนของจีนไ้เหมือนเป็นอย่าง
 ที่สุด ยกอุทาหรณ์เรื่องนี้ให้เห็นเป็นตัวอย่างว่า วิธีทำเครื่องด้วย
 ต่างประเทศต่างยังมีวิชากันอยู่จนทุกวันนี้ ยี่สิบอยู่ไกลเมืองจีน
 แลมีคติดคล้าย ๆ กับจีน จึงพากเพียรเลียนเครื่องด้วยของจีนก่อน
 ชาติอื่น ๆ ไม่ใช่เลียนเล่นอย่างฝรั่งเศส ยี่สิบทำเลียนเพื่อ
 ขายแข่งเงินมาแต่โบราณ แต่สู้ของจีนไม่ได้ทั้งเนื้อด้วย ทั้งสีแล
 น้ำเคลือบ เครื่องด้วยที่ยี่สิบทำเลียนจีน จึงเป็นที่รังเกียจของผู้
 ที่เล่นสะสมเครื่องด้วยจีนมาจนทุกวันนี้ ด้วยถือว่าเป็นของต่ำปลอม
 ของจีน

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๑๕

สิ่งของต่าง ๆ ที่จีนทำด้วยเครื่องถ้วย เหลือที่จะพรรณนาว่าทำอะไรบ้าง แต่ถ้าว่าโดยลักษณะเครื่องถ้วยถึงใส่ที่จีนทำ ตามหนังสือตำราที่ฝรั่งแต่ง กล่าวว่าเป็น ๘ อย่าง คือ

๑ ถ้วยขัน จีนเรียกว่า “เซี่ยกไท” คือประสมหินขันรูปแล้วเอาเข้าเผาไฟ เผาไฟแข็งแล้วเป็นสำเร็จ ไม่เคลือบ

๒ ขาวเคลือบ จีนเรียกว่า “แปะเต็ง” คือขันหุ่นข้างในด้วยหินขาว แลเคลือบน้ำยาใส ของนั้นคงดีชาวตามเนื้อหินข้างใน ในพวกแปะเต็งนี้มีอย่าง ๑ เนื้อเคลือบดีกว่าเครื่องถ้วยสามัญ สีเงาเหลืองเหมือนงาช้าง ว่าเป็นของรุ่นเก่า ทำครั้งราชวงษ์น้ำซ้อง เคยหวังว่าตำราสูญทำไม่ได้ ทำได้แต่เคลือบใสเป็นสีขาวสามัญ

๓ เครื่องเคลือบสีเคียว จีนเรียกว่า “เล็กเตาแซ” คือขันเครื่องถ้วยแล้ว เอาเข้าเตาเผาเสียครั้ง ๑ แล้วเคลือบงายาเคลือบทำเป็นสีต่าง ๆ เช่นสีเขียวไข่กา ให้ของนั้นมีสีเหมือนกับทำด้วยหยกเป็นต้น ชูชยาเคลือบแล้วเอาเข้าเตาเผาไฟอ่อนให้ยาเคลือบสุกอีกครั้ง ๑

๔ สังกโลก จีนเรียกว่า “หลงยูนเผื่อน” เนื้อดินที่ขันมักหยาบ วิธีทำให้เป็นสังกโลกนั้นอยู่ที่ยาเคลือบ เมื่อทายาเคลือบเอาเข้าเตาเผา พอยาเคลือบแข็ง เอาออกจากเตาเร็วหน่อย ไม่ค่อย ๆ ผ่านไฟเย็นอยู่ในเตาอย่างเคลือบสามัญ น้ำ

เคลื่อนอยู่ในที่ร้อนจนมาถูกเย็นเร็ว จึงแตกรานเป็นรอยสังโลก เมื่อเย็นแล้วจึงเอาขาซึกให้แทรกลงไปตามรอย ให้เป็นลิ้นตามเส้นแตกอีกชั้นหนึ่ง ในว่าจีนวิธีทำสังโลกถึงบังคับได้ ที่จะให้รอยรานเป็นชั้นใหญ่หรือชั้นเล็ก แลประสมยาเคลื่อนให้เป็สังโลกสักใดอย่างดี เช่นลิ้นเขี้ยวแลลิ้นเหลืองเป็นต้น

๕ ลิ้นเหลือง จีนเรียกว่า “ซุยเอียงซัง” วิธีทำเครื่องลิ้นเหลืองนั้น เมื่อยนรูปแล้วทาน้ำเคลื่อนแต่หุ่นในยังดิบ เอาเข้าเตาเผาไฟแรง เผาจนเคียวพอหุ่นแข็ง น้ำเคลื่อนก็เค็ดออกพอละลายไหลพรวดไปจนแลเป็นลิ้นเหลือง ว่าทำได้แต่อย่างดี เช่นลิ้นแดงแลลิ้นขาว (วิธีทำลิ้นเหลืองนี้ นายก็คิดว่าเขาเอายาเคลื่อนเข้าไปรบ ไม่ซุยเหมือนของอื่น)

๖ เขียนในเคลื่อน จีนเรียกว่า “ซิงฟา” พวกนี้ได้แก่พวกลายครามเป็นต้น เมื่อยนรูปแล้ว เขียนลายแต่หุ่นยังดิบ แล้วจึงเอาเข้าไฟ เมื่อแข็งแล้วเคลื่อนข้างนอกอีกชั้น ๑ วิธีเขียนก่อนเคลื่อนทำได้แต่อย่างดี ที่เขียนได้ที่สุดนั้น คือความเพราะสีอื่นโดยมากทนไฟแรงไม่ได้

๗ เขียนนอกเคลื่อน จีนเรียกว่า “ไซซังฟา” คือเครื่องสีต่างๆตลอดจนลายน้ำทอง ค้างทำของเป็นเครื่องขาว แลเคลื่อนเสียก่อนแล้วจึงเขียนนอกเคลื่อน เขียนแล้วเอาเข้าไฟอ่อนๆ พอให้น้ำยาสุก พวกเขียนนอกเคลื่อนสีไม่ทนเหมือนเขียนในเคลื่อน

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขี้

๑๗

๘ เครื่องห้าสี่ จีนเรียกว่า “อูไซ” (ที่ไทยเราเรียกว่าเครื่องสี่) คือเขียนบางเส้นนอกเคลือบ บางเส้นเขียนในเคลือบในของสิ่งเดียวกัน บางทีก็เขียนนอกเคลือบทุกเส้น เครื่องสี่ที่จีนทำโดยมากอยู่ในพวกนี้

ลักษณะเครื่องถ้วยจีนที่แบ่งเป็น ๘ ชนิดดังกล่าวมานี้ กล่าวแต่ที่เป็นจำพวกใหญ่ ไม่นับถึงปะปนกัน เช่นสังกโลกครามทึบสังกโลกสี หรือเขียวไข่กาครามทึบ เป็นต้น ยังทำอีกเยื้องไปได้อีกหลายอย่าง กระจวนขี้รูปก็อีกเยื้องพลิกแพลงไปต่างๆ ตามที่เห็นงาม แลทำหน้าที่ต่างๆ กัน อย่างที่บางที่สุดทำได้จนเท่าเปลือกไข่ เรียกกันว่า “เครื่องเปลือกไข่” ราคาแพงมากว่าโดยส่วนลาย เครื่องถ้วยที่จีนทำ ต้องจำแนกเป็น ๒ อย่าง คือ ลายต่างประเทศให้ช่างไปทำ เช่นลายเทพพนม นรสิงห์ ที่ไทยเราเขียนอย่างสั่งให้ไปทำ แลลายฝรั่งก็ได้ที่ฝรั่งให้ช่างนั้นอย่าง ๑ ลายที่จีนคิดเองอย่าง ๑ ลายที่จีนคิดเขาคิดด้วยมีนิตินันประกอบด้วย อัดละ ชัมมะ เรืองนัพระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใ้ไ้ทรงพระราชวิจารณ์ แลทรงพระราชนิพนธ์ไว้ดังนี้:—

พระราชนิพนธ์
ว่าด้วยลายจีนซึ่งเขียนเครื่องถ้วยกระเบื้องกังไต้

บรรดาเครื่องภาชนะต่าง ๆ ที่ทำด้วยกระเบื้องกังไต้ มีลายเขียนครามก็ สีกก็ บรรดาที่ทำในเมืองจีนแล้ว ย่อมมีเค้ามูลเป็นที่ตั้งทั้งสิน ตามคำกล่าวมาว่ามีพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่งทรงพระราชดำริที่จะผูกลายสำหรับเขียนภาชนะต่าง ๆ จึงให้ประชุมนักปราชญ์ ซึ่งมีความรู้แลมีสติปัญญาคิดผูกลายขึ้นให้อ่านออกเป็นการแสดงสวัสดิมงคล ลายซึ่งนักปราชญ์ทั้งหลายได้คิดขึ้นนั้นต่าง ๆ กัน นับด้วยร้อยเป็นอันมาก เพราะฉะนั้นเครื่องภาชนะอันมาแต่เมืองจีน จึงมีเป็นลายอย่างหนึ่งเหมือนกันมาก ๆ ถึงว่าจะต่างโดยวิธีวางหย่อมวางระยะ ก็ยังสังเกตเห็นได้เป็นพวก ๆ เช่นลายภาพชกโลกชีว ลายไต้เขียนเป็นต้น หาได้เขียนถ่ายอย่างจากของที่เป็นอยู่จริงอย่างเช่นฝรั่ง ฤ็เขียนตามกระบวนลายซึ่งเป็นความคิดของช่างผูกขึ้น เช่นลายกนก ลายทรงเข้าปิ่นทิว ซึ่งออกจากใจไม้คอกไม้ของไทยเราเขียนไม่ ลายที่จีนเขียนโดยลำพังตัวเองแล้วย่อมเป็นนิมิตมงคล ตามที่นักปราชญ์ทั้งหลายได้ผูกขึ้นไว้แล้วทั้งสิน ยกเสียแต่ลายซึ่งทำตามตัวอย่าง

เช่นเทพพนม นรสิงห์ เป็นต้น ซึ่งเราเขียนส่งออกไป ฤาเป็นลายใหม่ ๆ ซึ่งผู้เขียนแปลต่างเขียนสามัญก็จะยากลายให้แปลกไปไม่รู้เค้ามูล จะเขียนขึ้นโดยไม่มีนิมิตรมงคลบ้าง ของเช่นนี้โดยจะมีกันน้อย แลย่อมเป็นของใหม่ ๆ ทั้งสิ้น

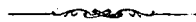
ในลายซึ่งนักปราชญ์ได้ผูกขึ้นเหล่านั้น ย่อมประกอบด้วยนิมิตรมงคลใน ๓ อย่าง คือ ชก ๓ ลก ๓ ชิว ๓ เป็นพื้นทั่วไปโดยมาก นอกจากชกลกชิว มีมงคลอื่นเจือปนอีกนั้น คือ ในกระบวนไ้เขียน คือ เทวดาฤาผู้สำเร็จทั้งแปด มงคลแปดยันต์แปด แลประกอบด้วยธาตุทั้งหลาย คือ ดิน น้ำ ลม ไฟทอง ฤาไม้ด้วยอีกอย่างหนึ่งบ้าง ผู้ซึ่งชอบตรวจดูลายของเงินที่เขียนในภาชนะต่าง ๆ ควรจะสังเกตดูตามแม่ลายฤาที่ตั้งแห่งนิมิตรมงคลซึ่งเขาผูกขึ้นไว้ อันจะได้กล่าวโดยสังเขป พอเป็นตัวอย่างที่จะว่าต่อไปนี้ :

อะไรวเป็น ชก ลก ชิว

ชก คือ วาสนา

ลก ความบริบูรณ์ด้วยโภคสมบัติ แลบริวารสมบัติ

ชิว ความยั่งยืน

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขึ้น

ว่าด้วยต้นคิดสิ่งซึ่งพึงปรารถนา

๓ ประการนี้ จะเกิดขึ้นที่ใด เมื่อใด

ธรรมเนียมที่พึงปรารถนา ๓ ประการนี้ ได้เกิดขึ้นกันขึ้นเมื่อใด
 ที่ใด เห็นว่าจะเกิดขึ้นในหมู่ประชุมชนซึ่งอยู่ฝ่ายเหนือประเทศ
 อินเดียนั้นก่อน เพราะอาจจะเทียบได้ ในระหว่างคติจีน
 แลคติศาสนาพราหมณ์ จะยกแต่อย่างเดียวพอเป็นเอกเทศว่า
 ตามลัทธิขงจื้อซึ่งมาในคัมภีร์เวท คนที่อยู่สันโคขไม่เข็ด
 ช่องให้มีบุตร ผู้นั้นเป็นชนชาย ผู้ใดไม่มีบุตรซึ่งสำหรับ
 จะสืบสรวงส่งสักการเมื่อเวลาตาย ผู้นั้นเป็นคนอาภัพ เพราะ
 คนนี้ผู้ใดไม่มีบุตร ต้องรับผู้ใดผู้หนึ่งเป็นบุตร เพื่อจะได้ส่ง
 สักการศพ เมื่อเวลาตัวตาย ทั้งนี้ การที่ถือเช่นนั้น ฝ่ายจีนถือ
 เหมือนกันไม่คลาศเคลื่อนเลย จึงต้องเห็นว่าเป็นลัทธิเดียวกัน
 เกิดขึ้นในฝ่ายเหนือประเทศอินเดียนั้นแลประเทศจีน แล้วถือตามกัน
 แพร่หลายลงมาจนถึงชายทะเลทั้ง ๒ ประเทศ

ข้อซึ่งว่าเกิดขึ้นเมื่อใดนั้น ย่อมถือกันว่าเป็นธรรมเนียมมี
 มาแต่สร้างโลก แต่การสร้างโลกของชาติใดประเทศใด ย่อม
 กล่าวต่าง ๆ กัน แต่เมื่อจะคิดเอาส่วนข้างแน่นอนที่สุด ชก
 ลก ชิว นี้คงเกิดขึ้นไม่ต่ำกว่า ๖๐๐๐ ปี เพราะพงษาวดารจีน

ที่โต๊ะจกหมายไว้ มีเกินกว่ากำหนด ๒๐๐๐ ปี แลคงจะเป็นเวลา
พร้อมกับพระอิศวรพระนารายณ์ ตามที่มีเรื่องราวของสองประเทศนั้น
ขึ้นถึงกัน

เทียบ ชก ลก ชิว
ด้วยพระเป็นเจ้าทั้ง ๓

ชก ลก ชิว นี้ ถ้าจะเทียบด้วยพระเป็นเจ้าทั้ง ๓ ซึ่งนับถือ
กันในประเทศอินเดีย ก็เกือบจะลงรูปกันได้ คือ ตามในคัมภีร์
มหาภารต ย่อมกล่าวยกย่องพระนารายณ์เป็นใหญ่ หาใช่พระ
อิศวรเป็นใหญ่เช่นเราเข้าใจกันไม่ การที่ถือว่าผู้ใดเป็นใหญ่เห็น
จะเป็นไปตามหมู่ลัทธิต่างกัน ฤ็ความปรารถนาของคนจำพวกนั้น
ต่างกัน พระนารายณ์เป็นพระเดชสำหรับที่สังหารผลาญโลก จะ
ทำคุณให้แก่โลกนั้นก็ด้วยปรายปรามสัตว์ตบทยายกาย จึงนับว่า
เป็นผู้มีอำนาจมีวาสนาใหญ่ พระนารายณ์มีครุฑเป็นศิริประจำวง
นางอนรต ฤ็จะว่าทรงครุฑก็ตาม ถ้าหากว่าพวกจีนจะแปลคำ
ชกนี้ ว่าเป็นพระนารายณ์ก็น่าจะเป็นได้ เพราะชกมีอาการคล้าย
พระนารายณ์ ส่วนศิริฤ็พาหะเป็นค่างคาว ๆ เป็นสัตว์ประหลาด
อย่าง ๑ ซึ่งมีขามี่แขนเหมือนสัตว์สี่เท้าแต่มีขก จะว่าเป็นเครื่อง
หมายแห่งครุฑเลือน ๆ มา ก็ชอบกลอยู่

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

ส่วนพระอิศวรนั้น ข้างฝ่ายอินเคียดถือเป็นผู้ให้ โลกสมบัติแลบริวารสมบัติแก่มนุษย์ทั้งปวง จึงเรียกว่าพระคุณ พระอิศวรมีโคเป็นพาหนะ ส่วน ลก ข้างจีนนั้นเล่า เป็นที่ตั้งแห่งโลกสมบัติแลบริวารสมบัติ มีกวางอินเป็นสัตว์สี่เท้าเป็นพาหนะทำนองเดียวกัน

พรหม ตามลัทธิข้างอินเคียด โลกข้างเทวดาน้อยกว่าโลกข้างพระ พรหมย่อมเกิดขึ้นจากฤกษ์ต่าง ๆ ด้วยความประพฤติกี่มีอายุอยู่ยืนนานจนเลยเป็นพรหมไป ฤกษ์ก็ไปเป็นพรหม ๆ มีหงษ์ฤกษ์ห้าเป็นพาหนะ ข้างฝ่ายจีน ชื่อ เป็นผู้มีอายุยืนอย่างเดียวกัน สัตว์ที่ใช้เป็นเครื่องหมายสำหรับ ชื่อ คือนกค้ำ เป็นสัตว์สองเท้าคล้ายกับห่าน

การที่ยกขึ้นเทียบกันนี้ เป็นว่าโดยความคิดเทียบเคียงกันดู เพื่อจะให้เห็นว่า ธรรมที่ยกขึ้นว่า พึงปราถนา ๓ ประการมาจากที่ใด แต่จะหาหลักอ้างอิงให้แน่นอนว่าเป็นครูเดียวกัน ยังหาเคยพบไม่ เพราะฉะนั้นการที่เทียบนี้ ต้องนับว่า เป็นแต่ลองเทียบดูเท่านั้น

ชก ลก ชื่อ โद्यนาม

ชก ลก ชื่อ ถ้าจะไม่ตั้งรูปอะไรเป็นที่หมาย กล่าวแต่กิริยาของความเป๋นไปแห่งอาการ ๓ อย่าง ซึ่งเป็นนามธรรมแล้วก็เป๋นดังนี้

ชก คือวาคณา ได้แก่ความเปนใหญ่เปนอิศร ฤกษ์มีศ
ยันตาศักดิ์ อาจจะทำให้การทั้งปวงสำเร็จได้ด้วยอำนาจ

ลก ความบริบูรณ์ด้วยโภคสมบัติ คือ ประกอบพร้อมด้วย
เครื่องอุปโภคบริโภค แก้วแหวนเงินทอง แลบริบูรณ์ด้วยบริวาร
สมบัติ มีบุตรภรรยาญาติมิตรคนใช้สอย เป็นต้น

ชีวะ เป็นผู้มีอายุยืนนาน เพราะไม่มีโรค เป็นต้น

ธรรม ๓ ประการนี้ย่อมเป็นที่ปรารถนาของมนุษย์ทั้งปวง เมื่อ
ผู้ใดประกอบพร้อมด้วยธรรมอย่างใด ก็นับว่า ผู้นั้นเป็นชก เป็น
ลก เป็นชีวะ ฤกษ์ผู้ใดประกอบพร้อมทั้ง ๓ ประการ ก็กล่าวว่าผู้นั้น
ประกอบพร้อมทั้งชกทั้งลกทั้งชีวะ ดิจริงหนอ คัจฉิน เพราะเหตุ
ฉะนั้น ชก ลก ชีวะ จึงนับว่าเป็นมงคล เป็นที่ตั้งแห่งการซึ่งจะ
อำนวยพรแก่กัน

แสดง ชก ลก ชีวะ โดยรูปมนุษย์

ชก ลก ชีวะ นี้ เมื่อจะกระทำนิมิตรเครื่องหมาย ย่อม
จะทำให้หลายอย่างหลายประการ เมื่อจะแสดงเครื่องหมายโดย
รูปมนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์ประเสริฐกว่าสรรพสัตว์ทั้งปวง ข้างนี้ย่อม
ทำรูปดังนี้

ชก เป็นรูปเจ้าฤกษ์นางสวมหมวก มีใบหูทางออกไป
๒ ข้าง มีมือถืออยู่ที่ แสดงวาคณา

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขุ่น

ลก เป็นรูปเศรษฐี สวมหมวกมีเส้าข้างหลังสูง มีผ้า
คลุมลงไปเบื้องหลัง แสดงโลกสมยัตติ มีมืออุ้มเก็ก แสดง
บริวารสมยัตติ

ชีว เป็นรูปคนแก่ ถือไม้เท้ามือหนึ่ง ถือผลโถมือหนึ่ง
แสดงความเป็นผู้มีอายุยืนแลมั่นคง
แสดง ฮก ลก ชิว ไทยรูปสัตว์

ฮก ใช้หมายด้วยคางคาว ซึ่งเป็นสัตว์มีแขนมีขาเป็นสี่เท้า
แต่มีปีก เป็นสัตว์ซึ่งไม่รู้จักลงยังแผ่นดินเหมือนนกทั้งปวง เป็น
ที่หมายแห่งวาสนา

ลก ใช้รูปกวางคารซึ่งมีดวงขาวๆ พร้อยไปตามตัว เปรียบ
ดังกระแยะ แสดงโลกสมยัตติ

ชีว หมายด้วยนกคำ ซึ่งเป็นสัตว์ที่ไม่มีผู้ใดใดเห็นตาย
อยู่ที่แห่งใด เช่นกับเราพูดกันอยู่ว่า ถ้าไม่รู้จักตาย นอกจาก
มีผู้ทำอันตราย เพราะไม่ได้เห็นศพกาตายอยู่ที่แห่งใด

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขุ่น

๒๕

แสดง ฮก ลก ชิว โดยเครื่องประดับ
ทองฟ้า

เมื่อจะแสดง ฮก ลก ชิว โดยเอาเครื่องประดับในทอง
ฟ้าเป็นนิมิต

ฮก ใช้รูปพระอาทิตย์ เพราะมีอำนาจ อาจจะทำอันตราย
แก่คนทั้งปวง ฤๅสิ่งทั้งปวงได้ โดยรัศมีอันเร่าร้อน แต่รัศมี
อันเร่าร้อนนั้นเอง อาจจะทำให้แสงสว่างแลให้ชีวิตแก่สัตว์แลพืช
พรรณทั้งปวงให้เป็นอยู่ได้

ลก ใช้พระจันทร์เป็นเครื่องหมาย เพราะมีรัศมีแจ่มใส
เป็นที่ควรยินดี แลเป็นอุปการะแก่น้ำขุ่นลง เป็นต้น

ชิว ใช้ดาวเป็นเครื่องหมาย เพราะดาวเป็นของไม่มีชิ้น
มีแรม บ่มตั้งอยู่ในท้องฟ้ายั่งยืน

แสดง ฮก ลก ชิว โดยพฤกษชาติ

แลบุษชาติ

เมื่อจะแสดง ฮก ลก ชิว โดยพฤกษชาติแลบุษชาติ
เป็นนิมิต

ฮก ใช้ดอกพุททาล ฤๅใบต้น ซึ่งข้างจินตึกันว่า เป็น
คดกไม้วิเศษ ถ้าปลูกลงไว้แห่งใด ปลูกต้นไม้อื่น ๆ ร้อยอย่าง
ล้อมรอบ คงจะโน้มยอดฤๅหันดอกเข้าหา เป็นพระยาดอกไม้

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

ลก ไซ้คอกเบญจมาศ ซึ่งมักลึบสลบซบซ้น แสดง
ความมั่งคั่ง

ชีว ไซ้ต้นสน เพราะเหตุว่าต้นสนเป็นไม้ที่ใหญ่ แลทน
ยิ่งกว่าไม้อื่น ๆ ในเมืองจีน

แสดง ฮก ลก ชิว ด้วยผลไม้

เมื่อจะแสดง ฮก ลก ชิว ด้วยผลไม้เป็นนิมิตร
ฮก ไซ้ส้มมือซึ่งเป็นผลไม้อันงาม ฤๅจะว่าเป็นอัครจริย
เพราะมีสีฐานอย่างมือมีนิ้วเหยียดออกคังมือฮกก็ว่าได้
ลก ไซ้ผลทับทิม ซึ่งมีเมล็ดมาก แสดงความบริบูรณ์
ชีว ไซ้ผลโต ซึ่งเป็นผลไม้มีรสบริโภคชุ่มชื่นน้ำใจ เป็น
อุปการแก่ความมีอายุยืนนาน

เมื่อเขียนภาชนะต่าง ๆ อันเป็นที่แคบเช่นปากขวด เชิงขวด
เป็นต้น จะนำลายใหญ่ ๆ ไปเขียนลงไม่ได้ นักปราชญ์ทั้งหลาย
นั้นจึงได้คิดลายอันเป็นเครื่องหมายเล็ก ๆ ให้เหมาะแก่ที่ซึ่งจะ
เขียนเป็นลายต่าง ๆ มากอย่าง จะยกชกกล่าวเป็นตัวอย่างแต่
สำรับเดียว คือ ฮก ทำเป็นลายมีสีฐานคล้ายรูปคางคก
ต่อ ๆ กัน ฤๅคล้ายกระจิง เช่นเราเรียกกันว่าคอเสื้อ เป็น
เครื่องหมายของฮก

ลก ใช้ลายสัณฐานคล้ายลูกคลื่น อันเขียนโดยกระบวน
ลาย มีไส้คลื่นจริง ๆ เมื่อเขียนรัดผอมหนักเข้าก็เป็นรูป
คล้าย ๆ รั้ว ซึ่งเราเรียกกันว่าลายราชวัตร เป็นเครื่องหมาย
ของลก

ชีว ลายซึ่งซัดไปเป็นเส้น ๆ แล้ววงม้วนกลับ แปลว่ายาว
ซึ่งเราเรียกกันว่า ประแจจีน เช่นนี้ เป็นเครื่องหมายของชีว
หลักเครื่องสังเกตุ ฮก ลก ชิว

การซึ่งผู้โต๊ะคิดพยายามพรรณาเครื่องหมายแห่ง ฮก ลก
ชีว ให้ทั่วถึงถ้วนถี่ได้ในเวลานี้ ยังเป็นการที่พันวิไสยจะทำได้อยู่
เพราะเหตุที่เราทั้งหลายพึ่งได้ลงมือสังเกตุ แลจะหาเงินเป็นครุบา
อาจารย์ก็ยาก เพราะเหตุว่าผู้ซึ่งไม่ได้เป็นนักปราชญ์แลเป็นช่าง
จะบอกชื่อลายซึ่งนักปราชญ์แลช่างเขาคิดผูกพันขึ้นไว้ นอกจาก
ได้สังเกตุมาก ๆ อาไครยเคาเงอนที่รู้แล้วค่อยเคาต่อไบนั้นไม่ได้

แต่ควรสังเกตุไว้เป็นหลักว่า ถ้าเครื่องหมายสำหรับฮกแล้ว
คงจะเป็นสิ่งซึ่งวิเศษหายาก มีอานภาพมาก มีสง่า ญารุ่งเรือง
มากเป็นเกณฑ์ ถ้า ลก แล้ว มักจะเป็นสิ่งซึ่งมากโดย
ประมาณนี้ ญาเป็นพิชพรรณแพร่หลายเป็นเครื่องเย็นชุ่มชื้น
เป็นเครื่องมั่งคั่งสมบูรณ์เป็นเกณฑ์ ชิว คงจะเป็นเครื่องที่ทนทาน
ถาวร ญาขี้ยาวเป็นเกณฑ์ เมื่อสังเกตุคามทางเช่นนั้น คง

จะเห็นได้ว่าลายอันนี้ ผู้เขียนตั้งใจจะให้เป็นนิมิตร เครื่องหมายมงคล
อันใด

เครื่องหมายด้วยตัวหนังสือ

ในที่สุดเมื่อไม่ได้คิดลวดลาย เป็นปัญหา อย่างหนึ่งอย่างใด
ก็เขียนด้วยตัวหนังสือตรง ๆ ว่าชก ลก ลก ชิว เช่นนั้น แต่
รูปแห่งตัวหนังสือที่เขียนนั้น ย่อมยกเอียงไปได้ตั้งร้อยอย่าง คง
อ่าน ว่าชก ว่าลก ว่าชิว อย่างเดียวกัน ขางที่ก็ประกอบด้วย
ลายขอย เช่นลายชิวยาว อ่านว่า ชิว แต่มักจะเขียนลายน้ำ
ลงไว้ข้างล่าง เขียนคอเสื้อไว้ข้างบนก็อ่านเป็น ชก ลก ชิว
ได้เหมือนกัน

เขียน ชก ลก ชิว ไม่ครบสาม

สิ่งของข้างสิ่ง เขียน ชก ลก ชิว ไม่ครบ ๓ อย่าง
ข้างที่มีแต่ ๒ อย่าง ขางที่มีแต่อย่างเดียว เช่นนี้ มักจะเป็น
ปัญหาให้ต้องคิดประสมกับภาชนะนั้น เช่นด้วยมีลาย ชก
อย่างหนึ่ง ชิว อย่างหนึ่ง เมื่อรินน้ำลงในถ้วยนั้นเป็น ลก
นับว่าเป็นครบ ชก ลก ชิว เช่นนี้ก็มิ แต่ข้างสิ่งมีแต่อย่าง
เดียว จะเป็นเขาเขียนมงคลแต่อย่างเดียวสองอย่างหายไปตามขึ้น
เช่นนั้นมิบังญาประการใด ยังสังเกตไม่ได้แน่

หอสมตแห่งชาติ
เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยชาม

๒๘

ดองเทียบ ชก ลก ชิว อย่างใหม่

การซึ่งจะกล่าวพรรณาดังเครื่องหมายแห่ง ชก ลก ชิว
ไม่ถ้วนัน เพราะเหตุว่า ถ้าหากว่าเราจะดองคิดเครื่องหมาย
ชก ลก ชิว เาเอง ก็อาจจะคิดได้ให้สนิทสนมก็ จนถึง
ถ้าหากว่าเราพบนักปราชญ์ซึ่งเป็นต้นคิดตำราชนิด ชก ลก ชิว
เกือบจะเชื่อใจได้ว่าจะเห็นชอบว่าใช้ได้ อยู่ คือ ถ้าจะถือเอาดอก
กุหลาบเป็น ชก เพราะเป็นดอกไม้ที่งามรุ่งเรืองในเมืองเรา
ดอกขานขึ้นเป็น ลก เพราะเหตุที่มีเกสรแลเมล็ดมาก ดอกขาน
ไม่รู้โรยเป็น ชิว เพราะเหตุที่เป็นดอกไม้ทนทานเช่นนั้น ก็หวัง
ใจว่าจะเข้าภูมิแบบลาย ชก ลก ชิว ได้

จัดโต๊ะให้เข้า ชก ลก ชิว

เมื่อลงปลายที่จะจบเรื่องกล่าวด้วย ชก ลก ชิว สังเขปน
จึงต้องกล่าวว่า ชก ลก ชิว แสคจธรรม ๓ ประการ ซึ่งมนุษย์
ปรารถนาด้วยกันทั่วหน้า เมื่อผู้ใดปรารถนาจะให้พรผู้ใดโดยการ
ที่จะจัดตั้งโต๊ะ จึงจำเป็นต้องจัดให้ประกอบด้วย ชก ลก ชิว
ทั้ง ๓ ประการ ตามแต่ที่สามารถจะจัดให้เป็นไปได้ เช่นมีชาม
๒ ใบ ขวดย ๓ ชามใบ ๑ บรรจุผลส้มมีือ ชามใบ ๑ ชิงน้ำ
ชวยปักไม้สน เช่นนี้อาจจะนับว่าเป็น ชก ลก ชิว ได้ ถึง

ในสิ่งอื่น ๆ ก็อาจจะประกอบให้เป็น ชก ลก ชิว ใต้ ในภาษาชนะ
อันเคี้ยว ญาแยกภาษาชนะใต้ เช่นลายเขียนเหมือนกัน ถ้า
ตั้งไว้ในวิธแสดงมงคลได้เช่นนั้น ก็นับว่าเป็นตั้งโต๊ะที่

เรื่อง ไปยเขียน

ยังมาตรวจอันที่นับว่าเป็นมงคล ใช้ว่าคเขียนนอกจาก ชก
ลก ชิว ก็มีอยู่อีกมาก เช่นเขียนญาผู้สำเร็จ ข้างขึ้นเป็นที่
นับถือ เขียนแต่ลำพังลายนั้นเป็นลายมากอย่างหนึ่ง มักจะเขียน
แซกแซงใน ชก ลก ชิว ก็มีชุม ถ้าจะแบ่งเป็นลายซึ่งต่าง
มักจะมีขยอกมาเขียน ก็เป็นส่วนรูปของเขียนผู้นั้นอย่างหนึ่ง
สัตว์ซึ่งเป็นพาหนะญากำกับเขียนผู้นั้นอย่างหนึ่ง อารุชญาบริหาร
ของเขียนผู้นั้นอย่างหนึ่ง บางทีก็เขียนแต่รูปแลอารุชญาบริหาร
บางทีก็เขียนแต่เครื่องบริวาร ผู้ซึ่งจะสังเกตลายข้างขึ้น ควร
จะเรียนรู้รูปเขียนทั้งพาหนะแลอารุชญาบริหารไว้ด้วย จึงจะสังเกต
ที่มาของลายนั้นได้ เมื่อเขาเขียนหยอกแซกแซมไว้ในที่แห่งใด
ใช้คุมเข้าเป็น ชก ลก ชิว ใต้บ้าง เป็นมงคลเนื่องมาจาก
ไปยเขียนบ้าง จะได้อ่านออก

มงคลแปด

ยังมีเกณฑ์สำหรับเขียนแซก ชก ลก ชิว คือ เป็น
มงคล ๘ อย่าง ข้างจีน ๒ อย่าง ๆ หนึ่ง คือมักจะเขียนอยู่ใน
หมวดกลายชื่อ แต่บางทีไปเขียนหยอดลงไว้ในลายอื่นแต่อย่าง
เดียวสองอย่างก็มีบ้าง บางทีก็ยกไปประกอบเป็น ชก ลก ชิว
ยันต์แปดคณะฉันท

ยังมีลายอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นแต่เส้นขีด ๆ ไร่ระยะต่างกัน
ทั้ง ๘ อย่าง ซึ่งเข้าใจได้ชัดว่าเป็นคณะฉันทซึ่งใช้หมายแทน
ครุ ลหุ เช่นนี้ก็มีเขียนบ้าง ลายซึ่งเป็นคณะฉันทเช่นนี้ เป็น
พยานให้แลเห็นชัดว่า คำที่กล่าวมาแล้วแต่ก่อนว่าต้นเหตุแห่ง
ลายนี้มาแต่ประเทศข้างเหนืออินเดีย เพราะฉันทกำหนดคณะ
ฉันททั้งนี้ได้เขียนแยกกันกับภาษามคธ ลายเช่นนี้นั้นมักจะมา
แต่เมืองซิเบต ซึ่งหลวงจีนเป็นผู้ครองเมือง แลเมืองเกาหลี่
ถือเป็นที่สำหรับแผ่นดินด้วย

ลายปลา ๒ ตัวอมหางกัน

ลายอีกอย่างหนึ่งซึ่งเป็นรูปปลาไม่มีเกล็ด เขียนไว้แต่คา
อมหางกันเป็นวงกลม ย่อมใช้ประกอบกับลายคณะฉันทแปด

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขันธ์

ซึ่งกล่าวแล้วข้างบนนี้เป็นนิตย แต่บางทีเขียนแต่เฉพาะลาย
ปลาอมทางอย่างเดียวผสมไว้ในลายอื่น ๆ ย่าง พิเคราะห์ที่
ลายอื่นน่าจะจะเป็นลายที่สลับมาแต่ประเทศอินเดียเหมือนกัน แต่
ที่ประเทศอินเดียเขาใช้หน้าปลาชนกันทางปลาชนกัน ฉะนั้นแต่
หน้าปลา ทางห่างกันออกไป เครื่องหมายอันนี้เป็นเครื่องหมาย
สำหรับพุทธศาสนา แต่เกาหลีก็รับเอาไปใช้ เป็นยี่ห้อสำหรับ
แผ่นดินเหมือนกัน แต่ข้างจีนใช้ว่าเป็นเครื่องข้องกัน ฉะนั้น
สวัสดิมงคลในที่ต่าง ๆ โดยมาก

เกณฑ์แม่ลายอย่างอื่น

จะพรรณนาด้วยเครื่องประกอบ เป็นที่ตั้งของการเขียนลวดลาย
ซึ่งเป็นเกณฑ์แซกนออกจาก ชก ลก ชิว ซึ่งได้กล่าวมาข้างแล้ว
ข้างบน ก็เป็นอันยากที่จะกล่าวให้ทั่วถึงได้ การที่ตรวจสังเกต
ก็ยังไม่ทั่วถึงไป แลไม่รู้ทั่วถึงในประเทศบ้านเมืองของข้างจีนที่
จะสังเกตประกอบยาก เช่นเครื่องหมายตระกูลเจ้าพวกของ
มนุษย์ซึ่งเขาแบ่งในเมืองจีน เป็นอันหนึ่งสี่พวกหนึ่ง หาบฟัน
พวกหนึ่ง ตกเบ็ดพวกหนึ่ง จูกระบือพวกหนึ่ง อันเป็นเครื่อง
ประกอบเป็นหลักของลายเขาไม่เช่นนั้น เป็นต้น คงยังมี
อีกมากซึ่งผู้ศึกษาลายข้างจีนควรจะค้นคว้าต่อไป จะพรรณนาใน
ครั้งต่อไป

ธาตุ

อีกประการหนึ่งกำหนดด้วยธาตุข้างเงิน ก็มักจะใช้ประกอบ
ในการสวัสดิมงคล นำมาเป็นมิตรในการวาดเขียนได้ เช่น
ดิน น้ำ ลม ไฟ ทอง ฤๅไม้ด้วย แต่ธาตุทั้งปวงนั้นก็มักจะ
รวมใช้ปน สก ลก ชิว ใต้ เช่น ไฟปน สก เป็นต้น เมื่อ
ผู้ศึกษาลายได้พิจารณาโดยถนัด ก็จะสังเกตขั้วที่ตั้งของลาย
เขียนแห่งเงินว่าไม่ได้เขียนถ่ายจากของที่เป็นจริง ฤๅเขียนเคา ๆ ไป
คงมีเค้ามูลซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ตั้งสำหรับจะเขียนแต่คงสวัสดิมงคลล้วน
ทุกลาย ด้วยประการฉะนี้แล ฯ

(จบพระราชนิพนธ์เพียงนี้)

เรื่องเครื่องถ้วยดี ในเมืองไทย

เครื่องถ้วยของจีนคงจะไต่มีเข้ามาขายถึงสยามประเทศในคราว ๆ เกี่ยวกับที่จีนส่งเครื่องถ้วยไปจำหน่ายประเทศอื่น เพราะประเทศนั้นอยู่ใกล้กับเมืองจีน ไต่ไปมาค้าขายถึงกันอยู่แล้วตั้งแต่ตั้งค้าขายรพ แต่ก็มีเรื่องราวเป็นหลักฐานว่า ไทยไต่ไปเอาช่างจีนเข้ามาตั้งทำเครื่องถ้วยใช้สอยเองในเมืองไทย ในกาลครั้งหนึ่งเมื่อสักทศวรรษมาแล้ว ยังมีสิ่งของแลภูมิประเทศปรากฏอยู่ พอจะรู้เรื่องราวตำนานได้ คือ

มีเนื้อความปรากฏในพงษาวดารเหนือ ยึดติดกับจดหมายเหตุของจีนว่า เมื่อครั้งกรุงศรีไชไทยเป็นราชธานีของสยามประเทศ สมเด็จพระร่วงเจ้า (รัชกาลที่ ๓ คือพ่อขุนรามคำแหง) เสด็จไปเมืองจีนเมื่อขมะแม จุลศักราช ๖๕๖ พ.ศ. ๑๘๓๗ ไปได้ช่างทำเครื่องถ้วยเข้ามาตั้งทำในเมืองไทย ชากเตาที่ตั้งทำเครื่องถ้วยครั้งนั้นยังปรากฏอยู่ เรียกว่า “เตาทุเรียง” มีอยู่ที่เมืองศรีไชไทย อยู่ข้างค้ำนเหนือนอกกำแพงเมืองห่างสัก ๓๐ เส้นค้ำยล ๑ ที่เมืองสวรรคโลกอยู่ริมน้ำข้างเหนือเมืองศรีสุชนาไลย (คือสวรรคโลก

เก่า) ๒ ตำบล เข้าใจว่ามีที่เมืองสองแคว (คือพิศณุโลก) อีกตำบล ๓ เพราะมีตำบลบ้านเก่า เรียกว่า “บ้านเตาไห” ซึ่งแสดงว่าเป็นที่ตั้งเตาทำตุ่มไห แลตุ่มไหของโบราณครั้งนั้นก็ยังมีเหลืออยู่บ้าง แต่ยังหาพบเตาที่ทำไม่

เตาทำเครื่องถ้วยครั้งสมเด็จพระร่วงนั้น ทั้งที่เมืองสุโขทัย แลที่เมืองสวรรคโลก ทำแบบเดียวกัน เป็นเตาย่อม ๆ ก่อด้วยอิฐเตา ๓ ยาวประมาณ ๔ วา กว้างราว ๒ ศอก แบ่งเป็น ๓ ตอน ตอนข้างซ้ายเป็นปล่องควัน ตอนกลางก่ออิฐเป็นปะทุนเป็นที่เผาถ้วยชาม ตอนข้างหัวเป็นที่ใส่ไฟ มีตำบลละหลาย ๆ เตา ตั้งเรียงกันไป เข้าใจว่าที่ตั้งเตาเห็นจะเลือกตรงที่หาหินขันเครื่องถ้วยได้ง่าย ช่างทำเครื่องถ้วยทั้งคนขันคนเคลือบแลคนเผาคงอยู่ในพวกเดียวกัน ตั้งบ้านเรือนอยู่ในตำบลที่ตั้งเตาทั้งนั้น เตาจึงอยู่รวมกันในที่น้อยแห่ง ที่เมืองสุโขทัยมีเตาน้อย แลสังเกตเศษถ้วยชามชุกพบที่เตานั้นน้อยหาย ผู้มีอิทธิพลกว่าที่สวรรคโลก จึงเข้าใจว่าเมื่อแรกได้ช่างจีนเข้ามา เห็นจะให้มาตั้งเตาทำที่เมืองสุโขทัยอันใกล้ที่ประทับก่อน ต่อมาปรากฏว่าหินซึ่งจะปั้นเครื่องถ้วยมีที่เมืองสวรรคโลกเนื้อดีกว่าที่เมืองสุโขทัย จึงย้ายไปทำที่เมืองสวรรคโลก ตั้งเตา (ที่พบใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ ซึ่งเข้าใจว่าเตาหลวง) เหนือเมืองสัก ๓๐ เส้นตำบล ๓ ตั้งริมน้ำยมเหนือถนนขึ้นไปสัก ๓๐๐ เส้นอีกตำบล ๑ (บางทีจะมีในตำบล

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

อันอีกแต่ยังไม่พบ) เตาเครื่องด้วยที่เมืองสวรรคโลกทั้ง ๒ คำยล
 นั้น ทำเลที่ใหญ่โตแลมีเตามากมายกว่าที่เมืองสุโขทัย เคย
 เครื่องด้วยชุกพบที่เตาก็เป็นของเนื้อที่ มีของต่าง ๆ หลายอย่าง
 หลายชนิด จึงเข้าใจว่าเครื่องด้วยไทยที่ทำครั้งสมเด็จพระร่วงนั้น
 โดยมากแลเฉพาะที่เป็นของที่ คงเป็นของทำที่เมืองสวรรคโลก
 จึงปรากฏชื่อเรียกเครื่องด้วยครั้งนั้นว่า “สังกโลก” (ที่เรียกว่า
 ของสุโขทัยได้ยินอย่างเดียวกับแต่คู่มใหญ่ เห็นเรียกในนิทานท้าย
 พระราชนิพนธ์บทละครเรื่องไกรทองว่า “คู่มสุโขทัย” ซึ่งความ
 จริงอาจจะเป็นของทำที่เตาเมืองสุโขทัยก็เป็นได้ เพราะคือนอกดิน
 แลฝีมือเคลือบคู่มอย่างนั้นอยู่ข้างจะหาย) แต่ชื่อที่เรียกว่า
 “สังกโลก” ที่หลังเลยเข้าใจกันกลายเป็นเครื่องด้วยชนิดที่ทำ
 ฝิวให้ราน ไม่ว่าของทำเมืองจีนหรือเมืองไทย ถ้าทำฝิวรานแล้ว
 ก็เรียกว่า “สังกโลก” เพราะเราเคยเห็นของฝิวรานเช่นนั้น
 ในเครื่องด้วยไทยที่ทำที่เมืองสวรรคโลกก่อน ที่จริงเครื่องด้วย
 ที่ทำที่เมืองสวรรคโลกทำทั้งฝิวรานแลไม่ราน หาได้ทำแต่ฝิว
 รานอย่างเดียวไม่

เนื้อหินที่เขามาขบขันเครื่องสังกโลกไทย สังเกตดูที่อย่างก็
 เป็นหินสีชาวจือคำอย่าง ๑ สีชาวจือเหลืองอย่าง ๑ เข้าใจว่า
 จะใช้หินชุกหามาแต่ใกล้ ๆ คำยลที่ตั้งเตานั้นเอง เพราะพื้นที่
 ที่ตั้งเตาที่เรียงทั้งที่เมืองสุโขทัยแลที่เมืองสวรรคโลก เป็นกรวด

ปนทรายแลอยู่ไม่ห่างภูเขาหินอ่อน อย่างเรียกว่าหินซำบู สังกะ
สิ่งของเล็ก ๆ หรือที่ทำฝีมือ ก็เนื้อหินเลื่อยคแลขาวมาก ถ้า
ของทำหายหรือของใหญ่ เนื้อหินก็หายแลสีขาวน้อยลงทุกที่
จึงสันนิฐานว่า หินที่ประสมขึ้นเครื่องถ้วยสังโลกไทยคงคักเป็น
หลายอย่างหลายชั้นเหมือนเช่นที่เมืองจีน แต่เนื้อดีสู้หินที่ทำ
เครื่องถ้วยในเมืองจีนไม่ได้ เครื่องสังโลกไทย พิเคราะห์คักทำ
ลักษณะต่างกันเป็น ๓ อย่าง คือ ทำเนื้อค้ำไม่เคลือบ (ที่ฝรั่ง
เรียกว่า ยีสิต) อย่าง ๑ เคลือบเนื้อหาย อย่างอย่างมังกร
อย่าง ๑ เคลือบเนื้อเลื่อยค อย่างเครื่องถ้วยของจีนอย่าง ๑
สิ่งของที่ทำเนื้อค้ำมี ๒ ชนิด คือ ชนิดค้ำ แลชนิดดี
เหลือง ของทำเนื้อค้ำค้ำค้ำน้ำใหญ่ ๆ ก็มี แต่มักทำเป็นรูป
ขวดปักดอกไม้ทรงจีนทุกขนาด ของพวกนี้พบน้อยกว่าพวกเคลือบ
แต่ขุดพบตามท้องที่แพร่หลายห่างไกลยิ่งกว่าของเคลือบ ข้าพเจ้า
สันนิฐานว่า เห็นจะเป็นของทำรุ่นแรกก่อนของเคลือบ ค้ำร้าย
จะมีจีนเข้ามาค้ำทำของพวกนี้ค้ำค้ำค้ำก่อน เป็นเหตุให้
สมเด็จพระร่วงทรงพระราชดำริเห็นว่า อาจจะทำเครื่องถ้วยได้
ในเมืองไทย จึงเอาช่างถ้วยที่ฝีมือค้ำเข้ามา ถ้าไม่มีเหตุเห็นทำ
ทางจะทำได้ เห็นจะไม่เอาเข้ามา เครื่องสังโลกทำค้ำค้ำค้ำ
เหลืองนั้นเป็นของชั้นหลัง เป็นของที่พวกช่างทำพลิกแพลงอวด

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๔๕๕ เพราะเศษที่พบบ่อยจะเคลือบข้างใน ข้างที่เขียนยาเคลือบ
เป็นลายข้างนอก เป็นแต่ทงพนไว้ให้ทาน

ของสังกโลกที่เคลือบหายอย่างอ่างมั่งกรนั้น มักพบที่ทำ
เป็นคุ่มใหญ่ ๆ ขนาดตั้ง ๑๕-๑๖ กำ แต่ของเล็กจนกระทั่งกาน้ำ
ที่เคลือบอย่างนี้ก็มี แต่ของชนิดนี้พบน้อย สันนิฐานว่า อาจจะเป็น
ของที่จีนทำในเมืองไทย ก่อนสมเด็จพระร่วงเจ้าเข้ามาตั้ง
ได้ หรือมีนั้นจะเป็นของรุ่นแรกที่ช่างจีนของสมเด็จพระร่วงมาทำ
เพราะเคลือบได้ก็จริงแต่ฝีมือยังหายมากนัก

ของเคลือบอย่างเล็ยคนั้น เป็นของที่ช่างจีนของสมเด็จพระ
ร่วงเจ้ามาทำเป็นแน่ ทำให้หลายอย่าง สังเกตตามตัวอย่างที่
ได้พบ ทำเคลือบพื้นเกลี้ยงอย่าง ๑ เคลือบผิววาน (สังกโลก)
อย่าง ๑ ทำลายในกระบวนขันอย่าง ๑ ทำลายกระบวนแกะ
อย่าง ๑ ลายเขียนอย่าง ๑ สีที่เคลือบ เคลือบสีเขียวใช้กาสี ๑
สีเหลืองสี ๑ สีขาวสี ๑ แต่สีขาวต้องเคลือบด้วยยาขาว เพราะ
เนื้อหินไทยไม่ขาวบริสุทธิ์ถึงหินจีน จะเคลือบยาใสอย่างของกังไส
ไม่ได้ สีที่เขียนลายพบสีคำสี ๑ สีเหลืองสี ๑ ข้าพเจ้ายังไม่
เคยพบสังกโลกไทยที่เขียนคราม แต่ได้พบเศษชิ้นสามลายคราม
จีนก่อนได้เหม็งที่เตาทุเรียงเมืองสวรรคโลกชั้น ๑ เห็นได้ว่า วิชา
เขียนลายครามปรากฏแล้วในครั้งนั้น แต่เห็นจะเป็นเพราะยังไม่รู้

วิธีประสมสี่ครามให้เหมือนของจีน จึงไม่ปรากฏว่า เครื่องสังก-
โลกไทยมีเขียนลายคราม

ถ้าว่าด้วยสิ่งของที่ทำด้วยเครื่องสังกโลกไทย ครั้งสมเด็จพระ
ร่วง เห็นจะทำของมากมายหลายอย่าง แม้แต่สิ่งของที่ยังมีอยู่
บริบูรณ์ แลที่ขุดพบเศษแตกที่เตาที่เรียง ก็ยากที่จะพรรณนาให้
ถ้วนว่าทำสิ่งอะไรบ้าง แม้ที่สุคนธ์จุกกะตาก็ทำด้วยเครื่องสังกโลก
แต่นักสงไสยอยู่ ว่าตุ๊กตาสังกโลกนั้นจะทำสำหรับเด็กเล่นหรือ
สำหรับช้อหาไปตั้งเป็นเครื่องบูชา สิ่งของที่ทำโดยมากนั้นคือจาน
ชาม盆แน่ เศษของแตกที่พบก็เป็นเศษจานชามโดยมาก นอก
จากนั้นก็เป็เครื่องใช้เครื่องแต่งเช่นขวดแอลคัลเป็นต้น สิ่งเกตุ
ทำเป็นรูปของจีนแลลายจีนแทบทั้งนั้น พบของไทยให้อย่างแต่กระ
เบื้องเคลือบมุงหลังคาที่ช้อฟ้าปราณี นาคปัก พลสิ่ง รูปภาพ
มียักษ์เป็นต้น แลลวดลายสำหรับประดับพระอารามแลพระราชมณ
เฑียร ของไทยให้อย่างเคลือบสีขาวเป็นพื้น มักเขียนลายเส้นคำ
ปลาที่อยู่ที่กระเบื้องเคลือบมุงหลังคา ได้พบเศษตกหล่นรู้ว่าได้มุง
แต่ที่เมืองสวรรคโลก ๒ แห่ง คือ ที่วัดขณยอกเขารังแร้งแห่ง ๑
กับที่พระวิหารหลวงวัดพระศรีรัตนมหาธาตุแห่ง ๑ สิ่งเกตุเศษ
กระเบื้องมุงหลังคาที่ตกหล่นอยู่ตามพระอารามในเมืองสุโขทัยไม่
พบกระเบื้องเคลือบ แต่ช้อฟ้าปราณีสังกโลกนั้นพบลงมาถึง
เมืองกำแพงเพชร จึงเห็นว่ากระเบื้องเคลือบมุงหลังคาน่าจะทำชน

๔๐ เรื่องเครื่องโต๊ะแกว้วยขัน

ในชั้นหลัง แต่ฝีมือทำดีนัก กระเบื้องที่เหลือทั้งตากแดดกรำฝน
มากกว่า ๕๐๐ ปี ดูยังดีเหมือนกับกระเบื้องทำใหม่ ไม่กระเทาะ
หรือร้าวรานเหมือนกระเบื้องเคลือบที่มาจากในชั้นหลังนี้

ว่าโดยฝีมือทำเครื่องเคลือบครั้งสมเด็จพระร่วง พิศุเคราะห์
สิ่งของประกอบกับเตาที่คงทำการ เข้าใจว่าเคยมีช่างฝีมือดี ทำ
เครื่องถ้วยไทยได้ถึงฝีมือช่างเมืองจีน ผิดกันแต่ของไทยขึ้นหนา
กว่าของจีนสักหน่อย แต่ช่างฝีมือดีคงมีน้อยแล่นากลัวจะมีอยู่ไม่
นาน เพราะเศษเครื่องถ้วยที่ขุดพบที่เตาที่เรียงทุกวันนี้ แม้ชั้น
ที่แตกหักก็รู้ได้ว่าเป็นของทำฝีมือทราวม ถึงฉนวนก็เป็นถ้วย
น้ำยาเคลือบเลื่อมมิใช่ตั้งใจจะให้ร้าน จะเป็นถ้วยฝีมือช่างชั้นหลัง
เลวดลง หรือจะเป็นถ้วยเป็นของทำขายในท้องตลาดเอาแต่มาก
ก็ให้ราคาถูกเป็นที่คงก็เป็นได้ทั้ง ๒ อย่าง แต่อย่างไร ๆ เชื่อ
ได้ว่า การทำเครื่องถ้วยเมื่อครั้งสมเด็จพระร่วงนั้น ไม่ใช่ทำแต่
เป็นการทดลอง หรือทำแต่ของหลวง ทำเป็นหัตถกรรมเพื่อ
ประโยชน์การค้าขายใหญ่โตอย่าง ๓ นั้นเป็นแน่ ด้วยเวลานั้น
เครื่องถ้วยเอามาจากเมืองจีนยังเอามาจาก เครื่องถ้วยที่ทำใน
เมืองไทยคงจะใช้กันในพื้นเมืองแพร่หลาย แล่น่าจะจำหน่ายออก
ไปถึงประเทศที่ไกลเคียง เช่นเมืองเชียงใหม่ หรือเมืองหลวง
พระบาง เป็นต้น ไม่เช่นหม้ออย่างตะนาวศรีในชั้นหลัง อาจจำหน่าย
ออกไปจนถึงเมืองมฤทเมืองตะนาวศรีนั้น

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขุน

๔๓

การทำเครื่องด้วยไทย ที่ตั้งต้นทำแต่ครั้งพ่อขุนรามคำแหง จะทำมาจนเมื่อใดจึงเลิกเสีย ชื่อนั้นทราบไม่ไ้แน่ ถ้ามีใ้เลิก ด้วยเหตุอันแต่ในเวลาเมื่อกรุงสุโขทัยยังเป็นราชธานีแล้ว มีเหตุ ในเรื่องพงษาวดารอยู่ ๒ คราว คือ เมื่อสมเด็จพระบรมราชาธิราช ที่ ๑ กรุงศรีอยุธยาได้เมืองสุโขทัยเป็นเมืองขึ้น เมื่อพระเมษ จุลศักราช ๗๔๐ พ.ศ. ๑๘๒๓ พระมหาธรรมราชาต่อมา ซึ่งต้อง ลกลงเป็นเจ้าประเทศราช ย้ายไปอยู่เมืองพิษณุโลก เตาทำ เครื่องด้วยที่เมืองสวรรคโลก แลเมืองสุโขทัย ฉางจะเลิก ในคราวนี้ไ้คราว ๑ หรือถ้ายังทำต่อมาไ้ คงต้องเลิกเมื่อ ราวรัชชก จุลศักราช ๘๑๘ พ.ศ. ๑๘๘๘ เมื่อสมเด็จพระบรมไตร โลกนาถทำศึกกับพระยาติโลกราชเมืองเชียงใหม่ ด้วยครั้งนั้น เมืองสวรรคโลก เมืองสุโขทัย เป็นท้องที่ที่เสสงครามอยู่ หลายปี ผู้คนต้องกระจัดกระจายในคราวนั้น คงประมาณไ้ ไม่ผิด ว่าเครื่องสังโลกไทยทำอยู่ไม่เกินเวลาสักร้อยปีเศษเป็น อย่างช้า แลวก้เลิกสูญมา

ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ไม่ปรากฏว่ามีเตาตั้ง ทำเครื่องด้วยในเมืองไทย เครื่องด้วยที่ไ้สอยกันในครั้งนั้น สังเกตดูเครื่องด้วยครั้งกรุงเก่าที่ยังจะเห็นไ้ในเวลานี้ มีแต่ของ จีน ของยี่ปุ่น แลของฝรั่ง ของจีนคงจะมีเข้ามาขายตั้งแต่ก่อน สร้างกรุงศรีอยุธยาตลอดมา ส่วนของยี่ปุ่นนั้น ปรากฏว่ายี่ปุ่น

เริ่มเข้ามาค้าขายเมื่อในแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ของ
 ยี่ปุ่นคงจะมีเข้ามาตั้งแต่ครั้งนั้น แต่ของฝรั่งเห็นจะมีเข้ามาชั้นหลัง
 ไม่ก่อนแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ด้วยเครื่องด้วยฝรั่ง
 ฝรั่งทำได้ เครื่องด้วยของฝรั่งเห็นจะยังไม่เป็นสินค้าแพร่หลายนัก
 ในจดหมายเหตุของฝรั่งที่ไปมาค้าขายครั้งกรุงเก่า ก็ปรากฏแต่
 ว่า รัยเครื่องด้วยของจีนแลด้วยปืนเข้ามาขายในเมืองไทย เป็นสิน
 ค่าสำคัญอย่าง ๑ แลเมื่อแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั้น
 ปรากฏในจดหมายเหตุว่า ใต้ใช้ชวคเครื่องด้วยของจีนของยี่ปุ่น
 เป็นเครื่องราชบรรณาการ แลเป็นของเสนาบดีไทยส่งไปกำนัน
 เสนาบดีต่างประเทศถึงยุโรป เวลาราชทูตต่างประเทศเข้ามา
 การตกแต่งเรือนที่พิภพราชทูต เครื่องประดับก็มีเครื่องด้วยของ
 จีนแลด้วยปืน เช่นชวคปักดอกไม้เป็นต้น แต่งเรือนที่รัยแขกเมือง
 ส่วนเครื่องภาชนะใช้สอย ก็ว่ามีของยี่ปุ่นแม้ทำด้วยทองแลเงิน
 ใช้รัยแขก ความชอบเชื่อว่าเป็นจริงได้ ด้วยเมื่อในรัชกาลที่ ๕ มีผู้
 ชุกได้ขันคลุสเ็นด้วยปืนทำด้วยทองคำ เป็นของครั้งกรุงเก่า ใต้
 นำขึ้นถวายในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพราะ
 ฉะนั้นเชื่อได้ว่าในครั้งกรุงเก่า เครื่องด้วยที่เป็นของดี ทั้งของจีน
 แลของยี่ปุ่น มีเข้ามาถึงเมืองไทยทุกอย่าง ของเหล่านี้มีเข้า
 มาโดยเป็นเครื่องราชบรรณาการพระเจ้ากรุงจีน แลไซ้คนยี่ปุ่น
 ส่งเข้ามาถวายบ้าง เป็นของกำนันเสนาบดีแลพ่อค้าประเทศนั้น ๆ

ส่งมาข้าง เป็นของไทยให้อ่างสั่งออกไปทำข้าง เหมือนกับใน
ชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ แต่โดยมากคงเป็นของที่พวกพ่อค้าหาเข้า
มาขายในท้องตลาด ด้วยกรุงศรีอยุธยาในสมัยนั้น เป็นที่พัก
สินค้าแห่งเดียวทางประเทศตะวันออกนี้ ที่ชาวต่างประเทศทั้งชาว
ตะวันตกแลตะวันออกต่างชาติต่างภาษาจะไปมาค้าขายได้ โดยมีอิศร
เสมอหน้ากัน ด้วยเมืองท่าที่ใกล้เคียง เช่นเมืองมละกา
เมืองชวา เป็นต้น ตกอยู่ในอำนาจของฝรั่งเศสในกาลนั้น เมืองอื่นก็เป็น
ของอังกฤษบ้าง ไปทุกตำบล ชาติอื่นไปค้าขายลำบาก เมือง
พม่าซึ่งยังมีอิศรอยู่อย่างเมืองไทยในสมัยนั้น ก็อยู่ห่างไกลทาง
ค้าขาย กรุงศรีอยุธยาในครั้งนั้นจึงเป็นที่พักสินค้าของชาวต่าง
ประเทศ สำคัญกว่าที่แห่งอื่นทางตะวันออก

เครื่องถ้วยของจีนที่ใช้สอยกันในครั้งกรุงเก่า จะมีลักษณะ
อย่างไร และฉีกกับที่ใช้กันในกรุงรัตนโกสินทร์อย่างไร ข้อนี้
รู้ได้ยาก ด้วยของครั้งกรุงเก่าเป็นอันตราขายสูญเสียเมื่อครั้ง
เสียกรุงโดยมาก ได้แต่สิ่งเกดสิ่งของซึ่งซุกพวยในกรุงเก่าอย่าง ๑
สิ่งเกดเครื่องถ้วยที่ตีประดับไว้ตามวัด แต่ครั้งกรุงเก่าอย่าง ๑
แล้วพิเคราะห์ประกอบกับสิ่งของปูนเดียวกัน ซึ่งยังมีอยู่ตามผู้
สะสมของเก่าในเวลานี้

การประดับถ้วยชามตามวัด เข้าใจว่าครั้งกรุงเก่าจะนิยมกัน
อยู่สักยุค ๑ แต่เห็นจะเป็นชั้นหลัง รวแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

บรมโกษจู ถ้วยในแผ่นดินนั้นทรงปฏิสังขรณ์พระอารามมากเหมือน
อย่างครั้งรัชกาลที่ ๓ ในกรุงรัตนโกสินทร มีถ้วยอย่างเช่นที่วัดราช
บูรณะในกรุงเก่า ประตุ๊กทำเป็นประตุ๊กคอก เอาจานสี่ต่าง ๆ
ประคียบตามพื้นผนังทั้ง ๆ ลุก การประคียบจานชามตามวัดเมื่อครั้ง
กรุงเก่า มีแพร่หลายออกไปจนตามหัวเมือง แลชอยประคียบกัน
มาจนในชั้นกรุงรัตนโกสินทรนี้ในสมัยเมื่อก่อนรัชกาลที่ ๓ ตั้งแต่
รัชกาลที่ ๓ มาเปลี่ยนเป็นทำกระเบื้องเป็นถ้วยลายประคียบ หรือ
มีฉนั้นก็เอาถ้วยสีมาตักประคียบอย่างวิจิตร

พระยาโบราณราชธานินทร์ (พร เกษะคุปต์) ได้พยายาม
เก็บรวบรวมสิ่งของครั้งกรุงเก่า ทั้งของพิพิภภัณฑ์ที่วังจันทร์
เกษม มีเครื่องถ้วยที่ขุดได้ในกรุงเก่า ยังบริบูรณ์อยู่บ้าง
มีแต่เศษชิ้นที่แตกบ้าง เรียบเรียงไว้ให้ก็มีอยู่สัก ๒ ตู ขำพเจ้า
ที่ได้ไปตรวจเมื่อระแแต่่งหนึ่งคือเรื่องนี้อีกครั้งหนึ่ง ว่าตามถ้วยอย่าง
ที่ไต่เห็น ขำพเจ้าเห็นว่าชนิดเครื่องถ้วยของจีนที่ไต่กันในกรุง
รัตนโกสินทรนี้ มีมาแล้วแต่ครั้งกรุงเก่าเกือบทุกอย่าง ตั้งแต่
เครื่องถ้วยกังไสลงมา จนโง้งอ่างแลชามกลา ถ้าว่าโดยสิ่ง
ของต้องจำแนกเป็น ๒ ประเภท คือ ของจีน ที่จีนคิดอย่างทั้งรูป
แลลวดลายทำส่งเข้ามาขายนี้ประเภท ๓ คงมีของจีนทุกอย่างไม่
จำต้องพรรณาดัง ยังอีกประเภท ๓ นั้นเป็นของไทย คือ ไทยให้

อย่างสั่งออกไปทำที่เมืองจีนตามความคิดของไทย ของประเภท
หลังนี้ควรระกล่าวถึง

สิ่งของไทยให้อย่างสั่งออกไปทำเมืองจีนในครั้งกรุงเก่า
พบมากแต่ ๓ อย่าง คือ ซาม ๑ งานเชิง ๑ โถ ๑ บางทีจะมี
ถ้วยแลกระโถนอีก ๒ อย่าง ถ้วยเป็นของไทยเราใช้ใส่น้ำพริก
น้ำปลา แลใส่ยามาแต่โบราณ กระโถนนั่นก็สำหรับย้วนน้ำหมาก
ในว่า บรรดากระโถนไม่ว่ารูปร่างอย่างไร ที่ทำมาแต่เมืองจีนเป็น
ของไทยสั่งทั้งนั้น แต่ไม่มีใครพบถ้วยอย่างกระโถนเขียนลายไทย
จนถึงชั้นของสิ่งเมื่อในรัชกาลที่ ๒ กรุงรัตนโกสินทร

ซามไทยสั่งครั้งกรุงเก่า ว่าโคยรูปทรง เห็นมีแต่ทรง
บัวอย่างสูงก็อย่างกลาง แลทรงมะนาวคัท ทรงเหล่านี้เป็นรูป
ซามจีนทั้งนั้น รู้ว่าของสั่งแต่ถ้วยเขียนลายไทย แลถ้ามีฝาไม่
ว่ารูปใด ๆ เป็นซามไทยสั่งให้ทำทั้งนั้น ถ้วยซามจีนเขาไม่ใช่ฝา
ถ้าโคยกระบวนสี่ ซามกังไสไทยสั่งครั้งกรุงเก่า ใต้พบมี ๓
อย่าง คือ ลายครามอย่าง ๑ ลายสีเขียนบนพื้นด้วยขาวอย่าง ๑
อย่างนี้ได้เห็นเศษซามเขียนสีสอทองลายก้านขคมี่รูปกินรว้า ชุด
ใต้ริมพระที่นั่งวิหารสมเด็จ อยู่ในอยุธยาพิพิธภัณฑสถาน ๑ เข้า
ใจว่าเป็นของหลวงสั่งเข้ามาใช้แต่ครั้งกรุงเก่า อีกอย่าง ๑ เป็น
ซามเบญจรงค์ คือ ลายสีทั้งปนแลลาย พวกนี้มีมากกว่าเขียน
ลายสีบนพื้นถ้วย

งานเชิง ว่าโดยรูปเป็นของไทยแท้ สั่งเข้ามาใช้จัดสำรับ
เลี้ยงอาหารอย่างไทย งานเชิงขนาดใหญ่ สำหรับใช้ใส่ยา
แลผักปลา แลใส่เข้าสุกซึ่งแย่งมาจากชามใหญ่เมื่อเวลาจะกิน
งานเชิงอย่างเล็กสำหรับใส่กี้ยเข้าของหวานจัดตั้งบนโต๊ะเท้าเชิง
วิธีจัดสำรับอย่างโบราณเขาจัดตั้งงานเชิงซ้อนกันเป็นพนมขึ้นไป
หลาย ๆ ชั้น เช่นกล่าวไว้ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนแต่ง
งานพระไวย ฯ ว่า

“ล้วนแต่ของดี ๆ เทียบสู้ชั้น แกล้งประจงจัดสรรชนชั้นอันได้”
วิธีจัดสำรับตั้งงานเชิงซ้อน ๆ อย่างว่านี้ ข้าพเจ้าเคยได้ไปเห็น
ที่เมืองกลันตัน แลเมืองสายบุรี เขาจัดเลี้ยงตามแบบไทย
โบราณอย่างว่านี้ แต่ที่ในกรุงเทพ ฯ แม้ยังใช้งานเชิงมา
จนเร็ว ๆ นี้ เลิกวิธีตั้งซ้อนกันเลี่ยนนานแล้ว เห็นจะเลิกเมื่อเติม
โถน้ำเชื่อมแลโถแกงเข้าในสำรับ โถตั้งกลางกักที่ จึงตั้งงาน
เชิงซ้อนเช่นนี้ไม่ได้ ว่าโดยกระบวนเขียน งานเชิงก็มีทั้งลาย
ครามเขียนลึบพันด้วย แลสีเบญจรงค์เหมือนกับชาม

มีงานครั้งกรงเก่าอีกอย่าง ๑ รูปเป็นงานแบนไม่มีเชิง เขียน
เป็นลายกลีบบัวสี่แฉก เข้าใจว่าเป็นของไทยสั่งเหมือนกัน เพราะ
มีหมอน้ำมนต์ทำมาแต่เมืองจีน เขียนกลีบบัวแดงอย่างนี้ดูเป็น
พวกเดียวกัน แต่ของพวกนี้มันน้อย

โถนั้นมีหลายขนาด ขนาดใหญ่ที่สุดที่ไต้พบประมาณ ๕ กำรองลงมาขนาดกลางอีกขนาด ๑ สำหรับใส่ของกินแลถ้วยเครื่องหอม รองลงมาอีกเป็นโถแกงโถน้ำเชื่อมตั้งขันสำหรับ เล็กที่สุดเป็นโถปรักสำหรับตั้งเครื่องแป้ง กระจวนโถทำหลายรูป โถขนาดใหญ่แลขนาดรองมักจะทำเป็นรูปเตง จุกข้าน โถแกงโถน้ำเชื่อมทำเป็นทรงรูปเตงข้าง เป็นทรงโกษฐูข้าง แต่ฝามักทำเป็นยอดทรงมัน โถปรักเครื่องแป้ง มักทำเป็นรูปลูกแก้วกลมข้าง เป็นเฟืองข้าง เวลาเอามาจัดขันเครื่องแป้ง ทำปรักทองติดฝาเป็นยอดทรงมัน จึงเรียกกันว่า “โถปรัก” กระจวนเขียนโถก็มีทุกอย่างเหมือนกันขามแลงานเชิง

ลายไทยที่ให้อ่างไปเขียนเครื่องถ้วยครั้งกรุงเก่ามีหลายอย่าง มีลายก้านขกแลลายก้านแย่งเป็นต้น ขางที่มีภาพลายกนก ขางที่เป็นภาพเทพพนม อย่างนี้มีทั้งขามแลโถ ขางที่เป็นภาพเทพพนมรสิงห์ อย่างนี้ของเก่าเห็นมีมากแต่ขาม

พิเคราะห์ที่ดูลวดลายที่เขียนเครื่องถ้วยครั้งกรุงเก่าประกอบด้วยสถานที่ที่พบด้วยขามนั้น ๆ เข้าใจว่าลักษณะที่สั่งของเหล่านี้สั่งเมื่อครั้งกรุงเก่าก็เห็นจะทำนองเดียวกับที่มาสั่งในชั้นกรุงรัตนโกสินทร คือแรกก็ค้อ่างแลให้ลายนั้น คงเป็นผู้มีช่างหลวงให้อ่างสั่งออกไปทำของหลวงเข้ามาใช้ราชการ หรือมีฉนั้นเป็นของผู้มีขันคาคักคิสูงสั่งเข้ามาใช้สอย ของนั้นสิ่งใดมีคนชอบ

จึงมีผู้เอาด้วยสามปุ่นแรกเป็นตัวอย่างส่งให้พ่อค้าส่งออกไปทำเข้า
 มาอีก พ่อค้าเลยส่งเข้ามาขายด้วย ครั้นขายก็เอาตัวอย่าง
 ปุ่น ๒ ส่งออกไปให้ทำอีก จนเป็นของขายในท้องตลาด ส่วน
 ลวดลายเมื่อถ่ายต่อ ๆ กันหลายชั้นเข้าก็เลื่อนเลวดลงไปทุกที จน
 ปุ่นหลัง ๆ เกือบจะรู้ไม่ได้ว่าเป็นลายไทย ของอย่างนั้นมาแต่ครั้ง
 กรุงเก่า ลายไทยที่คนชอบกันมากในชั้นกรุงเก่า นั้น เห็นจะเป็น
 ลายเทพพนมหรือสิ่ง เพราะสามเทพพนมหรือสิ่งยังพบได้ที่ไหน ๆ
 แม้ตามหัวเมืองไกล ถ้าเป็นบ้านที่ตั้งมาเก่าแก่ เช่นที่เมือง
 กำแพงเพชร แลบ้านหัวเวียงเมืองไชยา ห่างไกลกันถึงเพียง
 เท่านั้นยังพบสามเทพพนมหรือสิ่งมีอยู่ เวลาเจ้านายผู้มีบันดาศักดิ์
 ไปถึงที่นั้น สำหรับที่ชาวบ้านหามาเลี้ยงเขายังมีสามเบญจรงค์
 เทพพนมหรือสิ่งครั้งกรุงเก่าแห่งละมาก ๆ เห็นจะเป็นของสิ่งเข้า
 มาขายกันแพร่หลายมาก จึงมีออกไปถึงที่ห่างไกลเห็นปานนั้น

ตั้งแต่เสียกรุงเก่าเมื่อขลุ่ย พ.ศ. ๒๓๑๐ ในระหว่างเวลาเมือง
 ไทยเป็นจลาจล แลทำศึกก็อิศรภาพ การค้าขายกับต่างประเทศ
 ระล่ำระสายอยู่หลายปี จนชนหลวงตากตั้งกรุงธนบุรีเป็นราชธานี
 ได้เป็นที่มั่นคงแล้ว จึงได้เริ่มบำรุงการค้าขายกับเมืองจีน ใน
 เวลานั้นไทยกำลังซัดสนเครื่องใช้สอย คงต้องซื้อหาด้วยสาม
 เครื่องใช้เข้ามาจากเมืองจีนมาก ในสมัยนั้นก็ยังมีเครื่องด้วย
 ของจีนเข้ามาทางที่เป็นของจีนทำมาขาย แลของไทยให้อย่างสิ่ง

ออกไปทำ เครื่องด้วยที่ไทยสังครังกรุงธนบุรี จะสังอะไรว่างยัง
ไม่ทราบซัด ถ้าจะลองสนิฐานตามสังเกตสังของที่มีอยู่ในเวลานี้
เข้าใจว่า ครังกรุงธนบุรีเห็นจะเอาจานชามครังกรุงเก่าสังออกไป
เป็นตัวอย่าง ด้วยมีชามเบญจรงค์ลายเทพพนมรสังที่ปุ่นหลังข้าง
ในเคลือบสังขาวไม่เคลือบเขียวเหมือนของครังกรุงเก่า จึงเข้าใจว่า
อย่างเคลือบขาวนี้จะสังครังกรุงธนบุรี

มาในชั้นกรุงรัตนโกสินทร พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกทรงทำนบารุงช่างไทย ที่ซดโสมมาแต่ครังได้ยกรุงเก่า
พมามมผลมอกลยคชนเมื่อในรัชกาลที่ ๑ ปรากฏมมมอยู่จนบัดนี้
หลายอย่าง พิเคราะห์ที่เครื่องด้วยอันเป็นของไทยสังปุ่นเก่าใน
ครังกรุงรัตนโกสินทร เข้าใจว่ามาจนถึงในรัชกาลที่ ๑ ด้วยชาม
ที่สังไปทำเมืองจีน จึงได้ให้ช่างหลวงเขียนลายตัวอย่างชั้นใหม่
แต่คำเนินตามตัวอย่างที่ครังกรุงเก่าเป็นพน เป็นลายไทยเขียน
สังบนพนด้วยขาวบ้าง เขียนเบญจรงค์บ้าง เช่นชามลายก้านชด
เขียนสังบนพนด้วย มีรูปครุชบ้าง ราชสีห์บ้าง เทพพนมบ้าง
ของชนคนมีน้อย ด้วยสังเป็นของหลวง ผู้อื่นเห็นจะไม่ใช้ใด
ทั่วไป นอกจากยังมีเครื่องเบญจรงค์ที่ลายงาม ๆ อันเห็นได้ว่า
เป็นของปุ่นแรกอีกหลายลาย ลายเหล่านี้เข้าใจว่า เป็นลายครัง
รัชกาลที่ ๑ ด้วยเป็นลายไทยเทียบแบบอย่างครังกรุงเก่า แต่
ผลมอกลยคชน ของสังครังรัชกาลที่ ๑ ข้าพเจ้าได้พบด้วยซาซด

หนึ่ง ว่าเป็นของกรมพระราชวังหลังสั่ง เขียนสัสดอกทองบนพื้น
ด้วยขาว ลายสัตว์น้ำเล่นคลื่น ลายอย่างนี้จะมีมาแต่ครั้งกรุง
เก่าแล้ว หรือจะคิดขึ้นใหม่ในรัชกาลที่ ๓ ทราบไม่ได้ ถ้าหากว่า
ไม่มีมาแต่ครั้งกรุงเก่า ก็ควรสันนิษฐานว่า ลายนอกอย่างใด
คิดทำขึ้นใหม่มีข้างแต่ครั้งรัชกาลที่ ๓ แต่คงมีน้อย ไทยมากเอา
อย่างลายครั้งกรุงเก่านั้นเป็นแน่ ถ้าว่าโดยสิ่งของที่สั่งครั้งรัชกาล
ที่ ๓ ที่พบปะอยู่ในเวลานี้ ก็มากอยู่ในสาม งาน โถ ๓ อย่าง
เหมือนของครั้งกรุงเก่า นอกจากนี้จะมีด้วยแลกระโถน

ลักษณะค้าขายในระหว่างเมืองไทยกับเมืองจีน เมื่อยังใช้
เรือใบไปมา แม้ตั้งแต่กักค้าบรรพ์ ไปมาถึงกันได้เพียงปีละ
ครั้งเดียว ด้วยต้องอาศัยรอยแล่นใบเรือให้ถูกฤดูลมรสุม เรือที่ไป
ค้าขายเมืองจีนต้องออกจากปากน้ำเจ้าพระยาราวเดือน ๘ ไปถึง
เมืองจีนราวเดือน ๘ ต้องคอยอยู่ที่เมืองจีน ๕ เดือน จนถึงเดือน
ยี่จึงไถลลมทะเลมาใช้ใบกลับมากลางเมืองไทยได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่ไป
ค้าขายเมืองจีน มีเวลาอยู่เมืองจีนได้นาน ๆ ทุกเที่ยวที่ไป การ
สั่งของออกไปทำเมืองจีน ถ้าเป็นของหลวงก็ให้ช่างกำกับออกไป
คอยดูให้ช่างเงินทำให้เหมือนตัวอย่าง ถ้าเป็นของพ่อค้าสั่ง พ่อ
ค้าไม่มีช่างที่จะส่งไปคอยตีเทียบ ด้วยเหตุนี้ เครื่องถ้วยไทย
สั่งที่เป็นของดีมีอยู่ในเวลานี้ จึงมักปรากฏเรื่องราวว่าเดิมเป็น
ของหลวง หรือของเจ้านายซึ่งมีพระเกียรติยศสูงทรงสั่งเข้ามา

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขุ่น

๕๑

แลของชนคนจีนน้อย เพราะสิ่งเข้ามาใช้สอยคราวละไม่กี่ชด
ไม่ได้สิ่งเข้ามาสำหรับชอขาย ส่วนของที่พ่อค้าสิ่ง เขาสิ่งเข้า
มาขายในตลาด ย่อมสิ่งเข้ามาคราวละมากๆ ด้วยเหตุนี้จึงมี
มาก แต่ไม่มีใครจะเป็นของดี เพราะไม่มีช่างออกไปถักยให้ทำ
ถึงกระนั้นยังน้อยกว่าของจีนที่เข้ามาขายโดยลำพัง หรือที่พ่อ
ค้าไปสั่งให้ทำตามรูปที่ให้อย่างไปจากเมืองไทย แต่ให้เขียนลาย
ตามใจจีน ด้วยทำของเช่นนั้นง่ายกว่า ราคาที่ถูกลงกว่า พวก
พ่อค้าจึงหาของชนิดนี้เข้ามาขายมากกว่าของราคาแพง

เครื่องถ้วยที่ไทยสั่งมาจากเมืองจีนในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์นี้
ของสิ่งใดสิ่งเมื่อครั้งรัชกาลไหน ถึงไม่มีกำหนดเหตุถ้าจะ
ตรวจดูให้รู้ก็ได้ ด้วยตัวอย่างสิ่งของยังมีมาก ของเหล่านั้น
ลวดลายที่เขียนให้แบบอย่างผิดกันทุกรัชกาล ช่างผู้ชำนาญอาจ
จะพิจารณาที่แบบอย่างลวดลายสิ่งของซึ่งสร้างในรัชกาลนั้นๆ เช่น
ลายที่เขียนตามวัดเป็นต้นมาเทียบชี้ได้ ว่าลายอย่างนั้นเป็นลายที่มี
ขึ้นเมื่อในรัชกาลนั้น ลายอย่างนั้นพบมีขึ้นในรัชกาลนั้น แต่ถ้า
จะตรวจให้แน่นอนเช่นนั้น จำต้องตั้งพิพิธภัณฑสถานรวบรวมเครื่อง
ถ้วยของเก่ามาไว้ทุกๆ อย่าง แล้วจึงตรวจ แต่พิพิธภัณฑสถาน
เช่นนั้นยังไม่มี มีแต่ผู้ที่ชอบเล่นไ้หาสะสมไว้มีอยู่หลายแห่ง
ข้าพเจ้าไม่ใช่ช่าง กล่าวความตามที่ได้พิจารณาที่ดูสิ่งซึ่งเคยเห็น

แก่ตา ประกอบกับที่เคยได้ยินคำผู้ใหญ่ออกเล่ามา ความที่กล่าวถึงจะพลาดพลั้งบ้าง

ถึงรัชกาลที่ ๒ ฝีมือช่างเขียนไทย ซึ่งบำรุงมาแต่รัชกาลที่ ๑ เจริญขึ้นมาก แขนงอย่างลวดลายพลิกแพลงออกไปจากลายเครื่องทรงเก่ามาขึ้นแต่เมื่อรัชกาลที่ ๒ อีกประการ ๑ ในรัชกาลที่ ๒ มีเวลาว่างการทัพศึกมาก ความนิยมเล่นของดีมีฝีมือช่างจึงเกิดขึ้นในรัชกาลนั้นหลายอย่าง ส่วนเครื่องถ้วยชามที่ส่งไปทำเมืองจีนเมื่อในรัชกาลที่ ๒ คิดแก้ไขผิดกับของแต่ก่อน ทั้งรูปแลลวดลาย มีลายฉลุขึ้นใหม่หลายอย่าง เช่นลายคอกกหลายเป็นต้น บางทีเอาลายจีนเช่นลายสิงโต มาคิดผูกตามความนิยมของไทย ส่งไปให้เขียนถ้วยชาม สิ่งของที่ทำกวดขันฝีมือขึ้นทั้งลายน้ำทองแลเขียนสี ว่าโดยย่อ เครื่องถ้วยที่ไทยส่งไปทำเมืองจีน ที่นับถือกันว่าเป็นของดีที่สุดในเวลานั้นล้วนเป็นของที่คิดแบบส่งออกไปทำเมื่อในรัชกาลที่ ๒ ทั้งนี้ มักเรียกกันว่าของสมเด็จพระศรีสุริเยนทร์ ซึ่งเป็นสมเด็จพระบรมราชินีนาถในรัชกาลนั้น ซึ่งเป็นความจริง เพราะงานชามของหลวงที่ส่งส่งเข้ามาสำหรับใช้ในห้องเครื่องฝ่ายใน สมเด็จพระศรีสุริเยนทร์คงจะได้ทรงเป็นพระธุระในการสั่งให้ทำสิ่งของเหล่านั้น

ของจีนที่ไทยเราชอบเล่นกันมาแต่ก่อน ยังมีอีก ๒ อย่างคือกระดานต้นไม้ แลขันชงน้ำชา เข้าใจว่าเล่นกันมาแต่กรุงเก่า

ทั้ง ๒ อย่าง กระถางต้นไม้ของเก่าที่มีตัวอย่างพอเห็นได้ใน
 เวลานั้น มีทั้งกระถางเครื่องถ้วยเขียนคราม เขียนสี เครื่องดิน
 ขันแลดินเคลือบ แต่ก่อนเล่นปลูกต้นไม้ก็คิด ของหลวงตั้งประดับ
 รอยท้องพระโรง มีมาตั้งแต่ในรัชกาลที่ ๑ จนรัชกาลที่ ๕ ส่วน
 วงเจ้าบ้านชนนางก็เล่นต้นไม้คิดเป็นของแต่งเรือนอย่าง ๑ กระถาง
 ต้นไม้ของจีนที่มีเข้ามาในเมืองนี้ โดยมากเป็นรูปกระถางต้นไม้
 อย่างจีน ลายก็เป็นลายจีนแทบทั้งนั้น ดูเหมือนจะซอหาของจีน
 เข้ามาตั้งแต่ในรัชกาลที่ ๑ ต่อมาผู้ที่เล่นต้นไม้ก็ศอบายกระถาง
 รูปไหน ก็สั่งรูปนั้นเข้ามาเป็นคราวๆ สงสัยว่าไม่มีกระถาง
 ต้นไม้รูปใดที่ไทยได้คิดอย่างรูปสั่งไปทำเมืองจีน เช่นเครื่อง
 ถ้วยอย่างอื่น ถึงที่เรียกกันว่า กระถางกรวย กระถางเชิง
 ก็เข้าใจว่าเป็นรูปกระถางจีน

ขันชงน้ำชา เป็นของจีนขึ้นด้วยดินอย่างดี ทำที่ตำบล
 จิ่งเซียงในมณฑลเจ๊กเกียง ใช้กันในเมืองแต่जूแลชกเกียนมากกว่า
 ที่อื่น ไทยเราศอบายเล่นมาแต่ครั้งกรุงเก่า แต่การเล่นขันมา
 แพร่หลายมากเมื่อในรัชกาลที่ ๒ ด้วยพระบาทสมเด็จพระพุทธ
 เลิศหล้านภาไลย ทรงคิดหุ่นขันชงใหม่ สั่งให้ออกไปทำเข้ามา
 จากเมืองจีน ที่เรียกกันทุกวันนี้ว่า “ขันอย่าง” เป็นของดี
 วิเศษกว่าที่เคยมีมาแต่ก่อน หรือที่สั่งได้ในภายหลัง การเล่น

ขืนชาจึงนิยมกันแพร่หลายมาแต่ครั้งนั้น ลักษณะการเล่นขืน
ข้าพเจ้าจะพรรณนาในที่อื่นต่อไปเป็นส่วน ๑ ต่างหากในหนังสือ

ยังอีกอย่าง ๑ คือ การที่แต่ง เรือน ด้วย เครื่อง ประดับของจีน
ก็ปรากฏว่าชอบกันมาแต่ครั้งกรุงเก่า แต่ในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์
มาจับเล่นกันมากขึ้นเมื่อในครั้งรัชกาลที่ ๒ เข้าใจว่าตั้งแต่เมื่อสร้าง
พระตำหนักสวนขวาในพระบรมมหาราชวัง เมื่อขัลด พ.ศ. ๒๓๖๓
เวลานั้นทูตไทย ออกไป เจริญทางพระราชไมตรี เมืองจีนกลับเข้ามา
ถึงใหม่ ๆ ได้ไปเห็นการตกแต่งวังบ้านเรือนผู้มีบัณฑิตกิต
เมืองจีน ได้ความรู้มาช่วยอำนวยความสะดวก พระตำหนักใน
สวนขวา นับว่าเป็นมูลเหตุที่จะเล่นเครื่องโต๊ะขืนมาแต่ครั้งนั้น
ตั้งแต่รัชกาลที่ ๒ มา เครื่องด้วยของจีนที่ไทยชอบซื้อมาสะสม
จึงมีแพร่หลายทั้งของไทยให้อย่าง แลของที่ทำตามความคิด
จีน ก็จะปรากฏโดยพิศดารในตอนที่ด้วยเครื่องตั้งโต๊ะต่อไปใน
หนังสือเรื่องนี้

ถึงรัชกาลที่ ๓ แยกอย่างลวดลายของไทยขืนนิยมไปข้างจีน
ยิ่งขึ้น จะเห็นตัวอย่างได้ เช่นแยกอย่างลวดลายที่วัดราชโอรส
แม้ยานประตูพระอุโบสถ ก็เรลายมังกรจีนมาผูกเป็นลายประดับ
มุกแดงออกไปจากแยกเดิมเป็นครั้งแรก แต่เมื่อในรัชกาลที่ ๓
การหลวงทำแต่พระอารามเป็นพื้น สิ่งของที่สั่งจากเมืองจีน ก็มัก
เป็นเครื่องศิลาแลเครื่องด้วยทำเป็นแผ่นกระเบื้อง สั่งมาประดับ

ประกาศแต่งพระอารามโดยมาก ไม่ปรากฏว่ามีสิ่งของเล่นที่เป็น
 ของหลวงสิ่ง ความนิยมคอยู่ข้างตรงกันข้าม เมื่อไม่เสด็จลง
 ประพาสสวนขวาตั้งในรัชกาลก่อน ทรงพระราชดำริห์ว่า ภูเขา
 ศิลาแลดำหนักรักษาซึ่งไต่ก่อสร้างไว้ ในสวนขวา ทั้งไว้จะยับยั้ง
 เสีย จึงโปรดให้หรือศิลาไปก่อเขาที่วัดพระเชตุพน แลหรือ
 ดำหนักต่าง ๆ ในสวนขวา ไปปลูกถวายเป็นเสนาสนะตามพระอาราม
 หลวงอันเนื่องในเจ้าของดำหนักหลายแห่ง ความนิยมคเป็นไปข้าง
 สดเครื่องเล่นถวายเป็นพุทธบูชา จนเขียนรูปเครื่องแต่งเรือน
 แลเครื่องบูชาของจีน เป็นลายประดับฝาผนังโดยวิหาร เช่นที่พระ
 อุโบสถวัดราชโอรส แลวัดกัลยาณมิตร เป็นต้น แม้ของเล่น
 เช่นเครื่องด้วยของจีน เป็นโอง่าง ขวดแลกระถาง ที่ซำรด
 ไปบ้าง ก็เอาไปติดต่อดึงถวายเป็นตามวัด ยังจะหาได้จนทุกวันนี้
 ของใช้สอย ที่เป็นเครื่อง ด้วย สิ่งเมืองจีนใน ครองรัชกาลที่ ๓
 ของหลวงดูเหมือนจะสั่งหามาเพิ่มเติมแต่เฉพาะที่จำเป็นต้องการใช้
 ถ้าจะมีลายอย่างใดที่เป็นลายหลวงผูกขึ้นเมื่อในรัชกาลที่ ๓ แลสั่ง
 ให้ไปเขียนเครื่องด้วย เห็นมีอยู่ลายหนึ่ง คือเป็นลายดอกไม้อื่น
 มีรูปนกเล็ก ๆ แลกระรอกประกอประกบกับลาย ซามลาสนั้นได้พบอยู่
 บ้าง ที่เข้าใจว่าเป็นลายครั้งรัชกาลที่ ๓ เพราะเป็นลายเดียวกับ
 ใบปลุกคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับรัตนน้ำเอก ซึ่งสร้างในรัชกาลที่ ๓
 แลกล่าวกันว่า เป็นฝีมืออย่างประณีตที่สุด แต่ความนิยมเล่นของ

จีนยังมีอยู่ในผู้มีบัณฑิตก็โดยมาก ไม่เลิกไปที่เคียว จึงมีสิ่ง
ของต่าง ๆ ทั้งแต่ด้วยขามตลอดลงมาจนขุ่นชา ซึ่งให้อย่างสั่ง
ไปทำเมื่อในรัชกาลที่ ๓ เป็นอันมาก แต่เป็นของเจ้านายแลขุนนาง
สั่งทั้งนั้น

ยังมีการอีกอย่าง ๑ ซึ่งเข้าใจว่ามีขึ้นเมื่อในรัชกาลที่ ๓ คือ
เรื่องทั้งเตาทำเครื่องเคลือบในเมืองไทย ถ้าจะว่าก็เป็นการกลับ
ตั้งเตาที่เรียงอย่างครั้งสุโขทัย ที่ได้เลิกมาเสียหลายร้อยปี
ให้กลับมีขึ้นอีก เตาที่เรียงที่สวรรคโลก สุโขทัย ทำทั้ง
กระเบื้องเคลือบมุงหลังคา แลสิ่งของต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่า “เครื่อง
สังโลก” ทั้งกล่าวมาแล้ว แต่เตาที่ตั้งขึ้นในกรุงรัตนโกสินทร
ครั้นรัชกาลที่ ๓ ทำแต่กระเบื้องเคลือบมุงหลังคาอย่าง ๑ กับทำเป็น
ถ้วยลายเคลือบสีต่าง ๆ เป็นเครื่องประดับ เช่นประดับที่พระปรารักษ์
วัดอรุณแลประดับพระเจดีย์วัดพระเชตุพนเป็นต้นอีกอย่าง ๑ แต่สิ่ง
ของเครื่องใช้เห็นจะเป็นด้วยหาของจีนได้ง่ายแลถูกกว่า จึงมิได้ทำ

ครั้งกรุงเก่า ปราสาทราชมณเฑียรมุงด้วยกระเบื้องคืบก
โยถวิหารตำหนักรักษามุงด้วยกระเบื้องดิน ปรากฏว่าใช้กระเบื้อง
เคลือบแต่ ๒ แห่ง คือ ในจดหมายเหตุบาทหลวงคาซาดซึ่งเข้ามา
กับมองซิเออร์ เดอชัวมอง ราชทูตฝรั่งเศส เมื่อในแผ่นดิน
สมเด็จพระนารายณ์มหาราช กล่าวไว้ว่า พระที่นั่งวิมมานมหาปราสาท
ที่เมืองลพบุรี มุงกระเบื้องเคลือบสีเหลืองงามนัก เวลาแดด

ล่องตเหมือนกับเอาทองไปหุ้มไว้ ได้ชมแก่เจ้าพนักงาน เจ้า
 พนักงานบอกว่ากระเบื้องนั้นราคาแพงมาก มีปรากฏอีกแห่ง ๑
 ในหนังสือพระราชพงษาวดารแผ่นดินสมเด็จพระเพทราชา ว่าทรง
 สร้างวัดบรมพุทธาราม หลังคาพระอุโบสถมุงด้วยกระเบื้องเคลือบ
 ราษฎรจึงเรียกวัดนั้นว่า “วัดกระเบื้องเคลือบ” แลยังเรียก
 กันอยู่จนตรายเท่าทุกวันนี้ สันนิฐานว่า กระเบื้องเคลือบที่มุง
 พระที่นั่งอัญมณีสถาปราสาทก็ ที่มุงโอบวัดบรมพุทธารามก็
 เห็นจะเป็นของสิ่งเข้ามาจากเมืองจีน จึงเป็นของแพง แลมีใ้มุง
 แพร่หลายออกไปถึงที่อื่น แม้แต่มุงวัดเทวก็ยังเห็นเป็นของ
 อัจฉริยะ จนราษฎรเอามาเรียกเป็นชื่อวัด ถ้าตั้งเตาทำที่กรุงเก่า
 คงจะมุงกระเบื้องเคลือบแพร่หลายกว่านั้น แลจะไม่เห็นเป็นของ
 ปลายคางป่านนั้น ความที่กล่าวมานี้ พระยาโบราณราชธานินทร์
 ก็รับรองว่า ความจริงเห็นจะเป็นเช่นนั้น ด้วยพระยาโบราณ ฯ
 เคยตรวจขึ้นกระเบื้องเคลือบของครั้งกรุงเก่าที่ไค้พบปะ เห็นเป็น
 ดินจีนทั้งนั้น ในกรุงรัตนโกสินทร์พระมหาปราสาทแต่แรกก็มุง
 ด้วยกระเบื้องดีบุก หลังคาโอบวิหารก็มุงด้วยกระเบื้องดินโดยมาก
 มีจดหมายเหตุปรากฏว่า เมื่อทรงบูรณะวัดพระเชตุพนในรัชกาล
 ที่ ๑ พระอุโบสถแลวิหารมุงกระเบื้องเคลือบ สันนิฐานว่า คงมุง
 พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามด้วยอีกแห่ง ๑ มีพระอุโบสถ
 วัดราชโอรสอีกแห่ง ๑ ที่ปรากฏว่ามุงกระเบื้องเคลือบสี่เหลี่ยมมา

แต่รัชกาลที่ ๒ นอกจากแม่พระราชมณฑิยรทั้งวังหลวงแลวังนำ
ก็ไม่ได้มั่งกระเบื้องเคลือบ จึงเข้าใจว่า กระเบื้องเคลือบในชั้นนั้น
เห็นจะส่งมาจากเมืองจีน ฟังมาตั้งทำขึ้นในเมืองไทยในรัชกาลที่ ๓
การตั้งเตาเครื่องเคลือบเมื่อในรัชกาลที่ ๓ ยังไม่พบจดหมายเหตุ
ที่จะทราบความได้ว่าตั้งต้นทำมาแต่ยี่ไร เข้าใจว่าคงหาเงินเข้า
มาเป็นครุตั้งเตาทำในกรุงเทพฯ ๗ ผักหักจนไทยทำไ้เอง วิธีทำ
กระเบื้องเคลือบครั้งรัชกาลที่ ๓ ตามที่ทราบนั้น ว่าจักช่างเคลือบ
ขึ้นเป็นกรม ๓ ตั้งเตาเคลือบที่วัดสระเกษ ด้วยมีที่อุปจารกว้าง
ขวาง แลอยู่ใกล้คลองขนของไ้ได้ง่าย การขนกระเบื้องเกณฑ์
ให้เลขพราหมณ์ช่น ด้วยเลขพราหมณ์ไ้แยกแยะจากราชการ
อย่างอื่น โดยเป็นพวกนักพรต ไ้เปรียบคนพวกอื่นอยู่ การทำ
กระเบื้องถือว่าเป็นการพระราชกุศล ด้วยทำมุงหลังคาโบสถ์วิหาร
โดยมาก จึงเกณฑ์ให้พวกพราหมณ์ทำ ทำแล้วส่งมาให้กรม
ช่างเคลือบ ๆ กระเบื้องนั้น แล้วส่งไปสำหรับมุงหลังคาพระอาราม
แลพระมหาปราสาทราชมณฑิยร ครั้นนั้นการสร้างพระอารามมี
มาก ทั้งกวคชนกระบวนแบบอย่างมาก กระเบื้องที่มุงหลังคาก็
คิดทำอีกย้ายเป็นหลายสี ทำไ้ไ้เป็นอย่างคี่ที่สุดอยู่เพียงในรัชกาล
ที่ ๓ ต่อมารัชกาลที่ ๔ การสร้างพระอารามไม่มีมากเหมือนรัชกาล
ที่ ๓ การทำกระเบื้องเคลือบก็น้อยลง กระเบื้องเคลือบในรัชกาล
ที่ ๔ ก็ทำกระเบื้องเคลือบอย่างรัชกาลที่ ๓ เป็นพน มีทำแผลงเป็น

กระเบื้องอย่างเก่ามุงหลังคาวิหารประดิษฐานแห่ง ๑ แต่การทำ
 กระเบื้องเมื่อในรัชกาลที่ ๔ ทำแต่พอเป็นราชการ ได้ประโยชน์
 ไม่เท่าค่าใช้จ่าย มาถึงรัชกาลที่ ๕ จึงได้เลิกโรงกระเบื้องเล็ก
 ที่วัดเห็นว่าการซ่อมแซมหรือ มุงหลังคาพระอาราม ที่
 สร้างใหม่ สังกัดเมืองจันทบุรีได้ถูกกว่า แต่มีข้อเสียอย่าง ๑ ที่มา
 ได้ความว่า จันทบุรีกระเบื้องไม่ได้ดีอย่างที่ไทยเคยเคลือบ
 ได้เมื่อครั้งรัชกาลที่ ๓ เช่นกระเบื้องสีขาวยังมุงหลังคาพระอุโบสถ
 วัดพระศรีรัตนศาสดารามก็ดี กระเบื้องสีเขียวที่มุงหลังคาพระ
 ที่นั่งคสีตมหาปราสาทก็ดี สังกัดอย่างส่งไปทำเมืองจันทบุรี ก็ทำ
 สีไม่ได้ดีอย่างสีกระเบื้องทำในเมืองไทยเมื่อครั้งรัชกาลที่ ๓ จึง
 เกิดความรู้สึกเสียกายวิชาช่างเคลือบที่สูญไปมาแต่ในรัชกาลที่ ๕
 ครั้นเมื่อไฟไหม้พระอุโบสถวัดอรุณราชวรารามเมื่อปีมะแม พ.ศ.
 ๒๔๓๘ กรมหมื่นปรายพรบัณฑิตย์เป็นแม่กองทำการปฏิสังขรณ์พระ
 อุโบสถ ได้ทรงพยายามที่จะกลบตั้งโรงเคลือบใหม่ขึ้นในกรุง
 เทพ ๆ อีก ถึงเรียกช่างช่างเคลือบเข้ามาเป็นครู ตั้งเตาเคลือบ
 กระเบื้องสีเหลืองที่มุงหลังคาพระอุโบสถวัดอรุณราชวรารามอยู่ยู่กัน
 ก็ปรากฏว่าทั้งฝีมือแลสียังสู้กระเบื้องที่ทำเมื่อในรัชกาลที่ ๓ ไม่ได้
 การจึงระงับมา

มาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๗ นี้ พระวรพงษ์เธอ พระองค์เจ้าปรีดา
 สิ้นพระชนม์ หม่อมราชวงศ์หญิงสินใจ ธิคาในพระองค์เจ้าปรีดา

ซึ่งเป็นผู้จัดการมรดก มีแก๊วใจรวบรวมสมุดหนังสือต่าง ๆ ของกรมขุนวรจักรธรานุภาพ ซึ่งตกมาเป็นของพระองค์เจ้าปรีดา กับหนังสือของพระองค์เจ้าปรีดา ส่งมาถวายไว้ในหอพระสมุดสำหรับพระนคร เจ้าพนักงานตรวจหนังสือนั้น พบทั้งตำราเคลือบกระเบื้องแลตำราหุงกระเจดีย์ ซึ่งไทยทำมาแต่ก่อน ด้วยกรมขุนวรจักร ฯ ได้ทรงบัญชาการกรมช่างเคลือบ ช่างกระเจดีย์ เมื่อในรัชกาลที่ ๔ เมื่อสิ้นพระชนม์แล้ว พระองค์เจ้าปรีดาได้ทรงบัญชาการต่อมาจนเลิกกรมนั้น กรมการหอพระสมุด ฯ จึงหวังใจว่า ตำราที่ได้พบจะเป็นตำราเคลือบกระเบื้อง แลหุงกระเจดีย์ เมื่อครั้งรัชกาลที่ ๓ ที่ ๔ ถ้าเช่นนั้น เชื่อว่าถ้าจะต้องการทำอีกคงทำได้ ด้วยตำรายังไม่สูญ

ถึงรัชกาลที่ ๔ การสั่งของเมืองจีนต้องเปลี่ยนวิธี ด้วยมีเหตุเมื่อราชทูตไทยออกไปเมืองจีนเมื่อปลายศ. พ.ศ. ๒๓๘๕ ไปถูกผู้ร้ายปล้น ตั้งแต่นั้นก็มีใครมีราชทูตไทยไปเมืองจีนอีก การสั่งให้ไปทำของที่เมืองจีน จึงต้องให้พวกนายห้างในกรุงเทพฯ ฯ รับพระสั่งไม่ได้ส่งช่างไทยออกไปตรวจตราตั้งแต่ก่อน ห้างที่รับสั่งของเมืองจีนที่สำคัญทราบว่า ๒ ห้าง คือ ห้างพระยาพิศาลผลพานิช (ชื่น) ใฮย้อหรือไปงูห้าง ๑ ห้างพระยาโชฎึก ฯ (พุก) ใฮย้อหรือกิมตั้งฮกก็ อีกห้าง ๑ นอกจากนั้นว่ายังมีเงินสู่นอีกคน ๑ เกิมเป็นคนรับพระของพระยาโชฎึก (พุก) ออกไปทำของเมืองจีน ไปทำ

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยปืน

๖๓

ของๆ ตัวเองเข้ามาขายด้วย จึงไม่พอใจกับพระยาไชยภักดิ์ จึงสั่ง
แยกออกมาตั้งห้างริมประตูสำราญราษฎร์ ถนนบำรุงเมือง สิ่งของ
เมืองจีนมาขายโดยลำพังอีกคน ๓

เครื่องถ้วยที่สั่งทำเมืองจีนในรัชกาลที่ ๔ ของหลวงปลารากฏ
ตัวอย่างแต่กระเบื้องเครื่องประดับ เช่นที่ประดับพระพุทธรูปปางค์
ปราสาทในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นต้น นอกจากนั้นแม่ด้วย
ซามักไม่ปลารากฏตัวอย่างของหลวงที่ได้สั่งไปทำ แต่ของเจ้านาย
แลขุนนางผู้มีบันคาศักดิ์ก็สั่งให้ทำนั้นมีมาก เครื่องใช้ที่สั่งเมื่อใน
รัชกาลที่ ๔ ผิดกับแต่ก่อนหลายอย่าง เครื่องเบญจรงค์เรียกว่า
เล็กที่เคี้ยวได้ มีสั่งแต่ลายน้ำทองกับลายคราม ให้แม่ขยาย
ไทยไปทำแต่เฉพาะลายน้ำทอง แต่สั่งของครั้งรัชกาลที่ ๒ ไม่ได้
ทั้งลายแลฝีมือที่ทำ ด้วยการที่สั่งล่าช้าจน มีเรื่องเล่ากันมาว่า
มีผู้คิดตัวอย่างโตนเล่นมโหรี สั่งไปให้ทำด้วยเขียนลาย
น้ำทอง หุ่นตัวอย่างที่กลิ้งส่งออกไป ไม่ใช่ใครวางข้างในตลอด
ข้างเงินทำโตนด้วยไม้รู้ใช้ได้ลายตามตัวอย่างหมด แต่ไม่ใช่ใคร
วางข้างในตลอด กลายเป็นโตนตันเหมือนกับหุ่น ด้วยไม่มีใคร
ชี้แจงให้ช่างเงินเข้าใจว่าจะทำอะไร ของที่ทำพลาดผิดไปอย่างนั้น
ปรากฏว่ามีหลายคราว

จะเป็นเพราะให้ตัวอย่าง สิ่งของไปทำเมืองจีนไม่ได้สักวาทเหมือน
แต่ก่อน หรือจะเป็นด้วยความนิยมเปลี่ยนแปลงมาอย่างใดอย่าง

หนึ่งนี้ เมื่อในรัชกาลที่ ๔ เครื่องถ้วยของจีนเข้ามาในเมืองไทย ทั้งถ้วยชามแลเครื่องโต๊ะ เป็นของลายครามแลเขียนลายจีน เป็นพื้น นี้ว่าเครื่องลายครามเป็นของเล่นกันแพร่หลายขึ้นในเมืองไทยเมื่อในรัชกาลที่ ๔ มีเหตุอย่างหนึ่งประกอบกับการอันนี้ ด้วยเมื่อชวกร พ.ศ. ๒๔๐๔ อังกฤษกับฝรั่งเศสเข้ากันทำสงครามกับจีนที่ไคเมืองปักกิ่ง ครั้นนั้นพวกฝรั่งอ้างเหตุว่า เพราะจีนจับกงสุลแลพ่อค้าฝรั่งซึ่งตกอยู่ในเงื้อมมือจีน ไปทรมานด้วยอาการทารุณร้ายกาจต่างๆ เมื่อฝรั่งชนะแล้วจะแก้แค้น จึงไปเสาวังอันเป็นที่ประทับพระเจ้ากรุงจีนในฤดูร้อน ซึ่งอยู่นอกเมืองปักกิ่ง แลปล่อยให้ทหารปล้นเอาสิ่งของเครื่องแต่งวงนั้นเสียด้วย เครื่องแต่งวงที่ฝรั่งปล้นได้มาในคราวนั้น มีของลายครามคี่ๆ ขายแพร่หลายตกเข้ามาจนถึงเมืองไทยหลายอย่าง จึงทำให้เกิดต้องการเสาะหาเครื่องลายครามของจีน ซึ่งนับถือว่าเป็นของดีมาแต่คราวนั้น

สิ่งของเครื่องถ้วยที่ปรากฏว่าเป็นของสิ่งเข้ามาเมื่อในรัชกาลที่ ๔ อยู่ในของเหล่านี้ คือ ชาม, แก้วทรงเป็นทรงบัวอย่างค้ำ แลเป็นชามฝาทั้งนั้น จาน, จานเชิงใ้้น้อยลงเปลี่ยนเป็นจานแบน โถ, โถขนาดใหญใ้้น้อยลง คงใ้้นมากแต่ขนาดกลางแลขนาดเล็ก ด้วยชา คีตรูปใหม่หลายอย่าง ด้วยชาห่อไป และห่อหุ้มค้ำชกนี้ เหล่านี้เป็นของใ้้นอย่างสังครังรัชกาลที่ ๔ ทั้งนั้น

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขี้

๖๓

ส่วนเครื่องโต๊ะ เจ้านายแลขุนนางก็เล่นกันขึ้นเมื่อในรัชกาลนั้นมีประเพณีจัดโต๊ะเครื่องบูชาไปตั้งช่วยกันในเวลาที่มีการงานประกรขบวนประกรวคกัน การเล่นเครื่องโต๊ะจึงนับว่าเกิดขึ้นเมื่อในรัชกาลที่ ๔

อนึ่งเมื่อในรัชกาลที่ ๔ นั้น ปรากฏว่ามีผู้คิดเขียนเครื่องด้วยขี้ในเมืองไทยเป็นครั้งแรก ใครจะทำข้างข้าพเจ้าไม่ทราบตลอดที่ทราบนั้นคือ หม่อมเจ้าเนตรในกรมหมื่นสุนทรธิบดีองค์ ๑ สิ่งของเครื่องด้วยขี้ที่หม่อมเจ้าเนตรเขียนลายคราม ยังมีติดอยู่ที่ศาลาด้วยงานวิศยวรรณีเวศทุกวันนี้ วิธีเขียนนั้น เอาด้วยขาของเงินที่เคลือบแล้วมาเขียนสีครามที่บนอกเคลือบ แล้วเอาเข้าไฟอ่อนๆ ให้สีสอก อย่างเงินทำเครื่องสีเขียนนอกเคลือบ แต่การทำนั้นไม่ถึงเป็นสินค้าซื้อขาย

รัชกาลที่ ๕ เป็นรัชกาลที่ยืมนาน แลเป็นเวลาบ้านเมืองมีความเจริญยิ่งกว่ารัชกาลก่อนๆ มา กิจการทั้งปวงจะเป็นการปกครองบ้านเมืองที่ดี การศึกษาวิชาความรู้แลศิลปศาสตร์ที่ดี การไปมาค้าขายทั้งภายในแลที่ต่อเนื่องกับนานาประเทศก็ดี สมบูรณ์ยิ่งกว่าครั้งไหนๆ ที่ปรากฏมาแต่ก่อน เป็นเหตุให้เจริญโภคทรัพย์ในบ้านเมือง สามารถที่บุคคลทุกชั้นบันคาศักดิ์จะประกอบกิจการต่างๆ ตั้งแต่การเลี้ยงชีพ การบำเพ็ญกุศล ตลอดจนการเล่นเพื่อแสวงหาความสุขสำราญได้ สดวกกว่าแต่ก่อน มาก

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยยี่น

หนังสือเรื่องนว่าด้วยเครื่องด้วยยี่นของเรื่อง ไซ้ก็ทักข้าพเจ้า
จะกล่าวถึงการอย่างอื่น จะกล่าวเฉพาะแต่ตำนานเครื่องด้วยยี่น
ในรัชกาลที่ ๕ แต่โดยเนื้อความ

เครื่องด้วยยี่นเข้ามาในเมืองไทยเมื่อในรัชกาลที่ ๕ มีมากทั้ง
เครื่องด้วยเงิน เครื่องด้วยยี่น แลเครื่องด้วยฝรั่ง ไซ้เป็นเครื่อง
ไซ้แลเป็นเครื่องตกแต่งบ้านเรือนทั้ง ๓ อย่าง งานสามเครื่อง
ใส่กับเข้าของกิน ผู้ก็มักใช้เครื่องด้วยฝรั่ง ไซ้ของตามรูปแล
ลวดลายฝรั่งโดยมาก ที่สั่งเป็นสามไทยทำรูปเป็นสามฝามีหู
อย่างสามเงิน ก็ไซ้กันชุกชุม เครื่องด้วยยี่นตั้งเป็นเครื่องแต่ง
เรือนโดยมาก ที่ชอบใช้สอยมีแต่ด้วยซาบ่าง ซึ่งยี่นทำไต่ข้าง
กว่าของเงิน มาในตอนหลังยี่นทำเครื่องด้วยเงินของไทย
ชอบใช้ เช่นสาม โถ แลกระโถน สั่งเข้ามาขายมาก ยี่น
ขายลดราคาไต่กว่าของเงินราวครึ่งตัว ด้วยอาจจะพิมพ์ลายลงไต่
ไม่ต้องเขียนด้วยมือ เนื้อด้วยแลกรรมของยี่นเลวกว่าของเงินเป็น
อันมาก ก็ขายไต่ด้วยราคาถูก เครื่องด้วยยี่นที่ทำเงินของจีน
จึงมีเข้ามาขายในเมืองไทยเต็มท้องตลาดอยู่ยี่นในเวลาไซ้ เข้าใจว่า
จนถึงเครื่องด้วยของเงินขายไต่ไต่ยี่นลงกว่าแต่ก่อน ส่วนเครื่องด้วย
ของเงินนั้น ต้องจำแนกเป็น ๒ ประเภท คือ ของที่สำหรับผู้มียี่นคา
คักก็ใช้สอยประเภท ๑ ของเลวสำหรับขายในท้องตลาดประเภท ๑
ในจำพวกของคักนี้ เครื่องภาชนะงานสามที่เป็นของหลวงแลของ

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขุ่น

๖๕

ผู้มีบัณฑิตก็สั่งเข้ามาใช้ก็มี ทำรูปทรงอย่างจีน เขียนลาย
จีนเป็นพื้น แลเป็นลายครามโดยมาก ลายสีมีข้างแค่น้อย
ด้วยชาสั่งเข้ามาหลายคราว ทั้งจะปรากฏต่อไปในตอนที่ด้วย
ด้วยขุ่น เป็นด้วยลายครามโดยมาก มีผู้สั่งเครื่องเขียนลาย
เบญจรงค์อย่างเก่าเข้ามาคราว ๑ ทำดีพอใช้ นอกจากนั้นที่มีเข้า
มามาก ก็คือเครื่องด้วยอันเป็นสิ่งของเครื่องแต่งเรือน เช่นชวด,
ชาม, แลกระถางรูป, กระถางต้นไม้เป็นต้น โดยมากใช้ได้ทั้งเป็น
เครื่องแต่งเรือน แลทั้งโต๊ะเครื่องบูชา เป็นลายจีนแลลายคราม
เป็นพื้น ทั้งจะปรากฏต่อไปในตอนกล่าวด้วยเครื่องโต๊ะ ส่วนของ
ที่จัดว่าเป็นประเภทเลวสำหรับขายในท้องตลาดนั้น แต่เดิมคน
จีนทำใช้เพียงเครื่องด้วยอย่างหายาก ที่เรียกกันว่า ชามปากไพล่
แลชามกะลา เครื่องลายครามใช้แต่ผู้ดี ต่อมาเมื่อผู้คนมีทรัพย์
สมบัติบริบูรณ์ คนมีกำลังพอจะซื้อหาเครื่องที่ต่ำกว่าอย่างชาม
กะลา จึงมีเครื่องลายครามเข้ามาขายมาก ที่เป็นลายสีก็มี
นอกจากนี้ก็มีโอง่างทั้งเครื่องด้วยแลเครื่องเคลือบที่ไทยชอบใช้
เหมือนอย่างมีมาแต่ก่อน เช่นแต่เปลี่ยนอย่างเปลี่ยนขนาดไป
ตามความนิยมของโลก

เครื่องด้วยจีนที่เป็นชิ้นของดีมีเข้ามาในคราวไหน ๆ ไม่เท่า
เมื่อในรัชกาลที่ ๕ เพราะกลีบเล่นเครื่องด้วยขุ่นแลเครื่องโต๊ะกัน
จนออก การสะสมเครื่องด้วยที่ดี ทั้งที่มีอยู่ในเมืองไทยแต่ก่อน

แล้วแลที่หามาใหม่ ก็มาบริบูรณ์เมื่อครั้งรัชกาลที่ ๕ ด้วยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดของเหล่านี้ ทรงเป็นพระราชธุระรวบรวมมาจัดตั้งเป็นเครื่องประดับ แลให้มีการประกวดกัน ทั้งจะปรากฏต่อไปข้างหน้า เครื่องด้วยเงิน เพียงของหลวงที่ตั้งแต่งพระที่นั่ง เจ้านายแลขุนนางต่างประเทศที่เป็นแขกเมืองเข้ามาเฝ้า ได้มาเห็นแล้ว ย่อมกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า เครื่องลายครามซึ่งเขาได้เคยเห็นมา จะเป็นในเมืองจีนก็ตาม หรือในยุโรปก็ตาม ไม่ว่าที่แห่งใด ๆ ไม่เคยเห็นรวบรวมได้มาก หรือที่จะมีของดีงามที่รวบรวมไว้ได้ มากเหมือนกับของหลวงที่มี อยู่ในกรุงเทพ ฯ ความชอบเป็นคำกล่าวยติต้องกันหมดในบรรดาผู้ที่ได้มาเห็น เห็นพอจะเชื่อเป็นความจริงได้ว่า ภาระบนเครื่องลายครามที่เป็นของดีไม่มีที่แห่งไหนในโลก ที่จะรวบรวมไว้ได้มากเท่าในเมืองไทยนี้

เมื่อในรัชกาลที่ ๕ มีผู้ทำเครื่องด้วยที่ในกรุงเทพ ฯ หลายราย แต่เป็นการเขียนทั้งนั้น หาได้เขียนรูปทำของใหม่ไม่ ที่สำคัญคือ เตาของกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ เอาหุ่นเครื่องด้วยขาของจีนมาเขียนสีนอกเคลือบ ทำลายน้ำทองโดยมาก ผูกลายไทยต่าง ๆ มาเขียน ทำได้งามดีมาก แต่ทำเป็นของถาวรบ้าง ของใช้บ้าง แจกบ้าง ไม่ถึงช้อขาย ทำอยู่คราว ๑ ก็เลิก แต่ตัวอย่างของยังมีมาก มักเป็นกระโถนค่อมแลด้วยขาเป็นพื้น ของที่ควรนับว่าทำดีเป็นของขายไปมีที่เมืองเซียงใหม่ ตั้งเตาทำเครื่อง

เคลือบเขี้ยวคล้ายเครื่องสังโลกขายในตลาด แต่เนื้อดินแลยาเคลือบอ่อนกว่าสังโลก อีกแห่ง ๑ เมื่อกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ทรงสำเร็จราชการมณฑลอิสาน พบคินชาวในมณฑลนั้น ได้ทรงลองทำของต่างๆ เช่นหม้อกรองน้ำ คนโทน้ำ ตลอดจนกระถางต้นไม้ ก็เผาแข็งใช้ได้ แต่ไม่ปรากฏว่าได้ลองเคลือบของเหล่านั้นนับว่าเกิดขึ้นในครั้งรัชกาลที่ ๕

ที่จริงในเมืองไทยมีหินหลายอย่าง ซึ่งอาจจะประสมทำเครื่องด้วยได้ ข้าพเจ้าได้เคยส่งตัวอย่างหินให้ไปลองทำที่เมืองยี่ปูนก็ได้ ๑ แล้วหินที่แหลมสิ่งเมืองจันทบุรีเป็นดีกว่าที่อื่น ได้ส่งตัวอย่างของทำด้วยหินไทยเข้ามาให้ดู ก็เห็นว่าดีจริง แต่ความขัดข้องข้อสำคัญมีอยู่ ด้วยค่าแรงในเมืองเราแพงกว่าทั้งเมืองจีนแลยี่ปูน ถ้าจะตั้งโรงงานทำเครื่องด้วยในเมืองไทยในเวลาขึ้นเรือได้ว่าจะทำได้ก็กว่าครึ่งสมเด็จพระร่วง แต่ของนั้นจะขายยากด้วยคิดทนแล้วราคาจะแพงกว่าของที่จีนทำ แม้ของจีนที่ว่าราคาถูกอยู่แล้ว ในตอนหลังมาเมื่อยี่ปูนคิดทำลายด้วยพิมพ์แทนเขียนด้วยมือ ก็อาจจะทำของลายครามขายลดราคาต่ำกว่าของจีน ทั้งเนื้อด้วยแลสีครามสู้ของจีนไม่ได้ จนมีของยี่ปูนใช้กันในตลาดแพร่หลายเข้ามาในเมืองไทยเป็นอันมากในทุกวันนี้ ในว่า ขายเป็นเข้าไปจนในเมืองจีนเอง จนของกังไสที่จีนทำขายเดี๋ยวนี้ขายได้น้อยลงกว่าแต่ก่อนมาก เพราะไม่อาจจะขายได้ถูกเท่าของยี่ปูน

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

การเล่นรวบรวมเครื่องด้วยของจีน เมื่อในรัชกาลที่ ๕ มีทั้ง
ของหลวงแลของผู้อื่นอีกหลายราย การเล่นเครื่องด้วย มีลักษณะ
ที่จะเลือกจะกำหนด และมีวิธีการประกวด นำรู้้อย่าง เมื่อ
อธิบายถึงตำนานเครื่องด้วยแล้ว ข้าพเจ้าจะลงบรรยายถึงลักษณะ
การเล่นเครื่องด้วยต่อไป

ว่าด้วยเล่นถ้วยปั้น

การเล่นสะสมของตั้งงามประกวดกัน เป็นการที่มีคนชอบเล่น
ทุกชาติทุกภาษา เพราะเป็นการเล่นอันกอบด้วยประโยชน์ ถ้า
จะว่าแต่ส่วนประโยชน์ของผู้เล่น ก็คือได้ความสนุกแลความ
พอใจ แลได้ความรู้ บางทีก็ได้กำไรในการเล่นนั้นด้วย ถ้า
จะว่าทางสาธารณะประโยชน์ การที่เล่นเช่นนั้นก็เป็นประโยชน์
แก่ผู้อื่น ด้วยผู้เล่นลงทุนลงแรงเที่ยวเสาะแสวงหาของตั้งงามอัน
กระจัดพลัดพรายอยู่ มารวมรักษาไว้มิให้เป็นอันตราย ถ้าแล
ของที่รวบรวมนั้นยังอยู่ในบ้านเมืองตราบดี ก็ชื่อว่ามิของที่มีราคา
เป็นสมบัติของชาติ ยังการที่ผู้อื่นได้ไปเห็นของที่เขารวบรวม
รักษาไว้ ก็ชื่อว่าได้รับประโยชน์ทางความรู้ ซึ่งยังมีไม่เคยรู้
เห็นมาแต่ก่อน คุณแลประโยชน์ของการเล่นสะสมของตั้งงามมี
อยู่ดังนี้ จึงเป็นการที่มีคนชอบเล่นทุกประเทศ เมื่อเล่นกันหลาย

เรื่องเครื่องโต๊ะแดงขี้ขี้

๒๘

คนเข้า การประกวดกันก็เกิดขึ้น แลการประกวดกันนั้นเอง เป็นเครื่องบำรุงความพยายามของผู้เสาะหาให้พากเพียรยิ่งขึ้น

ความนิยมของมนุษย์แลกิจการต่างบ้านต่างเมืองย่อมต่าง ๆ กัน แม้สิ่งซึ่งถือว่ามีค่าความนิยมก็ต่างกัน เพราะฉะนั้นจึงไม่กำหนดได้ว่า ของสิ่งอันใดบ้าง ซึ่งคนชอบเล่นหามาประกวดกัน แต่คงอยู่ในสิ่งของที่มีมากพอหาได้หลายคน แต่ไม่มากจนถึงใคร ๆ จะมีได้เหมือนกันทั่วไป

สิ่งของที่ไทยเราชอบหามาเล่นประกวดกันในประเทศนี้ ก็มีหลายอย่าง บางพวกเล่นต้นไม้ เช่นต้นไม้ดัดบ้าง พรรณบอนบ้าง พรรณหินชาติบ้าง พรรณโหลรายบ้าง พรรณเอื้องไม้บ้าง บางพวกเล่นเสาะหาของโบราณ เป็นต้นว่า พระพุทธรูป เทวรูปทองสำริดของโบราณ แลตัวอย่างเงินตราที่ใช้กันมาแต่ก่อน บางพวกก็เล่นเสาะหาของแปลกปลาดก เช่นเขาวัวเลือกหาเอามาขี้ดัดตั้งประกวดกัน ของคนชอบเล่นเช่นนี้มีมากมายหลายอย่างนัก ประเทศอื่นเขาก็เล่นเสาะหาของที่เขานิยมกันในประเทศนั้น ๆ มีมากมายหลายอย่าง เล่นโดยคตืออย่างเดียวกัน แต่ถ้าว่าโดยสิ่งของที่เล่น ของบางอย่างเล่นกันแต่ในที่น้อยแห่ง เช่นเขาวัว บางที่แต่เดิมจะเป็นของนิยมกันในพวกถือศาสนาพราหมณ์ในมณฑลประเทศ ท้ายมีตำรายกลักษณะเขาวัวว่าเขา ลืออย่างนั้น ลายอย่างนั้น รูปอย่างนั้น มีคุณอย่างนั้น ๆ ตำรานี้

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาบวรราชปรัญญ์ ได้ทรงพระนิพนธ์เป็น
 ลิลิตพิมพ์ไว้ในหนังสือมิวเซียม แต่ว่าโดยการที่หาเล่นประกวด
 กัน ข้าพเจ้าไม่เคยได้ยินว่าเล่นเขาวัวกันที่อื่น นอกจากในเมือง
 ไทยเรา นี้ แต่ของบางอย่างของคนชอบเล่นกันแพร่หลายทั่วไป
 ในนานาประเทศ เช่นเครื่องด้วยของจีนนี้เป็นต้น เพราะเป็นของ
 โบราณทำกันเนื่องมากกว่าพันปี มีแพร่หลายไปทั่วทุกประเทศ
 จะเลือกหาของแปลกปลาตกก็เลยในเครื่องด้วยของจีนได้ต่าง ๆ มาก
 ค้วยเหตุนี้ จึงเป็นของที่ชอบเล่นสะสมกันทั้งในยุโรปอเมริกาแล
 อาเซีย เครื่องด้วยของจีนที่ไทยเราชอบเล่น ถึงเป็นสิ่งของ
 มากมายหลายอย่างก็จริงอยู่ แต่ถ้าว่าโดยกระบวนเล่นประ
 กวดกัน ที่เล่นกันมากที่สุด ๒ อย่าง คือ เครื่องชาอย่าง ๑
 เครื่องโต๊ะอย่าง ๑ เครื่องภาชนะด้วยชามที่เป็นของไทยให้อย่าง
 สั้นเข้ามาที่ก็ กระถางต้นไม้ก็ โอ่งอ่างที่ทำด้วยแก้วก็ แม้
 มีผู้ชอบสะสม แต่ก็ยังจะเรียกว่าเล่นประกวดกันอย่างเครื่องชา
 แลเครื่องโต๊ะไม่ได้ ค้วยใครมีก็เป็นแต่ใส่ตั้งเก็บไว้ หรือจัด
 ตั้งประจำที่ ไม่ใคร่เอาออกใช้ออกตั้งอวดกันในที่ประชุมชนเหมือน
 กับเครื่องชาแลเครื่องโต๊ะ แต่เครื่องชานั้นไม่ได้เล่นแต่ด้วยน้ำชา
 อันเป็นเครื่องด้วยอย่างเดียว เล่นประกอบกับขี้ดินสำหรับชงชา
 ค้วย เพราะฉะนั้น เมื่อจะกล่าวถึงการเล่นเครื่องชา ต้องว่า
 ค้วยเล่นขี้แลด้วยชารวมกัน

ว่าด้วยบันชา

การที่ไทยเราเล่นเครื่องชานัน ตามความที่ไ้ท่ทราบมาว่า เพราะเล่นบันชานก่อน ด้วยแลถาดชาเดิมเป็นแต่เครื่องประดับบัน ต่อชั้นหลังมาจึงเล่นด้วยชาค้วย แต่ถึงกระนั้นก็ไม่หนีเหมือนบัน ราคาซื้อขายกันก็ไม่แรงเท่าบัน ข้าพเจ้าจะลองพรรณนาว่าด้วยบัน ก่อน แต่จำต้องขอกแก่ท่านผู้อ่านไว้เสียก่อนว่า ตัวข้าพเจ้าเอง เคยเล่นแต่กระบวนเครื่องโต๊ะเข้าใจอย่าง แต่บันแลด้วยชา ข้าพเจ้าหาได้เล่นไม่ ไม่สู้เข้าใจนัก ความที่จะกล่าวต่อไปนี้ กล่าวตามที่ไ้ท่ทราบแลได้ไ้ไ้ถามตามผู้รู้ ข้าพเจ้าอาจจะอธิบาย พลากพลั้ง ค้วยเข้าใจผิดไปบ้าง อีกประการ ๑ บันก็คี่ ด้วย ชากก็คี่ ที่ชากก็คี่ ถ้าว่าโดยทั่วไปเป็นของมีมาก ใ้กันทั่วบ้าน ทั่วเมือง ใ้วิใ้สยที่้จะพรรณนาถึงให้ถ้วนทกอย่างไ้คี่ ถึงที่เล่นกัน ก็เล่นกันแต่ของที่คี่ ที่ถือว่าเป็นของคี่นั้น คี่คือ ของที่ใ้คี่อย่างสั่ง ออกไปทำเข้ามา หรือไปเสาะหาของที่คี่อยู่แล้วในท้องถิ่นเขาเข้ามา ของคี่คนใ้คี่ทำคี่กว่าของที่ขายในท้องตลาด ราคาเมื่อเป็น ของใหม่ ก็แพงกว่าของที่ขายในท้องตลาด ส่วนของที่ขายใน ท้องตลาดนั้น จะเป็นบันก็ตาม ด้วยก็ตาม พวกพ่อค้าเห็นว่า คนชอบช้ออย่างไร ก็สั่งออกไปทำให้ไ้รู้ปร่าพอย่างนั้น เขาเข้า

มาขายคราวละมาก ๆ แต่เอาของราคาถูกให้ขายคล่อง ของ
 ย่อมเร็วกว่า ถึงมีมากก็ไม่นับว่าเป็นของดี ด้วยเหตุนี้กล่าว
 มาแล้ว จะพรรณนาว่าแต่ถ้วยปั้นแลถ้วยซึ่งนับถือกันว่าเป็นของดี ไม่
 กล่าวถึงสิ่งของที่องค์ตลาด

ปั้นชาเป็นของเงินทำ ปั้นอย่างคี่ที่เล่นกัน เป็นของทำที่
 เมืองงี่เซ็งในมณฑลเกียงซู่ นายกตเคยออกไปสั่งปั้นถึงที่เมืองนั้น
 เดิว่า เมืองงี่เซ็งเป็นที่ทำเครื่องดินปั้น ทำนองเดียวกับเมือง
 เก็งเต็กดินเป็นที่ทำเครื่องถ้วย แต่ตำนานของการทำเครื่องดินปั้น
 จะเริ่มทำมาแต่ครั้งไหนหาทราบไม่ ข้าพเจ้าก็ยังไม่พบตำราว่า
 ด้วยการทำเครื่องดินปั้นที่เมืองจีน ในว่า ที่เมืองงี่เซ็งนั้น เป็นที่
 หาดินสำหรับทำเครื่องดินปั้นได้ง่ายกว่าที่อื่น ดินนั้นหลายอย่าง
 เอามาประสมกันทำได้เป็นหลายสี เป็นดินเล็ยคแลเนื้อแข็งก็กว่า
 ดินที่ปั้นหม้อไหหรืออั้งโล่จีบเจียวที่ทำในที่อื่น ๆ ราษฎรชาวเมือง
 นั้นจึงหาเลี้ยงชีพด้วยทำเครื่องดินปั้นขายมากกว่าการอื่น สิ่งของ
 ที่เงินทำถ้วยดินปั้นนั้น ทำทุกอย่าง ตั้งแต่โอ่ง, ไห, กระจาดต้น
 ไม้, ขวด, จันถ้วยชาม, แลตุ๊กกระตา ไม่ใช่ทำแต่ปั้นชาอย่าง
 เดียว เนื้อดินปั้นที่ประสมทำสิ่งของโดยมาก ว่าทำแต่ ๓ สี คือ
 ที่เราเรียกว่าสีคำ จีนเรียกว่า “กัวเซ็ก” แลว่าสีคัมหมี่ ๓
 สีแดงอ่อน เนื้อเป็นทราย จีนเรียกว่า “กาเซ็ก” แลว่าสีส้ม
 สุกสี ๓ สีแดงเข้ม จีนเรียกว่า “จูซาอั้ง” แลว่าสีชากกัอันสี ๓

สี่ชาวแลสี่สวาท ในว่า เป็นของไทยสั่งให้ทำ จีนไม่ได้ทำขาย
เองโดยปรกติ เห็นจะเป็นด้วยเหตุนี้ บันสี่ชาวสี่สวาทจึงมีน้อย
เครื่องดินปั้นสำคัญอยู่ที่วิธีประสมดิน ของใหญ่ใช้ดินอย่าง ๑
ของเล็กเช่นบันชา ข้างในใช้ดินอย่าง ๑ ผิดข้างนอกใช้ดินอีก
อย่าง ๑ ซึ่งจีนเองก็บดกันเป็นความลับ แต่วิธีบันนั้นว่าทำนอง
เดียวกับที่เราขมหม้อที่ทางตะนาวศรี คือชนหุ่นปั้นรูปดีแต่งจน
เรียบร้อย เอาเข้าเตาเผาไฟให้แข็ง โดยมากสำเร็จเอาออกขาย
เพียงนั้น แต่ของข้างอย่างก็แกะเนื้อดินเป็นลวดลายเสียก่อน บาง
อย่างเผาแล้วเคลือบข้างใน บางอย่างข้างนอกเขียนสีเป็นลาย
ด้วยยาเคลือบ แต่พื้นข้างนอกคงเป็นดินปั้น

วิธีทำเครื่องดินปั้นที่เมืองงีเชียงนี้ พวกช่างที่ทำได้ทำแยก
กันเป็นครัวเรือน แต่ไม่แยกประเภทการกันอย่างทำเครื่องด้วย
บ้านไหนถนัดทำของหยาบของใหญ่ เช่นโอ่งอ่าง กระจาดต้นไม้
ก็ทำแต่ของพวกนั้น บ้านไหนถนัดทำของเล็กของเล็ดยก เช่น
บันชา ถ้วย, ชาม, ก็ทำของชนิดนี้สืบต่อพ่อลูกหลานลงมา
ต่างบ้านต่างมีเตาเผาของตนเอง ถ้าจะไปว่าให้ทำสิ่งของอย่างใด
ต้องไปสืบหาว่าจ้างที่บ้านที่ถนัดทำสิ่งของอย่างนั้น การที่ทำเครื่อง
ดินปั้นส่งไปขายตามท้องตลาด แลในนานาประเทศ ก็มีเจ้าแก่
กิจการว่าให้ทำเหมือนอย่างเครื่องถ้วยนั้น

บันชาเป็นของทำส่งไปขายแต่ที่เมืองแต่จิวชกเกียน เพราะในเมืองจันทันไม่ได้ใช้บัน ในว่า บางแห่งที่ใช้ก็ใช้ใส่น้ำมันสำหรับใส่ผมผู้หญิง ไม่ได้ใช้ชงน้ำชาเหมือนที่เมืองแต่จิวชกเกียน ด้วยที่เมืองแต่จิวชกเกียนเป็นทำเลตลาดขายใบชา มีชาหลายอย่างหลายชนิด คนชอบชิมรสชาติต่าง ๆ จึงใช้บันสำหรับชงชา เพราะชงได้ทีละน้อย ๆ ชงแล้วรินใส่ถ้วยเล็ก ๆ เอาออกชิมเราจึงเรียกกันว่า “บันชิมชา” พวกจีนที่เมืองแต่จิวชกเกียนชอบใช้บันชามีกันทุกบ้านทุกเรือน ใช้กันจนถือเป็นคติว่า รชชาจะดีเพราะชงด้วยบันก็ ยิ่งเป็นบันแก่รชชาจับแล้ว น้ำชาที่ชงกินเข้าไปก็เย็นหัวอกทำนองเป็นยาอายุวัฒนะด้วย ส่วนบันนั้นถือกันว่า ถ้าเป็นบันดีชงชาใช้ไปสิ่งามชนทุกที่ด้วย คติอันนี้เป็นมูลเหตุของการที่เล่นบัน ไทยเราได้คตินี้มาจากจีนแต่จิวชกเกียน เพราะจีนพวกนี้ไปมาค้าขายถึงเมืองไทย มากกว่าจีนพวกอื่น มาแต่ครั้งกรุงเก่า

บันที่ไทยเราเล่นกัน เรียกเป็น ๒ ชนิด คือ บันที่มีหินติดอยู่ข้าง ๆ สำหรับสอดนิ้วเข้าไปเหยียบยก เราเรียกว่า “บันหู” บันชนิดที่ต้องมีเครื่องจับหัวติดข้างบน เราเรียกว่า “บันสาย” แต่เราแต่งบันชนิดกับจีน ๒ อย่าง คือ จีนเขาชอบบันผิวด้าน ไทยเราชอบขัดชักเงา แต่ชักเงาจะบันสีดำแลสีขาว บันแดงชักกันแต่ก่อนคราว ๓ เมื่อในรัชกาลที่ ๓ แล้วเห็นไม่งามก็เลิกเสีย

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

บันสี่แดงจึงเล่นผิวค้ำอย่างจีน อีกอย่าง ๑ นั้น จีนเขาไม่เลี่ยมบัน เราเห็นเลี่ยมงามจึงเลี่ยมด้วยทองข้างด้วยเงินข้าง อย่างเลวดง มากเลี่ยมด้วยทองเหลือง ว่าโดยรูปบันที่ไทยเราเล่นกำหนด กันเป็น ๒ ประเภท คือ บันที่จีนคิดอย่าง เราเรียกว่า “บันจีน” ประเภท ๑ บันที่ไทยคิดรูปส่งออกไปทำมาจากเมืองจีน เรา เรียกว่า “บันไทย” หรือ “บันอย่าง” ประเภท ๑ ยังมีบัน อีกจำพวก ๑ จะเป็นบันไทยให้อย่างก็ตาม บันจีนคิดอย่างเช่น ก็ตาม ถ้าเป็นรูปพลิกแพลงคิดทำขึ้นเป็นของตนเอง ผิดกับรูป บันที่ไซกันอยู่โดยมาก บันชนิดนั้นเรียกว่า “บันตลก”

ที่ในหอพระสมุทวชิรญาณมีหนังสือตำราบันอยู่ฉบับ ๑ จะเป็น ผู้ใดเรียบเรียงหาทราบไม่ แต่เรียบเรียงถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เห็นจะเมื่อคราวเล่นบันกับยุคนแรก ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อขุดอก พ.ศ. ๒๔๓๕ ข้าพเจ้าได้ตรวจดูตำรานั้น แลสืบถามผู้ชำนาญลักษณะบันอยู่ในเวลานั้น ได้ความประกอบ กันดังนี้

บันที่เล่นกันในชั้นกรุงรัตนโกสินทร มีบันไทยครั้งกรุงเก่า อย่าง ๑ เป็นบันหเท้ามีสี่ค้ำ มียหอนั่งชื่อ “เคี้ยวอ่อง” ที่ด้วยบัน ไทยสี่ครั้งกรุงธนบุรีมีอย่าง ๑ เป็นบันห เรียกว่า “บัน บ่มรวมคอหม้อ” คือตรงคอริมปากบันทรงคล้ายหม้อเข้า ข้างกัน

เรื่องเครื่องโต๊ะแลดวยขัน

ขันทำขันไว้ ๓ ขัน แต่ขันนั้นรวมเข้าไปอยู่ข้างใต้กันขันมาก จึงเรียกว่า “ขันรวม” ขันอยู่นั่งค้ำกมี่ สี่แฉกกมี่

ขันไทยชั้นกรงรัตนโกสินทรครั้งรัชกาลที่ ๓ ว่ามี ๒ รูป เป็นขันหู เรียกว่า “ขันลกแก้ว” คือทั้งที่ปากแลข้างกันขันเป็นลวดไม้ทำขันข้างกัน อย่าง ๑ มีทั้งสี่ค้ำสี่แฉก อีกอย่าง ๑ เป็นขันเท้าขันคอกหม้อว่ามี่ทั้งสี่ค้ำสี่แฉกเหมือนกัน

ในรัชกาลที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย ทรงคิดหุ่นขันสิ่งไปทำ ๓ รูป คือ ลุกแก้วรูป ๑ คอกหม้อเท้าขันรูป ๑ กันช้อยคอกช้อยรูป ๑ ทรงแก่ไชยรงคงามไค้ที่ ขันพวกนี้ที่เรียกว่า “ขันอย่าง” มีทั้งสี่ขา สี่แฉก สี่ค้ำ สี่หนึ่งทำเป็น ๓ ขนาด แลยังทำขันสายด้วยทั้ง ๓ สี่ แต่ขันสายนั้นเรียกว่า “รูปแมงดา” ขันห้อมีตราเมล็ดขนุน ตัวหนึ่งสี่ว่า “เงงกัน” อยู่ที่ฝา ขันอย่างสิ่งในรัชกาลที่ ๒ เข้าใจว่าสิ่งหลายคราว คือ ถ้ามีทศออกไปเมืองจันคราว ๑ ก็ให้คนออกไปทำคราว ๑ รู้ว่าผิดคราวกันได้ด้วยทำขื่อไม่เหมือนกัน ขันคราว ๑ มีขื่อตัวหนึ่งสี่องแกกแต่ที่ลน อีกคราว ๑ มีขื่อองแกกแต่ที่กันขัน อีกคราว ๑ มีขื่อองแกกทั้งที่ลนแลที่กันขัน ขันอย่างสิ่งรัชกาลที่ ๒ ค้ทั้งคืนทั้งรูปที่ทำ วิเศษกว่าครั้งไหนๆ ที่สั่งมาแล้ว หรือสั่งต่อมาภายหลัง แลเป็นของสิ่งหลายคราว ทั้งของหลวงแลผู้นั่งตาม มีขันมากด้วยกัน จึงเป็นของที่ผู้เล่นขันนับถือว่า

เป็นเอก แลเสาะแสวงหา ยิ่งกว่าขึ้นพวกอื่น จนทราบเท่าทุกวันนี้
 จะหาซื้อโต๊ะราคาแพงมาก ได้ทราบว่า เมื่อครั้งเล่นขึ้นกันยุคแรก
 ในรัชกาลที่ ๕ บุคคลพลเรือนคน ๑ อยู่ที่บ้านปูน มีขึ้นชาวเป็นขึ้น
 อย่างครั้งรัชกาลที่ ๒ อยู่อายุ ๓ มีผู้ไปซื้อชื่อ จะให้ถึง ๑๖๐๐ บาท
 เจ้าของยังไม่ขาย ขึ้นอย่างครั้งรัชกาลที่ ๒ จึงเป็นของหายากยิ่ง
 นัก แต่ขึ้นที่ผู้อื่นเอาอย่างขึ้นหลวงสั่งตามเข้ามาก็มีมาก มีมา
 ตั้งแต่ในรัชกาลที่ ๒ แลสั่งต่อมาในรัชกาลที่ ๓ รูปเป็นขึ้นอย่าง
 เหมือนกัน ผิดกันแต่ด้วยเนื้อดินแลทรงแปลกไปบ้าง ขึ้นอย่าง
 ที่มีอยู่ทุกวันนี้จึงดีเลิศผิวกัน ผู้เล่นต้องเสาะแสวงหาให้ถูกที่ค้ำ
 หรือที่รองลงมา อย่าให้ถูกบนเวลาที่ทำปลอม ด้วยเหตุนี้
 จึงมีตำราของนักเล่นขึ้น สำหรับสังเกตลักษณะขึ้นให้รู้ว่าดีเร็ว
 ในตำราขึ้นที่ข้าพเจ้าได้พบ กล่าวลักษณะขึ้นไว้ดังนี้

ว่าด้วยขึ้นอย่าง ชนิดเป็นขาว

(๑) ลักษณะขึ้นข่มขาวมีรูปต่างๆกัน รัชมีสีขาวเจือเหลือง
 อ่อนก็มี สีขาวเจือเหลืองมากก็มี ที่เป็นสีสวาดแก่ก็มี สีทว่าก็มี
 ยี่หื้อแปรผันหลายทำนอง หนังสือที่ลง ๒ ตัวว่า “กึ่งเก็ก”*

* คำว่ากึ่งเก็กนี้ แปรตามศัพท์ว่าสถานทูต แปรตาม
 ความน่าจะแปลว่าของทูต

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถวยบัน

ไม่มีหยอที่ถวยบัน อย่างนเป็นของเก่า ทิมหนังสืองเก็กทงทลน
 แลที่ถวยบันคนเป็นของมาที่หลัง เนื้อคล้ายไม้ขาวก็เหมือนเมื่อ
 แรกสั่งมา เนื้อหยาบซึกยาก บันขุ่มขาวอีกอย่าง ๑ มียหือ
 (งงเก็ก) แต่ที่ถวยบัน ทลนไม่มีหยอ ชาวเจอสำลัก* ถ้าสี
 สวาดใช้ไค้ บันขุ่มขาว (เข้าใจว่าของผู้อื่นสั่ง) ยี่หือหนังสือ
 ๗ ตัวที่ถวยบัน อย่างนของเก่าก็มีใหม่ก็มี ถ้าชาวเจอสำลัก ถ้า
 สีสวาดพอใช้ไค้

(๒) บันคอซ้อยขาว ที่ใหญ่มีมาน้อยบัน แต่เป็นอันตราย
 เสียดัน ทกวันนมแต่เพียงขนาดกลาง แต่ที่ขริสทชกนน้อยบันนิก
 บันอย่างนมียหือ งงเก็ก ทลน ๒ ตัว ที่ถวยบันไม่มีหยอ

(๓) บันลูกแก้วขาว มียหือหนังสือ (งงเก็ก) ๒ ตัวทลน
 อย่างใหญ่เนื้อดินดี ชาวสนิท รูปงามนิก แต่ทกวันนมินน้อยบันนิก
 บันลูกแก้วขาวมีอยู่ตามผู้เล่นทกวันนเป็นขนาดกลาง สีดินไม่สูง
 ต่ำกว่ากันนิก รูปก็คล้าย ๆ กัน มียหืองงเก็กทลน

บันลูกแก้วขาว (ผู้อื่นสั่ง) อีกอย่าง ๑ ยี่หือหนังสือ ๓ แถว
 มาก่อน หุพวยไม่งาม สีกระดำมาก แต่ไม่สำคัญ

บันลูกแก้วขาวอย่างย่อม ยี่หือหนังสือ (งงเก็ก) มีทั้ง
 ทลนแลที่ถวยบัน ชาวสำลัก สีสวาดใช้ไค้

* คำว่า "สำลัก" ที่กล่าวในตำรานี้ เข้าใจว่าตรงกับคำ
 ที่ใช้กันในชั้นหลังว่า "ซึม" นั่นเอง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

บันลุกแกวขาว อีกอย่าง ๑ ขนาดเล็ก มีห้อยหนังสือ
กงเก็กแต่ที่ตัวบัน รูปว่างงามที่ แต่เจือสำคัญ
บันลุกแกวขาว (ผู้อื่นสั่ง) ยี่ห้อยหนังสือ ๗ ตัว กินเสมอ
กับ แกบ (แกลย)

ว่าด้วยบัน้อย่าง ชนิดบันแดง

(๑) บันข่มแดงชนิดเก่า แรกมีมาไม่มีหนังสือยี่ห้อย บัน
อย่างนี้ นายจ่ายไปกับทุก ไปได้เข้ามาน้อยบันนัก แลเป็น
อันตรายเสียหลายบัน ทุกวันนทบริสุทธียังเหลือน้อย นายจ่าย
(ไปทำ) เลียนรูปบันข่มรวม รูปคล้ายข่มรวม สีขาวไม่มี
บันข่มแดง ยี่ห้อยกงเก็กทลนมาที่หลัง สีดินแดงแก่ไป
หุเล็กไม่ส้มตัว ทุกวันจะหาให้บริสุทธีมีน้อย
บันข่มแดง อีกอย่าง ๑ ย่อมกว่าอย่างหุเล็ก มียี่ห้อยกงเก็ก
ทลน รูปงามที่ ผู้ที่ให้อย่างมีความฉลาดช่นมาก
บันข่มแดง อีกอย่าง ๑ ที่ตัวข่มยี่ห้อยกงเก็ก ทลนหนังสือ
๓ ตัว รูปทรงสูง สีแดง
บันข่มแดง อีกอย่าง ๑ ยี่ห้อยหนังสือ ๒ ตัว ที่เพดานมีตรา
ใบมะขาม บันแบนนัก ทิศจะหน้าสักน้อย

๘๐. เรืองเครื่องโต๊ะแถวขยบน

ขยขมแดง อีกอย่าง ๑ ขยหอกลงเกก มทงทลนแลทควขน
อย่างนี้ไม่เก่านัก รูปไม่งาม

ขยขมแดง อีกอย่าง ๑ ขยหอหงส์ ๗ คิว ๗ คิว ขยหอ
กลงเกกทลน มีขยเผิง

ขยขมแดง อีกอย่าง ๑ ทควมขยหอกลงเกกแลมขยเผิง รูป
งามดี แต่เป็นขยใหม่

ขยขมแดง อีกอย่าง ๑ เนื้อเป็นทววย มีขยหอกลงเกกทั้ง
ทควแลทลน

(๒) ขย (แดง) อย่างคอช้อย อย่างใหญ่มีขยหอกลงเกก
ทลน ทควไม่มขยหอ รูปงามนัก

ขยคอช้อยแดง มีขยหอกลงเกกทควขน ทลนไม่มขยหอ
ขยชนิดนี้เก่าก็มี ใหม่ก็มี ให้ตัดหัวหงส์ ถ้าเก่าเป็นหงส์คค
ควหงส์ยาว ๆ ที่ใหม่เป็นหงส์เขียน รูปส้อย่างเก่าไม่ได้

ขยคอช้อยแดง อีกอย่าง ๑ มีขยหอกลงเกกทลน รูปงาม
เหมือนกับขยอย่างหงส์คค

ขยคอช้อยแดง อีกอย่าง ๑ มีทวายเป็นสี่เหลี่ยม รูปข้างล่าง
ใหญ่ ข้างบนรัด เป็นคลื่นตามทควขย เป็นขยอย่างใหม่ ใหญ่ก็มี
เล็กก็มี

(๓) ขยลูกแก้วแดง อย่างมีขยหอกลงเกกทลน มีขยหอ
ลิวชวงทควขน รูปงามดี แต่มีน้อยขย

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

ขันลกแก้วแดง อีกอย่าง ๑ มีขื่อทองเก็กทลน ที่ควขัน
 ไม่มีขื่อ เป็นขันขนาดกลาง หูใหญ่ พวยใหญ่
 ขันลกแก้วแดง อีกอย่าง ๑ ที่ควมีขื่อทองเก็ก ทลนมีหนังสือ
 ๓ ตัว ขื่อชวเซ่งจ เนอขันแดงดี สีเส่มอหายาก เป็นของเก่า
 ขันลกแก้วแดง อีกอย่าง ๑ ขนาดใหญ่ ขื่อหนังสือ ๓ แถว
 (ถ้าหนังสือหวัดเป็นขันเก่า ถ้าหนังสือคุดเป็นขันใหม่)
 ขันลกแก้วแดง อีกอย่าง ๑ ขื่อหนังสือ ๔ ตัวที่ควขัน
 ขันลกแก้วแดง อีกอย่าง ๑ ขื่อมลงมาสีกันอย มีขื่อ
 กงเก็กที่ควขัน รูปไม้ดี สีไม่งาม หพวยก็ขิดตา
 ขันลกแก้วแดง อีกอย่าง ๑ ที่ควขันมีขื่อหวัดหนังสือ ๓ แถว
 สีแดงเจือเหลืองเป็นผิวส้มโอ ก้านหยาบ คืดจะหนา
 ขันลกแก้วแดง อีกอย่าง ๑ มีขื่อทองเก็กทงที่ควขันแลที่
 ลน รูปขันย่อม
 ขันลกแก้วแดง อีกอย่าง ๑ มีขื่อหวัดหนังสือ ๗ ตัวที่ควขัน
 ชนิดนี้เก่าก็มี ใหม่ก็มี

ว่าด้วยขันอย่าง ชนิดขันทำ

(๑) ขันขันทำ ขันรวม ขื่อหวัดชวงทลน ที่ควไม่มี
 อย่างนี้เป็นขันเงินทำมา ที่หนังสือ ๓ ขันเก่า

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

บันลกแก้วคำ อีกอย่าง ๑ รูปพวยเป็นบันจีน เป็นอย่างของ
จีนเป็นที่ ๑ มีนอยบัน ยี่หองเก็กทลน ใหญ่ก็มีเล็กก็มี

บันลกแก้วคำ อีกอย่าง ๑ ยี่หองเก็กทลนรูปต่าง ๆ กัน

บันลกแก้วคำ อีกอย่าง ๑ มียี่หองเก็กทลน
ไม้สี่เก้านัก

บันลกแก้วคำ อีกอย่าง ๑ มียี่หองเก็กทลน ที่ตัวบันเป็น
หนังสือ ๔ ตัว เรียก “ชำเซ็ง” เป็นยี่หอคมีนอยบัน เนอกินคำ
สนิท

บันลกแก้วคำ อีกอย่าง ๑ ยี่หองเก็กทลน บันอย่าง
เก่าก็มี ใหม่ก็มี ให้สังเกตตัวหนังสือ

บันลกแก้วคำ อีกอย่าง ๑ ยี่หอหนังสือ ๗ ตัวที่ตัวบัน อย่าง
นเก่าก็มี ใหม่ก็มี

ว่าด้วยบันจีน

บันจีนมีหลายรูป แลมีชื่อไทยเราสมมตเรียกต่างกัน ปรากฏ
อยู่ในตำราดังนี้ คือ

๑. บันกนส์ม ยี่หองเก็กทลน พวย ๒ วง บันอย่าง
ขนาดใหญ่ มีสี่แฉก สี่คำ ขนาดกลางมียี่หอเม้งฉินทตัวบัน
มีบันแฉงมากบันค่านอย ทพวยกลบ ก้านแบนนอย บันกนส์ม

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

อย่างใหม่อีกอย่าง ๑ มียี่ห้องเก็กที่ด้วยขัน มีหลายสี ฝาใหญ่
ไม่สมทรง รูปขันขนาดย่อม

๒. ขันพักทอง ใหญ่มีสีคำเป็นพื้น สีแดงหายาก สีขาว
มีน้อยขัน ลำลักก็มี ไม่ลำลักก็มี อย่างเล็กก็มี

๓. ขันระฆัง มีสีคำเป็นพื้น แดงมีน้อย ขาวหายาก อย่าง
เก่ามียี่ห้อหนังสือ ๒ ตัวที่ด้วยขัน ที่ฝามีตราสีเหลี่ยม แดงตัวจุยเผิง
อย่างใหม่มีหนังสือ ๒ ตัวที่ด้วยขัน ตราสีเหลี่ยม (ที่ฝา) ไม่มี
จุยเผิง อย่างนมมีน้อยขัน

๔. ขันผลมะพลับ ยี่ห้อหนังสือ ๓ แถวที่ด้วยขัน หนังสืออง
เก็กที่ขัน สีแดงเป็นพื้น สีคำคันทิ แต่มีน้อยขัน สีขาวเจอเขี้ยว
มากกินคันทิ แต่สีขาวไม่มีหนังสือที่ขัน

๕. ขันชมพู่ทราย ๕ ขันเถา มียี่ห้อหนังสือ ๒ ตัวที่ด้วยขัน
ผิวแดงผิวคำเป็นพื้น ขาวลำลักทุกขัน

๖. ขันวงครุ ข้างล่างเป็นลวด ขันชนิดนี้อย่างเก่าเป็น
เดือยไก่อก็มี ฝาจกก็มี เป็นกึ่งไก่อก็มี ไม่มีกึ่งไก่อก็มี เป็นขัน
แดงเป็นพื้น ขันขาวมีน้อย ขันคำหายาก มีทั้งขนาดใหญ่
ขนาดกลาง ขนาดเล็ก ขันวงครุ อีกอย่าง ๑ ยี่ห้อหนังสือ ๔ ตัว
ที่ด้วยขัน ข้างล่างเป็นลวด ที่ฝามีครุขีต รูปขันถ้าสีขาวเก่านัก
อีกอย่าง ๑ วงครุมีจวนรองในตัว ข้างล่างเป็นเดือยไก่อ รูปขัน
มีสีแดงเป็นพื้น สีคำหายากนัก ด้วยมีมาน้อยขัน

(ขุนงวงครุเคียบไกรอุปน์ ตั้งเครื่องพระสุธารคอยู่ใบ ๓ จน
 ทุกวันนั้น มีตำนานมาว่า เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัวยังทรงผนวช เสด็จไปบิณฑบาต เจ้าคุณหญิงต่าย
 ที่เรียกกันว่า เจ้าคุณปราสาท เป็นพี่ส่มแก่เจ้าพระยาบรม
 มหาปุระยรวงษ์ ถวายขันใบนมากับของใส่บาตร พระบาท
 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ซึ่งพระสุธารคเสวยเป็นนิตย
 มาจนเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ขันนั้นมาแตกที่ในพระบรม
 มหาราชวัง จึงโปรดให้เอาทองคำหุ้มออกไว้ ทรงใช้ต่อมา
 จนตลอดรัชกาล แลได้ใช้ซึ่งพระสุธารคตลอดรัชกาลที่ ๕ มา
 จนตราบเท่าทุกวันนี้ ขันพระสุธารคใบนี้ช่างลายมังกร & เสือรอง
 มาแต่เดิม แต่หาตราบตำนานอ่างใบนั้นไม่ ทราบแต่ว่าเมื่อ
 อ่างนั้นแตก โปรดให้ทำทองคำหุ้ม ขันรองขันพระสุธารคนี้
 อยู่จนทุกวันนี้เหมือนกัน)

๗. ขันรูปหม้อคอช้อย มีขื่อต่าง ๆ ขันชนิดนี้ ขันชาว
 ยี่หอหนึ่งสี่ ๗ ตัว สำลักทุกขัน

๘. ขันรูปบาตร มีทั้งแดงทั้งดำ ขื่อทองเก็กที่ดิน ทุกวัน
 หายาก มีน้อยขันนิก

๙. ขันบัวประสาน สีขาวสีแดงมีน้อย สีดำไม่มี ชาว
 สำลักบ้าง ไม่สำลักบ้าง ขื่อตราสีเหลี่ยมที่ฝา เป็นขันขนาด
 เดียวกัน ใหม่ไม่มี

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

๑๐. บันเพอง มีหลายอย่าง ทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก มีสี่แคงสี่ค้ำ แต่สี่ขาไม่มี ถ้าเพองตลอดฝา เป็นอย่างแก่นัก ถ้าเพองจีบปาก ไม่แก่นัก อีกอย่าง ๓ เพองประสาน มีทั้งสี่แคงสี่ค้ำ ขนาดใหญ่หายาก มักมีแต่ ขนาดเล็ก บันเพองรูปค้อมก็มี

๑๑. บันรูปหม้อกรัน ก้นเป็นเคียบไก่อ้อม เป็นลวดก็มี เป็นบันแคงแลบันค้ำเป็นพน บันขาไม่มี

๑๒. บันระฆังคัก มีน้อยบัน สี่ค้ำเป็นพน

๑๓. บันรูปหม้อตาล ฝาเป็นห่วง รูปมีน้อยบัน แคงไม่มี

๑๔. บันลำพมียหือหนึ่งสี่ ๓ แคงที่ตัวบัน บางบันก็ไม่มี ยี่หือ ที่ไม่มียี่หือเป็นบันเก่ากว่าที่มี บันลำพน ดังบันมีลวด ล่างบันก็ไม่มีลวด เป็นบันแคงบันค้ำเป็นพน บันขาไม่มี มีแต่ สี่สวาคักน้อยบัน บันค้ำขนาดใหญ่หายาก บันแคงขนาดใหญ่ มีอยู่สักบันหนึ่งสองบันเท่านั้น บันอย่างนั้นนับถือว่าเป็นขนยา ถ้าชงกินเสมอไม่ใคร่จะปวดหัว น้ำชาที่ชงเป็นยาอายุวัฒนะ

๑๕. บันคักครึ่งข้างเต็มมีสี่บัน ที่คักครึ่งข้างล่าง เอาจาก เป็นวงครกก็มี กลมก็มี นักเลงเล่นบันจีนเสาะแสวงหากันนัก เอาไว้เป็นขนตลกอย่างเอกในกระบวนขันจีน (บันนี้ลอบหาอย่างใน ทุกวันยังไม่พบ สงสัยว่าชื่อที่เรียกบางทีจะเขียนหนังสือผิด)

ว่าด้วยบันตลก

บรรดาบันที่คิดทำรูปแปลกปลาตต่าง ๆ นอกจากรูปที่ใช้กัน
อยู่เป็นแบบโดยมากแล้ว เรียกว่า “บันตลก” ของจีนคิดทำก็มี
ไทยให้อย่างไรก็ตาม ในตำราที่ข้าพเจ้าพบบอกว่า มีมาก
มายหลายอย่าง เหลือที่จะพรรณา

ว่าด้วยบันสาย (คือบันหิ้ว)

๑. บันสายรูปลูกแก้ว เป็นอย่างเก่า สีขาวมีน้อย สีแดง
งามหายาก มีสีดำเป็นพัน

๒. บันสายรูปแมงดา (พวยชวาลาเป็นบันอย่าง) มีต่าง ๆ สี
อย่าง ๑ บันหิ้วตราเหลี่ยมที่ตัวบัน ที่ฝาเป็นใบมะขาม อย่าง ๑
หนึ่งสีออกแก่ที่ล้น บันแมงดาพวย ๒ วงทุกบัน เก่าก็มีใหม่ก็มี
ถ้าเป็นบันเก่าล้นสี บันแมงดาอีกอย่าง ๑ เป็นบันฉนวน บันหิ้ว
ตราเหลี่ยมที่บันมีสีต่าง ๆ ขนาดใหญ่บ้าง เล็กบ้าง

๓. บัน (แมงดา) ค่อม เป็นบันอย่างมีสีต่าง ๆ บันหิ้ว
เหมือนกับบันแมงดา แต่พวยตรง มีขนาดใหญ่บ้าง เล็กบ้าง
บันดำเป็นพัน สีขาวสีแดงมีน้อย บัน (ค่อม) อีกอย่าง ๑ รูป

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

กดม สูง (น้อย) ถ้าเป็นขันชาวสี่เจือเหลืองไม่สำคัญ แต่เป็นขันแดงขันกำเป็นพื้น มีขนาดใหญ่ข้าง เล็กข้าง ขันค่อม ฉนวนฝาขัดในแก้ว มีเม็ดที่ขัน ๔ ขัน ใหญ่ข้าง เล็กข้าง (ขันนี้ สอขหางข้างในทุกวันเรียงไม่พบ สงสัยว่า เวลาจะเรียกชื่ออื่น)

๔. ขันอย่างข่าดก เก่าก็มี ใหม่ก็มี รูปขันต่าง ๆ ไม่เท่ากัน ขันเล็กถ้าสี่ขาสำคัญทุกขัน (ขันนี้สอขหางข้างในทุกวันเรียงไม่พบ สงสัยว่า เวลาจะเรียกชื่ออื่น)

๕. ขันรูปผลมะตูม มีน้อยขัน ถ้าสี่เตงงามนัก

๖. ขันรูปผลมะขวิด ขันหนึ่งสองอันที่ตัวขัน มีหลายสี

หลายขนาด เก่าก็มี ใหม่ก็มี

๗. ขันเพอง เป็นขันดำขันแดงเป็นพื้น ขาวไม่มี

ว่าด้วยขยหรือขันเงิน

ขันเงินนั้น นับถือว่าดีเลวต่างกันด้วยขยหรือ ขยหรือหยงเจีย เป็นที่ ๑ ขยหรือกนเต็กเป็นที่ ๒ ขยหรือโซกวนเป็นที่ ๓ ขยหรือเม่งฉินเป็นที่ ๔ ขัน (ขยหรือ) ชั่วคาในตำราไม่ใช่ (ด้วยเป็นขันทำที่ตำบลข่งเคยในเมืองแต้จิ๋ว เน้นดินอ่อนผิวแลสีก็ไม่งาม) ทั้งไทยแลเงินไม่มีผู้ใดนับถือ

ว่าด้วยลักษณะขัน

ลักษณะขัน ส่วนรูปสำคัญอยู่ที่ตั้งให้พวยเสมอกัน จุกฝาให้ตองกัน ๓ อย่างนี้เป็นเครื่องประดับของขัน อีกประการ ๓ เเนอขันที่สำคัญนัก คินเล็ยคักมี คินหยายกมี เผออ่อนไฟกมี แก่ไฟกมี ลางขันผิวหนา ลางขันผิวบาง ลักษณะขัขัน นายช่างผู้ทำต้องระวังมาก เมื่อลงกากเพชรให้สิ้นผิวแล้ว อย่าทำเพลินไปจนถึงคินหยาย ถ้าถึงคินหยายก็เสียผิวขัน กากเพชรนั้นต้องกรองด้วยแพรทเเนอสนิท และอย่าทำให้แรงนกเเนอขันจะเป็นรอยลึกไป ขัขันไม่งาม ขันที่จะขัคเป็นมันงามแลไม่งาม เป็นด้วยทำพินคินสนิทแลไม่สนิทคัก ขันที่ขัคไว้แต่ก่อนแล้ว จะขัคใหม่ยากนัก อาจจะเป็นรอยลึก จะทำให้สิ้นรอยก็ถึงคินอ่อน การขัคขันจะคักแลมีคักไค้ สำคัญอยู่ที่ผู้เป็นเจ้าของขันกับช่างขัค ถ้าวานกันขัคก็ทำอย่าง ๓ ถ้าจ้างกันขัคก็ทำอย่าง ๓ ถ้าใช้กันขัคก็ทำอย่าง ๓

ว่าด้วยเล่นขัน

การที่เล่นขันตามตำหรับเก่า ที่ถือว่าเป็นอย่างเอก ต้องรวมขันอย่างใหม่ครบชุดทั้ง ๓ สี่ แลให้ไค้ยห้อยอย่างเดียวกันด้วย

๘๐ เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

บันนนั้นก็ต้องให้เป็นบันทคบริสุทธี ถ้าหาบริสุทธีไม่ได้จริง ถึงจะ
ร้าวรานบ้าง ถ้าแลไม่เห็นซกก็พอใช้ได้ แต่ถ้าร้าวรานถึงแล
เห็นเป็นใช้ไม่ได้ ซกขันทกำหนดนั้นกำหนดเป็น ๓ อย่าง อย่าง
ที่ ๑ เรียกว่าซกคนพตรี ถ้ารวมโต๊ะซกคนพตรีเป็นอย่างวิเศษที่สุด
ถ้าไม่สามารถจะรวมซกคนพตรีได้ ก็รวมเพียงนพโท ถ้าไม่
สามารถจะรวมได้ถึงนพโท รวมได้เพียงซกคนพเทากันนี้ว่าเป็นค
กำหนดขันทต้องรวมเข้าซกขันทนี้

ซกคนพตรี

บันขาวข่ม ๓ คอช้อย ๓ ลูกแก้ว ๓ รวม ๙ บัน
บันแดงข่ม ๓ คอช้อย ๓ ลูกแก้ว ๓ รวม ๙ บัน
บันดำข่ม ๓ คอช้อย ๓ ลูกแก้ว ๓ รวม ๙ บัน
รวมทั้งสิ้น ๒๗ บัน เป็นซก

ซกนพโท

บันขาวข่ม ๒ คอช้อย ๒ ลูกแก้ว ๒ รวม ๖ บัน
บันแดงข่ม ๒ คอช้อย ๒ ลูกแก้ว ๒ รวม ๖ บัน
บันดำข่ม ๒ คอช้อย ๒ ลูกแก้ว ๒ รวม ๖ บัน
รวมทั้งสิ้น ๑๘ บัน เป็นซก

ชุดนพเก้า

บนบุ่มขาว ๓ คอช้อย ๓ ลูกแก้ว ๓ รวม ๓ บน
 บนแดงบุ่ม ๓ คอช้อย ๓ ลูกแก้ว ๓ รวม ๓ บน
 บนดำบุ่ม ๓ คอช้อย ๓ ลูกแก้ว ๓ รวม ๓ บน
 รวมทั้งสิ้น ๙ บน เป็นชุด

เมื่อรวมบนอย่างเข้าชุดดังกล่าวมา ต้องมีบนตลกอย่างที่ทำ
 ยากประกอบด้วย ชุดนพเก้าต้องมีบนตลกอย่างคี่ ๙ บน ใ้รูป
 ต่างกันหมด ชุดนพเก้าต้องมีบนตลก ๖ บน ชุดนพเก้าต้อง
 มีบนตลก ๓ บน จึงจะนับว่าครบชุด

คำราชที่ข้าพเจ้าพบเรียงความอยู่ข้างไขว้เขว ข้าพเจ้าต้อง
 ถวักเนอความมาเรียงเข้าหมวดหมู่ใหม่ แต่ได้ระวังรักษาคำเดิม
 ไว้โดยมาก นอกจากได้ความตามคำราชที่กล่าวมาแล้ว ข้าพเจ้า
 ถาถามพระยาศิริสัทย์สดีศย์ (จีน พรหมณรัตน์) ได้ความเรื่อง
 ทำนานบนต่อรัชกาลที่ ๒ มาว่า

ในรัชกาลที่ ๓ มีบนสายอย่าง ๓ รูปทรงมัน สีแดงก็มี สีดำ
 ก็มี จะเป็นของหลวงสั่งหรือผู้อื่นสั่งเข้ามาถวายไม่แน่ แต่บน
 อย่างนี้เป็นของหลวงถวายพระเมื่องานฉลองวัดพระเชตุพน บนที่
 ปรากฏว่าสั่งครั้งรัชกาลที่ ๓ นั้น กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ

แลสมเด็จพระยาบรมมหาพิไชยญาติ แต่ยังเป็นพระยาศรี
พิพัฒน์ ได้เฝ้าอย่างหลวงครั้งรัชกาลที่ ๒ สั่งออกไปทำอีก ทั้ง
รูปเท้าขุมค่อมมือ รูปลูกแก้ว แลรูปกันช้อยค้อย บนสาย
รูปแมงคาพวยชวลา ของวังนำไชยหอกงเก็กที่ควบน ของ
พระยาศรีพิพัฒน์ไชยหอกงเก็กที่ควบน ทำไว้แต่พอค้ายคลัง
กับอย่างของหลวง แต่ทุกวันนี้เป็นของหายาก ต่อมาใน
รัชกาลที่ ๓ ยังมีผู้พยายามทำเลียนอีก แต่ก็ไม่เหมือน

ในรัชกาลที่ ๔ สั่งทำขอมเมืองจันทราขึ้น ค้วยเล็กการทูต
ไปเมืองจีน บนที่สั่งในรัชกาลที่ ๔ ปรากฏว่า ท่านผู้หญิงพัน
ภรรยาสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ให้พระยาโชฎึก
(พุก) สั่ง บนเท้าขุมค่อมมือ ๓ ใบเถา บนลูกแก้วรูปร่าง
แบน ๆ เรียกว่า “ลูกจีน” บนเท้าขุมค่อมมืออีกรูป ๓ เรียกว่า
“กระโล” แลบนกันช้อย บนที่ท่านผู้หญิงพันสั่ง มีทั้งบนขาว
บนแดง บนดำ มีหอกงเก็กที่ควบน ผิดกับบนแต่ก่อนที่พวย
แลเหล็ก ค้วยบนที่หนา สีสันเป็นปานกลาง จัดแต่ว่าพอใช้ได้

ในรัชกาลที่ ๕ จักรพรรดินีแรกเมื่อขวอก จุลศักราช
๑๒๓๕ พ.ศ. ๒๔๑๕ ได้โปรดให้ขวคบนประวคกันที่มีวเซียม เมื่อ
บจอ พ.ศ. ๒๔๑๗ คราว ๓ จักรพรรดินีที่ ๒ เมื่อขกญ พ.ศ. ๒๔๓๐
คราวนั้นเล่นทั้งบนแลถ้วย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
โปรดให้ทำหุ่นถ่ายบนอย่างครั้งรัชกาลที่ ๒ ให้พระยาโชฎึก (ชวค)

ส่งออกไปทำขึ้นห ทั้งรูปเท้าข่มคอหม้อ รูปลกแก้ว แลรูปกัน
ช้อยคอช้อย มีทั้งสีขาว สีแดง สีดำ ยี่ห้ออักษรพระนาม จ. ป. ร.
ข้าง ยี่ห้ออักษรพระนาม จ. ป. ร. มีขอรูปเมล็ดขนนข้าง ยี่ห้อ
อักษรพระนาม จ. ป. ร. ที่ตัวบน ที่ลนเป็นศักราชข้าง นอกจาก
รูปขึ้นอย่างครั้งรัชกาลที่ ๒ โปรดให้ตั้งขึ้นสายทรงกระบอก จุกทำ
เป็นรูปเงินบาท มียี่ห้ออักษรพระนาม จ. ป. ร. ที่กัน ในรูปเมล็ด
ขนน ทำเป็น ๕ ใบเถา มีทั้งสีขาว สีแดง สีดำ ขึ้นหลวงที่ตั้ง
ครั้งรัชกาลที่ ๕ แลรูปดีกว่าที่ผู้อื่นตั้ง แต่เนื้อกินไม่ถึงครั้ง
รัชกาลที่ ๒ ด้วยช่างเงินที่ทำขึ้นชั้นหลังประสมกินไม่ได้เหมือนคน
แต่ก่อน แต่ถึงกระนั้นสิ่งเข้ามาเป็นของหลวง แลเป็นของพระ
ราชทาน ใครมีก็หวงแหนแลสงวนด้วยกันทุกคน จึงเป็นของ
หายากแม้แต่ในเวลา

เมื่อในรัชกาลที่ ๕ นอกจากของหลวงยังมีผู้อื่นตั้งขึ้นอย่าง
ครั้งรัชกาลที่ ๒ อีกหลายราย ที่ปรากฏ คือ กรมหลวงอดิศร
อุดมเดชทรงสังคราว ๑ พระองค์เจ้าปรีดาสังคราว ๑ พระยา
โชฎุกราชเศรษฐี (ชวก) ตั้งหลายคราว แต่ทำสู้ขึ้นหลวงไม่ได้
ว่าโดยกระบวนขึ้น ข้าพเจ้าสืบสวนได้ความดังกล่าวมาน

ว่าด้วยที่ชา

เครื่องชาที่จีนใช้กันในเมืองจีนนั้น ว่าเป็น ๒ อย่าง นอกจากที่เมืองแต่จิวชกเกียนแล้ว เขาใช้ถ้วยฝาขนาดใหญ่ อย่างเราเรียกกันว่า “ถ้วยชง” นั้นแทนชาม คือ เอาใบชาใส่ในถ้วยแล้วรินน้ำร้อนลงชงในถ้วยนั้น กินน้ำชาจากถ้วยนั้นทีเดียว ถ้าจะแบ่งน้ำร้อนกินทีละน้อย ในว่า เอารินแบ่งลงในฝาถ้วยนั้นเอง หรือมีฉนั้น มีถ้วยเล็กที่ไม่มีฝา อย่างเราเรียกว่า “ถ้วยตวง” ใบหนึ่งสองใบ ไม่มีกำหนดสำหรับรินแบ่ง วิธีคும்ก็เป็นแต่เอาถ้วยชงนั้นตั้งบนจัน ทำด้วยเงินบ้าง ถ้วยบ้าง อย่างเลวก็ทำด้วยตะกั่ว จัน ๑ รองถ้วยใบ ๑ ถ้ามีถ้วยตวง ก็เอาถ้วยตวงตั้งบนหลังฝาถ้วยชง ส่วนพวกแต่จิวชกเกียนนั้นชงชาด้วยชาม จึงไม่ใช่ถ้วยชง มีแต่ถ้วยขนาดเล็กอย่างไม่มีฝา ที่เราเรียกว่า “ถ้วยตวง” เป็นชค ๔ ใบ วิธีคும்เครื่องชุดน้ำชาของพวกแต่จิวชกเกียน มีอ่างรองชมนใบ ๑ จานรองถ้วยตวงทั้ง ๔ อีกใบ ๑ กับชามแต่เซี้ยสำหรับเทกาชชาใบ ๑ ในว่า จานที่รองถ้วยก็คี่ ชามแต่เซี้ยก็คี่ ไม่จำเป็นจะต้องเป็นลายเดียวกับถ้วย วิธีจีนไม่ใช่ถากชา แต่ไม่มีที่เซ้อชมนชมนร่วมภาชนะเดียวกับถ้วย

เครื่องชาที่ไทยเราใช้กัน วิธีคุมอย่างเก่าก็มี ๒ อย่าง คือ
 เอาด้วยขงมีฝาใบ ๑ กับขันธ์มีจานรองใบ ๑ ทั้งในถาดชารูปร ถาด
 ทำด้วยทองหรือเงินหรือทองเหลืองตามรัก ด้วยแลจานรองขันธ์นั้น
 เล็กเอาแต่ที่ขอบว่างาม ไม่จำเป็นต้องเป็นลายเดียวกัน คุมอย่างนี้
 เรียกว่า “ขันธ์หน่วยด้วยใบ” วิธีคุมอย่างหลังจึงถวขันธ์ด้วย
 ใช้ทรงด้วยน้ำพริก แลใช้อ่างทรงมะนาวคั้นรองขันธ์ ด้วยกับอ่าง
 คั้นก็ได้ลายเดียวกัน ต่อมาถาดที่รองทำพระนั่งสูงขึ้น แกรูปคล้าย
 กับอานม้าเครื่องแฉง จึงเรียกที่ชาอย่างนี้ว่า “เครื่องอานม้า” ถ้า
 หาด้วยทองลายเดียวกับด้วยขงได้ ก็เอาด้วยทองตั้งหลังฝาดด้วย
 ขงอีกใบ ๑ เครื่องชาไทยอีกอย่าง ๑ นั้นก็ใช้ถาดรี ในถาดจัก
 ตั้งด้วยทอง ๔ ใบ รูปแลลายอย่างเดียวกัน เช่นด้วยมีฝาก็ได้
 หรือไม่มีฝาก็ได้ กับขันธ์มีจานรองใบ ๑ งานไม่จำเป็นต้องเป็นลาย
 เดียวกับด้วย ที่ชาไทยแบบที่จักคุมเป็น ๒ อย่างทั้งกล่าวมานี้
 พิเคราะห์ดู ก็เห็นได้ว่าเขาอย่างที่เราใช้ทั้ง ๒ อย่าง เช่นแต่มา
 เพิ่มเติมตามความนิยมของไทยเรา ให้ขันธ์อยู่ในภาชนะอันเดียวกับ
 กับด้วย จึงต้องใช้ถาดรองชั้นล่าง ที่ใส่จานรองขันธ์ไม่เข้าชุก
 ก็เพราะเงินไม่ได้ทำงานมาเป็นชุกกับด้วย ส่วนด้วยทองอย่างมีฝานี้
 นั้นเป็นของไทยให้อย่าง ด้วยทองของเงินเขาไม่ใช่ฝาน่าจะมา
 แต่สั่งทำด้วยยาก่อน เอาด้วยยาขนาดเล็กมากุมในที่ชาเห็นงาม
 ด้วยแลเห็นลวดลายถนัด จึงเลยสั่งเป็นด้วยชุกเครื่องชา

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยปั่น

ต่อมา (สันนิษฐานว่า เห็นจะเป็นราวในรัชกาลที่ ๓ หรือถึง
รัชกาลที่ ๔) มีเครื่องชาจีนอีกอย่าง ๑ เรียกว่า “ชุกจีน” คือ
ใช้ถาดที่เขียงออกไปน้อย ในนั้นตั้งถ้วยชงมีฝาใบ ๑ ถ้วยทอง
ไม่มีฝาทิ้งซ้อนกันเป็น ๒ แถว รวม ๔ ใบ และมีอ่างรองปั่น ของ
เหล่านี้ทำรูปคล้ายเป็นชุกเดียวกัน ที่เรียกว่า “ชุกจีน” ทำให้
เข้าใจว่า คุมอย่างนี้เป็นอย่างจีน แต่ข้างจีนเขายืนยันว่า ที่เมือง
จีนไม่ได้ใช้อย่างนี้ เป็นของคิดขึ้นในเมืองไทย พิจารณาที่ลักษณะ
ที่คุมเครื่องชุกจีน ก็คือเอาเครื่องชุกไทยทั้ง ๒ อย่างที่กล่าวมาแล้ว
มารวมลงในภาชนะอันเดียวกันนั่นเอง ขางที่จะเป็นความคิดจีน
พ้อคำ คิดทำเครื่องชุกให้แยกใช้ได้ทั้งอย่างปั่นหน่วยด้วยใบ
แลอย่างถ้วย ๔ ให้ถูกความนิยมของผู้เล่นทั้ง ๒ พวก คำว่า “จีน”
เห็นจะหมายความว่า เป็นของจีนทำเข้ามาขาย ลักษณะคุมเครื่อง
ชายังมีอีกอย่าง ๑ คุมอย่างฉวน จึงเรียกว่า “เครื่องฉวน” ใช้
ก็ไม่สลักหรือประดับมุกแทนถาด ในนั้นมีจาน ๒ ใบ ใบ ๑
รองปั่น มักใช้ปั่นตลอดขนาดเขียง จานอีกใบ ๑ รองด้วยไม่มี
ฝา ๔ ใบ ใบ ๑ โทกว่า ๓ ใบ เรียกว่า “ถ้วยข่ม” ว่าสำหรับ
ใส่น้ำเย็น ด้วยจานเป็นลายเดียวกันหมด ที่ชาที่ใช้กันในเมือง
ไทยแต่ก่อนใช้วิธีคุมแต่ ๔ อย่าง คือ อย่างปั่นหน่วยด้วยใบ
อย่าง ๑ อย่างถ้วย ๔ อย่าง ๑ อย่างชุกจีนอย่าง ๑ แลอย่าง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

ชุดญวนอย่าง ๑ มาจนในรัชกาลที่ ๕ จึงมีวิวัฒนาการที่ขาแปลกขึ้นอีก
๓ อย่าง คือ

๑ อย่างขันคู่ด้วย ๔ อย่างนี้ใช้ถาดกลม ใช้ด้วยทวงมีฝา
ขนาดของตั้ง ๔ ใบ ขันคู่มีจานรองคู่ ๑

๒ เครื่องโต๊ะ ใช้ถาดกลมตั้งด้วยขงมีฝาคู่ ๑ ด้วยทวง
๔ ใบ ขัน ๒ ใบรองด้วยจานคู่ ๑ เครื่องชาที่คุ่มอย่างนี้ มีหลาย
รูปหลายทรง ด้วยขงทำเป็นรูปโกล้อม ด้วยทวงเป็นรูปทรงโ
ย้าง ด้วยขงเป็นทรงจีโยย้าง

๓ ชุดคารลัธมเต็อน ใช้ถาดกลม ตั้งขันสายจานรองไว้
กลาง ตั้งด้วยทวงมีฝา ๘ ใบลัธมรอบ

ว่าโดยกระบวนลักษณะคุ่มที่ชาติไทยเราใช้กันมี ๗ อย่างทั้ง
แลทงมานี้ ชามแต่ช้ำที่สำหรับเทกากชาไทยเราไม่เอาเข้าชุด
จุนรองด้วยขงจะใช้ก็ได้ ไม่ใช้ได้

ว่าด้วยถ้วยชา

ถ้วยชาที่นักเลงเล่นนับถือว่าเป็นของคิมหลายอย่าง เพื่อจะ
ให้สวดกแก่การพรรณา จะต้องแยกเป็นของ ๓ ยุค คือ ยุคที่ ๑
ของที่มีเข้ามาในระหว่างรัชกาลที่ ๑ จนถึงรัชกาลที่ ๓ ยุคที่ ๒ ของ
ที่มีเข้ามาเมื่อในรัชกาลที่ ๔ ยุคที่ ๓ ของที่มีเข้ามาในรัชกาลที่ ๕

เรื่องเครื่องโต๊ะแดงด้วย

ของยุค ๑ เป็นเครื่องลายสีแดงลายน้ำทองแทบทั้งนั้น ลาย
ครามมีน้อยหรือไม่ที่เคี้ยว ด้วยซงที่เล่นกันเป็นด้วยจีน มักเป็น
รูปด้วยน้ำพริก ด้วยดวงเป็นรูปทรงบัวเป็นพื้น ที่เป็นด้วยไทย
สิ่งมีฝาแทบทั้งนั้น

ด้วยยุคนี้ที่ขี้ดึกกว่าวิเศษที่สุด คือ ด้วยยุค ๔ อย่างจีน
สำหรับ ๑ เป็นของราชบรรณาการพระเจ้ากรุงเวียงจันทน์มาเมื่อในรัชกาล
ที่ ๒ ด้วยยุคนี้เป็นด้วยบางอย่างที่เรียกว่า “เปลือกไข่” บาง
แทบจะเท่าเปลือกไข่จริง ๆ รูปทรงโอฟินขาว เขียนลายหนังสือ
เล็กเส้นหมึกขอบแดง ด้วยยุคนี้มีเรื่องตำนานว่า พระบาท
สมเด็จพระที่นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ไปทรงรักษาไว้นตลอดพระชนมายุ
แล้วตกไปเป็นของผู้อื่น แล้วจึงนำมาทูลเกล้า ฯ ถวายพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยแตกเนื้อขาดเสียไป ๑
ไปรอกให้สิ่งไปทำ ช่างเมืองจีนไม่รับจะทำให้เหมือนได้ จึงเอา
ทองคำทำแทนเนื้อที่ขาดอยู่จนทวงคืน ด้วยยุคนี้ขี้ดึกกว่าวิเศษ
กว่าด้วยชาติไหน ๆ บรรดาในเมืองไทยทั้งสิ้น ด้วยยุคที่ ๑ มีน้อย
ไม่ว่าลายอย่างไรขี้ดึกกว่าเป็นของดีทั้งนั้น แต่ที่ขี้ดึกกว่าคือ
วิเศษนี้มีอยู่ ๔-๕ ลาย คือ ลายดอกกุหลาบขาวพื้นทอง ของ
ครั้งรัชกาลที่ ๒ ลาย ๑ ด้วยแกะลายผักกาดเขียว ของครั้ง
รัชกาลที่ ๒ เหมือนกันลาย ๑ ลายนกหย่อมลาย ๑ ลายพวง
ท้ายทิมลาย ๑ ลายสิงโตพื้นทองลาย ๑ ลายสิงโตแดงลาย ๑

ลายตาลไปนมทั้งสี่แดง สี่น้ำเงิน อีกลาย ๓ ด้วยยุคที่ ๑ ไม่
ใครจะขึ้นชื่อฤนาม เพราะใครมีเจ้าของก็รักแลหวงไม่ใคร่จะเป็น
ของชอชวยกัน งานรองขันยุคที่ ๑ นั้นเป็นของสั่งเข้ามาต่างหาก
เรียกว่า “ลายเข้มีชวย” ต่างรูปต่างลายไม่เข้าชุกกับด้วย

ด้วยยุคที่ ๒ เป็นด้วยลายครามโดยมาก เป็นของพวคนาย
ห้างเสาะหาแลให้อย่างสั่งเข้ามาชวยพวกผู้ที่ไม่ใช่ของชวยตาม
ร้านในตลาด เครื่องชวยคนเขียนลายเงินมีแทบทุกลาย จึงมี
มากกว่าด้วยยุคที่ ๑ กำหนดด้วยข้อหรือเป็นสำคัญ ที่นับถือกันอยู่ ๔
ข้อ คือ

๑. ข้อเขียนเขียนเขียนเขียน แผลว่า ของวิเศษควรเอาไว้ใน
ที่เก็บ ข้อเขียนเขียนเขียนเขียน เก่ากว่าอีก ๓ ข้อที่ระกล่าว
ต่อไป ด้วยเขียนเขียนเขียนเขียน แผลเนื้อดี ถ้าใช้นาน
ไปผิวรานเป็นทำนองสังกโลก แต่ด้วยเขียนเขียนไม่ได้เขียนข้อ
เขียนเขียนเขียน เขียนปลอมนข้อที่ใหม่ก็มี ด้วยผู้อื่นสั่งให้
เขียนข้อเขียนเขียนเข้ามาก็มี แต่ของเขียนเขียนแท้คงรู้ได้ด้วยเนื้อ
แลเคลือบผิวกับข้ออื่น

ด้วยชวยข้อเขียนเขียนเขียนทำ ๔ อย่าง คือ (๑) ชุกไทย
ด้วย ๔ รูปกันลุ่น ฝาทรงฝาชี งานค่องเครื่องขัน (๒) ชุกไทย
ด้วยน้ำพริกกับอย่าง (๓) ชุกจีน รูปทรงกระทวย (๔) ชุกจีน
ทรงจิว เขียนลายเงินมีแทบทุกลาย

๒. ยี่ห้อไปจุ๊ก ก็ แปลว่า เครื่องหมายวากยัญแก้วอันวิเศษ
ยี่ห้อเป็นของข้างพระยาพิศาลผลพานิช (ชั้น) สั่งเมื่อในรัชกาล
ที่ ๔ ต่อมาของพระยาพิศาล ฯ (ลือ) ผู้บุตรสั่ง ก็ใช้ยี่ห้อไปจุ๊ก
เหมือนกัน แต่มีที่สังเกต ของที่สั่งครั้งพระยาพิศาล ฯ (ชั้น)
เขียนลวดขอบ ของสั่งครั้งพระยาพิศาล ฯ (ลือ) ไม่มีลวด
เครื่องชายห่อไปจุ๊กครั้งพระยาพิศาล ฯ (ชั้น) ทำ ชุดเงินทรง
กระทายอย่าง ๑ ชุดเงินทรงบัวอย่าง ๑ ของสั่งครั้งพระยาพิศาล ฯ
(ลือ) ทำชุดเงินทรงกระทายอย่าง ๑ ชุดเงินทรงบัวอย่าง ๑ ชุด
ไทยด้วย ๔ ทรงบัวมีฝาอย่าง ๑ เขียนลายเงินมีแทยทุกลาย

๓. ยี่ห้อกิมตึงชก ก็ แปลว่า เครื่องหมายของอันวิเศษอย่าง
เต็มที่ เป็นยี่ห้อของพระยาโชฎึก (พุก*) สั่งเมื่อในรัชกาลที่ ๔
ต่อมาถึงพระยาโชฎึก (ชวด) ผู้บุตร เปลี่ยนเป็นกิมตึงชวกก็
แปลว่า เครื่องหมายว่าเป็นของอันวิเศษ เครื่องด้วยที่เป็นของผู้ดี
เล่น ห้างกิมตึงสั่งมากกว่าห้างอื่น ๆ ส่วนด้วยชานัน ยี่ห้อ
กิมตึงชก ก็ ทำชุดเงินทรงกระทายอย่าง ๑ ชุดเงินทรงกระจาด
อย่าง ๑ ชุดเงินจิวอย่าง ๑ กิมตึงชวก ก็ ทำชุดเงินจิวตั้งค่ออย่าง ๑
ชุดเงินทรงกระทายอย่าง ๑ ชุดเงินทรงกระจาดอย่าง ๑ ชุดไทย
ด้วย ๔ ทรงบัวอย่าง ๑ ชุดด้วยน้ำพริกมีถ้วยตวง ๔ ใบ กีบอ่าง
มะนาวตั้งค่ออย่าง ๑ เขียนลายเงินมีแทยทุกลาย

* คำว่า (พุก) คือ คำเดียวกับ (ชก) นั่นเอง

๔. ของจีนสั่งให้เขียนยี่ห้อเย็บกิม จึงเรียกกันแต่ว่า “ชุดจีนสั่ง” เป็นของสั่งในรัชกาลที่ ๔ มีไม้สั่งมาก ทำเครื่องชุดจีนทรงขั้วอย่าง ๓ กับทำชุดจีน ๓ ยี่ห้ออีกอย่าง ๓ คือ อ่างเขียนยี่ห้อกิมตั้งชกกี ด้วยขงเขียนยี่ห้ออนฉงมู่ยกี ด้วยดวงเขียนยี่ห้อเย็บกิม ชุด ๓ ยี่ห้อนี้เคยวนเป็นของหายาก มีลายจีนแทบทุกลาย เครื่องชาญวนที่นับถือกัน ยี่ห้อเตียนเง็กอย่าง ๓ ยี่ห้อหงวนเง็กอย่าง ๓

ของยุค ๒ นี้ที่เป็นของมีกษัตริย์เสวยในจำพวกผู้เล่น เพราะของเดิมสั่งเข้ามาขายกันในพวกผู้ดี ถึงราคาแพงกว่าของท้องตลาดก็ยังไม่แรงเท่าใดนัก ชั้นแรกหาซื้อได้เพียงชุดละสิบบาทสามตำลึง แต่เป็นของสั่งคราวเดียว ครั้นนานมาของนั้นกระจัดกระจายหายแตกสูญไป เหลืออยู่น้อยเข้า หากครบชุดอยากเข้าราคาก็แพงขึ้นทุกที จนถึงชุดละตั้งสองร้อยบาทหรือสามร้อยบาทหรือกว่านั้น

ของยุค ๓ จะกล่าวแต่เฉพาะของหลวงสั่ง ที่จริงของพวกยุค ๒ มาสั่งในรัชกาลที่ ๕ ก็มีมาก เช่นของยี่ห้อกิมตั้งชกกีก็ที่ยี่ห้อไปจุลกของพระยาพิศาล ๑ ชื่อ กิติ เป็นของสั่งในรัชกาลที่ ๕ ทั้งนี้ แต่เพราะทำอย่างเดียวกัน ไม่แปลกกับของยุคที่ ๒ จึงไม่จำเป็นต้องอธิบายซ้ำอีก เครื่องชาของหลวงสั่งเมื่อในรัชกาลที่ ๕ เรียกกันว่า “ถ้วยจักรี” พวก ๑ “ถ้วยอักษรพระนาม” พวก ๑

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

ด้วยจักร เป็นเครื่องพนสีเขียนลายสอกทองทั้งนั้น ทรงคิด
 อย่างสั่งไปทำในยุโรปเมื่อชุกญ จุดศักราช ๑๒๔๘ พ.ศ. ๒๔๓๐
 ทำลายเคี้ยวมี ๘ สี คือ พันทองข้างในเคลือบทอง ๑ พนเงิน ๓
 สีแดง ๑ สีขาว ๑ สีชมพู ๑ สีเขียว ๑ สีน้ำเงิน ๑ สีเหลือง ๑
 สีดำ ๑ ขันฝาเขียนรูปจักร จึงเรียกกันว่า “ด้วยจักร” เครื่องชา
 ชุดจักรทำชุดไทยสำหรับตั้งถาดกลม มีด้วยทองทรงขันมีฝา ๔ ใบ
 กับจานรองขันคู่ ๑ น้อย่าง ๑ ชุดจ้อโย ขันคู่มีด้วยขงฝาจ้อโยคู่ ๑
 ด้วยทองมีฝาจ้อโย ๔ ใบ จานรองขันคู่ ๑ สำหรับตั้งถาดกลม
 อย่าง ๑ ชุดจีนมีด้วยขงฝาจ้อโยด้วยทองปากคลื่น ๔ ใบ อ่างรอง
 ขันทองขันอย่าง ๑ แต่ชุดจีนมีน้อยรูปร่างกว่าอย่างอื่น เครื่อง
 ด้วยจักรยังมีขนาดเล็กเป็นเครื่องชาสำหรับผู้หญิงอีกอย่าง ๑ มีทั้ง
 ชุดเครื่องไทยขันคู่ แลเครื่องจ้อโย แลมีทุกสิ่งตั้งกล่าวมาแล้ว

ชุดอักษรพระนามทรงคิดอย่างสั่งไปทำเมืองจีนเมื่อชุกญ
 พ.ศ. ๒๔๓๑ เป็นเครื่องลายครามทั้งนั้น มี ๓๐ ลาย ผูกอักษรพระ
 นามเขียนลายเงินอย่างหนึ่งสีใหญ่ ขี้ขาวอย่าง ๑ ขี้ช้อนอย่าง ๑
 ขี้คอกอย่าง ๑ ขี้ชอกอย่าง ๑ ขี้คอกชอกอย่าง ๑ ขี้สยามอย่าง ๑
 ลายกระแปะอย่าง ๑ ลายกระแปะช้ออย่าง ๑ ลายช้อเครื่องมงคล
 อย่าง ๑ ลายลูกไม้ค้างคาวอย่าง ๑ ลายลูกไม้มีอักษรพระนาม
 อย่าง ๑ เครื่องชาอักษรพระนามเข้าใจว่าสั่ง ๒ คราว คราว ๑
 ขี้ห่อเป็นตัวเลขศักราช อีกคราว ๑ ขี้ห่อมีตั้งชวคัก ทำเป็น

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

เครื่องชุดใหญ่ มีของหลายสิ่ง คือ เครื่องชาชุดจีบตั้งบันคู่
อย่าง ๑ ชุดเงินทรงกระฉากอย่าง ๑ ชุดไทยรูปโล่ตั้งบันคู่อย่าง ๑
ชุดไทยด้วยสับันคู่อย่าง ๑ ชุดญวนด้วยทรงโออย่าง ๑ คนโท
น้ำเย็นมีจานรอง ๑ ถ้วยน้ำเย็นมีจานรอง ๑ ซามแต่้ชัยใหญ่ ๑
เล็ก ๑ ถ้ำชา ๑ กาน้ำร้อน ๑ กาน้ำเย็น ๑ กระโถนใหญ่ ๑
กระโถนเล็ก ๑ ของยุค ๓ ที่กล่าวมานี้ เป็นของหลวงสั่งเข้า
มาใช้ราชการ แลพระราชทานพระบรมวงษานวงษ์ข้าราชการ
ไม่มีที่ชื้อขาย ใครมีต่างคนก็หวงแหน ยางที่ตกไปถึงชั้นลูก
หลานอัครคักเอาออกขาย ก็ชื้อขายกันอย่างงุขยิบ ไม่เป็นของ
สำหรับชื้อชื้อคุกันเหมือนของยุคที่ ๒

ของในยุคที่ ๓ ยังมีเป็นของผู้อื่นสั่งเข้ามาเล่นกันในพวกผู้คัก
มีอีกหลายราย แต่ไม่สู้เก๋าถึงชั้นชื้อฎานามนับถือกันเหมือนจำพวก
ที่กล่าวมาแล้ว ถ้าพิจารณาถึงด้วยจะยักยาวนัก จึงมิได้พิจารณา

กระบวนเล่นเครื่องชาต้องลงทุนไม่ใช่แต่ที่ชื้อหาบันแลด้วย
เท่านั้น ยังต้องทำถาดรองอีกด้วย ต้องเป็นถาดเงินจึงจะพอใช้
รองของคัก ถ้าเป็นถาดทองเหลืองก็เลวไป ที่เป็นของเจ้านายผู้
มีชั้นคักคักก็สูง ก็ทำถาดทอง ถาดลงยา ใช้เวลาออก
การงาน ลักษณะที่จัดเก็บตามบ้านของผู้เล่นโดยปรกตินั้น ด้วย
ชาที่คักคักเป็นชุด มีทั้งบันแลด้วยตั้งประจำถาดเวียงไว้ในคัก
มากบ้าง น้อยบ้าง ส่วนบันที่คักคักทำคักตั้งไว้คักต่างหากแต่เภาะบัน

ตู้บนที่พิเศษที่สุด เรียกกันว่า “ตู้บนข้างเผือก” พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้พระองค์เจ้าชิตเชษฐาธิราช ทำด้วยไม้ลายประดู่ขาว วางบนอย่างชาวกรุงศรีอยุธยาที่ ๒ คัดแต่อย่างพิเศษที่สุด รวมไว้ในตู้บนนั้นราว ๒๐ ใบ ตั้งไว้ในพระที่นั่งสำหรับชมกันมาจนตลอดรัชกาล เมื่อเห็นบนชาวชุกนั้น ถึงผู้ที่ไม่สู้เข้าใจ เช่นตัวข้าพเจ้า ก็รู้ว่าของดี ก็เลยไปเห็นบนอื่นที่ไม่อยากชม ส่วนการเก็บถ้วยนั้น งามคืออยู่เพียงจិតลงถาด ถ้าไม่เอาลงถาด ก็ต้องตั้งซ้อน ๆ กันไว้ ไม่ใคร่เห็นว่าเป็นของดี เพราะฉะนั้น ถ้วยที่ใครมีจึงต้องหาถาดจិតตั้งเรียงไว้เป็นชุด ๆ

เล่นเครื่องชา ความสนุกอยู่ในกระบวนเสาะแสวงหา เพราะของที่นับถือกันว่าเป็นของเก่า ใครมีครบชุดก็ไม่อยากขาย หรือขายก็แพงนัก ความสนุกจึงอยู่ในกระบวนที่ தேียวหาของแปลก ซึ่งพลักอยู่ที่นั่นไปที่นั้นไป ถ้าเป็นของที่หายากจริง จะหาให้เป็นรูปเดี่ยวลายเดี่ยวหรือห่อเดียวกันเข้าให้ครบชุดไม่ได้ บางทีก็จำเป็นต้องเอา ของ ยี่ห่ออื่นที่รูปเดี่ยวลายเดี่ยวกัน เข้า ประสมให้ได้ชุด เรียกว่า “เครื่องประสม” ถ้าเป็นของดีด้วยกัน นักเลงเล่นกันนับถือถือกันว่าเป็นพรหามาของต่างยี่ห่อมาประสมให้ได้ลายเดี่ยวรูปเดี่ยวขนาดเดียวกันนั้น เป็นการยากกว่าซื้อหาของที่เขามาเข้ามายาย เป็นชุด ๆ เครื่องประสมจะเป็นเครื่องชาก็ตาม เครื่องโต๊ะก็ตาม จึงเป็นของชดอยประหวัดอดกัน แม้ของที่ยี่ห่อเดียวกัน ถ้าเป็น

ของเก่าที่มันน้อย การที่จะหาให้ครบชุดก็ต้องเที่ยวสืบสวนเสาะ
แสวงคว้าความลำบาก บางทีมีหลายคนต้องการของอย่างเดียวกัน
กัน แต่ของนั้นอยู่แยกเจ้าของ ก็อาจจะแก่งแย่งไม่ให้อีกเข้าชุดได้
เช่นเรื่องเล่ากันมาแต่ครั้งรัชกาลที่ ๔ ว่าครั้งนั้นนักเลงเสาะแสวง
หาถ้วยชากัน จนถึงมีฉายาเรียกว่า

“นายจู้เครื่องขัน เจ้ายันตัวน้อย เจ้สัวฟุกแผนที่ โตผักชี
อาญาคดีรถหัก”

ข้าพเจ้าสืบถามอธิบาย ได้ความว่า นายจู้เครื่องขันนี้
คือ นายจู้คนนั้น ไม่เล่นตามแบบแผนของผู้อื่น ชอบหาแต่ของ
ขัน ๆ ทำนองจะเป็นของที่หายาก เจ้ายันตัวน้อย อธิบายว่า เล่น
ด้วยตัวน้อย ไม่มีใครที่เท่าของเจ้ายัน เจ้ายันอยู่มาจนในรัชกาล
ที่ ๕ เมื่อชราได้ถวายเป็นด้วยตัวน้อยนั้นแก่พระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้สัวฟุกนั้น คือ พระยาโชฎีก (ฟุก) นั้นเอง
รักเครื่องชามลายแผนที่ คุมเครื่องญวนชุด ๓ ชุดด้วยอยู่โย ๓
ให้คนออกไปหาถึงเมืองจีนก็ไม่ได้ ภายหลังนานมาได้ช่วยมา
จากเมืองญวนจึงครบชุด โตผักชีคนนี้เป็นข้าราชการวังหน้ามา
แต่ครั้งพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นคนโปรดของ
กรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ ได้เป็นที่พระยาโยธาเขื่อนขันธุ์
คนทั้งหลายเรียกกันว่า “โตผักชี” มาแต่หนุ่ม เพราะชอบเล่น
เครื่องลายผักชี เป็นเจ้าบทเจ้ากลอนด้วย ได้แต่งกลอนเรื่อง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

ตั้งเครื่องโต๊ะเมืองนางพระเมรุ บิดล พ.ศ. ๒๔๓๒ ได้พิมพ์ไว้ใน
หนังสือตอนว่าด้วยเครื่องโต๊ะ อาญาคดีรถหักนั้น อธิบายว่า
ขุนอาญาคดีคนนั้นจะรวมเครื่องชาญวนลายภาพจักรรถ รวมได้
หมดแล้ว ซากถ้วยอยู่ใบเดียว ถ้วยใบนั้นไปตกอยู่ในมือผู้ซึ่ง
อยากจะแกล้งขุนอาญาคดี จะขอซื้อหาแลกเปลี่ยนอย่างไร ก็ไม่
ยอมให้ ความอันนี้แพร่หลาย จึงเรียกว่า “อาญาคดีรถหัก”
หักมาตลอดรัชกาลที่ ๔ จนถึงรัชกาลที่ ๕ ทั้ง ๒ ฝ่ายนำถ้วยชุก
นั้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รด
จึงหายหักเมื่อเป็นของหลวง

การเล่นด้วยขันเป็นการที่ไทยเราเล่นกันคิดต่อมากกว่า ๓๐๐ ปี
ไม่มีเวลาเลิก เป็นแต่ถ้าเล่นกันมาก ก็ซื้อกันคราว ๑ ถ้า
ซาก็เจ็บไป แต่คงมีผู้ที่สะสมรวบรวมเล่นกันอยู่เสมอไม่ขาด
ถึงในเวลานี้ยังมีเล่นกันอยู่หลายราย ข้าพเจ้าสืบสวนในเรื่อง
ด้วยขันได้ความดังแสดงมาน

เรื่อง ไ้้เครื่องบูชา

ไ้้เครื่องบูชาของจีน เป็นของมีมาแต่ดึกดำบรรพ์ แลคกงมีเข้ามาในเมืองไทยตั้งแต่มีจีนเข้ามาอยู่ เมื่อในครั้งสมเด็จพระร่วง หรือแต่ก่อนนั้น แต่ลักษณะจักไ้้เครื่องบูชา ไ้้้ อย่างที่ไทยเราจักตั้งกันแลเรียกว่า “ไ้้จีน” ทุกวันนี้ ไม่เหมือนเครื่องบูชาของจีน เช่นแต่เอาเค้าเครื่องบูชาอย่างจีนมาคิดประดิษฐ์ จักตามความนิยมของไทย ถ้าจะเรียกว่า “ไ้้ไทย” ก็ได้เท่ากับเรียกว่าไ้้จีน

ข้าพเจ้าได้สืบถามผู้เข้าใจวิชาตั้งเครื่องบูชาของจีน ได้ความว่า หลักเครื่องบูชาของจีนนั้น ก็คือ ถวายดอกไม้อย่าง ๓ เผาของหอมอย่าง ๓ แลจุดเทียนอย่าง ๓ ตรงกับดอกไม้บูชาเทียนของไทย สิ่งของที่จีนตั้งไ้้บูชาประจำที่ เช่นตั้งนำพระในบ้าน จึงต้องมีขวดสำหรับปักดอกไม้ ๓ กระถางสำหรับเผาเครื่องหอม ๒ เเชิงสำหรับปักเทียนคู่ ๓ รวมเป็น ๕ ชิ้น จีนเรียกว่า “โหว่สาย” ไทยเรียกเพี้ยนว่าเหงาไซ้ แปลว่า บูชาด้วยเครื่อง ๕ ไ้้้ เครื่องบูชาจำต้องมีเครื่อง ๕ นี้จะขาดมิได้ แต่วิชาบูชาด้วยเผาเครื่องหอมนั้น ทำได้โดยอาการ ๒ อย่าง แต่เดิมคงจะใช้เอาไม้หอมมาเผา จึงต้องใช้กระถางเผา ต่อมาผู้คิดเอาไม้หอม

นั้นมาประสมทำเป็นรูปให้ดูง่ายเข้า แลการใช้จักุชูปยุชานนั้น
 อาจะชูปษาแยกไต่หลายวัตถุ โดยกำหนดจำนวนชูป จุกชูปษา
 วัตถุละตอก จึงใช้ชูปเป็นเครื่องชูปษาชนิดอีกอย่าง ๑ โดยนัยอัน
 เดียวกันกับที่เผาไม้หอม ที่ชูปษาจึงใช้กระถางสำหรับชูปยุชาน
 ออกไปจากกระถางเผาไม้หอมอีกอย่าง ๑

วิธีตั้งเครื่องชูปอย่างจีน ตั้งโต๊ะสี่เหลี่ยมโต๊ะ ๑ บนโต๊ะ
 นั้นค้ำในตั้งกระถางชูป (ที่เราเรียกว่า “กระถางใน”) สำหรับ
 ชูปยุชานที่ชูปชูปเวลาไหว้พระโย ๑ สองข้างกระถางชูปตั้งแจกันชูป
 ตอกไม้ (เราเรียกว่า “ชูปคอกโต๊ะ”) ข้างละโย ๑ ไทยเรา
 เรียกว่า “แจกัน” แต่เครื่องชูปคอกไม้ที่เป็นรูปกระบอกปากผาย
 แต่จีนเขาเรียกว่า “เจกัน” ทั้งกระบอกอย่างนั้นแลชูปคอกก็เรียกว่า
 เจกันเหมือนกัน ข้างค้ำหน้าตรงมุมโต๊ะตั้งเชิงเทียนคู่ ๑ ระหว่าง
 กลางตั้งกระถางเผาไม้หอม (เราเรียกว่า “กระถางหน้า”) โย ๑
 ข้างกระถางเผาไม้หอมมีเครื่องประกอบกระถางเผา คือตลับหรือ
 จานสำหรับใส่เนื้อไม้โย ๑ ชูปคอกสำหรับชูปตะเกียบเขี่ยถ่านไม้
 หอมชูปคอก ๑ สิ่งของเหล่านี้สิ่งใดประสงค์จะให้สิ่งขึ้นเป็นส่วนทรง
 ให้เห็นงาม ก็ตั้งก็เล็ก ๆ รองที่บนโต๊ะอีกชั้น ๑ ที่ตรงกลาง
 โต๊ะนั้นโดยปรกติเขาวางไว้ไม่ตั้งอะไร ต่อจะเส่นจึงตั้งเครื่องเส่น
 แยกเครื่องชูปอย่างจีนของที่จำเป็นว่าเท่านั้น

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๓๐๘

แต่บางแห่งมีเครื่องตั้งโต๊ะบูชาเป็นอติเรก เช่นมีวัตถุที่บูชา
แยกกันเป็นหลายวัตถุ จึงตั้งกระถางรูป (ที่เราเรียกว่า “กระ
ถางเจ้า”) หลายใบก็ดี หรือบางแห่งเป็นที่คนไปมาบูชาเนื่องนี้
จึงต้องตั้งโคมไฟไว้ให้สำหรับจุดรูปเทียนบูชาที่ดี เพราะเหตุต้อง
การที่ตั้งเครื่องบูชามากขึ้น จึงคิดทำโต๊ะอีกตัว ๑ ตั้งซ้อนเข้า
ข้างหลัง (เราเรียกว่า “โต๊ะขวางหลัง”) สำหรับตั้งของอติเรก
ต่าง ๆ เป็นโต๊ะสูงกว่ายาวกว่าแต่แคบกว่าโต๊ะหน้า โต๊ะขวาง
หลังนี้โดยปรกติก็นั่งตั้งหงายใช้อย่างที่ทำเป็นเครื่องประดับ คือ เชิง
เทียนสำหรับปักเทียนมังกรซึ่งไม่จุด ๑ แจกันสำหรับปักกิมฮวย
สมมติว่าเป็นดอกไม้ทองคำ ๑ แลกระถางเผาทำขึ้นไว้ค่างาม ๆ
ประกอบกันใบ ๑ เหงายใช้เครื่องประดับอย่างนั้น เป็นของตั้งแต่ง
ประจำที่ จึงมักทำเป็นขนาดใหญ่ให้ค่างาม ของบางอย่างเช่น
ลัญจก ซึ่งเราถือว่าเป็นของจำต้องมีประจำโต๊ะนั้น ผู้ที่บอกเล่า
แก่ข้าพเจ้า เขาว่าที่เมืองจีนโดยปรกติเขาตั้งโต๊ะอื่นต่างหาก ถือ
ว่าเป็นของศิริมงคลสำหรับบ้าน ต่อเวลามีการงานจึงเอาขึ้นตั้งบน
โต๊ะเครื่องบูชา อนึ่งเขาว่าเครื่องเขี่ยนั้น จีนเขาปักขวดไม้ปัก
กระบอกรว่ากระบอกรใหญ่ที่เราใช้ปักเครื่องเขี่ยนั้น เป็นของ
สำหรับใช้ปักร่มแลไม้เท้าตั้งกับพื้น ไม่ได้เป็นของสำหรับเอาขึ้น
โต๊ะ อนึ่งสิ่งของที่เอาขึ้นตั้งโต๊ะเครื่องบูชานั้น เขาว่าตามนิยม
ของจีนไม่ถือว่าจำเป็นจะต้องเป็นของลวดลายเดียวกันทั้งโต๊ะ ที่

สุดจะเป็นโลหะบ้าง เป็นด้วยขี้บ้าง ก็ตั้งบนโต๊ะเดียวกันได้ ไม่ขัด
 ของควรเป็นลายเดียวกันแต่ของซุก เช่นหงาใช้เครื่องประดับ
 ถ้าไม่เป็นลายเดียวกันก็ไม่งาม อีกประการ ๑ โต๊ะเครื่องบูชา
 นั้น เวลาที่มีการงานเขาจึงผูกผ้าหน้าโต๊ะ ซึ่งประคิมฐิกิก็ทำให้
 งดงามเช่นเดียวกับผ้าของแต่เรือนนั้น โต๊ะเครื่องบูชาอย่าง
 จีนเช่นที่ไทยเราจัดตั้งกันในเมื่อนั้น เขาว่าถ้าจะไปหาในเมือง
 จีนให้เป็นซุกครบโต๊ะ จะไม่พบเลยที่เดียว เพราะจีนไม่จัดตั้ง
 กันอย่างนี้ พวกพ่อค้าที่ส่งเครื่องโต๊ะเข้ามาขายในเมืองไทยเป็น
 ซุก ๆ ต้องคิดตัวอย่างส่งออกไป ให้ทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ตามที่คิดปรุง
 ออกไปจากเมืองไทย มีหลายอย่างที่ช่างจีนผู้ทำไม่รู้ว่าเป็นเครื่อง
 สำหรับตั้งโต๊ะบูชา ขำพเจ้าได้ถามไต่เนอความดังนี้ แลได้สังเกต
 ดูโต๊ะเครื่องบูชาที่พวกจีนจัดไปตั้งการงาน เช่นตั้งรัยเสด็จหน้าบ้าน
 แม้ ในปัจจุบัณฑกวันนี้ วิถีเขาจัดก็เป็นทำนองอย่างว่า คือ ตั้งโต๊ะ
 สี่เหลี่ยมตัว ๑ ผูกผ้าหน้าโต๊ะ บนโต๊ะนั้นข้างในตั้งลิ้นแลอัน ๑
 ขวตักอกไม้ ๒ ข้างลิ้นแล ข้างหน้าลิ้นแลตั้งกระถางธูปโย ๑
 ข้างหน้าโต๊ะตั้งเชิงเทียนคู่ ๑ กับกระถางเผาเนื้อไม้โย ๑ ขาง
 ที่มีขวตักตะเกียบกับตลขเนื้อไม้ตั้งควย แต่กลางโต๊ะตรงที่
 สำหรับตั้งเครื่องเส่นนั้น ถ้าเจ้าของบ้านมีหมากพลูหรือหน้าชา
 สำหรับจะเส่น ก็ตั้ง (เส่น) ไว้ตรงนั้น ถ้าไม่มีของบริโภคนั้น ก็ตั้ง
 สิ่งของต่าง ๆ แลแล้วแต่เห็นว่าอะไรก็งาม ที่สุดจนตั้งกระถางแล

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๑๑๑

นาฬิกาซุ่มก็เอามาตั้งแต่งตรงที่ว่างนั้น สิ่งเกิดโต๊ะเครื่องบูชาที่จีน
ตั้งไว้เสด็จเห็นเป็นเช่นนี้มาแต่ไร ๆ ไม่ว่าที่ไหน นำเข้าใจว่าที่เมือง
จีน ถ้ามีก็จะต้องจัดโต๊ะเครื่องบูชาในการงานก็เห็นจะจัดทำเอง
การที่ไทยเราเล่นโต๊ะเครื่องบูชาอย่างจีน ตามเรื่องราวแล
เหตุการณ์ที่ไทยรบมา เข้าใจว่า เริ่มเล่นแต่ในรัชกาลที่ ๒
เมื่อรัชกาล พ.ศ. ๒๓๖๓ มลเหตุเกิดแต่แต่งพระที่นั่งแลตำหนักซึ่ง
สร้างขึ้นในสวนขวา ที่ในพระบรมมหาราชวัง ด้วยเมื่อแต่งสวน
ขวานั้น ราชทูตไทยไปเมืองจีนฟังกลับเข้ามาถึง ได้ไปเห็น
แบบแผนแต่งรั้ววังแลบ้านเรือนผู้มีบันดาศักดิ์ในเมืองจีน มาช่วย
อำนวยการแต่งพระที่นั่งแลตำหนักให้คงงามแปลกแปลก จึงใช้
ของจีนที่หามาจากเมืองจีนในคราวนั้นบ้าง เอาของที่มีอยู่ในเมือง
ไทยแลด้วยบ้าง ตกแต่งพระตำหนักตามกระบวนจีน วิธี ตกแต่ง
ตั้งของจีนครั้งนั้น สันนิฐานว่าเห็นจะเป็นทำนองลายช่อจีน เช่น
เคียวกระบี่ที่เขียนไว้ ในพระอุโบสถ วัดราชโอรสแลวัดกัลยาณมิตร
แลเขียนไว้ตาม หลัง บานประตู หน้าต่าง โบสถ์วิหาร เมื่อใน ครั้ง รัชกาล
ที่ ๓ แลต่อมามีหลายแห่ง คือเอาสิ่งของต่างๆ จัดตั้งบนโต๊ะบ้าง
บนกุ่มวนบ้าง บนม้าหม้อย่าง ที่เป็นของเล็กก็มักเล็กแลหย่ง
รองอีกชั้น ๑ สิ่งของที่ตั้งเอาแต่ของดีของงามเป็นประมาณ เช่น
ชวบกบักดอกไม้ ชามใส่ลูกไม้ เครื่องเขียนหนังสือ ตลอดจน
ลงไปจนฉาก ตลอดจนเครื่องบูชาเครื่องห้าที่กล่าวมาแล้วก็ใช้จัด

ตั้งด้วย คุกระยวนจัดเอาแต่งามเป็นประมาณ ไม่กำหนดว่า
 สิ่งของอย่างใด หรือจัดตั้งอย่างไร สันนิฐานว่า ตั้งแต่นั้นมา
 ตามวังเข้าบ้านชนนาง ก็คงจะเล่นตกแต่งด้วยของเงินโดยทำนอง
 เดียวกัน ครั้นถึงรัชกาลที่ ๓ ประจวบเวลาทรงพระราชปรารภถึง
 พระอารามต่าง ๆ ซึ่งสร้างเมื่อในรัชกาลที่ ๑ ชำรุดชุกโชมลง แล
 พระอารามที่ยังสร้างค้างอยู่ก็มี พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้า
 อยู่หัว ทรงพระราชศรัทธาในการสถาปนาพระอาราม เอาเป็น
 พระราชธุระสร้างพระอารามหลวงที่ยังค้าง เช่นวัดอรุณ ฯ แล
 วัดสุทัศน์ ฯ แลทรงปฏิสังขรณ์พระอารามหลวงที่สำคัญ มีวัด
 พระเชตุพนเป็นต้น ทุกพระอาราม การที่เล่นฝีมือช่างก็ดี การ
 ตกแต่งเครื่องประดับประดาก็ดี ไปประกวดประชันกันในการสร้าง
 วัด เครื่องแต่งเรือนที่เป็นของงคราม ถวายไปตั้งเป็นเครื่อง
 บูชานำพระครั้งนั้นก็มาก แม้ชวคนแลโอง่างกระดางเครื่องด้วย
 ของเงินที่ชำรุด ก็มักเอาไปติดต่อก่อตั้งเป็นเครื่องประดับพระอาราม
 ยังจะเห็นได้จนเวลานี้ เมื่อในรัชกาลที่ ๓ นั้นมีการฉลองพระอาราม
 ซึ่งเป็นการใหญ่หลายคราว ข้าพเจ้าเข้าใจว่า การประชุมตั้งโต๊ะ
 เครื่องบูชาประกวดกัน คงจะเริ่มมีขึ้นด้วยจัดไปตั้งถวายในการ
 พระราชกุศลฉลองพระอาราม โต๊ะที่จัดครั้งนั้นเห็นจะจัดตามเค้า
 โต๊ะเครื่องบูชาที่จีนจัดตั้งเวลามีการงานเช่นกล่าวมาแล้ว นอก
 จากเชิงเทียน ขวดยี่กดอกไม้ กีบกระดางรูป แลลัษณ์แล

เรื่องเครื่องโต๊ะแดงขุ่น

๓๓๓

ตรงที่ว่างกลางโต๊ะงานโต๊ะเครื่องเส้นไม้ไผ่ จึงเอาเครื่อง
ของเงินที่ใช้แต่งเรือน มีของอะไรก็ตาม สมควรจะเอาขึ้นตั้งโต๊ะ
ได้ ก็เอาขึ้นตั้งบนโต๊ะเครื่องบูชา แล้วตั้งกึ่งห้องเครื่อง
ตั้งบนโต๊ะให้สูงต่ำเป็นทรวดทรงตามแต่จะเห็นงาม จึงเกิดมีวิ
คุณโต๊ะอย่างไทยขึ้นแต่ครั้งนั้น ความที่กล่าวมานั้น เป็นความ
สันนิษฐานจริงอยู่แต่มีหลักฐาน ด้วยมีจดหมายเหตุปรากฏเป็น
สำคัญว่า เมื่องานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ขอแรงพระบรมวงษานุวงศ์ ข้าราชการ
เจ้าอาษา นายอกร พ่อค้า นายสำเภา จัดโต๊ะเครื่อง
บูชาเข้ามาตั้งในบริเวณพระราชมณเฑียร แลที่วัดพระศรีรัตน
ศาสดาราม มีจำนวนถึง ๑๐๐ โต๊ะ เห็นได้ว่าโต๊ะเครื่องบูชาอย่าง
จีนที่ไทยเราจัดตั้งกัน มีมาแล้วแต่ในรัชกาลที่ ๓ แลคงจะไต่
เคยมีการตั้งโต๊ะเครื่องบูชาหลายๆมาแล้วด้วย เจ้านายแลขุน
นางจึงมีโต๊ะเครื่องบูชากันแพร่หลาย อีกประการ ๑ กระทบจัด
โต๊ะเครื่องบูชาที่ตั้งในงานหลังต่อมาเมื่อในรัชกาลที่ ๔ นั้น ยัง
มีตัวผู้ที่ไต่เคยเห็น ตามคำที่เล่า ลักษณะจัดก็เป็นทำนองที่
กล่าวมานั้น

ในรัชกาลที่ ๔ มีจดหมายเหตุว่า ไต่ประชุมตั้งโต๊ะเครื่อง
บูชาในงานหลวงเป็นการใหญ่ ๓ ครั้ง คือตั้งในงานพระราชพิธี
บรมราชาภิเษกเมื่อกลางเดือน ๖ บัญญุ พ.ศ. ๒๓๘๕ ครั้ง ๑ (เข้า

ใจว่างานบวรราชธานีเศกพระบาทสมเด็จพระที่นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็คง
จะตั้งเหมือนกัน ด้วยพระบาทสมเด็จพระที่นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรด
เครื่องด้วยขี้ของเงินมาก แต่หากไม่ได้ลงจดหมายเหตุไว้) คราว
ที่ ๒ ประชุมตั้งโต๊ะเครื่องบูชาในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ใน
งานพุทธาภิเศกสมโภชพระพุทธบุษยรัตน์ เมื่อพระชนมพรรษา
พระบาท สมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว เสด็จด้วย สมเด็จพระบรม
ชนกนารถ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อ
เดือน ๗ ปีระกา พ.ศ. ๒๔๐๔ โต๊ะตั้งคราวนี้ มีจดหมายเหตุ
ของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ว่า “โปรดให้ขอแรงเจ้านายแลขุนนาง
ผู้ใหญ่ ตั้งโต๊ะที่หน้าพระอุโบสถ (วัดพระศรีรัตนศาสดาราม)
ด้วย เครื่องโต๊ะนั้นเปลี่ยนทุกวัน ประกวกประขันกันยิ่งนัก”
ยังมีตัวผู้เห็นแล้วว่า เวลานั้นกรมหมื่นวิศุณนารถนิภาธรทรงบัญชา
การพระคลังมหาสมบัติ แรกทำเงินฝักคังบาทใหญ่หนักซึ่ง ๑
เอาเงินบาทใหญ่ตั้งโต๊ะเครื่องบูชา คนดูกันมาก คราวที่ ๓
ประชุมตั้งโต๊ะในงานเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพระชันษา ๖๑ เมื่อปีชวศ พ.ศ. ๒๔๐๗ ใน
คราวนี้ ว่ามีโต๊ะหลวงทรงตั้งเครื่องหยกทั้งโต๊ะ ๑ และมีเครื่อง
โต๊ะบูชาทำด้วยเงิน เป็นของทูลเกล้า ฯ ถวายในงานนั้นด้วย
อีกโต๊ะ ๑ แลเมื่อในรัชกาลที่ ๔ นั้น โปรดให้ทำโต๊ะเงินตั้ง
เครื่องบูชา ถวายสำหรับตั้ง หน้า พระอุโบสถ พระอารามหลวง

หลายแห่ง ตั้งแต่วัดพระศรีรัตนศาสดารามเป็นต้นไป โต๊ะเครื่อง
บูชานั้นมีแต่โต๊ะหน้า แลทำไมเป็นหน้าโต๊ะสลักยี่ดของข้าง
เขียนลายทองบ้าง คิคอยู่ในตัว แต่เครื่องตั้งบนโต๊ะจะมีอะไรบ้าง
ไม่ทราบแน่ ข้าพเจ้าได้เห็นในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม จำได้
แต่ที่กระถางในมีกรวยสวมชูปที่จุด ปลายกรวยเป็นทำนองรูป
คอกบัว มีช่องให้ควันขึ้นเป็นสายทางยอด นอกจากนั้นดูเหมือน
จะมีลูกไม้ถมยี่ด แลเชิงเทียน กระถางน้ำตามแบบ เครื่อง
บูชาน้ำพระในพระอารามหลวงแต่ก่อนมา เช่นที่วัดพระเชตุพน คึง
น้ำหมู ดูเหมือนจะพึงตั้งโต๊ะจีนในคราวที่กล่าวมานี้ แต่เดี๋ยว
นี้เลิกไปเสียหมด นานๆ ไปเห็นโต๊ะที่สลักเป็นหน้าโต๊ะในวัดมี
อยู่วัดไหน จึงเข้าใจได้ว่าเป็นของพระราชทานครั้งรัชกาลที่ ๔
อีกอย่างหนึ่งนั้น เครื่องสังเวทเทวดาในงานพระราชพิธี ที่จุด
คึงโต๊ะจีน แลเวลาสังเวททรงจุดชูปเทียนแล้วทรงชูปูเงินที่เครื่อง
สังเวททุกสิ่ง ที่ยังมีเป็นประเพณีอยู่จนทุกวันนี้ นั้น ก็เข้าใจว่า
เริ่มมีมาแต่ในรัชกาลที่ ๔

การเล่นโต๊ะเครื่องบูชา ที่จับมีวิธการเล่น ต้องนับว่ามา
ขึ้นเมื่อในรัชกาลที่ ๔ คึงแต่เกิดประเพณีจุดโต๊ะเครื่องบูชาไป คึง
ช่วยกันในเวลาฝังงานการที่วังเจ้าแลบ้านขุนนางผู้ใหญ่ ประเพณี
นี้เห็นจะเริ่มมีแต่ขั้มะเม็ย พ.ศ. ๒๔๐๐ ด้วยในขั้มะเม็ย พระบาท
สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว กรมหลวงวงษาธิราชสนิทพระชันษา

ครย ๕๐ สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ แลเจ้าพระยา
ภูธราภัยก็อายุครย ๕๐ มีงานแซยิตทุกแห่ง แต่นั้นก็มีงานตั้งโต๊ะ
ต่อมาหลาย ๆ แห่งทุกปี งานที่มีประชุมโต๊ะเช่นนั้นย่อมจะ
ครกครน ด้วยบรรดาผู้เป็นเจ้าของโต๊ะแลนักเลงเล่นเครื่องโต๊ะ
หรือเล่นเครื่องถ้อย คงจะไปประชุมเป็นอย่างการสโมสร ผิด
กับที่ไปนั่งช่วยงานกันคร ๑ ยามเที่ยว ผู้เฝ้างานที่ประสงค์จะให้
งานครกครน จึงยืนค้ำโต๊ะเชิญประชุมตั้งโต๊ะด้วย เครื่องโต๊ะ
ที่จัดตั้งกันครั้งนั้น ถึงใช้เครื่องถ้อยกันเป็นพัน แต่ก็ยังเป็น
ของต่างสีต่างลายตั้งปะปนกัน มีความคิดเกิดขึ้นในบางเจ้าของ
ที่จะเสาะหาเครื่องโต๊ะให้วิเศษกว่าของผู้อื่น โดยให้เป็นของดี
เดียวลายเดียวกันทั้งโต๊ะ ที่สามารถจะรวมเช่นนั้นได้ ในชั้นแรก
มีแต่เจ้านายแลข้าราชการที่มีบันดาศักดิ์สูง หรือมีทรัพย์มากไม่
ก็พระองค์ก็ท่าน จนมีผู้ผูกเป็นกลอนไว้ ในครั้งนั้นว่า

“(๑) โต๊ะกรมพาลี ตวนัยพร้อมพรัง (๒) โต๊ะกรมวัง
พุดตาลตั้งเต็มเปา (๓) โต๊ะชำระความหม่อมเจ้า พระครูเจ้า
เขี้ยวไข่กา (๔) โต๊ะกรมคลังสินค้ำ คีลาหยกทัก (๕) โต๊ะ
นายวิฑูรย์ มังมีเครื่องทุกซ์ (๖) โต๊ะเจ้าสัวพุก เขียนรูกซ์
บรรพตา (๗) โต๊ะหลวงราชวงษา ภูผาชลธาร (๘) โต๊ะ
นายรยาบาล สิงโตจินดา (๙) โต๊ะนายขันบัว นาคาปลอมแปลง”

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถว้ยขึ้น

๑๑๗

ในกลอนที่ผูกไว้นี้ เอนามกรมข้าง นามผู้ตั้งข้าง บอกร
เป็นเจ้าของโต๊ะ เห็นทำนองผู้แต่งกลอนจะเกรงพระบารมี จึง
ไม่ออกนามเจ้าของโต๊ะตามตรง แต่นามผู้ที่เป็นเจ้าของโต๊ะนั้น
สืบได้ความดังนี้ คือ

๑ โต๊ะลายตัวเย่กรมม้า คือของกรมพระพิทักษ์เทเวศร์
โต๊ะทรงบัญชาการกรมม้า ได้หลักในที่นี้ว่า จำนวนโต๊ะตาม
บัญญัติแต่งกลอนนี้ ก่อนขุฎย พ.ศ. ๒๔๐๖ ทั่วยกรมพระพิทักษ์
เทเวศร์สิ้นพระชนม์ในขุฎยนั้น

๒ โต๊ะลายพุดतालกรมวัง คือโต๊ะของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรม
พระยาบวรราชปรีชา

๓ โต๊ะเขี้ยวไข่การกรมชำระความหม่อมเจ้า คือโต๊ะของ
กรมพระเทเวศร์วิชิรินทร์

๔ โต๊ะหยกพระคลังสินค้า คือโต๊ะของกรมหลวงวงษา
วิราชสุนิต เล่ากันมาว่า ท่านทรงโต๊ะหยกด้วยดีถือว่าเป็นของหา
ยากยิ่งกว่าเครื่องลายคราม มีแต่โต๊ะของหลวงกับโต๊ะของท่าน

๕ โต๊ะเครื่องทูกซ์ของนายวิมกั คือโต๊ะของกรมขุนราชสีห
วิกรม โต๊ะทรงบัญชาการต่าง โปรดตั้งของแปลก ๆ ไม่ให้
ซ้ำกัน อย่างที่เรียกในชั้นหลังว่า “โต๊ะจับฉ่าย” แต่ของ
แปลกที่หาไปตั้ง มักต้องหยิบยืมของหลวงแลของผู้อื่นมาตั้ง
จึงเรียกว่า “เครื่องทูกซ์” เพราะถ้าไปแตกหักจะต้องหาใช้

๖ โต๊ะเขียนเขาไม้ของเจ็ดริ้ว พุก คือโต๊ะของสมเด็จพระเจ้า
พระยาบรมมหาศรีสุริยวงษ์ ให้พระยาไชยภูงก์ พุก เป็นผู้ตั้ง

๗ โต๊ะเขาไม้ของหลวงราชวงษา คือโต๊ะของเจ้าพระยา
ทิพากรวงษ์ ให้พระยาศรีสุรราช (วัน บุนนาค) แต่ยังเป็น
หลวงราชวงษา เป็นผู้ตั้ง

๘ โต๊ะลายสิงโต ของชราบาล คือโต๊ะของเจ้าพระยา
ภูธราภัย เวลานั้นยังเป็นเจ้าพระยาอมราช ให้ขุนชราบาลตั้ง

๙ โต๊ะลายมังกรของนายขัน โต๊ะนี้ของพระยาสมย์ติยา
ธิบาล (นาก) ให้หมื่นราชนาคา (เลียง) บุตรเขยตั้ง
เวลานั้นหมื่นราชนาคา (เลียง) ยังเป็นนายขันหุ้มแพร ที่
เรียกว่า นาคาปลอมแปลงนั้น เพราะเจ้าของแต่คงว่าตั้งลาย
มังกร ๕ เล็บ หางของอย่างอื่นได้ครบหมก ยังขาดแต่กระถาง
นำหาคกระถางลายมังกร ๕ เล็บไม่ได้ จึงเอากระถางรูปกะโหลก
ลายมังกร ๔ เล็บมาเขียนเล็บเป็นลายทองเต็ม จึงเขาเอากันว่า
ปลอมแปลง โต๊ะมังกร ๕ เล็บโต๊ะนี้ ต่อมาถวายเป็นโต๊ะ
ข้าหลวงเดิมในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แลเป็น
โต๊ะที่มาทรงคุมโต๊ะมังกร ๕ เล็บ เมื่อในรัชกาลที่ ๕ แต่
กระถางรูปไข่นาคาปลอมแปลง ตกไปเป็นของผู้อื่น ทราบว่า
เมื่อเล่นโต๊ะกัน ในรัชกาลที่ ๕ เจ้าของโต๊ะมังกร ๔ เล็บโต๊ะ ๑ ซอง
มาราวค่า ๔๐๐ บาท

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยบน

จะเห็นได้ในขานอุทิศที่แสดงมานี้ว่า โต๊ะสี่เหลี่ยมลายเคี้ยวที่
ประสมโต๊ะทั้งโต๊ะ แต่แรกมีน้อย และมีแต่ของผู้มีบัณฑิตกตัญญู
แม้ในผู้มีบัณฑิตกตัญญู ยังไม่มีโต๊ะทั่วไป ทั่วเป็นของสะสม
ยากมาก เมื่อมีขึ้นเช่นนั้นแล้ว ก็มีผู้พยายามที่จะรวบรวมเครื่อง
โต๊ะลายเคี้ยวบ้าง จึงเป็นวิธีการเล่นโต๊ะต่อมา แลเป็นเหตุให้
พวกพ่อค้าสิ่งของสำหรับตั้งโต๊ะเข้ามาขาย มีทั้งเครื่องลาย
คราม ลายสี แลเครื่องสี่เหลี่ยม สิ่งเข้ามาเป็นสิ่งๆ ให้ต่างลาย
แล้วแต่ผู้เล่นโต๊ะจะเลือกซื้อ สิ่งของที่ส่งเข้ามาขายในชั้นนั้น มี
ของจีนล้วน ที่ชื่อเสียงปรากฏอยู่ราย ๑ มีขวด, กระจอกปักขลุ่ย,
แลชาม, กระจ่างเผา, งานไม้เนื้อไม้ เป็นเครื่องตั้งโต๊ะน่าทึ่งนั้น

เล่ากันมาว่า การประชุมตั้งโต๊ะเมื่อในรัชกาลที่ ๔ ตั้งที่ไหน
ไม่สนุกเท่าที่ขานสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ตั้งแต่
อายุท่านได้ ๕๐ ท่านทำบุญวันเกิดทุกปี เวลาถึงงานทำบุญวันเกิด
เป็นเชิญประชุมเครื่องโต๊ะไปตั้งที่ห้องขังบั้งครั้ง ใครหาเครื่อง
โต๊ะสิ่งไรที่แปลก ใ้ใหม่ ก็เอาไปออกอวดกันในงานนั้น
สมเด็จพระเจ้าพระยาฯ ให้พระยาโชฎ๊ก พุก เป็นผู้ตรวจ ถ้าเห็น
ชิ้นใดที่ได้มาใหม่เป็นของแปลกของดี ก็เอาแพรแดงผูกทำขวัญ
ของชิ้นนั้น อันเป็นต้นของวิธีผูกผ้าแดงที่มาเล่นกันในรัชกาลที่ ๕

การตั้งโต๊ะขาน สมเด็จพระเจ้าพระยาฯ มีผู้แต่งเหล่าเทศน์มหาพน
ว่าด้วยลายเครื่องโต๊ะ ตั้งคักมาพิมพ์ไว้ต่อไป

เทศน์มหาพนแห่ว่าตัวตายเครื่องโต๊ะ

๑ พรหมเม คุกรมหาพราหมณ์สยามประเทศเทศน์วชชี เรา
จะแนะนำนวนาลีคิขเรศ ที่พระชฎิลขึ้นเกษสำราญกาย ท่าน
จงมีมโนหมายมุ่งเขม้น ไปเดิถักจะไ้เห็นทางทุเรศระยะไพโร
จนกระทั่งถึงพระอาศรมคิวาไลยไทยิเยศร์ อันองค์อินทร์อมร
เทเวศร์แลรังเศกสรรว ประสาทให้พระวิคณกรรม์นฤมิตร มี
หลายอย่างช่างประคิขฐุประคิขไไว้ ทั้งแท่นที่บรรรมใน ประทับเล่น
อีกทั้งที่นั่งเป็นประตบับร้อน มีห้องหับชัชชอนแลสอาด ลออเอี่ยม
โองาษพรรณฉาย บัญชรเฉิกฉายฉายจำหลัก พื้นกระจกแสง
ประจักษ์กระจ่างตา มีเพดานตระการผ้าย้ายอัย อัจกลัษระยับ
ห้อยโคมทวักแขวน พื้นซาลาหนาแน่นไปต้วยโต๊ะตั้ง ล้วนเครื่อง
ครามงามสพรั่งพะพรายตา มีหลายอย่างต่างภาษามาแต่่นอก
เหลือแล้วที่เราจะเล่าออกบรรยาย เป็นชุกชุกสุดที่จะอธิบายให้ถ
ถ้วน เชียงใช้ชื่อเงินญวนกระบวนลาย พรหมสพรั่งตั้งถวายพระ
ชินวงษ์ บรรเจิกจริงยิ่งยงล้วนอย่างคิ พราหมณ์เอ๋ย,พรณโต๊ะ
ล้วนลายผักชีตั้งโรยนำ ยังเล่าเหล่าคณามังกรเมฆ แลเป็น
หมู่ทิวเวกว่ายเวหน รวักขเป็นเล่นลมบนโพยมเมศ บ้างโค้ง
สกดนเพคผงกหัว ลางเหล่าเล่าก็เล่นตัวผงกหงาย พรณโต๊ะ

ลายมังกรหย่อม งามสอาดปลาค้อมขคอินทรีย์ เออเหตุผล
 จะพืงมีมาไหน หรือซ่อนตัวกลัวไภยพระยาครุช ใครได้เห็นเป็น
 ที่วิมุติประหม่าใจ ยังโต๊ะลายมังกรไฟน่าใจหาย คุ้เลียบเล่น
 แผ่นตะกายตะเกียกเกิง ช่างกระไรไหนเพลิงไม่เผาผลาญ จึง
 แผลงฤทธิ์เริงวานทยานแผ่น บ้างก็โต๊ะลายสิงโตเด่นตามคนอง
 ติงว่าจะอำโอบอุพิโรธวังคำรามรน แลคหน้าบูย่นแสดะเยื้อง
 อมวิเชียรชูชำเลื่องเคื่องเขม้น บ้างก็ผาคมันไอนแผ่นตะครุขแก้ว
 กอคกระหวัดรัศแล้วทลิ่งโลก เพื่อนดำพองคนอง โศกเข้าช่วงชิง
 คุกจเป็นเห็นจริงก้วยวาจา ยังเล่าเหล่าคณาโต๊ะควนย่มหนึ่งสื่อ
 เขียนยี่ห้าออ้อ้ออ่านไม่ออก ส่องภาษามาแต่่นอกอย่างไรหนอ เป็น
 จนใจไม่รู้ข้อที่ความขิ้น บ้างก็แกล้งแสรังเศกสรรแดงมเลี่ยน
 โต๊ะลายเขียนครยไ้ไขแซ่ เหมือนนั่งเล่นเล่าเย็บแซแห่เทวดา
 บ้างเหยียบเมฆลอยมากก็มีมั่ง บ้างขึ้นเป็นคักขิงขิงเขม้นท่า บ้าง
 เงยหงายบ่ายหนวขนคควาว บ้างยกมือถือไม้ท้าวท่าท่วงที่ สะ
 เขี่ยชุกจุกคักมีเส้าพัก สุกแล้วที่เราจะแจงแจงจักขนคินาม อิก
 เขาไม่ลายครามก็ควักครน แลคต่งฟ้างพินพนศีสถาน บ้าง
 เป็นที่ถ้ำธารตระหง่านเจ้าชะโรงเงอม บ้างแรระบายลายเลื่อม
 พิฎกแล ประสานซันครามอ่อนแก่เข้าแกมกัน ยังโต๊ะเขี้ยว
 ไข่กานันก็ชอยกล คุ้เขี้ยวชำอำพนคิงพินเมฆ ติงวายเรียง
 อติเรกอร่ามงาม อิกสังกโลกลายครามก็ครยถ้วน งามสอาด

ปลาทูแล้วยลายเหลือ อ้อของนมี่มาแต่เมืองเหนือไหนเล่า
หรือเงินลักลงสำเนาไปเขียนกรรม แล้วกลับส่งวงขำมาเสียมโหล
ถวายองค์พระอิศวรให้แต่งตั้งประภวกัน ยังโต๊ะลายพุดตาลนั้น
นำพิศวง คุงักอกพุดตาลทรงระตาคาย เป็นพุ่ม ๆ กลุ่มกลาก
สอาดตา ล้วนเป็นของบพิตรมหิศราเฉลิมยศ พร้อมเสร์จีบ
เอ็ดหมคด้วยกันหนอ ผ่าน่าโต๊ะอ่อนลือวิไลยลักษณ แต่ละ
ผืนประภวปักกรวยกับเป็น ประภวด้วยขนนกกระเตนเต้นเป็นตัวลาย
ข้างเป็นชื่อเชิงชายระบายห้อย ผ่าผืนหนึ่งอย่างน้อยก็ร้อยเหรียญ
พราหมณ์เอ๋ย ท่านไปแล้วอย่าแะเวียนหลงเดี่ยวลต ก็จะได้เห็น
เช่นเรากำหนดแอบยาพิ เหมือนมีในสถานนั้นแล้วแล ฯ

แหล่งเทศน์มหาพนแหล่งนี้ แต่งทีหลังกลอนชื่อเจ้าของโต๊ะ
ที่กล่าวมาแล้ว มีจำนวนเครื่องโต๊ะลายเคียวเพิ่มขึ้นอีก ๔ โต๊ะ
เป็น ๑๑ โต๊ะ

เมื่อการเล่นเครื่องโต๊ะลายครามแพร่หลาย มีผู้เสาะแสวง
หาเครื่องโต๊ะให้ โต๊ะลายเคียวทั้งชุดมากขึ้น พระยาไชฎีก พุก
จึงทูลขอให้กรมขุนราชสีหวิกรม ทรงทำแบบอย่างสิ่งของเครื่อง
โต๊ะ พระยาไชฎีก พุก ส่งออกไปทำเข้ามาขาย เรียกว่า
“โต๊ะกิมตั้ง” เป็นของลายเคียวกันทั้งโต๊ะ โต๊ะ ๓ มีจำนวนสิ่ง
ของทั้งนี้ คือ

แผ่นล้วยแล

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถวีย่น

๓๒๓

ตุ๊กกระตาเขี่ยน	๑
รูปสัตว์	๒
กระบอกขี้เครื่องเขี่ยน	๑
กระบอกขี้กฐูป	๑
กระบอกขี้กตะเกียบ	๑
ขวคชัก	๑
ขวคใหญ่ขี้กคอกไม้	๑
ขวคคอกไม้คอโต๊ะ	๒
ขวคขี้กขนไก่	๑
ซามใหญ่	๑
ซามเชิงหรือซามไม่มีเชิง	๒
กระถางขูปใน	๑
กระถางเผาเนื้อไม้	๑
คัลขี้เนื้อไม้	๑
ซามน่านี่ฝา	๑
ขวคหน้า	๑
กระถางตันไม้	๒
กระถางขี้ลูกหว้าน	๒
โคม	๒
เชิงเทียน	๒

รวมโต๊ะ ๑ เป็นสิ่งของ ๒๖ ชิ้น เหมือนกันทุกโต๊ะ ต่อมา
 สิ่งของปลีกมาเติมอีกหลายอย่าง มีก็เข้าพองเป็นคันแต่ไม่ขยับ
 ชุก โต๊ะก็มีตั้งสั่งเข้ามาครั้งนั้น ทำเป็น ๕ รูป คือ รูปกลม
 ชนิด ๑ รูปสี่เหลี่ยมชนิด ๑ รูปหกเหลี่ยมชนิด ๑ รูปแปดเหลี่ยม
 ชนิด ๑ รูปแปดชนิด ๑ โต๊ะเครื่องกลมก็กลมทั้งโต๊ะ สี่
 เหลี่ยมก็สี่เหลี่ยมทั้งโต๊ะ รูปอื่นก็เช่นนั้น เครื่องโต๊ะก็มีตั้งทำ
 ทั้งเครื่องขาว, แดง, แล็ก, เขียวไข่กา, สังกโลก, สังกโลก
 ครามทึบ, เขียวไข่กาครามทึบ, แลเขียนสี แต่เป็นเครื่องลาย
 ครามนั้นมากมีแทบทุกลาย โต๊ะก็มีตั้งแรกสั่งเข้ามาโต๊ะสี่
 ไม้ได้จำนวนแน่ โต๊ะสำรวจเมื่อในรัชกาลที่ ๕ ครั้ง ๑ ที่ยังเป็น
 โต๊ะมาตั้งงานโต๊ะมีจำนวน ๕๕ โต๊ะ จึงประมาณว่าแรกสั่งเห็นจะ
 มีเข้ามาราว ๘๐ ชุด ราคาขายชิ้นแรกว่าชุดละ ๒๔๐ บาท ใคร
 ๕ ชุดไปชุด ๑ ไปทำตัวโต๊ะแลกรอยก็หย่งพร้อมแล้ว ก็ตั้งออก
 งานได้

มีโต๊ะก็มีตั้งเข้ามาคราวนั้น เกิดผลในการเล่นโต๊ะเป็นข้อ
 สำคัญ ๓ ประการคือ ประการที่ ๑ เป็นเหตุให้เครื่องโต๊ะมีแพร่
 หลายออกไปจนถึงหัวเมือง ด้วยเมื่อก่อนมีโต๊ะก็มีตั้งนั้น โต๊ะ
 ที่เล่นกันในกรุงเทพ ฯ พวกโต๊ะตั้งสำสอนไม่ได้ลายเดียวกันทั้ง
 โต๊ะ คนก็ไม่ใคร่นับถือเหมือนโต๊ะที่ได้ลายเดียวกัน จะหา
 เครื่องโต๊ะที่ได้ลายเดียวกันหมกก็ลำบาก ครั้นมีโต๊ะก็มีตั้งที่ได้

ลายเดียวกันหมด แลซื้อหาโต๊ะในคราวเกี่ยวไม้ลำบาก ผู้ที่
เล่นโต๊ะกันขึ้นใหม่ แลพวกหัวเมืองที่จะเล่นโต๊ะเอาอย่างเจ้านาย
แลข้าราชการผู้ใหญ่ในกรุงเทพฯ จึงพากันซื้อโต๊ะกิมตั้ง แล
จึงเล่นเครื่องโต๊ะกันแพร่หลายออกไปถึงหัวเมือง ข้าพเจ้าได้เคย
ไปพบโต๊ะกิมตั้งที่เมืองนครเชียงใหม่ ว่าเป็นของพระเจ้ากาวิโล
รสซอขึ้นไป แลได้ไปพบโต๊ะกิมตั้งที่เมืองสงขลาที่หลายโต๊ะ
ว่าเป็นของเจ้าพระยาวิเชียรคิริ เม่น ซ้อออกไป

ประการที่ ๒ ทำให้ยุติแบบอย่างตั้งโต๊ะเครื่องบูชา จึง
อยู่ก่อนนั้นมา วิธีจัดตั้งโต๊ะที่เล่นกัน คงจะได้มีความเข้าใจเป็น
ยุติกันอยู่แล้วว่า ควรจะมีสิ่งใดบ้าง แลควรระตั้งของสิ่งใดที่
ตรงไหน แต่ข้อยุตินี้จะเข้าใจกันอยู่แต่เพียงผู้เป็นเจ้าของโต๊ะที่
สำคัญ ไม่รู้จักแพร่หลาย พระยาโชฎ๊ก พุท คิดทำเครื่องโต๊ะ
กิมตั้งขึ้นตามยุติอนั้น โต๊ะกิมตั้งมีสิ่งของจำกัค ต้องตั้งตาม
แบบของพระยาโชฎ๊ก พุท เหมือนกันหมดทุกโต๊ะ เพราะฉะนั้น
จึงนับว่าโต๊ะกิมตั้งโฆษณาแบบวิธีตั้งโต๊ะให้แพร่หลายเป็นยุติ

วิธีจัดเครื่องโต๊ะตามแบบโต๊ะกิมตั้งเป็น ๒ อย่าง คือ แบบ
ตั้งปรกคืออย่าง ๑ แบบตั้งซัดคืออย่าง ๑

ลักษณะจัดตั้งโต๊ะกินโต๊ะอย่างปรกติ

โต๊ะวางหลัง

แถวหลัง ลับแลตั้งกลาง ขวคใหญ่ปักคอกไม้ กระ
บอกร่องเขียนตั้ง ๒ ข้างลับแล ต่อออกไปคอกตั้ง
ปลายโต๊ะข้างละใบ

แถวหน้า ตั้งกระตาเขียนตั้งกลางตรงลับแล ต่อ
ออกมาสามเชิงจตุคอกไม้ข้างละใบ แล้วถึงหมอน้ำข้าง ๑
หมอน้ำไฟข้าง ๑ แล้วกระถางต้นไม้อยู่มุม ๒ ข้าง

โต๊ะหน้า

แถวที่ ๔ (แถวหลัง) กระถางรูปในตั้งกลาง ขวค
ปักขนไก่ กระบอกร่องรูป แล้วถึงขวคปักคอกไม้คอกโต๊ะ
อยู่ริมโต๊ะข้างละใบ

แถวที่ ๓ ซามใหญ่ใต้น้ำลอบรูปเข้คด้วย หรือ
ใส่เครื่องเล่นอยู่กลางรูปสัตว์ข้างละตัว

แถวที่ ๒ ซามหน้า ๑ ขวคหน้า ๑ กระถางหวาน
ข้างละใบ

แถวที่ ๑ (แถวหน้า) กระถางเผาเนื้อไม้ตั้งกลาง
คลับเนื้อไม้ปักกระบอกร่องตะเกียบตั้ง ๒ ข้างกระถาง แล้ว
ถึงเชิงเทียนอยู่มุมโต๊ะคู่ ๑

ลักษณะตั้งโต๊ะгимตั้งอย่างซัด แก่แต่แถวหลังโต๊ะขวาง
หลังแถวเคี้ยว คือเอากระบอกเครื่องเขียนตั้งกลางแทนล้วยแล
เอาล้วยแลตั้งต่อออกมา อีกข้าง ๓ ตรงกับล้วยแล เอาชวกซัดขึ้น
ตั้งกับชวกซัดคอกไม้ ให้ได้ช่องไฟเท่าล้วยแลที่อยู่อีกฝ่าย ๑

ประการที่ ๓ การเล่นตั้งโต๊ะประวคกันซาไป เพราะมีโต๊ะ
гимตั้งเข้ามา ความชอบผู้ที่เคยเล่นโต๊ะครั้งรัชกาลที่ ๔ มี
พระองค์เจ้าปรีดาเป็นต้น ยังยืนยันมาว่า ตั้งแต่มีโต๊ะгимตั้งเข้า
มา การเล่นโต๊ะก็เสื่อมสนุกไป ค้วยแต่ก่อนนั้นการเล่นโต๊ะ
สนุกอยู่ที่เสาะหาสิ่งของให้ไ้ของก็ แลให้ไ้ของลายเดียวกัน
มาประสมจับตั้งให้ไ้ของโต๊ะ ค้วยใช้ความพากเพียรพยายามแล
บางที่ต้องลงทุนซื้อหาด้วยราคามาก ๆ ครั้นมีโต๊ะгимตั้งเข้ามา
ใครมีทุนเพียงสามชั่งสี่ชั่งก็ตั้งโต๊ะเครื่องลายเคี้ยวไ้เหมือนกับผู้
พยายามสะสมมาแต่ก่อน จึงเกิดท้อใจแลเกิดความรังเกียจเครื่อง
โต๊ะгимตั้งขึ้นในหมู่ผู้ที่เล่นเครื่องโต๊ะประสม ท่านเหล่านั้นที่มีตัว
อยู่มาได้เล่นโต๊ะครั้งรัชกาลที่ ๕ เห็นโต๊ะгимตั้งตั้งที่แห่งใดก็บอกว่า
จะไม่เหลือวแลคู้ที่เคี้ยว เช่นกรรมการก็ไม่ยอมผูกผ้าแดงให้ขึ้น
โต๊ะгимตั้งอยู่ช้านาน จนพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ต้องมีรับสั่งขอโทษเครื่องโต๊ะгимตั้ง ว่าฝีมือทำก็ไม่เลว จะว่าเป็น
ของใหม่ก็ไม่ใหม่ที่เคี้ยว แลเช่นของทำขึ้นแลลายไม่มีซ้ำกันเลย
พึงหายโกรธเถือง แลกลล้วยนบัถือโต๊ะгимตั้งกันขึ้นในชั้นหลัง

ตั้งแต่มีโต๊ะกิมตึงเข้ามา การเล่นโต๊ะประกวดกันในรัชกาล
ที่ ๔ ก็ซาลง กงตึงโต๊ะแต่เป็นพิชิต แต่ก็ยังคงมีโต๊ะเงินตั้ง
เครื่องบูชาในงานต่าง ๆ เช่นในพระราชพิธีของหลวง ก็มีเครื่อง
โต๊ะตั้งข้างพระแท่นมณฑล ๒ โต๊ะ ตั้งพระพุทธรูปนรินทร์รายโต๊ะ ๑
รูปพระสยามเทวาราชโต๊ะ ๑ เวลาพระราชพิธีวิสาขบูชา ก็เกณฑ์
โต๊ะเครื่องบูชาเข้าไปตั้งทิวศพระศรัทธาศาสคารามทุกปี แต่ไม่
ตั้งก็โต๊ะนัก ส่วนตามวังเจ้านายที่ทำงานวันประสูติ ก็ยังมีผู้
จักโต๊ะไปตั้งช่วย ที่บ้านสมเด็จพระยา ก็ยังตั้งอยู่ทุกปี จน
ตลอดอายุของท่าน แต่การตั้งโต๊ะในชั้นนี้ เป็นสักแต่ว่าตั้งพอ
เป็นการเป็นงาน ไม่ประกวดประชันกันครึกครื้นเหมือนอย่างแต่
ก่อน ถึงกระนั้นการที่แสวงหาเครื่องโต๊ะกันนั้น ก็ยังมีเรื่อยมา
ไม่เลิกไปที่เดียว ทว่าการตั้งเครื่องบูชาด้วยโต๊ะเงินใช้กันแพร่
หลาย แม้พระสงฆ์ก็ขอหาไปไว้สำหรับตั้งวัดเวลามีการงาน เช่น
รับเสด็จกฐิน เป็นต้น ตามบ้านที่มีการทำบุญ ก็ยังตั้งเครื่อง
โต๊ะเงินบ้าง บางแห่งก็ตั้งมาหมู่ ใช้เครื่องแก้วอย่างที ๆ มี
แก้วหนามขนุน เป็นต้น เป็นของเล่นกันมาแต่ครั้งรัชกาลที่ ๒
เหมือนกัน เพราะฉะนั้นพวกพ่อค้า จึงยังหาสิ่งของสำหรับตั้ง
เครื่องโต๊ะเข้ามาขายในท้องตลาดมีอยู่เสมอไม่ขาด เป็นแต่ไม่
ปรากฏว่า ตั้งแต่มีโต๊ะกิมตึงเข้ามาแล้ว มีใครสั่งเครื่องโต๊ะ

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขึ้น

ครบชุดเข้ามาขายอีก จนมาเล่นโต๊ะกันขึ้นอีกเมื่อในรัชกาลที่ ๕
คงจะปรากฏในความที่จะกล่าวต่อไป

การเล่นเครื่องโต๊ะ กลับมาเริ่มเล่นกันขึ้นอีกในรัชกาลที่ ๕
ราวเมื่อขลุ่ย พ.ศ. ๒๔๓๐ มูลเหตุที่จะกลับเล่นเครื่องโต๊ะกันขึ้น
ครั้งนั้น เดิมพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง
รวมเครื่องด้วยขามลายูภาคและของครั้งรัชกาลที่ ๒ โต๊ะสิ่ง
ของเป็นชิ้นเครื่องโต๊ะของเก่าหลายสิ่ง จึงทรงคมเข้าเป็นโต๊ะแล้ว
โปรดให้กันคว่ำเครื่องลายครามมังกร ๕ เลี้ยว โต๊ะข้าหลวงเดิม
มากับขึ้นอีกโต๊ะ ๑ โต๊ะโต๊ะหลวงลายมังกร ๕ เลี้ยว ออก
งานเป็นครั้งแรกเมื่อฉลองหีบพระสมุทศิโรตธ เมื่อเดือน ๖ ปี
ชวศ พ.ศ. ๒๔๓๓ ตั้งแต่นั้นเจ้านายแลข้าราชการก็เริ่มกลับเล่น
เครื่องโต๊ะกันขึ้นอีก เทียบหาเครื่องโต๊ะที่ครั้งรัชกาลที่ ๔ ตาม
ที่ตกอยู่ในที่ต่าง ๆ มาควบคุมกันขึ้น ได้มีงานประชุมโต๊ะเครื่อง
บูชาเป็นงานใหญ่ครั้งแรกในยุคนั้น มีเมื่อขลุ่ย พ.ศ. ๒๔๓๒ ในการ
พระเมรุพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้านางจรัสศรี ที่ท้องสนามหลวง
มีความในประกาศรับสั่งขอแรงตั้งโต๊ะครั้งนั้นว่า “ด้วยทรงพระราช
ดำริที่ว่างานพระเมรุแต่ก่อน ๆ มา งานพระเมรุท้องสนามครั้งใด
ก็มีเครื่องประดับให้เป็นการครึกครื้นสนุกสนานต่าง ๆ เป็นต้นว่า
ฉัตรตะเกียง, เก๋งพระ, เครื่องกลต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปตาม
ลำดับ เครื่องประดับทั้งปวงเหล่านั้นก็เป็นการจัดไป เพราะข้า

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

ซากมาหลายคราวแล้ว ในงานพระเมรุครั้งนั้นไม่มีเครื่องอันใดซึ่ง
จะประทับใจให้ครกครนจะเป็นที่เงยเหงา ครั้นจะกะเกณฑ์ให้ทำ
เครื่องเล่นอย่างอื่น ๆ มาตั้ง ก็จะเป็นความลำบากที่ต้องคิดใหม่
ทำใหม่ ทรงพระราชดำริเห็นว่า เจ้านายแลข้าราชการในเวลานั้น
เล่นเครื่องโต๊ะเครื่องชาหลายครวมอยู่โดยมาก จะขอแรงมาตั้งเป็น
เครื่องประดับ ก็คงจะเป็นที่ชอยใจ เพราะได้ตั้งชวด้วยกันเป็น
การสนุกสนาน จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้ขอแรงเจ้านายแลข้าราชการ
การตามแต่ใจผู้ใดที่จะสมัครมาตั้ง ไม่เป็นการกะเกณฑ์”

การตั้งโต๊ะที่พระเมรุคราวนั้น สมาชิกหอพระสมุทวชิรญาณ
ผู้หนึ่ง ได้จัดรายการโดยพิศดาร มีทั้งนามเจ้าของโต๊ะ ชนิด
โต๊ะแลที่ตั้ง ส่งลงพิมพ์ไว้ในหนังสือวชิรญาณนำอ่านอยู่ จึง
ได้คัดมาลงไว้ ในหนังสือเรื่องนี้ ก็ยังเป็นคราวแรกที่เล่นกันขึ้น
ในยศหลัง จะเห็นได้ในรายการนั้นว่า ใคร ๆ เล่นบ้าง แล
โต๊ะที่จับเล่นกันขึ้นคราวแรก เมื่อในรัชกาลที่ ๕ เป็นโต๊ะอย่าง
ไรบ้าง

บาญชีเครื่องโต๊ะตั้งงานพระเมรุ ร.ศ. ๑๐๘

ตั้งศาลาตุรมุขด้านตะวันตกเฉียงใต้

๑. โต๊ะลายผักกาดสี่ เครื่องประสม

ของหลวง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถวดยบน

๓๓๑

ตั้งศาลาจตุรมุขก้านตวันตกเฉียงเหนือ

- ๑ โต๊ะลายครามม้าแปด กิมตั้ง
ของกรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์

ตั้งศาลาจตุรมุขก้านตวันออกเฉียงเหนือ

- ๑ โต๊ะเครื่องแก้วหนามขนุน
ของเจ้าพระยาภาณุวงศ์

ตั้งศาลาจตุรมุขก้านตวันออกเฉียงใต้

- ๑ โต๊ะลายครามหงษ์พุดตาล เครื่องประสม
ของกรมหมื่นอดิศรตมเดช
- ๒ โต๊ะลายครามหงษ์ เครื่องประสม
ของหม่อมเจ้าอนุชาติศุขสวัสดิ์

ตั้งคอกก้านตวันตกเฉียงใต้

- ๑ ม้าหมู่เครื่องตุ๊กกระตาดัว
ของหลวง
- ๒ โต๊ะเครื่องโมรา
ของหลวง
- ๓ ม้าหมู่เครื่องปอสเลน ฝรั่งเศส
ของหลวง

๑๓๒ เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

ตั้งคก้านตวันตกเฉียงเหนือ

- ๑ โต๊ะลายครามเขาไม้ เครื่องประสม
ของพระนรนาถภักดี (เอม)
- ๒ โต๊ะลายครามเขาไม้ เครื่องประสม
ของหลวงสวัสดิ์กนกเวศ (สุก) กับขุนนครเขตรเกษมศรี
(หลวงนฤบาลบุรีรัฐ พลอย)
- ๓ โต๊ะลายครามเขาไม้
ของพระมหาพุทธ (พระประสิทธิ์ศีลคุณ)
- ๔ โต๊ะลายครามเขาไม้ รูปกลม เครื่องประสม
ของพระยาภาสกรวงษ์
- ๕ โต๊ะลายครามเขาไม้ เครื่องประสม เป็นโต๊ะใหญ่
ของพระยาภาสกรวงษ์
- ๖ โต๊ะลายครามเขาไม้ รูปเหลี่ยม เครื่องประสม
ของพระยาภาสกรวงษ์

ตั้งคก้านตวันออกเฉียงเหนือ

- ๑ โต๊ะเครื่องแก้วหนามขนุน
ของพระองค์เจ้านันทวัน
- ๒ โต๊ะเครื่องแก้วฝรั่ง
ของท่านผู้หญิงเป่เลียน

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยขึ้น

๑๓๓

- ๓ ม้าหมู่ เครื่องแก้วหนามขนุน
ของกรมหมื่นศิริวิชสังภาค
- ๔ โต๊ะเครื่องแก้วหนามขนุน
ของหลวงบำรุงราชากร (พระประเสริฐวานิช เขียว)
- ๕ โต๊ะเครื่องแก้วเกสร
ของพระประเสริฐวานิช (เส็ง)

ตั้งคตบ้านควนออกเฉียงใต้

- ๑ โต๊ะลายครามกะแปะ กิมตั้ง
ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระภาณุพันธุวงษ์วรเดช
- ๒ โต๊ะลายครามกะแปะ เครื่องประสม
ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระภาณุพันธุวงษ์วรเดช
- ๓ โต๊ะลายครามผักชี เครื่องประสม
ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระจักรพรรดิพงษ์

ตั้งศาลาโรงขึ้นริมประตูบ้านควนตกข้างซ้าย

- ๑ โต๊ะลายครามมังกร ๕ เล็บ
ของหลวง

ตั้งศาลาโรงขึ้นริมประตูบ้านควนตกข้างขวา

- ๑ โต๊ะลายครามกิเลน กิมตั้ง
ของพระแดงจันท์อักษร เสดมียนตรา (พระยานครานุรักษ์ ตรี)

ตั้งศาลาโรงขึ้นตรงประตูบ้านเหนือข้างซ้าย

- ๑ โต๊ะลายครามแผ่นที่ เครื่องประสม
ของพระยาภาสกรวงษ์
- ๒ โต๊ะลายเขาไม้ เครื่องประสม
ของพระครูสังฆวิสุทธิคุณ (พระสาสนานุรักษ์)

ตั้งศาลาโรงขึ้นตรงประตูบ้านเหนือข้างขวา

- ๑ โต๊ะลายครามชั้นตามกว้าง กิมตั้ง
ของหม่อมเจ้าอลังการ (พระองค์เจ้า)

ตั้งศาลาโรงขึ้นตรงประตูบ้านตะวันออกข้างซ้าย

- ๑ โต๊ะเครื่องปรุ เครื่องประสม
ของพระวิสุทธิสมาจาร (ขุนวิสุทธิธรรมาจารย์ ฉัตร)

ตั้งศาลาโรงขึ้นตรงประตูบ้านตะวันออกข้างขวา

- ๑ โต๊ะเครื่องเขี้ยวไขก่า เครื่องประสม
ของพระครูอุภัยสังฆกิจจานุกร (พระโบราณวัฑฒณาจารย์
สอง)

ตั้งศาลาที่ประชุมกรรมการข้างพระที่นั่งทรงธรรมบ้านตะวันออก

- ๑ โต๊ะสังกโลก เครื่องประสม
ของพระองค์เจ้าปรีดา
- ๒ โต๊ะลายครามสี่ฤดู เครื่องประสม
ของขุนศรีสมยติ (พระยาสุนทรพิมล เผล)

- ๓ โต๊ะสังโลก เครื่องประสม
ของกรมหมื่นนเรศวรฤทธิ
ตั้งปรำนำห้องเตียงนารอนพระที่นั่งทรงธรรม
- ๑ โต๊ะลายมังกรพินคราม เครื่องประสม
ของเจ้าหมื่นไวยวรรณารถ (พระยาศิริสิทธิ์สถิตย์ จัน)
ตั้งปรำมพระเมรุค้ำวันตกเฉียงเหนือ
- ๑ โต๊ะลายคราม เครื่องจับฉ้าย
ของนายฤกษ์ (ช่างไม้)
- ๒ โต๊ะลายครามมังกร & เตี้ย เครื่องประสม
ของหม่อมราชวงศ์พระครูวิเศษศีลคุณ (พระสังวร
ประสาธน์ พยอม)
- ๓ โต๊ะลายสิงโต เครื่องประสม
ของหม่อมเจ้าจันทร์ (พระองค์เจ้าจันทร์สุเทพ)
- ๔ โต๊ะลายคราม กิมดั่ง
ของหลวงอัครภักษ์พานิช (หุย)
- ๕ โต๊ะสังโลกครามทึบ เครื่องจับฉ้าย
ของหลวงธรรมสาคร (พระยาอนนทรสาคราคม คัม)
- ๖ โต๊ะเครื่องสังโลกครามทึบ เครื่องจับฉ้าย
ของพระสมุหทัย วักอมรินทราราม (พระราชพลัรักษ์)

๗ โต๊ะสังกโลก เครื่องประสม

ของหม่อมราชวงศ์พระราชนุพัทธ์มณี (พระพิมลธรรม)

ตั้งปราสาทวันออกเฉียงเหนือ

๑ โต๊ะเครื่องตุ๊กกระตาศิลา

ของพระยาสุкарัตนราชประยูร (อุน)

๒ โต๊ะเครื่องลายคราม จัปฉ้าย

ของพระยาโยธาเชื่อนขันธุ์ (โตมกชี)

๓ โต๊ะหินเขี้ยวอ่อนลายดอกไม้ กิมดั่ง

ของพระภริมย์ภักดี (ชม)

๔ โต๊ะลายครามมังกร ๔ เล็บ เครื่องประสม

ของพระครูบริหารอนัมพรต (ตรีลิน)

๕ โต๊ะหินแดง กิมดั่ง

ของหลวงราชครูณรัทธ์ (พระยาวรพงษ์พิพัฒน์ ม.ว. เช่น)

ตั้งปราสาทกำแพงตั้งแต่ประตูวันตกถึงมุมวันตกเฉียงเหนือ

๑ โต๊ะเครื่องไม้

ของหลวงราชกิจเจริญกร (แพ)

๒ ม้าหมู่ ตุ๊กกระตาศิลาขาว

ของหม่อมเจ้าเพิ่ม (ในกรมหมื่นภูมินทรภักดี)

๓ โต๊ะหินบัน เครื่องประสม

ของกรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยขัน

๑๓๗

- ๔ โต๊ะลายครามช่อ เครื่องประสม
ของหม่อมเจ้าปาน (ในกรมหมื่นภูมินทรภักดี) กับพระ
สกลรัฐยาธิบาล (นุ้ย บุษย์รัตพันธ์)
- ๕ โต๊ะพนแดงลายทอง เครื่องประสม
ของพระครุณรัชชา (กัน)
- ๖ โต๊ะลายครามขั้ว เครื่องประสม
ของพระครุณรัชชา
- ๗ โต๊ะไม้ฝังลายคราม เครื่องประสม
ของพระครุณรัชชา
- ๘ โต๊ะขั้วลายคราม เครื่องประสม
ของหลวงอรุณคนารัตนาคามย์ (คล้า)
- ๙ โต๊ะลายครามเครื่องชา
ของหม่อมเจ้าภาณุมาศ (ในกรมพระพิทักษ์เทเวศร์)
ตั้งปวาริมกำแพงตั้งแต่มุมตะวันตกเฉียงเหนือถึงประตูเหนือ
- ๑ โต๊ะเขียนลายคราม เครื่องประสม
ของกรมหมื่นสตีติย์ธำรงสวัสดิ์
- ๒ โต๊ะขั้วลายคราม กิมดั่ง
ของหลวงกำจัตไสณฑาทุจริต (พร)
- ๓ โต๊ะตัวหนังสือเล็กลายคราม กิมดั่ง
ของพระบริบูรณ์โกษากร (พระยาไชฎีกชวต)

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยยืน

- ๔ โต๊ะตัวหนังสือคำลายคราม กิมตั้ง
ของกรมหมื่นภูวเรศธำรงศักดิ์
  - ๕ โต๊ะตัวหนังสือเล็ก เครื่องประสม
ของพระองค์เจ้าจรูญโรจโรจน์ศรี (กรมหมื่นจรัสพรปฏิภาณ)
  - ๖ โต๊ะมั่งกร & เล็บ เครื่องประสม
ของพระยาศรีสิงหเทพ (พระยาราชาวรานุฑ ่อวม)
  - ๗ โต๊ะมั่งกร & เล็บ เครื่องประสม
ของพระยาโชฎึกราชเศรษฐี (เถียน)
  - ๘ โต๊ะลายครามตัวยืน เครื่องประสม
ของหม่อมเจ้านิลวรรณ (พระองค์เจ้า)
  - ๙ โต๊ะลายครามตัวยืน เครื่องประสม
ของพระอาจารย์จันทวังษ์สมาชิวัตร (แมว)
  - ๑๐ โต๊ะลายครามตัวยืน เครื่องประสม
ของพระยาสวัสดิ์ทิวามติฐ (พระยาโชฎึกฟัก)
  - ๑๑ โต๊ะเครื่องยาต่าง ๆ
ของกรมหลวงพิชิตปรีชากร
- ตั้งปราสาทกำแพงตั้งแต่ประตูเหนือถึงมุมตะวันออกเฉียงเหนือ
- ๑ โต๊ะบัวลายคราม กิมตั้ง
ของพระพรหมบริรักษ์ (พระยามหาเทพ ถวิล)

เรื่องเครื่องโต๊ะแถวชั้น

๑๓๘

- ๒ โต๊ะสิงโตลายคราม เครื่องประสม
ของจีนเผือก (นายห้างอยู่ถนนบำรุงเมือง)
- ๓ โต๊ะสิงโตลายคราม กิมดั่ง
ของนายเจิม ศรีสวรรค์ (พระยาเพชรพิไชย)
- ๔ โต๊ะสิงโตลายคราม กิมดั่ง
ของหลวงกำจัดโสณชททริศ (พร)
- ๕ โต๊ะสิงโตลายคราม เครื่องประสม เหลี่ยม
ของหม่อมสุภาพ ในกรมหมื่นนครสวรรค์
- ๖ โต๊ะสิงโตลายคราม เครื่องประสม กลม
ของหม่อมสุภาพ ในกรมหมื่นนครสวรรค์
- ๗ โต๊ะพื้นเขียวไข่กา กิมดั่ง
ของจีนเหลือง (ผู้สั่งของเครื่องโต๊ะขาย)
- ๘ โต๊ะสังโลก เครื่องประสม
ของพระเจริญราชชน (เท่ง)
- ๙ โต๊ะสังโลก กิมดั่ง
ของเจ้าหมื่นศรีสวรรค์ (พระยามหานิเวศน์ กระจ่าง)
- ๑๐ โต๊ะสังโลก เครื่องประสม
ของหลวงภัทรผลภักดี (พระพิศาลผลพานิช ฉาย)

ตั้งปราสาทกำแพงตั้งแต่มต้นวันออกเฉียงเหนือถึงประตูตะวันออก

- ๑ โต๊ะพื้นแดง เครื่องประสม
ของกรมหลวงเทเวศร์วรวงษ์โรประการ
- ๒ โต๊ะเขียนลายคราม เครื่องประสม
ของหลวงพิพิธภัณฑวิจารณ์ (ฮั)
- ๓ โต๊ะเขียนลายคราม เครื่องประสม
ของพระมหากุุ่น (วัดมหาธาตุ)
- ๔ โต๊ะเขียนลายคราม เครื่องประสม
ของนายจ่าง (พระยาพิพิธโกศลธรรมย์ ชม)
- ๕ โต๊ะเขียนลายคราม เครื่องประสม
ของหลวงโยธาบริบาล (อยู่)
- ๖ โต๊ะเขียนลายคราม เครื่องประสม
ของพระวุฒิกการบดี (เจ้าพระยาวิชิตรวงษ์วุฒิไกร)
- ๗ โต๊ะเขียนลายคราม กิมตั้ง
ของหม่อมเจ้าขาว (พระองค์เจ้าวัชรวงษ์)
- ๘ โต๊ะเขียนลายคราม เครื่องประสม
ของหม่อมเจ้าขาว
- ๘ โต๊ะเขียนสีประสม
ของกรมขุนเจริญผลภูลสวัสดิ์

๓๐ โต๊ะเขียนสี่ประสม

ของพระสิทธิไชยขัติ (ทิศ)

ตั้งปราตั้งแต่ประตูค้ำตันออกถึงมุมค้ำตันออกเฉียงใต้

๑ โต๊ะเขียนสี่ตัวหนังสือ เครื่องประสม

ของหม่อมราชวงศ์ไฉน (หลวงพรวรรณสุรศักดิ์)

๒ โต๊ะเขียนสี่ประสม

ของพระองค์เจ้าปรีดา

๓ โต๊ะเขียนสี่ประสม

ของหลวงบริบาลบุรีรัมย์ (รอก)

๔ โต๊ะพื้นขาว กิมตั้ง

ของพระนางนาพิภภาณี (ชั้น)

๕ โต๊ะพื้นขาว เครื่องประสม

ของพระยาพิศาลผลพานิช (สื่อ)

๖ โต๊ะพื้นขาว เครื่องประสม

ของกรมหมื่นพิศาลบรรดาศักดิ์

๗ โต๊ะพื้นขาว เครื่องประสม

ของกรมขุนเจริญผลภูลสวัสดิ์

ในสวนค้ำตันตกเฉียงใต้ มีโต๊ะเล็ก ๆ สี่โต๊ะ

๑ ของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช

๒ ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ

๓ ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ

๔ ของพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ายศกมลทิพย์พร

รวมโต๊ะที่มำคังคราวนั้น จัดเป็นเครื่องโต๊ะอย่างจีน ๘๒ โต๊ะ

เป็นมำห่มุ่ ๔ มำ รวมเบ็ดเสร็จ ๘๖ โต๊ะ

การตั้งโต๊ะงานพระเมรุคราวที่กล่าวมานี้ พระยาโยธาเชื่อน
 ชันซ์ (โตผักซี้) แต่งเพลงยาวว่าท้วยเครื่องโต๊ะ ทูลเกล้าฯ
 ถวายว่าท้วยโต๊ะที่ตั้งข้างหน้า ๘๖ โต๊ะ เว้นโต๊ะหลวง ซึ่งกล่าวไว้ใน
 ท้ายเพลงยาว ทำนองว่าจะแต่งต่อไป แต่ไม่ปรากฏว่าได้แต่ง
 เพลงยาวบทนี้พิมพ์ไว้ในหนังสือวิจารณ์ เห็นแต่งเป็นสำนวน
 เก่า นำอ่านอยู่ข้าง จึงได้คัดเอามาพิมพ์ไว้ต่อไปนี้

เพลงยาวเครื่องโต๊ะ

พระยาโยธาเชื่อนชันซ์ (โตผักซี้) แต่งถวาย

๑ ประนมทนต์จักษวรางขึ้นกลางเคี้ยว ตามพระราชประสงค์
 จำงเนี่ยน แทนชูปเทียนเขาไม้เครื่องลายคราม ล้วนคี่ๆ มี
 ปัญญาหามาได้ หนังสือใหญ่ตัวนยมีเข็ดขาม สู้ปากเพียรสุดสำห
 พยายาม ให้ต้องตามพระประสงค์ทรงเมตตา หงษ์ร้อนมังกร
 ซ้ำมาไม่ถึง เป็นที่หนึ่งตั้งได้พระไทยเกล้า โต๊ะที่สองรองกันนั้น

เรื่องเครื่องโต๊ะแถวบ้าน

๓๔๓

ลงมา ล้วนจินดาเครื่องแก้วเจียรใน มีนามหนามขนุนขนุนผล
มาปะปนบนแก้วแล้วก็ได้ ครั้นเลิกงานการหมกปลดทิ้งไป จะ
เก็บไว้ล้วนแล้วแก้วมณี โต๊ะที่สามนามชื่อว่าไข่มุกไข่มุกไข่มุก
เซอคหญาหน้าบัลลี ภาษาไทยใช้เรียกว่าพาสี เครื่องไม่มีมา
พลัดที่เขยจตุมา โต๊ะที่สี่มีนามชื่อว่าอีกเลน ฟังไปเห็นครงนตันทนา
ควรจะต้องอย่างคุณเครื่องบูชา โต๊ะที่ห้าหน้าโผล่สิงโตเขียน วาง
ทำน่าล้นแลดูแออัด สารพัดพันความก้งามเลี่ยน ล้วนแต่เขาไม้
ลายเชิงเทียน ลูฟากเพียรหาได้ใหม่ใหม่ดี โต๊ะที่หกยกสำคัญ
แปะล้นชา ใครมีมาชนได้มีให้หนี เหลี่ยมกลมประสมลาย
สยายคี่ กระบือสี่ต่างต่างวางเรียงไป โต๊ะที่เจ็ดเสร็จอยู่ใน
หม่นนั้น ก็เจือกันโคมฉายาภาชนะวิไลย ล้วนคี่ชันสิงโหนกั้งไม้
กั้นไม้ไผ่แปดที่คี่จริง โต๊ะที่เก้าเพรื่องามหนามขนุน แต่ปนรุ่น
กันเป็นกองของทุกสิ่ง ตัวหนังสืออืดคี่คี่ประวิง ก็เลยนั่งชมลาย
ความอร่ามตา ที่ลึบหยิบคี่ที่ละชัน ล้วนของกินเคี้ยวคี่มีนัทนา
หม้อชันสันทักจิกเอามา ที่ตรงหน้าฝรั่งแขกแปลกแปลกกัน
ที่ลึบเฮ็ดเสร็จแก้วเจียรใน แสนวิไลยแลเลิศคุณนิรัน สอาคตา
นำเจริญเพลินทุกอัน ช่างเลือกสรรหาได้ที่ไหนมา ที่ลึบสอง
ต้องยกกระเจกสาม หนึ่งเครื่องความเซ็คชยากไม่อาจหา ที่เก้าโต๊ะ
กางมุ้งกล้วยงมา เกินคำร่าท่านที่คี่แล้วคร้งนี้ ที่ลึบสามงาม
ยกกระเจกข้าง ซามอ่างเจียรในใส่ถั่วถั่ว ถั่วงามชบวนล้วนแล้ว

แก้วมณี เขาไม่กล้าเข้ามาของของต่ำไป ที่ลึบลึบไปร้องชาคโง่งออย่าง
แต่เขียนกลางลึบตามาแต่ไหน ประสภนี้โยมลึบมาทำไม จะ
ขอไปหรือตัวเต็งเก่งสำคัญ ที่ลึบห้าปลาคุ้ยปลาบ มีบาตรตั้ง
ไว้ใส่จันทร์ สีทองฟองอากาศระยิบ ขวดยกนั้นก็ใสสีหลวงพิศรู
ที่ลึบหกยกแคะลายแปะกริบ เขียนประคียบของที่ก็มีอุ ห่าใหม่
ไปเป็นกองของพอก เทพประสรวลกระซิบลึบแปดองค์ หนึ่ง
วิฬาร์ตาเพ็ชรมีเสด็จสรรพ เพ็ชรประคียบผ้าอ้อมงามรทรง งาม
ตั้งอย่างประกวดงามทรวทรวง แต่ความสงไสยมีขยับกัน แต่
ยอมลงไม่ให้กึ่งใสแท้ จักยกแก่เหลือพิเคราะห์ให้เหมาะมั่น จะ
ขอเชิญกอมมิตที่สำคัญ บัญนั้นหรือกึ่งใสใดที่แท้จริง ที่ลึบเจ็ด
นั้นมีผกซ์พร้อม เครื่องน้อมของคิมทุกสิ่ง ด้วยว่าของชอยใจมิ
ไ้ทั้ง งามเพริศพร้งผ่าน่าหาไม่มี ช่างลยทเลาะเสาะหามาแต่ไหน
จะถามใครอันอันสิ้นเกษิ์ ค่อนานนารับประทานยืมสักที่ ปก
เกษิ์ข้าพเจ้าถ้าโยธา ลึบแปดที่มียังกลองระฆัง เสียงไม่ดัง
กลองไม่คึกคักหนา แปะเต็งเก่งทั่วทั้งวิปลา สพานมาเขียน
ข้ามแม่น้ำไป เรื่องนี้มีแจ้งแห่งงั้น นอกกว่านั้นเต็มแสดง
หาแจ้งไม่ กงเต็กเร็กหามาแต่ไร เมื่อเผาไฟส่งสู่สวรรค์
ลึบเก้าที่มีของลึบสองสัตว์ นามชัตมสิโกโคโคนักหนา หนึ่ง
กระต่ายร้ายล่อพยัคฆา งูปลาข่มะแสงเก่งไม่ยับ ที่ลึบหิบ
แคะที่แปะเต็ง ล้วนของเก่งผูกผ้าแดงงามแสงฉัน กยคางคก

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถวยยืน

๑๔๕

ยกกวางข้างละอัน ถัดนั้นยี่สิบเข็ดเสร์ฯ ไซ้บเขียน พวกจับไซ้บ
เล่าชั้นฉั้นไปท้วย เครื่องเขียนกวยอยู่กลางริมหว่างเคียร เกิน
ร่ายกันเป่นกงแล้ววงเวียน ถือรูปเทียนคนละคุ่มบายซา ยี่สิบสอง
ของสี่มีกลองคู่ สุนัขขู่หมอบชมแล้วก้มหน้า แดงขาวร้าวลิ
ปรือออกมา เกินตำราเสี้ยนแนฉั้นแพ็คคุณ ยี่สิบสามงามโฉมที่
โคมห้อย ค้อยค้อยๆ เจาะสลายอย่าวายน แจกกันไปร้องโยง
กันมาช่วยการบุญ ได้ทำบุญถวายวัดถักนี้ ยี่สิบสี่มีข้าวว่ารำมาก
ทำให้ยากกับท่านกอมมีคี่ ลูกแก่โทษไปรทหม่อมฉั้นนั้นสักที่
ซ้ำซ้ำไซ้จะได้หามาแก้ตัว ยี่สิบห้าทำทางที่ว่างงาม คู่อร่าม
ร้อนใจมิใช่ชั่ว กรรชิงยี่กเป็นหลักกันของกันกล้ว จะยัง
ทั่วกันแสงพระสุริยน ยี่สิบหกยกหมอนมานอนเฝ้า เขียน
ใหม่เก่าไล่จับออกสับสน กระจ่างอบเนอไม้ลายชอยกล ฉน
ผจญนำล้วยแลฉั้นแพ็คคุณ ยี่สิบเจ็ดเสร์ฯ ตั้งฉากหลังท้วย ล้วยแล
สวตังออกฉั้นกันออกวุ่น ฟังสอนหัดจัดตั้งอย่างครุณ ขอฟังบุญ
ครึ่งหลวงพิคร เขาไปหาทำทางที่ว่างตั้ง เนะให้มั่งสอนแขก
ให้กินหมู ยอมเป็นศิษย์วัดขางจากเพราะอยากรู้ เราไว้ก็ยืม
ไค้ ไปปลางปลาง ยี่สิบแปดแรคปลาศิลาหยก ควรจะยกที่
กระบอกชอกกระถาง ค้อยเวียนรู้คู้ไปที่ไว้ว่าง ครามจัดจาง
แล้วอย่าไซ้ของไม้คี่ ยี่สิบเก้าเข้าระคนปนใหม่เก่า หยิบยืม
เขาตั้งไค้ ใจไม่หนี ฟังสอนหัดจัดตั้งในครั้งนี้ นานแล้วคี่ยืมไค้

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

ไม่ระอา ที่สามสิบหีบเทียบเขียนเล่นน้ำ เที่ยวว่ายคำผคพ่น
 แล้วยัคนหา เพราะค้องประสงค์ตรงปุปลา จึงลงมาอาบน้ำฤทธิ
 สำแดง สามสิบเอ็ดเสร็จจวันทัยทิมจำ ทิมพม่าจันทบูรเข้า
 หนุนแสง เพราะชมพื่ออยู่บนงานพานเคลือบแคลง ก็ดูแดงไป
 ทัยทัยเหลือขัญญา สามสิบสองของตั้งสังโลก เสียแต่โรค
 ผักชุกันหันแทนผ้า ขวดแฝกแรคอยู่ตรงหุปลา นกกระสาหรือ
 ว่าท่านการประเวียง สามสิบสามความนั้นท่านไข้โหละ ชั้นแต่ผ้า
 นำโต๊ะหมคทุกสิ่ง กระเบื้องแตกแยกยักข้างขักจริง หาสิ่ง
 ความที่ไม่มีเลย สามสิบสี่ตั้งสังโลก ที่มีโรคขึ้นราวพ่อ
 จ้าวเอี้ย เลี่ยมทัยหลับตาไม่เห็นเลย ยังไม่เคยยมกับผู้ใดมา
 สามสิบห้ากาฟองกองเข้าไว้ แทนถึงใสอยู่จนเจียวคุณจำ ของ
 อย่างนกออมมีทัยหลับตา ตั้งเบื่อนำแล้วพ่อขอเสียที่ สามสิบหก
 กักสิงโตโผล่เป็นกอง ผ้าแดงต้องผูกไว้มิให้หนี พนักงานหามา
 ทำกลี พอดึงที่สามสิบเจ็ดเบ็ดเสร็จจวาง ซาขี้ไข้บโรยมีที่นาร้อน
 กระบือจรพลัดหมู่อยู่ข้างข้าง สามสิบเก้าเหล่าสิงโตโผล่โต๊ะกลาง
 ฉากหลังกางลายสิงห์วิ่งออกพรุ สี่สิบหีบเรียนนกออมมีที่ สิงโตมี
 เท้าโต๊ะอยู่ทัยทัย ซ่างจิกของกองมาน่าเอนดู ถ้าปะหมู่เต็มที่
 หนีไม่พ้น สี่สิบเอ็ดเสร็จจสบายลายด้วย ความตั้งสี่สิบอยู่
 สิบสน ผ่านหาใหม่ให้ช้อยกล น้ผ้ากันตุ้ใครที่ไค้มา สี่สิบ
 สองของกัด้วยหวัค ระฆังวัคห้อยค้อยซ้ายขวา สำหรับคัที่มัน

ของสัญญา งามผางามก็ด้วยทอง สีสืบสามหลามล้นปนเก่า
ใหม่ ด้วยไฟร่อนนางวางทั้งสอง ตามตลาดกวาดตั้งยังเป็นกอง
ท่านเจ้าของชอบมากยากไฟร่อนพล สีสืบสีมังกรซ่อนข่อยเขียว มังกร
เลียครบสีมีสืบสน กระบือเหล่าเขาตัดชอยกล ก็เลยจนสีสืบห้า
สถาวร มีเขียนนำล้นเขียนแยกคัตถ์ ึ่งไปรจกตั้งข้างช่วยสั่งสอน
ขอให้ฟังเรื่องขจร รัชเอาพรภูณพิพัฒน์สวัสดิ์ สีสืบหกยก
ทิวทิวหนึ่งสี นักเลงกาพูดถึงอยู่ยังมี ขึ้นราวเก่าใหม่มาหลายปี
เป็นศรีสวัสดิ์ทุกเวลา สีสืบเจ็ดเสร็จสลายลายน้ำหมึก ของ
กันตึกแตกราวออกฉาวฉ่า แจกกันขึ้นขึ้นเอาชันยา แต่ผ้าหน้า
ชุกใหม่ใหม่หน้าทอง สีจับใช้ยววยวายลายหนึ่งสี ก็เลนกาที่วาง
อยู่ทั้งสอง นกกาลักนียกอยู่คันทอง แต่ซามรองลวดลายเขา
ไม้ดี สีสืบเก้าเขาควายสลายหัก แต่นำรักทั้งเครื่องฤกษ์
ราวขึ้นชันและนอยเกือบร้อยปี กอมมีคิคนพระครุคเต็มใจ ที่ห้าสิบ
หยิบหาที่ซามาก คุณ้ำยากกระจุกระจุแก่หมี่ไฟร์ เต็มเบือเหลือ
ทนจนมาไป ตำราไว้เชิงอนบตรหลานจำ ห้าสิบเอ็ดเสร็จทั่ว
ยิวตำแดง สลัษแสงเก่าใหม่ได้ยั้งคำ เหมือนร้านแพขายของ
ที่ทองน้ำ ุคเกินตำราตั้งแล้วครั้งนี้ ห้าสิบสองของทิวทิวทั้งนี้
งานขึ้นชันกรอกออกอ้อมมี ห้าสิบสามครามช่อก็พอกก็ กาเหล็ยม
มีเอาแต่ในไซ้สำคัญ ห้าสิบสี่มีขุณญาก็นำรัก ปรีชานักต่อตึก
คึกขันขัน นัยหนึ่งไต่ไม่มีสองของสู้กัน เพราะพระขุณญาคิด

ประคิษฐเพียร ห้าสิบห้าหาโต๊ะเครื่องไขหมก ขันญญาสของ
 สำคัญคิดเห็นเหียน มีรูปภาพอาวไว้วัยไขเทียน ใครมีเขียน
 เขชมาสู้กัน ประทานโทษไปรทอภัยใช้แกล้งว่า นาฬิกาเรือน
 นิตขยัน มีเขาเง่างาม ๆ ถึงสามอัน ก็เลยหันห้าสิบหกยกกรำพรรณ
 กระบือพลัดจิตเป็นคู่เข้าคู่หมก ซามก็สกลายเขาไม้ใส่จันทร์ รุย
 เขียนซ้อนสองกระถางวางคู่กัน ลูกศิษย์ที่นั่นผู้ใดยังไม่รู้ สอนสั่ง
 ยิงว่าตำราไหน เชิงเทียนใช้ต้อติดคิคือคสุ ต้องเหมาเอาเข้าเป็น
 คิษย์ท่านพระครู เพราะไค้อยู่อาวาสธาตุเดียวกัน ห้าสิบเจ็ดมี
 ลายเขาไม้เก่า เชิงเทียนเล่าคิตต่อข้อขันขัน มีฝาหอยลอย
 เข็ดเป็นคู่กัน กระถางนั้นลายไม้เหมือนแล้วเพื่อนเกลอ ห้าสิบ
 แปดแรกเนื้อเหลือทว่า ลับแล่นาเขาไม้ลายเปอเหลือ ซามใหม่
 เก้าออกเปนกองลั่นของเขอ ยี่ขุ่นเชอเป็นเหรียญเพียรสำคัญ
 ห้าสิบเก้าเหล่ามังกรมักซ้อนเล็บ กระบือเจ็ยขาหักจักเล็อกสรว
 หลวงพิหาไค้เปนกองของทั้งนั้น ก็เลยหันหกสิบหิบยดับแล ซ่าง
 พากเพียรเขียนกระจกยกมาตั้ง ขันญญาซึ่งคิคงามตามกระแส
 สิงโตไผ่ลย์คิอู้ค้อ แอ สิงโตแท้วาพขันนั้นสำคัญ หกสิบเอ็ด
 เสร์จงามลายครามใหม่ ก็เลยไปหกสิบสองของขยัน สุนัขขู
 คุประวังนึ่งยิงฟัน มังกรนั้นลานดับแลเขียนแบมือ หกสิบสาม
 ครามยังสังโลก ที่เป็นโรคคิตต่อกันบัดือ หกสิบสี่มีมาต้อ
 หัวือ หกสิบห้าว่าช้อหยกคิลา ฉากหลังอ่อนซ้อนกระจกยก

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถวยขุ่น

๑๔๘

มาตั้ง งามรุงรังสารพัดเที่ยวจัทหา คุณก็เก่าเล่าจะสู้หลวงโยธา
เชิญปลูกษากันเสียก่อนจะนอนใจ ทกลีบหกยกที่ผัดขี้เก่า
จวนจะเนาแล้วเจ้าซาอเข้าสงไสย อายถึงเจ้าทกลีบสองของสิ่งใด
ร้าวรานไปผิดสำหรับยังค้ำเค็ม เพราะความจนชั้นแค้นแสนตรอง
ตรึก ความชราอย่านักให้ฮักเหิม เพราะผัดขี้มีหามาแต่เค็ม
ขอเฉลิมพระเศษพระคุณไป ทกลีบเจ้าเค็รเจ็รสี่สี่ถูก จะเชิษฐ
หนึ่งหนอกก็ไม่ไหว เพราะร้าวชั้นสองขงชอยใจ ก็เลยไป
ทกลีบแปดแควม้งกร มีชกลกยกวางกลางกระถาง เก่าใหม่วาง
แลดูซูลอน เขียนกระบอชชกกันสรรพากรณ์ หนึ่งม้งกรนอน
เคี้ยวเคี้ยวใช้กา ทกลีบเก่าเหล่าแดงแสงชมพู ก็นำคูเลือกสน
เที่ยวค้นหา แดงงามงามใหญ่ใช้เลยงปลา เป็นโต๊ะสามัญ
ยอมพร้อมพร้อมกัน เจ้าทกลีบหีบสิ่งงามค้ำชิต เขียนสียหัดถ้นำ
ล้วยแลแลเค็ณัน มีผ้าเหลืองผูกงามถึงสามอัน เชิงเทียนนั้น
ต่อตึกคิกชอยกล เจ้าทกลีบเค็รเจ็รกระถางปลุกทิม แจกกัน
ริมข้างล้วยแลล้วยสน นำหิ้วร้อมมือไหใส่น้ำมนต์ ช่างยืมค้น
เขาได้ที่ไหนมา เจ้าทกลีบสองของคี่สี่ถูก มีขี้วักเรียงรายทั้งซ้ายขวา
กระถางกลางวางห่านแลลานตา ยืมใครมาหรือของเก่าของเจ้าคุณ
เจ้าทกลีบสามงามสยายนารายนัระงับ เป็นยาขับโรคาถึงห้าหน
เป็นเนืองๆ เพื่อไฟได้ทำบุญ จิตรการบุญแผ่แผ่โอ้เจ้าจอน นั้น
แย่งภาคจากมานาหน รักษาจนกว่าจะถูกถึงดูกลาน เพราะ

ลงทุนทำยามาช้านาน นารายณ์กาลที่มาถึงได้ฟังไป เจ็ดสิบสี่
มีลายต้นไม้ขี้ม เป็นของขุ่มตึกต่อพอกุได้ นี่เสาะค้นค้นหา
เมื่อไร พบที่ไหนหาฝากวางตะยุ่น เจ็ดสิบห้าหน้าเขียนขันขี้สัตว์
คุณเออิดตั้งไว้ไม่ให้สูญ เพราะอยากจะทำเพิ่มมรดก เกือบ
จะสูญเขียนขวาน้ำรวราน เจ็ดสิบหกยกตั้งสังโลก เหมือน
มีโรคถามาไว้ว่าชาน ขอเชิญท่านกอมมีตีมาพิจารณา จะเป็น
การเท็จจริงสิ่งอันใด เจ็ดสิบเจ็ดเสร็จมีสี่ตุย ที่ได้รู้ชญา
อชญาใครย เป็นของเก่าราวมั่งที่ตั้งไว้ ถ้ากระไรผ่อนพักไว้
สักที เจ็ดสิบแปดแฮ็คเคียวเหลียววโขง สังโลกของใคร
แล้วไม่หนี ประสมหวังตั้งคูนของผู้นี้ เป็นศรีสวัสดิ์สุขทุกเวลา
เจ็ดสิบเก้าราววามพันครามใน มังกรใหญ่คั้นเมฆเอกนักหนา
นักเลงพร้อมยอมยอชยรา ลับแล่น่าหนิงสี่ชกยกถึงดี ใคร
ได้เห็นเป็นของอัครวรย์ ก็ภาลันเพองฟังทั้งกรุงศรี นักเลงคราม
คร้ามขย่อนผ่อนราว โถดมมีฝาร้าวเก่าจริงจริง แปดสิบหิบโต๊ะ
โต๊ะโหลเล็ก ก็เอิกเกริกคนหาทุกสิ่ง โต๊ะฝ้ายนอกยก
ก่อนอย่าคั่นตึง ทั้งามพรังอยู่ข้างในยังไม่แล้ว ฯ

โต๊ะที่ตั้งงานพระเมรุครั้งนั้น กำหนดรางวัลพระราชทานเป็น
๒ อย่าง เรียกว่า “รางวัลพิเศษ” อย่าง ๑ มี ๕ รางวัล
“รางวัลสามัญ” อย่าง ๑ มี ๕ รางวัล การตัดสินรางวัลโปรด

ใหม่กรรมการ ๓ กรรมการ เวลานั้นเรียกว่า “กอมมิตี” ให้
บรรดาผู้ตั้งโต๊ะเลือก กรรมการมีจำนวน ๒๖ คือ.

๑. สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระจักรพรรดิพงษ์
๒. สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระภาณุพันธุวงศ์วรเดช
๓. กรมขุนเจริญผลภูลสวัสดิ์
๔. กรมหมื่นนเรศวรวรฤทธิ
๕. กรมหมื่นอภิศรรอดมเดช
๖. กรมหมื่นภษเรศธำรงค์กิติ
๗. กรมหมื่นศิริวิชสังภาค
๘. กรมหมื่นสรรพสาตรศุภกิจ
๙. กรมหมื่นสรรพสิทธิประสงค์
๑๐. กรมหลวงเทเวศร์วงศ์วโรประการ
๑๑. พระองค์เจ้าไชยานุชิต (กรมหมื่นพงษาดิศรมหิป)
๑๒. กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์
๑๓. กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ
๑๔. เจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์
๑๕. พระองค์เจ้าปรีดา
๑๖. พระองค์เจ้าปฤษฎางค์
๑๗. หม่อมเจ้าขาว (พระองค์เจ้าวัชรวงษ์)
๑๘. หม่อมเจ้าภาณุมาศ (ในกรมพระพิทักษ์เทเวศร์)

๑๙. เจ้าพระยาภาณุวงศ์
๒๐. พระยาภาณุวงศ์
๒๑. พระวุฒิกวาทย์ (เจ้าพระยาวิเชียรตวงษ์วุฒิไกร)
๒๒. พระยาสวัสดิ์วิกรมวิชัย (พระยาโชฎ๊กพิทักษ์)
๒๓. เจ้าหมื่นสรรเพชญ์ภักดี (บุศมรินทร์)
๒๔. พระบริบูรณ์โกษากร (พระยาโชฎ๊กชวต)
๒๕. พระวิสุทธิสมาจาร วัชรกนิ์นารถ (ขุนวิสุทธิภักดีท้าวจาง นักร)
๒๖. พระครูอุภัยสังฆกิจจานุกร (พระโยธาวัดถาวรย์ สอง)

กรรมการ ๒๖ นี้ แบ่งเป็น ๓ กรรมการ (แต่ใครจะเป็น กรรมการไหน ในบาญชีที่พิมพ์ไม่ได้ความชัด ข้าพเจ้าก็จำไม่ได้ สืบผู้อื่นไม่ได้ความแน่) กรรมการที่ ๑ สำหรับตัดสินรางวัล พิเศษ กรรมการที่ ๒ สำหรับตัดสินรางวัลสามัญ กรรมการที่ ๓ สำหรับตรวจแต่กร้าว (คือตรวจสิ่งของซึ่งกรรมการที่ ๑ ได้ตัดสินว่า ดีแล้ว ว่าจะเป็นของแต่กร้าวหรือไม่)

วิธีตัดสินรางวัลพิเศษนั้น กรรมการไปดูตามโต๊ะทุก ๆ โต๊ะ เลือกว่าโต๊ะไหนมีของดีพิเศษ ของที่ว่าดีพิเศษนั้น คือเป็นของงามทั้งรูป ทั้งเขียนลายแลเนื้อดี เป็นของเก่า แลของ อย่างนั้นมีชิ้นเดียวไม่มีของใครอีก แลต้องเป็นของรักษาดีไม่แตก ไม่ร้าว จึงจัดว่าเป็นของพิเศษ เจ้าของโต๊ะใดมีชิ้นซึ่งเชื่อว่าดี

วิเศษคังกล่าวมานี้ ก็ขอให้กรรมการพิเคราะห์ เรียกกันว่า “เรียกผ้าแดง” เพราะเมื่อกรรมการเห็นว่า ของตั้งโต๊ะชั้นนั้น เป็นของดีวิเศษคังกล่าว ความเห็นร่วมกันหมดทั้งกรรมการก็ดี หรือโดยมากด้วยกันก็ดี ก็เป็นตกลงให้ผู้แพรแดงทำขวัญของ ชั้นนั้น ของดีวิเศษเช่นนี้จะผู้แพรแดงโต๊ะละก็ชั้นก็ได้ โต๊ะใดมีชั้นดีวิเศษได้ผ้าแดงมากกว่ากัน ก็ได้รับรางวัลพิเศษเป็นชั้นสูงโดยลำดับลงมา ส่วนรางวัลสามัญนั้นตรวจดูทั้งโต๊ะว่าโต๊ะใดมีของดีมาก แลจกตั้งงามที่ ถึงจะไม่ได้ผู้ผดผ้าแดง ถ้ามีของดีมากแลจกตั้งดี ก็ตั้งเงินรางวัลสูงต่ำตามที่เห็นดีมากแลน้อยผิดกัน นอกจากรางวัลทั้ง ๒ อย่างที่กล่าวมา เจ้าของโต๊ะยังได้รับพระราชทานรางวัลตอบแทนเสมอหน้ากันทั่วทุกโต๊ะอีกสถาน ๑

ตั้งแต่งานพระเมรุครั้งนั้นแล้ว เวลาที่มีการงาน ที่งานหลวง แลงานตามวังเจ้านายซึ่งเป็นโอกาสควรจะตั้งโต๊ะได้ ก็มีการประชุมตั้งโต๊ะต่อมาเรื่อยๆ ข้าพเจ้าได้ตรวจดูในสมุดจดหมายเหตุของนายกกรรมการตรวจโต๊ะ ได้ข่าวยุติการงานต่างๆ ที่ได้ตั้งโต๊ะตั้งแต่ขาลรัตนโกสินทรศก ๑๐๘ พ.ศ. ๒๔๓๓ จนยี่สิบ รัตนโกสินทรศก ๑๒๘ พ.ศ. ๒๔๕๓ ดังนี้

ขาลรัตนโกสินทรศก ๑๐๘ พ.ศ. ๒๔๓๓

๑. งานเฉลิมพระชนมพรรษา ยลุกโรงตั้งโต๊ะในสนามข้าง

๑๕๔ เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยชาม

ค่านวันตกวักพระศรีรัตนศาสดาราม ตั้งโต๊ะใหญ่^๑ คราวนั้น

๘๒ โต๊ะ กรรมการ ๑๕

๒. งานฉลองพระชันษา ตั้งโต๊ะใหญ่ เข้าใจว่าที่พระที่นั่ง
ไพศาลทักษิณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย จำนวน ๓๖ โต๊ะ
กรรมการ ๘

๓. งานฉลองพระย้ายตั้งโต๊ะใหญ่ที่พระที่นั่งเวหาศจำรูญ พระ
ราชวังข้างปอีน ไม่ทราบจำนวนโต๊ะ แลกรรมการ

๔. งานพระเมรุพระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าโกมลเสาวมาล
ที่วัดสระเกษ ตั้งโต๊ะใหญ่เป็นพระ ๘ โต๊ะ กรรมการพระ ๒
คฤหัสถ์ ๒ รวม ๔

๕. งานเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระบรมราชินีนาถ
ตั้งโต๊ะกลาง ในพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร จำนวนโต๊ะ ๑๑๘
เป็นโต๊ะเครื่องช้อน ๓ โต๊ะ กรรมการสำหรับตรวจโต๊ะทั้งปวง ๑๗
สำหรับตรวจแต่เฉพาะโต๊ะเครื่องช้อน ๗

๖. งานโสกันต์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหา
จักรุณทศ จำนวนโต๊ะใหญ่ ๕๑ โต๊ะ โดยมากเป็นโต๊ะเจ้าภาชี
นายอากร เข้ามาตั้งช่วยงาน กรรมการ ๑๕

---

^๑ ขนาดโต๊ะมีหลายอย่าง คือ โต๊ะยักษ์ โต๊ะใหญ่ โต๊ะโคง
โต๊ะกลาง โต๊ะเล็ก ชั่ว โต๊ะปัก โต๊ะต่างๆ เหล่านี้ผิดกันอย่างไร
จะอธิบายต่อไปในตอนว่าถ้วยแลเครื่องโต๊ะ

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขึ้น

๑๕๕

ปีเถาะ รัตนโกสินทรศก ๑๓๐ พ.ศ. ๒๔๓๔

๑. งานทรงผนวช สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ เป็นสามเณร ตั้งโต๊ะใหญ่ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๑๐๕ โต๊ะ กรรมการ ๑๕

๒. งานทำบุญพระอัฐิ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าบัณฑิตรวรรธวโรภาส ตั้งโต๊ะใหญ่ที่พระที่นั่งกสิกรรมมหาปราสาท ๒๘ โต๊ะ นิตตั้งเครื่องขาวครั้งแรก กรรมการ ๗

๓. งานเฉลิมพระชนมพรรษา ตั้งโต๊ะใหญ่ที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย แลที่ตึกใหญ่นำประตูปิมาณไชยศรี แลปลูกพร้าว ๓ หลังในสนามหญ้า จำนวน ๑๒๖ โต๊ะ กรรมการ ๑๗

๔. งานเทศน์มหาชาติ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ ทรงเทศน์กัณฑ์สังกรบรรพ เครื่องกัณฑ์สำเภาใหญ่ ตั้งโต๊ะใหญ่ที่พระที่นั่งอนันตสมาคม พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาท จำนวน ๑๓๘ โต๊ะ กรรมการ ๑๕

๕. งานมหาสมณตมาภิเศก สมเด็จพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ตั้งโต๊ะใหญ่ที่วัดบวรนิเวศ จำนวน ๘๘ โต๊ะ กรรมการ ๑๕

๖. งานพระเมรุพระศพพระองค์เจ้าบัณฑิตรวรรธวโรภาส ที่วัดเทพศิรินทราวาศ ตั้งโต๊ะใหญ่ ๓๘ โต๊ะ กรรมการ ๘

มีประกวคกระถางต้นไม้ด้วย

ปีมะโรง รัตนโกสินทรศก ๑๑๑ พ.ศ. ๒๔๓๕

๑. งานเฉลิมพระชนมพรรษา ตั้งโต๊ะที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย จำนวนโต๊ะ ๘๘ โต๊ะ กรรมกร ๑๗ ระเบียบในระหว่างเวลา ๕ ปี ไม่มีกำหนดหมายเหตุของนายกระ สอบบ แต่ข้าพเจ้าจำได้ว่า เมื่อปีออก รัตนโกสินทรศก ๑๑๕ งานสมโภชพระราชนิพนธ์เมื่อรัชกาลครบหมื่นวัน ตั้งโต๊ะใหญ่ ๒๘ โต๊ะ ที่พระที่นั่งอนันตสมาคมอีกครั้ง ๑ นอกจากนี้บางที จะได้ตั้งโต๊ะในงานอื่นอีก แต่ข้าพเจ้าจำไม่ได้

ปีจอ รัตนโกสินทรศก ๑๑๗ พ.ศ. ๒๔๔๑

แรกพระราชทานใหม่ทอง เชิงช้อย พักยศกรรมกร แลรางวัลผ้าโต๊ะในชั้น

๑. งานฉลองพระอุโบสถวัดอรุณราชวราราม เกณฑ์พระบรม วงษานุวงศ์ ทั้งที่ทรงผนวชแลเป็นฆราวาส แลข้าราชการซึ่ง เปนราชินิกุลในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ตั้งโต๊ะ ใหญ่เครื่องบูชาทั่ววัดอรุณ ๗ มีจำนวน ๖๔ โต๊ะ กรรมกร ๑๕

๒. งานพระราชทานเหรียญราชศิริ ตั้งโต๊ะใหญ่ที่พระที่นั่ง ไพศาลทักษิณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย จำนวน ๖๒ โต๊ะ กรรมกร ๒๑

พระราชทานใหม่ทอง แลรางวัลผ้าโต๊ะในงานนี้

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยขัน

๑๕๗

๓. งานเฉลิมพระชนมพรรษา เข้าใจว่าตั้งโต๊ะโห่กเป็นครั้งแรกที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ๗๒ โต๊ะ
กรรมการ ๒๑

๔. งานพระราชทานพัชศุกรกรรมการ ตั้งโต๊ะใหญ่ที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เฉพาะผู้ที่รับพัชศุกร ๓๒ โต๊ะ กรรมการชุดใหม่ที่ไม่ได้อยู่ในผู้รับพัชศุกร ๗

๕. งานเฉลิมพระสุพรรณบัตรแลโสกันต์ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนนครราชสีมา แลสมเด็จพระเจ้าฟ้านิภาณุภคต ออกชั้นประทวนเชิงซ้อครั้งแรกที่พระมหาปราสาท กรรมการ ๒๑
มีขันมาออก ๓๓๑ ขัน

ปีกัญ รัตนโกสินทรศก ๑๑๘ พ.ศ. ๒๔๔๒

๑. งานรับพัชศุกรของรางวัล ในการพระราชพิธีเฉลิมพระสุพรรณบัตร ตั้งโต๊ะใหญ่ที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย นึกตั้งโต๊ะลายจ้อย มีจำนวน ๔๗ โต๊ะ
กรรมการ ๑๖ กรรมการนี้ทรงเลือกเจ้าของโต๊ะ เฉพาะผู้ที่ไม่ได้เป็นกรรมการมาก่อน เรียกกันว่า “กรรมการแค้น”
เพราะสำหรับจะให้ตัดสินแก้แค้นกรรมการแต่ก่อน

๒. งานออกชั้นเชิงซ้อ เต็กช้วน เต็กอ เมื่อเสด็จเสด็จพลับพลาสวนคสิต กรรมการ ๔๐ มีขันไปออก ๑๐๒๓ ขัน

๑๕๘

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขุ่น

๓. งานสมโภชพระพุทธรูปที่ ตั้งโต๊ะใหญ่ทั่วคเบญจมพิตร
นักตั้งเครื่องขาว ตั้งโต๊ะ ๓๑ โต๊ะ กรรมกร ๔๐

บ้ชวท รตนโกสินทรศก ๑๑๘ พ.ศ. ๒๔๔๓

๓. งานทำบุญ ๗ วัน พระอัฐิพระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้า
อนสรณ์ศิริประสาธน์ ที่ตกใหญ่หน้าประตูพิมานไชยศรี ตั้งโต๊ะ
ขกครั้งแรก มีโต๊ะขก ๕๐ โต๊ะ โต๊ะใหญ่ ๑ โต๊ะโขก ๒
กรรมกร ๓๖

๒. งานกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ขบวน ตั้งขบวน ๔๒ กรรม
กร ๓๗

๓. งานกรมหลวงปราจิณกิติยดิเรกฤทธิ์ขบวน ตั้งขบวน ๔๒ กรรมกร ๓๖

๔. งานกรมหลวงนครไชยศรีสุรเดชขบวน ตั้งโต๊ะโขกแล
โต๊ะขก รวม ๔๐ โต๊ะ กรรมกร ๓๗

๕. งานสมโภชพระพุทธรูปจำลอง นักตั้งโต๊ะลายภาพ
ที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย จำนวนโต๊ะ
๔๒ โต๊ะ กรรมกร ๔๑

๖. งานเฉลิมพระชนมพรรษา ตั้งที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ
พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ตั้งโต๊ะใหญ่ ๒๐ โต๊ะ โต๊ะขก ๓๒ โต๊ะ
รวม ๕๒ โต๊ะ กรรมกร ๕๑

๗. งานบิณฑบาตของพระสุเทพพิทักษ์ ที่วัดปริณายก ตั้งโต๊ะ
โขก ๔๒ โต๊ะ กรรมกร ๓๗

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขึ้น

๑๕๘

๘. งานฉลองเสนาคนวัดเขมยุมพิตร ตั้งโต๊ะгимตั้ง จำนวน
โต๊ะгимตั้ง ๕๕ โต๊ะ โต๊ะประสม ๘ โต๊ะ รวม ๖๔ กรรมาการ ๕๔

๙. งานพระเมรุท้องสนามหลวง ตั้งโต๊ะใหญ่ ๕๗ โต๊ะ โต๊ะ
โขก ๘ โต๊ะ รวม ๖๖ โต๊ะ กรรมาการ ๕๕

บัญชี รัตนโกสินทรศก ๑๒๐ พ.ศ. ๒๔๔๔

๑. งานกุญวัดเขมยุมพิตร ตั้งโต๊ะโขก ๕๒ โต๊ะ กรรมา
การ ๕๖

๒. งานศพเจ้าคุณจอมมารทาสาดิ ตั้งโต๊ะใหญ่ที่เมรุท้อง
สนามหลวง โต๊ะ ๔๘ โต๊ะ กรรมาการ ๕๔

๓. งานพระศพพระองค์เจ้าพระอรุณนิภาคุณากร ตั้งโต๊ะใหญ่
ที่พระเมรุท้องสนามหลวง ๕๘ โต๊ะ กรรมาการ ๕๔

บัญชี รัตนโกสินทรศก ๑๒๑ พ.ศ. ๒๔๔๕

๑. งานกุญวัดเขมยุมพิตร ตั้งโต๊ะโขก ๘ โต๊ะ เครื่อง
ตั้งนำต่าง ๒๗ ซอง รวม ๓๕ กรรมาการ ๔๓

บัญชี รัตนโกสินทรศก ๑๒๒ พ.ศ. ๒๔๔๖

๑. งานกุญวัดเขมยุมพิตร ตั้งโต๊ะโขก ๒๑ โต๊ะ เครื่อง
ตั้งนำต่าง ๑๕ ซอง รวม ๓๖ กรรมาการ ๕๗

๒. งานแซยิกพระชันษาครย ๕๐ ตั้งโต๊ะใหญ่ที่พลับพลา
สวนกุสิต ๖๖ โต๊ะ กรรมาการ ๕๘

บัญชี รัตนโกสินทรศก ๑๒๓ พ.ศ. ๒๔๔๗

๑๖๐

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยขึ้น

๑. งานกฐินวัดเขมยุมพิตร ตั้งโต๊ะโซก ๒๒ โต๊ะ เครื่อง
ตั้งนำต่าง ๑๔ ช่ออง รวม ๓๖ กรรมการ ๕๖

๒. งานพระศัพกรมขุนสุพรรณภาควดี ตั้งโต๊ะใหญ่ที่ขางยอิน
โต๊ะใหญ่ ๔๖ โต๊ะ กรรมการ ๕๗

ปีมะเสง รัตนโกสินทรศก ๑๒๔ พ.ศ. ๒๔๔๘

๑. งานกฐินวัดเขมยุมพิตร ตั้งโต๊ะโซก ๒๔ โต๊ะ เครื่อง
ตั้งนำต่าง ๑๖ รวม ๔๐ กรรมการ ๕๓

ปีมะเมีย รัตนโกสินทรศก ๑๒๕ พ.ศ. ๒๔๔๘

๑. งานกรมขุนกำแพงเพชรอรรคโยธินทรชนวัง ตรวจขึ้น
ประสม กรรมการ ๕๒

ปีมะแม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖ พ.ศ. ๒๔๕๐

๑. ตรวจขึ้นทรงซื้อมาแต่ยุโรป ๗๘ ชิ้น กรรมการ ๔๓
ปีระกา รัตนโกสินทรศก ๑๒๗ พ.ศ. ๒๔๕๒

๑. งานฉลองพระปรารภวัดอรุณราชวราราม ตั้งโต๊ะที่วัดอรุณ
โต๊ะยักษ์ ๘ โต๊ะใหญ่ ๖๒ รวม ๗๐ กรรมการ ๕๖

๒. งานพระศัพพระองค์เจ้าอรุณพงษ์รัชสมโภช ตั้งโต๊ะที่พระ
เมรุสวนมิสกวัน โต๊ะใหญ่จับฉ่าย ๓๖ โต๊ะ กรรมการ ๓๖

ปีจอ รัตนโกสินทรศก ๑๒๘ พ.ศ. ๒๔๕๓

๑. งานพระเมรุพระไอยิกา ตั้งโต๊ะที่พระเมรุสวนมิสกวัน
โต๊ะใหญ่ ๔๓ กรรมการ ๔๓

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถวายน

๑๖๑

งานนี้โต๊ะเป็นครั้งหลังที่สุดในรัชกาลที่ ๕ ผู้ที่เป็นกรรมการครั้งหลัง คือ

- ชกที่ ๑ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนพิศณุโลกประชานารถ
- ชกที่ ๒ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
- ชกที่ ๓ กรมหลวงเทเวศร์วัชรโรประการ
- ชกที่ ๔ กรมหมื่นสวัสดิศุภนิเทศ
- ชกที่ ๕ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
- ชกที่ ๖ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนนครสวรรค์วรพินิต
- ชกที่ ๗ กรมขุนสมมตอมรินทร์
- ชกที่ ๘ กรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต
- ลกที่ ๑ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม
- ชกที่ ๘ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์
- ลกที่ ๒ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนนครราชสีมา
- ชกที่ ๑ พระยาวิบูลย์ (พระยาโชฎึก ฯ ชวค)
- ชกที่ ๒ พระยาธรรมาธิบดี (เจ้าพระยาธรรมาธิราช)
- ลกที่ ๓ เจ้าพระยาอมรรต
- ลกที่ ๔ กรมหมื่นชุมพรเขตรอุดมศักดิ์
- ลกที่ ๕ กรมหมื่นกำแพงเพชรอรรคโยธิน
- ชกที่ ๓ กรมหมื่นจันทบุรีนฤนาถ
- ชกที่ ๔ พระเจ้าน้องยาเธอ (พระยาโชฎึก ฯ มิน)

เรื่องเครื่องโต๊ะแดงด้วย

ข้างซีก ๕ พระองค์เจ้าวิชัยเฉลิมลาภ (กรมหมื่นสิงท
วิกรมเกรียงไกร)

ลกที่ ๖ หม่อมเจ้าพร้อม (ในกรมหมื่นภูมินทรภักดี)

ลกที่ ๗ กรมหมื่นมรพงษ์ศิริพัฒน์

ข้างซีก ๖ หลวงอภัยพิทักษ์

ซีกที่ ๑ กรมหมื่นนครไชยศรีสุรเดช

ซีกที่ ๒ พระยาบำเรอภักดิ์ (พระยาเพชรพิไชย)

ซีกที่ ๓ กรมหมื่นพรหมวรานุรักษ์

ซีกที่ ๔ กรมหมื่นนฤมิตรอกุศลเทศ

ซีกที่ ๕ กรมขุนสวรรค์ประภังค์

กัวที่ ๑ กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

กัวที่ ๒ พระยานรานกิจมนตรี

กัวที่ ๓ พระสรทนต์พิทักษ์

กัวที่ ๔ เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์

พระยาเกษมศกการ

กรมหมื่นทิวากรวงษ์ประวัต

พระยาอภัยบรรณฤทธิ (ถวิล)

เจ้าพระยาวิชิตรวงษ์วุฒิไกร

พระยาพิพัฒน์โกษา

เจ้าพระยาภาสกรวงษ์

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยบน

๑๖๓

หลวงไมตรีวานิช (พระบริบูรณ์โกษากร)

พระยานนารถภักดิ์

หลวงอภัยวานิช

พระสุนทรพิมล (พระยาสุนทรพิมล)

ขานัญชันชาติพระนามกรรมการลำดับอยู่พระองค์ ๑ คือ
สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ในงานประชวร
จึงมิได้เป็นกรรมการ.

ลักษณะการเล่นโต๊ะ

การเล่นเครื่องโต๊ะเมื่อในรัชกาลที่ ๕ เป็นการสนุกสนานมาก
ข้าพเจ้าผู้เรียบเรียงหนังสือเรื่องนี้ แต่ชั้นเดิมก็ไม่ได้เล่นกับเขา
ถึงเป็นกรรมการแต่คราวแรก ก็เป็นแต่ผู้สำหรับตรวจของแต่กร้าว
เวลานั้นยังไม่รู้จักว่าเครื่องโต๊ะของดีเลิศสักอันอย่างไร แลไม่ได้
เอาใจใส่สักว่าจะสนุกสนานอย่างไร แต่ครั้นดู ๆ เขาเล่นกันไป
ค่อยเข้าใจเข้าก็ออกเห็นสนุก ลงปลายจึงชวนชวหาหาเครื่องโต๊ะ
ตั้งกับเขาย่าง จึงได้เป็นกรรมการเหมือนกับผู้อื่นต่อมา ท่าน
ทั้งหลายผู้อ่านหนังสือนี้ ที่ได้เคยเล่นเครื่องโต๊ะมาเช่นตัวข้าพเจ้า
ก็มิอยู่มาก แต่คงไม่มากเท่าผู้ที่ยังไม่เคยเล่นแลยังไม่เข้าใจ
ลักษณะการเล่นเครื่องโต๊ะ ข้าพเจ้าจะลองอธิบายถึงลักษณะการ

เล่นเครื่องโต๊ะเมื่อในรัชกาลที่ ๕ ต่อไปในหนังสือนี้ ให้ผู้ที่ยังไม่เคยเล่นเครื่องโต๊ะเข้าใจ จะกล่าวตามลักษณะการแยกเป็นอย่าง ๆ ตั้งแต่ถ้วยชามเครื่องโต๊ะเป็นต้นไป

ว่าด้วยขันเครื่องโต๊ะ

เมื่อแรกจับเล่นโต๊ะกันขึ้นเมื่อในรัชกาลที่ ๕ ผู้ที่เล่นต่างก็เที่ยวหาเครื่องโต๊ะที่เล่นกันมาเมื่อในรัชกาลที่ ๔ เครื่องโต๊ะชั้นนี้ที่ยังมีผู้รวบรวมเก็บรักษาไว้มีอยู่บ้าง แต่กระจัดพลัดพรายไปเสียโดยมาก ผู้เล่นขันใหม่ต้องเที่ยวสืบสวนเสาะหารวบรวมตามแต่จะหาได้ ใครใดเครื่องโต๊ะลายใดมาทั้งโต๊ะ หรือว่าหาได้ขันลายใดมากก็เล่นลายนั้น บางคนก็เล่นลายเดียว บางคนก็เล่นหลายลาย บางลายก็เล่นแต่คนเดียว ข้วยของลายนั้นมีน้อย บางลายของมีมาก ก็เล่นลายเดียวกันหลายคน บางลายมีของแยกย้ายอยู่หลายเจ้าของรวมกันเข้าไม่ได้ ต่างถวายเป็นของหลวงก็มี การเล่นเครื่องโต๊ะจับสนุกไปตั้งแต่เที่ยวเสาะหาขันเครื่องโต๊ะ เพราะเครื่องโต๊ะเก่าที่จะอยู่ครบชุดบริบูรณ์ในเจ้าของเดี๋ยวมีน้อยนัก เครื่องก็มีตั้งที่ครบชุด ก็ไม่นับถือกันในระดับแรก ใช้ได้แต่พอเป็นเชื้อสำหรับตั้งคน จึงต้องเที่ยวซอกแซกสืบเสาะหาขันเครื่องโต๊ะประสม พบของคตินี้ว่าเป็นขันเป็น

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขี้

๑๒๕

อันข้าง พบแต่ของเหลวไม่เป็นชิ้นเป็นอันข้าง คำที่เรียกว่า “ขี้” เข้าใจว่ามาแต่ขี้อันนี้ แปลว่าสิ่งซึ่งเป็นของดีในเครื่องโต๊ะ การเที่ยวเสาะหาเครื่องโต๊ะ จึงเรียกว่า “เที่ยวค้นขี้” สักแต่มีเวลาร่างแล้ว เป็นเที่ยวซอกแซกสืบหาไปจนตลกลงไสยว่าคนอื่นก็มี ถ้าไปพบขี้เครื่องโต๊ะซุกซ่อนอยู่ตามวัดตามบ้าน โดยไม่มีผู้ใดรู้ว่า เป็นของดี ใครซ้อหามาได้มากลายเป็นของดี ก็มีความอึดใจ กังเจ้าของโต๊ะคนหนึ่งเที่ยวเสาะหากังกล่าวมานี้ ไปได้ขวดลายภาพคีย์ ๑ ถึงออกอูทานว่า “ไต่เพ็ชรเม็ด ๑ ก็ไม่ยินดีเท่า” ขวดใบนั้นต่อมาได้เป็นขี้แข็งขี้สอ เลยมชื่อเรียกกันว่า “ขวดเพ็ชร” มาจนทุกวันนี้ การหาขี้เครื่องโต๊ะยังสนุกอีกอย่าง ๑ เกิดแต่หาประกวดกันในพวกที่เล่นของลายเดียวกันหลายคน ต่างสืบสวนซึ่งกันซ้อหา บางทีก็กล้าให้ราคาแพง ๆ ถึงเกิดเป็นเรื่องเป็นราวกันก็มีบ้าง เมื่อมีผู้เสาะหาเครื่องโต๊ะกันมากข้น ก็เกิดมีผู้หาประโยชน์ในกระบวนเที่ยวเสาะหาเครื่องโต๊ะมาขาย พวกนั้นเที่ยวสืบเสาะพบปะสิ่งของเห็นว่าระดี ก็ลงทุนของตนซ้อหามาก่อน บางทีมีผู้อยากขาย แต่ไม่ยอมออกหน้าก็จ้างวานพวกนาย พวกคนกลางเหล่านี้สืบรู้ว่าใครเล่นลายไหนก็เอาไปขายแก่ผู้นั้น ไม่ให้ต้องเที่ยวล่าหากงการงำเสาะหาด้วยตนเอง ผู้หากินเป็นคนกลางเช่นนี้มีหลายคน จนคุ้นเคย

กับเจ้าของโต๊ะ บางคนถึงได้เป็น “กุนช้อ” ที่ปลูกอาหารของ
เจ้าของโต๊ะก็มี

อนึ่งเมื่อเล่นโต๊ะกันในรัชกาลที่ ๔ ครั้งนั้นของหลวงทรงแต่
เครื่องหยก ไม่ทรงโต๊ะเครื่องด้วย ครงนมของหลวงทรงเครื่อง
ด้วยแก้ว จึงมีผู้ชวนขายหาซื้อเครื่องโต๊ะมาถวาย เป็นเหตุให้
พยของซึ่งเจ้าของเก็บไว้กับบ้านเรือน มิได้เคยตั้งโต๊ะมาแต่ก่อน
เป็นของดี ๆ แผลงปลาคนที่มิอยู่ในเมืองไทยแล้ว ฟังมาปรากฏ
มากมายหลายอย่าง เมื่อหาเครื่องโต๊ะที่มีอยู่ในเมืองไทยค้นเข้า
คือ หางนไม่ใคร่ได้แล้ว พวกที่เล่นโต๊ะยังแต่งคนออกไปเที่ยวซื้อ
หาถึงเมืองจีน, เมืองญวน, ก็หลายราย ที่ซื้อได้ในยุโรปก็มี เครื่อง
โต๊ะที่ซื้อได้ในประเทศอื่นเวลานั้น ราคาแพง ๆ ด้วยฝรั่งแต่จีน
กำลังชอบเล่นเครื่องดี พวกฝรั่งไปซื้อหาเครื่องด้วยในเมืองจีน
ก็เสาะหาแต่เครื่องดี แลกทำให้ราคาแพง ๆ แต่ไทยเราชอบ
เล่นลายคราม ไม่ต้องแย่งซื้อกับฝรั่งทั้งที่เมืองจีนแลในยุโรป
จึงได้เครื่องลายครามของจีนที่เป็นของเก่าเข้ามาในคราวนี้เป็นอัน
มาก นอกจากนั้นยังมีของที่พวกพ่อค้าให้อย่างสั่งเข้ามาขายก็มาก
แต่ของที่ไปเที่ยวเสาะหาพยปะกัคือ ของที่พวกพ่อค้าสั่งเข้ามา
ขายก็ดี ไม่ใช่จะเป็นของดีไปทั้งนั้น ที่จริงโดยมากมักเป็น
แต่ของใหม่แลของเหลว พยมากก็มากเปล่าเหมือนสวะลอยน้ำ

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถวยบัน

๓๖๗

จึงเรียกกันว่า “สระ” ผู้เสาะหาเครื่องโต๊ะจึงจำต้องรู้จักเลือกให้
รู้ว่าของดีแลเลวผิดกันอย่างไร

การที่จะเลือกดูเครื่องโต๊ะให้รู้ว่าของสิ่งใดเป็นของดี แลของ
สิ่งใดเป็นของเลวนั้นยากอยู่บ้าง จะสังเกตข้อหรืออย่างบนแลถวยบัน
ไม่ได้ เพราะเครื่องโต๊ะบางทีกมีข้อ บางทีกไม่มีข้อ ในพวก
ทีกมีข้อกล่าวกันว่า เป็น ๓ อย่าง คือ ยี่ข้อเตาหลวงอย่าง ๓
ยี่ข้อข้างอย่าง ๓ ยี่ข้อเตาอย่าง ๓ ยี่ข้อเตาหลวงนั้นอย่าง ๓ เขียน
เป็นตัวหนังสือจีน ๒ ตัวบ้าง ๔ ตัวบ้าง มักเขียนเส้นวงกลมไว้
ข้างนอก พวกหนังสือ ๒ ตัว บอกว่า ทำในราชวงษ์นั้น
แผ่นดินนั้น พวกหนังสือ ๔ ตัว บอกว่าบอกราชวงษ์ออกเสีย บอก
แต่ว่าทำในแผ่นดินนั้น อีกอย่าง ๓ เขาหนังสือ ๒ ตัว หรือ ๔
ตัวนั้นรวมกันเป็นรูปสี่เหลี่ยม เราเรียกว่า “ตราไป” แม้ยี่ข้อ
หลวงทีกกล่าวมานี้ ปลอดภัยมาเสียมมากกว่ามาก จนไว้ใจโดย
ลำพังยี่ข้อไม่ได้ ยี่ข้อข้างนั้นมักเป็นตัวหนังสือ ๔ ตัว เลือก
คำดี ๆ ผูกเป็นยี่ข้อ ดังเช่นยี่ข้อด้วย “เยี่ยกชิมเตียนฉิ่ง”
แล “กิมตงชกกี” เป็นต้น มีมากมายหลายอย่าง แต่ก็ไม่เป็น
ประโยชน์ที่จะเชื่อได้ โดยลำพังยี่ข้อว่าเป็นของดีเลว ยี่ข้อเตานั้น
มักเขียนรูปต่าง ๆ เลือกในพวกเครื่องเขียนทั้ง ๘ บ้าง ยันต์ ๘
บ้าง เขาแต่อย่าง ๓ เป็นยี่ข้อ ก็ไม่เป็นหลักเป็นพยานได้ว่า
ของทำครั้งไหน ที่จะรู้ว่า เป็นของทำครั้งไหนต้องพิจารณาตัวชัน

ประกอบกับยี่ห้อ เป็นต้นว่า ถ้าเนื้อแลสเขียนบ่งให้เห็นว่าเป็นของ
 ครั้งราชวงศ์ไต้เหม็ง แลมียี่ห้อไต้เหม็ง จึงเชื่อใ้ว่าเป็นของทำ
 ครั้งราชวงศ์ไต้เหม็ง ถ้ายี่ห้อไต้เหม็ง แต่ฝีมือทำขึ้นไม่ต้องลักษณะ
 ของครั้งไต้เหม็งไม่ควรเชื่อยี่ห้อ ถ้าของไม่มียี่ห้อใ้แต่เขาโดย
 สังกะตเนื้อแลฝีมือเขียนว่าเป็นของเก่าหรือของใหม่ เพราะฉะนั้น
 โดยปรกติการเลือกเครื่องโต๊ะ จึงต้องพิจารณาตัวขึ้นเป็นสำคัญ
 เบื้องต้นจะต้องรู้จักสังกะตของเก่ากับของใหม่ก่อน ก่อนนั้นจึง
 พิจารณารูปของนั้นว่า ทำหนายางทรวดทรงงามหรือไม่งาม แล้วดู
 เนื้อหินที่ขุ่นแลน้ำเคลือบ ว่าเป็นของเนื้อดีหรือไม่ดี ต่อมาก็ดึง
 ลายที่เขียนว่าเขียนกี่หรือไม่ดี นักเลงบางพวกถือว่าของเก่าแล้ว
 เป็นดี ถึงรูปร่างแลฝีมือเขียนจะไม่สู้งามก็นับดี พวกนี้มักเป็น
 นักเลงชั้นเก่า แต่นักเลงรุ่นใหม่ เอาวิชาช่างออกจับ กำหนด
 ตรงตามวิชาช่าง ถึงของจะเก่าเท่าไร ถ้าทำไม่ดีกว่าไม่นับดี
 ถึงของใหม่ถ้าทำฝีมือก็ชอบ ส่วนของเก่ากับของใหม่นั้น สังกะต
 ใ้ที่ของใหม่ยังไม่หมดผิวอย่าง ๓ เรียกกันในพวกเล่นโต๊ะว่า
 “เขม่าไฟ” คือน้ำเคลือบเงายังกล้า สีก็ยังไม่สทเกินไป ผิวเนื้อ
 จับก็ยังมีระคายมือไม่เรียบราบสนิทสนม ของใหม่ต่อซัดไปตั้งยี่สิบ
 สามสิบปี จึงจะหมดเขม่าไฟ มีนักเลงบางพวกพอใจพยายามทำ
 ของใหม่จะให้เก่าเร็วทันใจ เข้าใจกันว่าวิธี ๒ อย่างซึ่งอาจ
 จะทำเขม่าไฟให้หมดเร็วใ้ได้ คือ เอาของนั้นกรอกน้ำตั้งตากแดด

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

ตากฝนอย่าง ๑ เขาหลงไว้ในใต้ดินอย่าง ๑ แต่จะสำเร็จได้ก็
ยวดยานหรืออย่างไรยังไม่ปรากฏแก่ข้าพเจ้า ทราบแต่ว่า มีผู้เล่น
โต๊ะครั้งรัชกาลที่ ๕ คนหนึ่ง ใ้เอาเครื่องโต๊ะฝังไว้ในมาก ของ
เหล่านั้นยังจมดินอยู่ตลอดอายุเจ้าของ ผู้รับมรดกพึงไปพบ
เครื่องโต๊ะที่ฝังไว้เมื่อเร็ว ๆ นี้ แต่จะเป็นของอย่างไรบ้าง ข้าพเจ้า
ก็หาได้เห็นแก่ตาไม่ ความยากของการขุดเครื่องโต๊ะมีอยู่อีก ๒
อย่าง คือ เล็ดลอดยาให้ถูกชันที่กรรมกรคิดว่าเป็นของขี้ฝุ่นอย่าง ๑
กับของที่มีฝายยาให้ผิดฝายอย่าง ๑

เครื่องลายครามของจีน ทำรุ่นแรก หรือในครั้งราชวงศ์
ใต้หนึ่งคราวจาก แลสีครามเจือแดงกว่าครามครั้งราชวงศ์ใต้ซึ่ง
น้ำเคลือบก็อ่อนกว่าครั้งใต้ซึ่ง ทั้งฝรั่งแลไทยเราที่เล่นเครื่องถ้วย
มาแต่ก่อนมักกล่าวว่ายี่ขุ่นชอบปลอมของเก่าครั้งใต้หนึ่ง ทำ
คล้ายคลึงมาก ยี่หอก็เขียนยี่หอใต้หนึ่ง มีที่สังเกตแต่คราม
ยี่ขุ่นยังขาวไปกว่าครามจีนครั้งใต้หนึ่ง น้ำเคลือบก็อ่อนกว่า อีก
อย่าง ๑ ลายเขียนของยี่ขุ่นบางที่ผิดของจีนพอให้เป็นที่สังเกต เช่น
มังกรมักเขียนแต่ ๓ เล็บหรือกำแล็บสี่หมัด แลรูปภาพบางที่
แขนเลื้อยโตกว่าแขนจีน การสังเกตไม่่ง่ายนัก เมื่อแรกเล่นโต๊ะ
กัน กรรมกรชั้นผู้ใหญ่ เช่นพระองค์เจ้าปรีดา ก็ชอบจะไม่
ยอมผูกผ้าแดงชันใต้หนึ่งทีเดียว ด้วยสงสัยว่าเป็นขี้ฝุ่น
เวลานั้นกรรมกรชั้นหนุ่มก็ยังมิสู้ชำนาญทีเดียว เคยมีเหตุครั้ง

หนึ่ง มีข้าราชการคน ๑ ตั้งโต๊ะเครื่องครามลายภาพ โต๊ะนั้น มีชั้น “เกียเอียะ” พวกที่กล่าวนี้ คือที่สงไสยว่าจะเปนของเงินหรือของปั้น เณรารเป็นชั้นที่เจ้าของรักหลายชั้น ด้วยเชื่อยี่ห้อว่าเป็นชั้นโตเหม็งที่อุตสาหกรรมไปเที่ยวเสาะหามาได้ ถึงเวลาเรียกผ้าแดง กรรมการชั้นเก่าหลายคนว่าเป็นชั้นปั้นปลอม กรรมการชั้นใหม่ก็ไม่กล้าผูกผ้าแดงให้ ชั้นเหล่านั้นไม่ได้ผูกผ้าแดง เจ้าของซัดใจ ถึงงานหลังไปเที่ยวหยิบยืมชั้นเกียเอียะชนิดเดียวกันมาตั้งทั้งโต๊ะ เขียนย้ายประวัติกรรมการว่า “โต๊ะเครื่องปั้น” ด้วยเข้าใจว่ากรรมการไม่มีทางพูดว่าตั้งปลอมชั้นถึงได้ จะต้องผูกผ้าแดงให้ คราวนี้กรรมการพวกใหม่มีความรู้มากขึ้นว่าเป็นของเงินไม่ใช่ของปั้นอย่างเจ้าของโฆษณา ฝ่ายกรรมการพวกเก่าว่า “เนื้อไม่งามครามไม่ดี” ตกลงไม่ผูกผ้าแดงให้อีก เจ้าของนี้วิจัยใจกรรมการ ย่นว่าของดี ๆ ตั้งเป็นของเงิน กรรมการก็ว่าของปั้น ตั้งเป็นของปั้น กรรมการก็ว่าของเงิน ไม่รู้ว่ากรรมการเอาหลักฐานที่ไหนมาว่า อันที่จริงกรรมการก็ไม่มีหลักฐานอะไร นอกจากสงไสยก็ไม่ผูกผ้าแดงให้ เพราะชั้นพวกนี้โดยมากเป็นแต่ล่อแหลมเพียงนำสงไสย ต่อบางชั้นจึงรู้ได้แน่ชัดว่าของปั้น ความเห็นในกรรมการเองเมื่อเล่นโต๊ะกันซ้ำของเขาก็แตกต่างกัน บางคนยังสงไสยว่าชั้นเกียเอียะโดยมากเป็นของปั้น แต่บางคนเชื่อว่าที่จริงเป็นของเงินรุ่นเก่า ความ

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขี้

๓๗๑

ขอนเคยมีราชทูตเยอรมันคน ๑ ชื่อ วอนเทอร์คอดส์ เคยอยู่
เมืองขี้กั้งช้านาน จนพูดภาษาจีนแล้วอ่านหนังสือจีนได้ ราชทูต
คนนั้นเล่นเครื่องด้วยของจีนแต่ยังอยู่เมืองขี้กั้ง เมื่อเข้ามาเป็น
ราชทูตอยู่เมืองไทย เอาเครื่องด้วยเข้ามาตั้งประดับที่สถานทูต
ในกรุงเทพฯ ๑ ครั้ง ๑ เขามีการเลี้ยง ข้าพเจ้าอยู่ในผู้ที่ได้รับ
เชิญ และมีผู้ที่ไปเคยเป็นกรรมการตรวจโต๊ะได้รับเชิญด้วยกันใน
วันนั้นอีก ๒-๓ คน เมื่อนั่งโต๊ะอยู่สังเกตเห็นเครื่องด้วยที่เขา
ประดับในห้องกินเข้า โดยมากเป็นชิ้นเกียเอียะ อย่างที่กรรม
การตัดสินว่าเป็นขี้ขุ่นไม่ผูกผ้าแดงให้ พวกกรรมการที่ไปนั่ง
โต๊ะสังเกตด้วยกันทุกคน เป็นแต่แลดูตาก็มีกันอยู่ที่ มี
กรรมการคน ๑ อัครนทน์ไม่ได้ ถามราชทูตว่าชิ้นที่ตรงเหล่านี้
เป็นของจีนหรือของขี้ขุ่น ราชทูตตอบว่า ของเหล่านี้เป็นของ
จีนครั้งโตเต็มทั้งนั้น แล้วเลยอธิบายถึงฝีมือครั้งโตเต็มพิศกับ
โต๊ะซึ่งอย่างไรซึ่งเรารู้กันอยู่แล้ว แต่กรรมการที่ได้ไปเห็นชิ้น
ของราชทูตเยอรมันวันนั้น จะเชื่อราชทูตว่าชิ้นเกียเอียะเป็นของจีน
หรือจะยังสงสัยว่าเป็นของขี้ขุ่นอยู่ ก็หาโต๊ะสอยสวนกันไม่
เรื่องชิ้นพิศฝานั้น เป็นของที่กรรมการชิ้นใหม่มาสังเกตพบ
ชิ้น กรรมการชิ้นเก่าไม่ได้สังเกตทีเดียว คือ ของมีฝ้า เช่น
กาน้ำ, แลขี้เหล็ก, เหล้า, จีนมักเขียนแม่ลายไว้ที่ตัว ฝ้าเขียน
แต่ลายประกอบ เช่นที่ตัวเขียนลายมังกร ฝ้ามักเขียนแต่เปลว

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๑๗๓

ไว้เล่นมากข้างน้อยข้างทุก ๆ คน ฝ่ายผู้ที่จรรวมของคืออย่างไร
ให้มีแต่ของตนคนเดียว ต้องสืบสวนว่าของอย่างนั้นจะยังมีที่ไหน
อีกบ้าง ถ้ารู้ว่ายังมีที่ไหน ก็ต้องคิดอ่านพยายามขอซื้อหาแลกเปลี่ยน
เอาชิ้นนั้นมารวมไว้ ถ้าไม่ถูกผู้ที่ชอบพอกัน ก็ไม่ได้
ชิ้นนั้นไป เวลาตั้งโต๊ะเจ้าของจะให้ผูกผ้าแดงจึงมักมีเสียบค้ำค้ำ
ว่า ชิ้นอย่างนั้นผู้อื่นยังมี หรือบางทีเกรงใจไม่ค้ำค้ำ เช่น
แต่กล่าวกันขึ้น พอให้กรรมการรู้เลศนัยว่าเป็นของรวมไม่หมด
ก็ลำบากแก่เจ้าของโต๊ะที่จะเรียกผ้าแดง แลลำบากแก่กรรม
การในเวลาที่จะตักสิน การที่มิขึ้นชุ่มชื้นไว้ จึงเป็นเครื่อง
สำหรับเข้าทั้งกรรมการแลเจ้าของโต๊ะ ดังเรื่องขวกใหญ่หลายมังกร
& เลียบใบ ๑ เป็นของเจ้าของรักว่าเป็นยอดของชิ้นบรรทมในเจ้า
ของนั้น จึงเรียกกันว่า “ขวกมังกู” ของโต๊ะนั้น ขวก
ใบนี้มีใครมากระซิบขึ้น ว่าแต่เดิมเป็นขวกคู่ พระยาโชฎ๊ก ๆ
ขวก ยังเก็บซ่อนไว้ ใบ ๑ ทั้งพระยาโชฎ๊ก ๆ ปฏิเสธว่าไม่มี
เวลาเจ้าของเรียกผ้าแดงกรรมการก็ยังอีกอีกจะไม่ผูกให้ ถึงเจ้า
ของจวน ๆ จะโกรชหลายคราว จนขวกนั้นได้เซียงฮ้อแล้ว ถึง
งานก็ยังเข้ากันด้วยเรื่องขวกมังกูตลอดมา แต่ขวกที่เสียบที่โจทย์
ก็ไต่จริง เมื่อเจ้าของเรียกผ้าแดง มีผู้อื่นยืนยันขึ้นมาว่าของ
นั้นยังมี ครั้นให้ไปเรียกได้มากก็เหมือนกันจริง กรรมการผู้ที่

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้อยชน

ขอมผู้ผ้าแดงให้ ตั้งถูกปรับแต่มีเรียงตัว ผู้ที่คัดค้านได้
แต่มีรางวัล จึงเป็นการสนทนกันในระยะเวลานี้ ด้วยอีกอย่าง ๑
ชั้นเครื่องโต๊ะที่นับถือกันว่าเป็นของดีนั้น อาไครยหลัก ๔
อย่าง คือ

- ๑ ของนั้นทำดี คือรูปงาม เน้นดี สิ่งงาม แลเขียนดี
- ๒ ของนั้นรักษาไว้ดี ไม่มีขยับถลายแตกกร้าว
- ๓ ของนั้นเป็นของเก่า
- ๔ ของนั้นผู้นั่งไม่มีเหม็น

ชั้นเครื่องโต๊ะสิ่งใด ประกอบพร้อมทั้ง ๔ อย่างนี้จึงนับว่าเป็น
ของดี กระบวนการเลือกพบในการประกวดกำหนดว่าเป็นของดีอย่าง ๑
เป็นของวิเศษอย่าง ๑

ชั้นเครื่องโต๊ะสิ่งใดกรรมการเห็นพร้อมกันว่า ประกอบพร้อม
ด้วยหลักทั้ง ๔ อย่างดังกล่าวมา ก็ยอมรับว่าของดีนั้นเป็นของดี ชั้น
นั้นให้ผู้ผ้าแดง หรือถ้าเป็นชั้นชำระอยู่ข้าง ก็ได้ผู้ผ้าดำชิมพ
ผู้ในเวลาที่ตั้งโต๊ะอยู่ตลอดเวลา ๑ แต่เมื่อถึงงานหลังต้องตรวจ
ตัดสินใหม่อีกทงงานไป ของอย่างนี้เรียกว่า “ชั้นผ้าแดง”
คือว่าเป็นของดี แต่กรรมการไม่ผู้เลือกพบเข้มวงวณัก ถึงของ
ดีจะใหม่ ถ้าทำดีก็ยอมให้ผู้ผ้าแดง แลขางที่ของที่กรรมการ
ยอมให้ผู้ผ้าแดงในคราว ๑ แล้ว ไปถึงงานหลังไม่ยอมให้ผู้

ก็มี เพราะคนชั้นที่ใญ่ผูกผ้าแดงไม่เป็นกาวที่บกย่องว่าเป็นของ
คิแน่นัก

ของในสกุลเกี่ยวกับชั้นผูกผ้าแดงมีอีกอย่าง ๑ เรียกว่า
“ชั้นเต็กช้วน” คือเมื่องานเสด็จเสด็จพลับพลาสวนคสิต ไปรค
ให้ขอแรงผู้เล่นเครื่องโต๊ะเลือกชั้นที่ต้งามไป ช่วยต้งแต่งพลับพลา
ในเวลางาน แล้วประกวดชั้นที่ไปต้งนั้นที่เป็นชั้นวิเศษก็ตคสิตเป็น
เซียงฮ้อ ชั้นที่ไม่วิเศษต้งเซียงฮ้อ เป็นแต่ค้ควรผูกผ้าแดงได้
กรรมการตคสิตว่าเป็นชั้นเต็กช้วน ไปรคให้เจ้าพนักงานประทัย
พระราชลัญจกรประจำครั้งแดง (เล็กกว่าครั้งชั้นใหม่ทอง) ประจำ
ของนั้นไว้ พระราชทานแพรสีเซียวตคเป็นรูปเมล็ดขนุนมีลาย
ของตัวหนังสือจันว่า “เต็กช้วน” ยีค ตวานยีคออกงานไค้ตอไป
เป็นนิจ ชั้นที่มีตราเต็กช้วนจึงผูกผ้าแดงประจำไม้ต้งตคสิตใหม่

มีชั้นอีกชนิด ๑ ควรจะกล่าวไว้ต้งนี้ด้วย แต่ไม่ใช่นัยว่าเป็น
ชั้นคิ เรียกว่าชั้น “เต็กอ” คือชั้นที่ต้งประกวดในงานพลับพลา
สวนคสิตคราวตคสิตชั้นเต็กช้วนนั้น มีอีกจำพวก ๑ กรรมการไม้
เห็นว่าเป็นของค้ต้งควรผูกผ้าแดง แต่เพราะเจ้าของไค้มีแกใจจค
ไปต้งในงานนั้น จึงไค้ ไปรคให้เจ้าพนักงานประทัยตราครั้งไว้กับ
ของเหมือนชั้นเต็กช้วน แลพระราชทานแพรสีน้ำตาล ตคเป็น
รูปเมล็ดขนุนมีลายทองเป็นตัวหนังสือจันว่า “เต็กอ” ให้ตค
ประจำชั้นนั้นไค้ตอไป พวกชนเต็กอินเจ้าของอยู่ข้างระลำบายใจ

ด้วยคิดตราไปตั้งที่ไหนก็เหมือนประธานว่าเป็นขันที่กรรมการตัดสิน
ว่าไม่ก็ กรรมการคิดเห็นอกเจ้าของ ต่อมายอมผูกผ้าแดงให้
เกือบหมดทุกขัน ขันเต็กลงก็ขันแตกชว่นเพียงที่ช่องเรียก
ผ้าแดงทกราว

ขันที่นั้นว่าเป็นของวิเศษนั้นเป็น ๒ อย่าง คือ เรียกว่า “ขัน
(พระราชทาน) ไหมทอง” อย่าง ๑ “ขันเซียงฮ้อ” อย่าง ๑

ขันไหมทองนั้น คือ เป็นขันที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวโปรด ด้วยทรงพระราชดำริว่า ของที่ที่ไม่ได้ผูกผ้า
แดงเพราะชำรุดก็มี ของที่ต่ำกว่าขันผ้าแดงก็มี จึงทรงบัญญัติ
เรื่องพระราชทานไหมทองขึ้น เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๑ คือ ขันใด
ที่โปรดแล้วก็พระราชทานไหมทอง ไหมทองที่พระราชทานนั้น
เป็น ๒ อย่าง เรียกว่าไหมทองเล็กอย่าง ๑ ไหมทองใหญ่
หรือไหมทองดกอย่าง ๑ ขันใดที่โปรดก็พระราชทานไหมทอง
เล็กเหมือนกัน แต่ในพวกขันไหมทองเล็กนั้นทรงคิดแต่ขันทวิเศษ
จริง ๆ พระราชทานไหมทองใหญ่อีกชั้น ๑ บรรดาขันที่ได้พระ
ราชทานไหมทอง เจ้าพนักงานจดบัญชีลงทเขียนแลประทับพระ
ราชลัญจกรครั้งแดงติดไว้เป็นสำคัญ เวลาออกตั้งงาน ถ้าขัน
ไหมทองใหญ่เจ้าของเขาไหมทองใหญ่ผูกไว้เป็นสำคัญ ขันไหม
ทองเล็กก็ผูกด้วยไหมทองเล็ก ไม่มีปัญหาที่จะต้องขอผ้าแดงที่
กรรมการ ขันที่ได้พระราชทานไหมทองเห็นจะมีราวสัก ๔๐๐ ขัน

ด้วยกัน จะพรรณาทกชั้นจะยคยวณัก จะกล่าวถึงแต่ชั้นที่ได้
พระราชทานใหม่ทองใหญ่ คือ

๑ ขวคกลมขนาดใหญ่ รูปก้นช้อยคอโคงปากผายลาย
ครามม้งกร & เล็บ ๒ ตัว ของหลวง ชั้นนัยถือกันว่าเป็นยอด
ของชั้นลายครามที่มีอยู่ในเมืองไทย

๒ ตักกระตารูปพระโพธิสัตว์ ยันด้วยหินเข้ะเต้ง ของ
หลวง ฝมือขนิเลอยคางมณัก กอขกยที่หินเข้ะเต้งเป็นของ
หายาก

๓ ขวคกลมขนาดใหญ่ ลายม้งกร & เล็บคั้นเมฆ ๒ ตัว
พนคราม ของหลวง

๔ ขวคกลมขนาดใหญ่มีหูม้งกร ลายครามหงษ์พุกताल
เลอย ของหลวง

๕ แผ่นล้วยแลเหลี่ยม ลายคราม ลายขนิวง ของหลวง

๖ กระตักใหญ่ ลายม้งกร & เล็บช้อง พินพุกताल กระตัก
ขนิเรียกกันว่า “กระตักสมเด็จพระพุฒาจารย์” ด้วยเป็นของ
สมเด็จพระพุฒาจารย์ (สี) วัดประทุมคงคา ถวาย

๗ คนโทลายครามล่อกุ ของสมเด็จพระบรมราชินีนาถ

๘ ขวคกลมขนาดใหญ่ ข่าสูง ลายคราม ลายคั้นเขย
มาศเขาทล ของหลวง

๙ ถ้วยชงน้ำชา รูปถ้วยน้ำพริก ลายหนังสือเด็ก ของหลวง

๓๐ แผ่นลัษณะเหลี่ยม ลายครามเขาไม้ ของกรมหลวง
สวัสดิวัตน์วิศิษฎ์

๓๑ ขวคคัลลายรูปปั้นทรงสูงมีหมิงกร ลายครามหงษ์พุด
ตาลเลื้อย ของหลวง

๓๒ ซามทรงบัว ลายครามภาพล่องเรือ มีหนังสือเล็กกำกับ
ยี่ห้อโต๊ะเหมงยงลก ของหลวง ซามใบซุกใต้ใต้ดินในเมืองไทย
เป็นซามที่เข้ามาแต่ครั้งกรุงเก่า ทำงานมาก เรียกกันว่า
“พระยาซาม”

๓๓ ถ้วยจีโย ลายครามยัคค ของเจ้ายัน ยี่ห้อคังควาลโลก
ของหลวง ถ้วยนทชนช่อฎานามครั่งรัชกาลที่ ๔ ที่เรียกว่า “เจ้า
บันทวนยี่”

๓๔ จานแผล ลายครามหงษ์พุดตาลเลื้อย ของหลวง

๓๕ ขวครูปปั้นทรงสูงหมิงกร ลายหมิงกร & เล็บ ของหลวง

๓๖ คลับซาคขนาดใหญ่ ลายหมิงกร & เล็บ ของหลวง

๓๗ กระบะรูปตั้งเตี้ย ลายหมิงกร & เล็บ ของหลวง

๓๘ ขวคกลมรูปคนโต ลายหมิงกร & เล็บ ของหลวง

๓๙ กระถางสี่พู ลายสี่ฤดู ของหลวง

๔๐ ขวคกลมคัลลายรูปปั้นทรงสูง ลายไต้ยอิม ของหลวง

๔๑ ซามสี่คี่ ลายภาพผู้หญิง ของหลวง

๔๒ โถ่งกลม ลายไต้ยอิมเขาไม้ ของพระองค์เจ้าวรวงษ์

๒๓ ขวคกลม ลายความเล่าชั้น มังกร & เล็บ ของกรม
พระนเรศวรฤทธิ

๒๔ ขวคกลมขนาดใหญ่ ลายความสิงโต ของกรมพระ
นเรศวรฤทธิ

๒๕ ซามหนังสือกลม ของกรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา

๒๖ ขวคลายภาพนั่งในวิมาน เรียกว่าขวคเพชร ของกรม
ขุนมรุพงษ์ศิริพัฒน์

๒๗ กระจบกรูปตะโพน สังกโลกเขี้ยวอ่อน ของพระองค์
เจ้าปรีดา

๒๘ กระจบรูปใน ลายความไต้เขียนเมฆ ของเจ้าพระยา
วิศิษฐวิวัฒน์

๒๙ ขวคลายกวางสน มีเขาไม้ เป็นชั้นक्रमไฟโปน ของ
หลวง

๓๐ ขวคลายหงษ์พุดตาล क्रमไฟ ของหลวง

๓๑ กระจโล่ลายใน ลายหงษ์ห้อมक्रमไฟ ของหลวง

๓๒ กระจโล่ลายใน ลายมังกร & เล็บक्रमไฟ ของหลวง

๓๓ ขวคยานันต์เล็ก ลายไต้เขียนน้ำक्रमไฟ ของหลวง

๓๔ ขวคกลมรูปคันทรงสูงมีหู ลายหงษ์พุดตาลक्रमไฟ
ของหลวง

ชิ้นใหม่ทองใหญ่ บางที่จะยังมีนอกจากขายนชิตักกล่าวมาน
อีก แต่ข้าพเจ้าพยายานชิตัก แลถามพระยาราไชยสวรรค์ (เพื่อน)
สอยไ้ความเพียงเท่านั้น

ชิ้นเซียงช้อนั้น เป็นชิ้นที่ไ้ประกวคแลไม่มีของอย่างเดีว
กันในลายเดีวกัน จะไ้เสมอกัวยชิ้นนั้น จักเป็นชิ้นวิเศษในลาย
นั้น กรรมการจึงตัดสินว่าเป็นเซียงช้อ การประชุมประกวคเซียง
ช้อ มีคราวแรกเมื่อขื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ ต่อมานาน ๆ มีครั้ง ๓
ลักษณะการประกวคนั้น คือ ประชุมกรรมการผู้ชำนาญเครื่องโต๊ะ
นำพระที่นั่ง แลอนุญาตให้เจ้าของเครื่องโต๊ะนำชิ้นของตนซึ่งเห็น
ว่าวิเศษ เข้ามาประกวคคนละชิ้น ๑ หรือกัยชิ้นเท่า ๆ กัน กรรมการ
พิเคราะห์ดู ถ้าเห็นว่าไม่วิเศษ ก็ไม่ยอมให้เป็นเซียงช้อ ถ้า
เห็นเป็นของวิเศษจริง จึงให้เซียงช้อ แต่ถ่าของที่เอามาประก
กวคมีลายพ้องกัน เช่นลายมังกร & เล็บเมฆ มีมาประกวค
หลายชิ้นหลายเจ้าของกัยกัน ต้องเอามาเลือกฟันเอาแต่ที่คักที่สุด
ชิ้นเดีวเป็นเซียงช้อ แต่เพราะการออกชิ้นประกวคเซียงช้อ แยก
ลายเล็ยคอกออกไปประการ ๑ แลนาน ๆ มีประการ ๑ ให้
เซียงช้อเฉพาะชิ้นที่มากออกประกวคในคราวนั้น ไม่ไ้เอาชิ้นเซียง
ช้อที่ไ้ไ้ไปใ้ในคราวก่อน ๆ กลับมาประกวคด้วยประการ ๑
ของอย่างเดีวกันในลายเดีวกัน เช่นของลายครามลายมังกร
& เล็บเป็นต้น จึงมีเซียงช้อหลายชิ้น ถึงลายอื่นก็ทำนองเดีว

เรื่องเครื่องโต๊ะแถวบ้าน

กัน แต่ชั้นเชิงฮ้อคงเป็นชั้นทวิเศษจริงทุกชั้น ไม่ใช่ยอมให้
กันง่าย ๆ เหมือนชั้นผ้าแดง บรรดาชั้นเชิงฮ้อโปรดให้เจ้าพนักงาน
งานกรมราชเลขาณการจกทเบ้นไว้ แลโปรดให้ประทับพระราช
ลัญจกรประจำครั้งเสด็จมาที่ใดที่หนึ่งของนั้นเป็นสำคัญทุกชั้น แลพระราช
ทานแพรคัตเป็นรูปใบพัดสี่ตามคักติของชั้นเชิงฮ้อ มีลายทองตัว
หนังสือว่า "ชั้นเชิงฮ้อ" ติดบนแพรคัตนั้น สำหรับคักติประจำ
ชั้นเชิงฮ้อเวลาออกตั้งงาน ชั้นเชิงฮ้อออกตั้งเจ้าพนักงานเห็น
สำคัญ ก็ผูกแพรคัตตามคักติชั้นเชิงฮ้อ ไม่ต้องคักตสินอีก
ต่อไป

ชั้นเชิงฮ้อมีคักติเป็น ๗ ชั้น คือ ๑ ชั้นเชิงฮ้อทอง ๒ ชั้น
ฮ้อเงิน ๓ ชั้นเชิงฮ้อเหลือง ๔ ชั้นเชิงฮ้อแดง ๕ ชั้นเชิงฮ้อชมพู
๖ ชั้นเชิงฮ้อเขียว ๗ ชั้นเชิงฮ้อม่วง

ชั้นที่โตชั้นเชิงฮ้อทองมีแต่ ๒ ชั้น คือ

๑ ขวคกลมขนาดใหญ่ รูปก้นช้อยคอโกลงปากผาย ลาย
ครามมังกร ๕ เล็บ ๒ ตัว ของหลวง ชั้นที่น้อยคักกันว่า เป็น
ยอดของชั้นลายคราม

๒ ตักกระตารพพระโพธิสัตว์ บนด้วยหินแกะเต่ง ของหลวง
ชั้นที่น้อยคักกันว่าฝีมือช่างงามนัก

ชั้นเชิงฮ้อเงินมีแต่ ๓ ชั้น คือ

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

- ๑ ขวคกลมขนาดใหญ๋ ลายมังกร ๕ เล็บกินเมฆ ๒ ตัว
 พนคราม ของหลวง
- ๒ ขวคกลมขนาดใหญ๋ ลายครามหงษ์พุกตาลเลียบ ของ
 หลวง
- ๓ แผ่นลัษแลเหลียม ลายครามลายบัวนก ของหลวง
 เชียงซ้อเหลื่อง มีแต่ ๕ ชั้น คือ
- ๑ กระจกใหญ๋ ลายมังกร ๕ เล็บช่อง พินพุกตาล ที่เรียก
 กันว่า “กระจกสมเด็จพะพมจารย์”
- ๒ คนโทลายครามสี่ฤดู ของสมเด็จพะบรมราชินีนาถ
- ๓ ขวคกลมขนาดใหญ๋ ข่าสูงลายครามลายต้นเบญจมาศ
 เขาทล ของหลวง
- ๔ ถ้วยชงน้ำชา รูปถ้วยน้ำพริก ลายหนังสือเล็ก ของหลวง
- ๕ แผ่นลัษแลเหลียม ลายครามเขาไม้ ของกรมหลวง
 สวัสดิวัตน์วิศิษฎ์
- ชั้นเชียงซ้อแดงมีประมาณ ๒๐๐ เศษ เชียงซ้อชมพูมี ๘ ชั้น
 เชียงซ้อเขียวมี ๑๑ ชั้น เชียงซ้อม่วงมี ๑๗ ชั้น จะพรรณาราย
 สิ่งจะชิตยavnัก ผู้แสวงหาเครื่องโต๊ะ ถ้าจะใครรู้ว่าชั้นไหนเป็น
 เชียงซ้อ ฟังสังเกตุพระราชลัญจกรประทับครั้งกำประจำไว้เป็น
 สำคัญ เทอญ

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๑๘๓

ขันใหม่ทองกต ขันเขียงช้อกต ขันเตกช้วนกต อาจระชาค
ได้ ขันใหม่ทองนั ถ้าชำระคยังคังงานได้ ไม่ชาคใหม่ทอง แต่
ถ้าปรากกว่าผู้อื่นมีเหมือนก็เป็นชาคใหม่ทอง ส่วนขันเขียงช้อแล
เตกช้วน ถ้ารักษาไม่คปล่อยให้ชำระค หรือปรากกว่าผู้อื่นมี
เหมือน ก็เป็นชาคจากเขียงช้อแลเตกช้วน

ว่าด้วยลายเครื่องโต๊ะ

ลายที่เงินเขียนเครื่องด้วย เป็นของมีแบบแผนซึ่งนักปราชญ์
ราชบัณฑิตย แลนายช่างผู้ชำนาญได้คิดขึ้นแต่โบราณ ทั้งพระ
บรมราชาธิบายในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่ง
ได้พิมพ์ไว้ข้างต้นหนังสือนี้ ช่างทำเครื่องด้วยที่เมืองจีนจะเขียน
สิ่งไร ก็มักเขียนแต่ลายตามแบบที่มีอยู่แล้ว ไม่ใคร่จะประดิษฐ์
คิดใหม่โดยอำเภอใจ ด้วยเหตุนี้เครื่องด้วยที่เงินเขียน จึงเขียนของ
ต่าง ๆ ซ้ำลายเป็นอย่างเดียวกันมาก ถ้าหากจะพลิกแพลงก็มัก
พลิกแพลงในกระบวนประกอบลายนั้น ๆ เข้าด้วยกัน เช่น เขียนรูป
หงษ์กับมังกรเข้าในลายเดียวกันเป็นต้น หรือพลิกแพลงกระบวน
ระบายสี เขียนเป็นลายช่องข้าง ระบายสีอ่อนกับสีแก่ข้าง
เป็นพื้นขาวข้าง พื้นสีข้าง เป็นต้นมานับด้วยร้อยปี ไม่ใคร่
พบลายเงินที่คิดขึ้นใหม่ เว้นไว้แต่ของที่ทำให้อย่างล่งไปทำ

เมื่อข้าพเจ้าแต่งหนังสือเรื่องนี้ ใ้ให้เที่ยวสืบหาหนังสือตำรา
ลายจีนยังหาไม่ได้ ใ้ถามจีนช่างเขียน บอกชื่อลายจีนที่เขาจำ
ได้มีกว่าร้อยลาย เทียบกับลายจีนที่ไทยเราเข้าใจกัน ตรงกันบ้าง
ยังเทียบไม่ได้บ้าง ข้าพเจ้าจึงไม่สามารถจะบรรยายด้วยเรื่องลาย
ตามตำราจีนใ้ จะลงชื่อลายจีนไว้แต่ตรงกับที่ไทยเราเข้าใจ

ลายจีนที่เขียนเครื่องถ้วย พิเคราะห์ดู ถ้าจะจัดเป็นหมวด
มี ๕ หมวด คือ—

- ๑ หมวดภาพรูปคน
- ๒ หมวดรูปสัตว์
- ๓ หมวดพรรณไม้
- ๔ หมวดรูปสิ่งของ
- ๕ หมวดภูมิสถาน

ข้าพเจ้าจะลงอธิบายโดยลำดับไป ลายใ้ที่มีชั้นมากถึง
คุมเป็นใ้โต๊ะเล่นกันใ้ จะบอกไว้เป็นสำคัญ จะว่าด้วยลายภาพ
รูปคนก่อน

เครื่องใ้ที่ตั้งลายภาพรูปคน โดยมากบอกชื่อใ้โต๊ะว่า
“ลายภาพ” ด้วยประสงค์จะกำหนดอย่างกว้าง คือสิ่งใ้ที่
เขียนรูปคนก็นับว่าเป็นลายภาพรวมเอาชื่อใ้โต๊ะใ้ แต่ก่อนมา
เรียกกันว่า “ลายเขียน” ครั้นเมื่อคราวเล่นใ้โต๊ะกันในรัชกาล
ที่ ๕ กรมการขึ้นใหม่ว่า ลายเขียนจำต้องเป็นรูปเทวดา หรือ

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๑๘๕

ผู้สำเร็จ ถ้าเป็นรูปมนุษย์ไม่ยอมผูกผ้าแดงให้ ว่าผิดคำโฆษณา
ของเจ้าของโต๊ะ เจ้าของโต๊ะจึงมักเรียกชื่อว่าลายภาพ ด้วย
ประสงค์จะให้รวมทั้งรูปเทวดาแลมนุษย์ ซึ่งลายภาพมีมาก หา
ตั้งโต๊ะได้ง่ายกว่าลายอื่น ๆ จึงมีผู้เล่นโต๊ะลายภาพด้วยกันมาก
แต่ในจำพวกลายภาพนี้ ที่จริงเป็นลายภาพหลายชนิด แลบาง
ชนิดภาพอย่างเดียวกัน ยังเขียนต่างกระบวนกันเป็นหลายอย่าง
จึงมีผู้เล่นโต๊ะบางคนคิดคุมแต่ลายภาพเฉพาะชนิด แลบางโต๊ะ
เลือกลายแต่เฉพาะกระบวน ๑ ในภาพชนิดนั้น คุมสำเร็จได้ให้ลาย
โต๊ะ ดังจะเห็นได้ในลำดับต่อไปนี้

ลายที่ ๑ ภาพวิมานเมฆ เขียนรูปเทวดาเงินอยู่ในวิมาน
บางที่เขียนวิมานให้เห็นไกล ๆ เขียนรูปเทวดาลอย เทวดาชาย
เรียกว่า “เขียนกง” มีบริวารถือทานตะวัน เทวดาหญิง
เรียกว่า “เขียนม้า” มักเขียนซี่หิ้ง

ลายที่ ๒ ภาพชกลกชีวิ มีหลายโต๊ะ ลายนี้สมมตพร ๓
ประการเป็นตัวคน มีแจ้งอยู่ในพระบรมราชาธิบาย บางที่เขียน
แต่ภาพ ชิว ตัวเดียวกันมี แลเขียนกระบวนเครื่องประกอบแยก
กันหลายอย่าง แต่ไม่เคยแยกโต๊ะตามกระบวน

ลายที่ ๓ ภาพน้ำทิพย์ ลายนี้มีรูปผู้หญิง ๓ คน คน ๓
ถือหม้อน้ำ มักเขียนภาพทั้ง ๓ นี้ไปในทะเล บางที่ก็เขียนแยก
กันชั้น ๑ มีนางคนเดียวกันมี

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยชาม

ลายที่ ๔ ภาพไชยเขียน มีหลายโต๊ะ ลายนี้เป็นรูปผู้
สำเร็จ ชายหญิง ๘ คน จินชอยเขียนมากกว่าลายอื่นในพวก
ภาพ เขียนแยกเป็นหลายกระบวน บางที่เขียนแต่เฉพาะรูป
เขียนบางคน เช่น หลีเต็กก้วย เป็นต้นก็มี ที่เขียนไชย
เขียนต่างกระบวนมีดังนี้

- ๑ ไชยเขียนเมฆ จินเรียกว่า ชุนไชยเขียน มีโต๊ะ
- ๒ ไชยเขียนรั้ว ”
- ๓ ไชยเขียนน้ำ จินเรียก ไชยเขียนก้วยไฮ้ ”
- ๔ ไชยเขียนขี้สัตว์ „ ไชยเขียนไชยเขียน ”
- ๕ ไชยเขียนเขาไม้

ลายที่ ๕ ภาพเล่าฮั้น มีโต๊ะ ลายนี้เป็นรูปพระอรหันต์
เต็มจำนวนเขียน ๑๘ องค์ เรียกว่า “จับไชยเล่าฮั้น” แต่
บางซันก็เขียนไม่เต็มจำนวน

ลายที่ ๖ ภาพพระขำ มีโต๊ะ ลายนี้เป็นรูปเทวดาชายหญิง
๑๒ รูปถือกิ่งไม้ มีเขียนหลายกระบวน แต่ไม่เคยแยกเป็นโต๊ะ
โต๊ะตามกระบวน

ลายที่ ๗ ภาพนางมโหรี ๘ คน จินเรียกว่า ไชยอิม มีโต๊ะ

ลายที่ ๘ ภาพนักปราชญ์ จินเรียกว่า ชิมจืออ้วย มีโต๊ะ
ลายนี้เป็นรูปนักปราชญ์ ๓ คน จากุทเขาคน ๑ คดีฉากคน ๑
คักชิมคน ๑

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๑๘๗

ลายที่ ๕ ภาพล่องเรือ จีนเรียกว่า ไชวตั้งป้ออวทู เป็น
รูปนักปราชญ์ในราชวงศ์ซ่งซึ่งนั่งไปในเรือ มีโต๊ะ

ลายที่ ๑๐ ภาพเล่นหมากรุก จีนเรียกว่า น้อเขียนเอ็กกัก
ตั้งโต๊ะรวมกับภาพนักปราชญ์

ลายที่ ๑๑ ภาพชักรถ ยังหาชิ้นสอไม่ได้

ลายที่ ๑๒ ภาพถืออวทู มีโต๊ะ ลายนี้จริงรวมภาพ
หลายเรื่อง เลือกชิ้นที่มีรูปภาพถืออวทู

ลายที่ ๑๓ ภาพ (เกียงจูแหย) ตกเข็ด จีนเรียกว่า
อูยจูหอ

ลายที่ ๑๔ ภาพเรื่อง ลายนี้เอาเรื่องต่างๆ ในพงษาวดารจีน
มาเขียนมีมากมายหลายอย่าง จีนเรียกหลายชื่อ แต่เรายังไม่
เคยแยกเป็นพวกตามแบบจีน

ลายที่ ๑๕ ภาพหนังสือ มีโต๊ะ ที่จริงลายนี้ควรจะเรียกว่า
ภาพประวัติ คือ มักเขียนรูปผู้มีคุณวิเศษในพงษาวดาร แล้ว
เขียนหนังสือออกเรื่องราวของผู้นั้นกำกับไว้ ในลายพวกนี้มีอย่าง ๑
เรียกว่า “ภาพกตัญญู” คือเอาเรื่องผู้มีความกตัญญูที่ยก
ย่องกันในตำนานจีน ๒๔ เรื่อง มาเขียนรวมกันในชั้นอันเดียว แล
เขียนหนังสือกำกับไว้

ลายที่ ๑๖ ภาพช้อ มีโต๊ะ ลายนี้เขียนรูปภาพ กับ
เขียนเครื่องช้อประกอบกันทุกชิ้น

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

ลายที่ ๓๗ ภาพสี่แซ่ จีนเรียกว่า สือหลงกงเซียง ลายนี้เขียนคน ๔ ตระกูล คือ นักเรียนหนังสือ คนค้าขาย ช่างคนทำนา ลายภาพสี่แซ่อย่างที่เขียนแยกแต่ตระกูลเดียวกัน

ลายที่ ๓๘ ภาพงควาย มีโต๊ะ ลายนี้เขียนภาพตัว ๑ กับควายตัว ๑ ชี้อย่าง จงอย่าง ไม่ยุติ

ลายที่ ๓๙ ภาพเด็ก มีโต๊ะ ลายนี้เขียนกระบวนเด็กทั้งนั้น

ลายที่ ๔๐ ภาพแห่มังกร จีนเรียกว่า เอยฮวยเตง ลายนี้เขียนแปนกระบวนแห่มังกร

ลายที่ ๔๑ ภาพตลก จีนเรียกว่า ซำก่ากิวหลิว มีโต๊ะ ลายนี้เขียนภาพพลเมืองเป็นศิษย์เขียน ๓ คน

ลายที่ ๔๒ ภาพห้อง มีโต๊ะ ลายนี้เขียนแปนรูปคนนั่งอยู่ในเรือนในว่าเป็นลายผูกขึ้นใหม่ในครั้งราชวงศ์ใต้เซ็ง ฝรั่งเรียกว่า ลาย “มันเคอริน”

ลายที่ ๔๓ ภาพผู้หญิง มีโต๊ะ ลายนี้เลือกเฉพาะชั้นที่มีแต่รูปผู้หญิงคุมแปนโต๊ะ

ลายที่ ๔๔ ภาพรวิ คือ ลายภาพ แต่เลือกเฉพาะที่มีลายประกอบแปนรวิ

ลายที่ ๔๕ ภาพเขาไม้ เหมือนกับลายภาพรวิ แต่ลายประกอบต้องแปนเขาไม้

หมวดรูปสัตว์

ลายที่ ๑ ลายมังกร จีนเรียกว่า เหล้ง มีหลายโต๊ะ
ลายมังกรมีหลายกระบวน คือ:—

๑ มังกร ๕ เลี้ยว จีนเรียกว่า เห่งอวเหยี่ยวเหล้ง มี
โต๊ะหลวง

๒ มังกร ๔ เลี้ยว จีนเรียกว่า สี่เหยี่ยวเหล้ง มีหลายโต๊ะ

๓ มังกร ๘ ท่า " " เก้าเหล้ง

๔ มังกรหน้าอักษ

๕ มังกรลอย

๖ มังกรคั่นเมฆ จีนเรียกว่า ชุ่นเหล้ง มีโต๊ะหลวง

๗ มังกรคั่นหมอก " "

๘ มังกรพันความ " "

๙ มังกรพันน้ำ

๑๐ มังกรลายเส้นเกี้ยว มีโต๊ะหลวง

๑๑ มังกรหย่อม จีนเรียก ท้วนเหล้ง "

ลายนี้เขียนตัวลายในวงกลม ผูกมังกรเป็นตัวลาย

ลายที่ ๒ มังกรประตู จีนเรียกว่า ลี่หือเถี่ยวเล่งหมิง
มีโต๊ะหลวง

ลายที่ ๓ มังกรขี้ก จินเรียกว่า ข่วยเหล้ง มีโต๊ะหลวง

ลายที่ ๔ มังกรไขไม้ จินเรียกว่า เฉาเหล้ง มีโต๊ะหลวง

ลายนี้ผูกลายให้เป็นรูปมังกร ไม่ใช่เขียนรูปมังกรตรง ๆ

ลายที่ ๕ มังกรประแจเงิน จินเรียกว่า กิเหล้งขี้กตัวน
มีโต๊ะ ลายนี้ทำลายประแจเงิน แต่มีหัวเงินให้รู้ว่ารูปมังกร

ลายที่ ๖ ลายมังกรขี้กเลน

ลายที่ ๗ ลายมังกรขี้กปลา

ลายที่ ๘ ลายหงษ์ จินเรียกว่า หง เหมือนไทย มี
โต๊ะหลวง ลายหงษ์มีหลายกระบวน คือ:—

๑ หงษ์เมฆ จินเรียกว่า ชุ่นหง

๒ หงษ์ ๘ ท่า „ เก้าหง

๓ หงษ์หย่อม „ ทวันหง ลายนี้เขียนตัวลาย

ในวงกลม ผูกหงษ์เป็นตัวลาย

ลายที่ ๙ ลายหงษ์พุดตาล จินเรียกว่า ไช้วัวหง มี

โต๊ะหลวง แลมีหลายกระบวน คือ:—

๑ หงษ์พุดตาลเลอข

๒ หงษ์พุดตาลคั้น

ลายที่ ๑๐ หงษ์ไขไม้ ลายนี้เขียนลายให้รู้ว่ารูปหงษ์ อย่าง
เกี่ยวกับมังกรไขไม้ แลมีกระบวนอื่น คือ หงษ์ไขไม้หย่อม

เรื่องเครื่องโต๊ะแถวขบ

๑๘๑

ลายที่ ๑๑ หงษ์มังกร จีนเรียกว่า เหลิงหง มีกระบวนอื่น
คือ หงษ์มังกรพดศาลเดี่ยว

ลายที่ ๑๒ ลายสิงโต จีนเรียกว่า ไช มีหลายโต๊ะ
แลมีหลายกระบวน คือ:—

- ๑ สิงโตเปลว
- ๒ สิงโตเมฆ
- ๓ สิงโตน้ำ
- ๔ สิงโต ๘ ท่า

ลายที่ ๑๓ ลายกิเลน จีนเรียกว่า คีหลิน มีโต๊ะ แล
มีหลายกระบวน คือ:—

- ๑ กิเลนเมฆ
- ๒ กิเลนกั้มังกร

ลายที่ ๑๔ กิหลินซังจือ มีโต๊ะ ลายนมรูปนางเทพธิดา
ซีกิเลนเอาลูกมาให้

ลายที่ ๑๕ สัตว์หิมพานต์ มีโต๊ะ ลายสัตว์พวกนั้นเขียน
๕ ตัวข้างน้อยกว่านั้นข้าง

ลายที่ ๑๖ ลายเสือ จีนเรียกว่า ไช้ว มีกระบวนอื่น
คือ เสือมังกร

- ลายที่ ๑๗ ลายสิขสองนักษัตร จีนเรียกว่า จัขย์แซเสียบ
- ลายที่ ๑๘ ลายสัตว์แปดอย่าง จีนเรียกว่า ไชยสี่

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยชาม

ลายที่ ๓๙ ลายม้าแปด จีนเรียกว่า ไช่ยั้ง มีโต๊ะ

ลายที่ ๔๐ ลายม้ามังกร จีนเรียกว่า เหล็งยั้ง

ลายที่ ๔๑ ลายม้าสน จีนเรียกว่า หลิวยั้ง มีโต๊ะหลวง

ลายที่ ๔๒ ลายกวาง จีนเรียกว่า เต็ก มีหลายกระบวน คือ—

๑ ลายกวางสน จีนเรียกว่า หลิวเต็ก มีโต๊ะ

๒ ลายกวางสนกั๊วไผ่

ลายที่ ๔๓ ลายชั๊นตามกวาง จีนเรียกอ้วนเต็ก มีโต๊ะ

มีกระบวนอื่น คือ ชั๊นกวางสน

ลายที่ ๔๔ ลายค่างคาว จีนเรียกว่า ชก มีหลาย

กระบวน คือ—

๑ ค่างคาวเมฆ

๒ ค่างคาวน้ำ

๓ ค่างคาวกั๊บลูกโลก

ลายที่ ๔๕ ลายนกร้อย จีนเรียกว่า ยั้งเจี้ยวเซี้ยวทอง

มีโต๊ะ ลายนี้เป็นลายประสมนกกหมูใหญ่ มีนกกยูงเป็นประธาน

ลายที่ ๔๖ ลายนกไม้ มีโต๊ะ ลายนี้เขียนนกกแลไม้ต่าง ๆ

กัน ผสมให้ไค้มงคล ชกลกชิว เป็นประมาธ แต่มี

มาก ๒ กระบวน คือ—

๑ นกทางขาวกั๊วไม้

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยปืน

๑๙๓

๒ นกทางสั้นกบไม้

ลายที่ ๒๗ ลายไก่ฟ้า

ลายที่ ๒๘ ลายเบ็ดเหาะ จันเรียกว่า จุยอะ

ลายที่ ๒๙ ลายเบ็ดกบเงาแดง

ลายที่ ๓๐ ลายนกเขาะ คือนกยางหย่อม จันเรียก ท่วนเฮาะ

ลายที่ ๓๑ ลายนกยางเมฆ

ลายที่ ๓๒ ลายปลา มีหลายกระบวน คือ :

๑ ปลาถิ่นสำหรับ มีโต๊ะ

๒ ปลาเมฆ

ลายที่ ๓๓ ลายกึ่งปลา

ลายที่ ๓๔ ลายปลา

ลายที่ ๓๕ ลายหอย มีกระบวนอื่น คือ หอยถิ่นสำหรับ

ลายที่ ๓๖ ลายผีเสื้อ จันเรียกว่า ชู่เตียบ มีหลายกระ

บวน คือ

๑ ผีเสื้อคอกไม้ร่วง

๒ ผีเสื้อคอกแดง

มีโต๊ะหลวง

๓ ผีเสื้อคอกน้ำเต้า

๔ ผีเสื้อกบตักแตน

หมวดพรรณไม้

ลายที่ ๑ ลายไม้สีฉูดจันเรียกว่าสีกุ่ม มีโต๊ะหลวงแลโต๊ะ
ผู้อื่น ลายนี้เอาดอกไม้ ออกตามฉูด & ฉูดมาผูกเป็นลาย โดย
มากมักเขียนดอกไม้ & อย่างนี้ คือ ดอกบัว ๑ ดอกข้วย ๑
ดอกพุดताल ๑ ดอกเขนุมาศ ๑ บางทีก็เขียนดอกไม้อย่างอื่นบ้าง

ลายที่ ๒ ลายไม้สามอย่างมีโต๊ะหลวง ลายนี้เอาไม้ซึ่ง
เทียบด้วยพร ชกลกชีวะผูกเป็นลาย ทำเป็นต่างกระบวน คือ

๑ ดอกไม้ ๓ อย่าง มักเขียนดอกพุดतालสมมติว่า ชก
ดอกเขนุมาศสมมติว่า ลก ดอกบัวสมมติว่า ชิว แต่ดอกไม้
อื่นก็ใช้

๒ ลุกไม้ ๓ อย่าง มักเขียนลูกส้มโอมือสมมติว่า ชก
ทับทิมสมมติว่า ลก ลูกโถสมมติว่า ชิว แต่รูปไม้อื่นก็เขียนบ้าง

ลายที่ ๓ ลายไม้ ๒ อย่าง อนุโลมตามพร ชกลกชีวะ
เหมือนกัน แต่ใช้เป็นดอกไม้หรือลูกไม้แต่ ๒ อย่าง เขียน
ของอื่น หรือบางทีสมมติของที่จะบรรจุภาชนะนั้นเป็นพรอีกอย่าง ๑
ให้ครบ ชกลกชีวะ พวงไม้ ๒ อย่างบางทีเขียนไม้กับเขนุมาศ
พุดतालกับเขนุมาศ แลอื่น ๆ กากับกันแต่ ๒ อย่าง ทั้งดอกไม้
แลลูกไม้

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยขัน

๑๘๕

ลายที่ ๔ ดอกไม้ร่วง มีโต๊ะ ลายนี้เขียนเป็นช่อดอกไม้
บ้าง เป็นแต่ดอกไม้บ้าง บางทีก็ประกอบด้วยฉลุ

ลายที่ ๕ ลายดอกพุดตาล จีนเรียกว่า ไช้วัวไต้หวัน ลาย
นี้เขียนเป็น ๒ กระจวน คือ

๑ พุดตาลต้นเขาทลุ จีนเรียกว่า ไช้วัว ไท้รวมกับ
เบญจมาศ

๒ พุดตาลเลื่อย มีโต๊ะหลวง

ลายที่ ๖ ดอกเบญจมาศ ลายนี้เขียน ๒ กระจวน คือ

๑ เบญจมาศต้นเขาทลุ จีนเรียกว่า กะกวยไช้ว ไท้รวมกับ
พุดตาลต้น

๒ เบญจมาศช่อ

ลายที่ ๗ ดอกบัว ลายดอกบัวเขียนหลายกระจวน คือ

๑ บัวนกก จีนเรียกว่า มั่วเจี๊ยะชวนบัว มีโต๊ะ

๒ บัวกระเบื้องแตก จีนเรียกว่า บัวเขียน มีโต๊ะ ลาย
นี้มักเขียนเป็นพื้นครามมีช่องเขียนลายอื่น

๓ บัวไฟ มีโต๊ะ

ลายที่ ๘ ดอกบัว มีโต๊ะหลวง ลายดอกบัวเขียนหลาย
กระจวน คือ

๑ บัวมัด

๒ บัวกอ จีนเรียกว่า เหนย

๓ ข้วปู

๔ ข้วเข้ก

๕ ข้วนกกกระสา

๖ ข้วกบ

๗ ข้วเลื่อย

๘ ข้วฝเสื่อ

๙ ข้วเปลว มีโต๊ะหลวง

๑๐ ข้วหนึ่งสี่

ลายที่ ๙ ลายต้นสนควม จีนเรียกว่า เสง

ลายที่ ๑๐ ลายต้นไผ่ จีนเรียกว่า เต็ก มีโต๊ะ

ลายที่ ๑๑ ลายลูกโต จีนเรียกว่า ถอ

ลายที่ ๑๒ ลายลูกท้อทิม จีนเรียกว่า เซี่ยหลิว

ลายที่ ๑๓ ลายดอกท้อทิม จีนเรียกว่า เซี่ยหลิวชวย

ลายที่ ๑๔ ลายดอกกุหลาบ จีนเรียกว่า จื่อหลิง

ลายที่ ๑๕ ลายดอกกุหลาบ จีนเรียกว่า ง้วยกั

ลายที่ ๑๖ ลายใบผักกาด จีนเรียกว่า ซุนฉี

ลายที่ ๑๗ ลายผักชี จีนเรียกว่า ต้าเหมี่ยว มีโต๊ะหลวง

ลายนี้เป็นลายไมเลื่อย เขียนหลายกระบวน คือ

๑ ผักชีชก มีโต๊ะหลวง

๒ ผักชีเข้ม

”

๓ ผักขมหนังสือขงซี มีโต๊ะหลวง

๔ ผักขมข้อ

ลายที่ ๑๘ ลายก้านขก

ลายที่ ๑๙ ลายเถาผักกูด

ลายที่ ๒๐ ลายเถาผัก

ลายที่ ๒๑ ลายเถาน้ำเต้า

ลายที่ ๒๒ ลายเถาแดง

ลายที่ ๒๓ ลายเถาองุ่น

ลายที่ ๒๔ ลายเถาพริกไทย

ลายที่ ๒๕ ลายเถาสีตรอเขอริ

หมวดสิ่งของ

ลายข้อ มีโต๊ะหลวงแลโต๊ะผู้ขึ้น ลายข้อ คือ เอรูปสิ่งของ

ต่าง ๆ มาผูกเป็นลาย จำแนกเป็น ๒ ประเภท คือ

ลายที่ ๑ ข้อของเครื่องเรือน จีนเรียกว่าขี้กโก มีโต๊ะหลวง

ลายที่ ๒ ข้อของมงคล ๘ อย่าง จีนเรียกว่าขี้คโป มีโต๊ะ

หลวง ลายมงคล ๘ อย่างนี้มีหลายกระบวน คือ

๑ มงคลตามไสยศาสตร์ ๘ อย่าง

๒ เครื่องเขียน ๘ อย่าง

๓ เครื่องคนตรี ๘ อย่าง

๔ เครื่องเขียนหนังสือ ๘ อย่าง

๕ เครื่องบรรณาการ ๘ ทิศ

ลายหนังสือมีหลายอย่าง จัดเป็น ๒ ประเภท คือ

ลายที่ ๓ ลายหนังสือใหญ่ จีนเรียกว่า ตวนยี่ มีโต๊ะหลวง
แลโต๊ะผู้อื่น มักเขียนตัวหนังสือชวบ้าง ชกชวบ้าง ชงชวบ้าง
มีหลายกระบวน คือ

๑ ยยาว

๒ ยคค

๓ ยครึ่งตัว

๔ ยชค

๕ ยตอ

๖ ยกลม

๗ ยกลมคางคาว

๘ ยกลมช่อ

๙ หนังสือชกชว

๑๐ หนังสือชงชว

ลายที่ ๔ ลายหนังสือเล็ก มีหลายกระบวน คือ

๑ หนังสือเล็กหนังสือจีน มีโต๊ะหลวงแลโต๊ะผู้อื่น

๒ หนังสือมงโกล

- ๓ หนังสือใบเตย
- ๔ หนังสือสันตฤต
- ๕ หนังสือร้อยตัว จีนเรียกว่า แป๊ะซิว หนังสือต่าง ๆ นี้ มีโต๊ะหลวงเรียกว่า “ลายลิขิต”

ลายที่ ๕ ลายยันต์แปด จีนเรียกว่า ไช่ยกั่ว

ลายที่ ๖ ลายกระแปะ จีนเรียกว่า กิมจี้ไต้ว มีโต๊ะ ลาย นมหลายกระบวน คือ

- ๑ กระแปะคอกไม้
- ๒ กระแปะรูป
- ๓ กระแปะซ้อ มีโต๊ะ
- ๔ กระแปะไฟ

ลายที่ ๗ ลายตรา ทำเป็นลายตราประจำชาติต่าง ๆ

หมวดภูมิสถาน

ลายที่ ๑ ลายเขาไม้ จีนเรียกว่า ซิวซุย มีหลายโต๊ะ แล มีหลายกระบวน คือ

- ๑ เขาไม้เปล้า มีโต๊ะหลวงแลโต๊ะผู้อื่น
- ๒ เขาไม้ (มีภาพ) สี่แซ่ มีโต๊ะ
- ๓ เขาไม้หนังสือ มีโต๊ะ

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขี้

ลายที่ ๒ ลายแผนที่ มีโต๊ะหลวงแลโต๊ะผู้อื่น

ลายที่ ๓ ลายฝรั่งงัไฮ มีโต๊ะหลวง ลายนี้ในว่า เป็นของฝรั่งให้อย่างเขียนแต่โบราณ เขียนเป็นแผนที่ลาย ๑ เป็นข้อตอกไม้ลาย ๑

ลายที่แสดงมานี้ ข้าพเจ้าสอบจากขานูช้ออกขึ้นซึ่งข้อข้าง ขานูช้อตั้งโต๊ะข้าง สังเกตลายที่มักเห็นบ่อย ๆ ข้าง แต่เห็นจะยังมีลายเข้คเคิ้ลคนออกออกไปจากนี้อีก แต่ชื่อภาษาจีนนี้เป็นชื่อที่ทราบกันในพวกเล่นโต๊ะข้าง สืบไปข้อความจากจีนข้างเขียนข้าง จากผู้ที่เคยส่งเครื่องด้วยเมืองจีนข้าง ข้าพเจ้าเองไม่รู้ภาษาจีน รับรองว่าจะถูกหมดไม่ได้ ที่ยังไม่ทราบก็ไม่ไ้ลงไว้

ว่าด้วยประเภทเครื่องโต๊ะ

เครื่องด้วยของจีนที่รวบรวมจัดตั้งเป็นโต๊ะได้ เมื่อเล่นโต๊ะกันในรัชกาลที่ ๕ ถ้าว่าโดยชนิดเครื่องด้วยที่ต่างกันมี ๒๐ อย่าง คือ—

๑ เครื่องชาวเนอแป๊ะเต้ง มีแต่โต๊ะหลวง

๑ คำเงินสำหรับเรียกเครื่องด้วยขามี ๒ คำ คือ แป๊ะเต้ง ๑ แ่งเต้ง ๑ พิศุระห์ตามศัพท์แปลตามพวกจีนเข้าใจว่า แป๊ะเต้งนั้นคือ เครื่องด้วยชาวที่เคลือบน้ำยาใสอย่างที่เราเรียกว่าชาวงัไฮ แ่งเต้ง แปลว่าชาวอย่างงาซ้าง ควรจะเป็นพวกสี่เขือเหลืองที่เราเรียกว่าแป๊ะเต้ง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วย

๒๐๓

๒ เครื่องชาวกังไส มีทั้งโต๊ะหลวงแลโต๊ะผู้อื่น
โต๊ะหลายโต๊ะ

๓ เครื่องชาวปรู มีโต๊ะหลวง

๔ เครื่องสีเขี้ยวไขก่า มีหลายโต๊ะ

๕ เครื่องสีแคง มีหลายโต๊ะ

๖ เครื่องสีซาบ

๗ เครื่องสีส้ม

๘ เครื่องสังโลกขาว มีโต๊ะหลวง

๙ เครื่องสังโลกเขี้ยวอ่อน มีหลายโต๊ะ

๑๐ เครื่องสังโลกเขี้ยวแก่

๑๑ เครื่องสังโลกแคง

๑๒ เครื่องสังโลกหุ้ม

๑๓ เครื่องลายคราม เล่นกันเป็นพื้น ตั้งโตกว่าวอชโต๊ะ

๑๔ เครื่องลายพื้นคราม มีหลายโต๊ะ

๑๕ เครื่องดี แยกหลายไม่ได้ก็โต๊ะนี้ ้วยชั้นสีมันอีย

กว่าชั้นคราม โต๊ะที่ปรากฏว่าตั้งต่างลายได้ คือ—

๑ ภาพสี ตั้งกันเป็นพื้นในเครื่องดี

๒ ภาพห้องสี มีโต๊ะหลวง

๓ ภาพถ้อยยาวสี

๔ มังกรสี มีโต๊ะหลวง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขุ่น

- ๕ หงษ์สี่ มีโต๊ะหลวงแลโต๊ะผู้อื่น
- ๖ สิงโตสี่
- ๗ ผักกาดสี่ มีโต๊ะหลวงแลโต๊ะผู้อื่น
- ๘ ดอกไม้สี่
- ๙ กระจ่างสี่
- ๑๐ เขาไม้สี่ มีโต๊ะหลวง
- ๑๑ เครื่องครามไฟ คือ เขียนครามกับสีแดงลายต่าง ๆ

มีโต๊ะหลวง

- ๑๒ เครื่องสังโลกครามทับ ลายต่าง ๆ มีหลายโต๊ะ
  - ๑๓ เครื่องสังโลกสี่ทับ ลายต่าง ๆ ที่รวมเฉพาะลายได้
- แต่โต๊ะภาพถือนาวข
- ๑๔ เครื่องเขี้ยวไข่มุกครามทับ
  - ๒๐ เครื่องคินขุ่น ไม่ใช่ด้วย แต่เป็นของจีน ของที่ไม่ใช่ของจีน เขามาจัดตั้งเป็นโต๊ะจีนก็มี แต่ตั้งดูเล่นเป็นครั้งเป็นคราว คือ:—

- ๑ ขี่ฮอสเลน ฝรั่งเศส
- ๒ เครื่องถ้วยวิสันตา
- ๓ เครื่องแก้ว ของฝรั่ง
- ๔ เครื่องมโหรีกา ของฝรั่ง
- ๕ เครื่องถมปัก ขุ่น

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

๒๐๓

- ๖ เครื่องสังโลก สัตสม้า ยี่ขัน
- ๗ เครื่องโมรา
- ๘ เครื่องเงิน
- ๙ เครื่องทองเหลือง มีมากโต๊ะ

ลักษณะที่จะจัดเครื่องชนิดใดไปตั้งโต๊ะนั้น ต่างกันตาม
ลักษณะงาน ถ้างานพระ เช่น ฉลองวัด เป็นต้น ซึ่งมีที่ตั้งโต๊ะมาก
เอาจำนวนโต๊ะเป็นใหญ่ บางที่ตั้งถึงร้อยโต๊ะ ตั้งโต๊ะมาก ๆ
อย่างนี้ ชนิดเครื่องตั้งโต๊ะไม่กำหนด ใครมีเครื่องอย่างไรก็ขอ
แรงไปตั้ง ทั้งพระแลคฤหัสถ์ ตั้งปะปนกันทั้งโต๊ะเครื่องสี่เคียว
เครื่องลายคราม เครื่องลายสี ไม่เป็นการประกวดประชันแข่ง
แรงนัก ที่ตั้งประกวดกันเข้มงวดมักตั้งในงานหลวง เช่น งาน
เฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น โดยปรกติตั้งเครื่องลายครามเป็นพื้น
ตั้งเครื่องสีมีบ้างแต่ครั้ง ถ้าเป็นงานเนื่องด้วยการศพ มักตั้ง
เครื่องสีขาว บางทีก็ตั้งเครื่องลายสีประสมด้วย โต๊ะจำพวกเขี้ยว
ไขก่า สังโลก ครามไฟ สังโลกครามทับ เขี้ยวไขก่า
ครามทับเหล่านี้ ตั้งงานสมทบกับเครื่องขาเก้าอี้ ตั้งกับเครื่อง
ลายสีก็ได้

ว่าด้วยขนาดโต๊ะ

โต๊ะที่จัดตั้งกัน ว่าโดยขนาดมี ๘ อย่าง เรียกว่า โต๊ะยักษ์
 อย่าง ๑ โต๊ะใหญ่อย่าง ๑ โต๊ะโขกอย่าง ๑ โต๊ะกลางอย่าง ๑
 โต๊ะโขกโต๊ะกลางอย่าง ๑ โต๊ะเล็กอย่าง ๑ โต๊ะปักอย่าง ๑
 ซื่ออย่าง ๑ จะอธิบายลักษณะโดยลำดับต่อไปนี้

โต๊ะยักษ์นั้นมีแต่โต๊ะหลวง เคยตั้งลายมังกร ๕ เล็บ กับ
 ลายเขาไม้ ทั่วชั้นเครื่องโต๊ะ ๒ ลายนี้มีของใหญ่ ๆ มาก จึง
 ทรงลงคุมเหมือนโต๊ะใหญ่ แต่ขยายส่วนชั้นไป เอากระดานชุบ
 ในออกมาตั้งเป็นกระดานน้ำ เอาสามใช้แทนด้วย ของอื่นก็ขยาย
 ส่วนให้โตขึ้นไปตามกัน จึงเรียกว่า “โต๊ะยักษ์” ไม่มีผู้อื่น
 มีสิ่งของพอที่จะตั้งได้ โดยลำพัง นอกจากของหลวง

โต๊ะใหญ่นั้น เป็นขนาดโต๊ะที่มีตั้งในการประกวดโดยปรกติ
 คือ ตั้งโต๊ะสี่เหลี่ยมข้างหน้าตัว ๑ โต๊ะยาวขวางหลังตัว ๑ บางที่ผู้
 ที่มีของมากตั้งโต๊ะขวางหลังชั้น ๒ ตัว มีมาตั้งเป็นโต๊ะปักข้างหน้า
 ข้างละตัว ๑ หรือ ๒ ตัว แต่โต๊ะปักไม่นิยมในการประกวด จึงไม่
 ใครตั้งกัน ขนาดแลกระบวนจัดตั้งโต๊ะอย่างนี้ มีแจ้งอยู่ใน
 กฎหมาย ไม่จำเป็นต้องอธิบายในที่นี้

โต๊ะไขกั้นนี้ คือ ตั้งแต่โต๊ะสี่เหลี่ยมตัวนำโต๊ะเคี้ยว เหมือนเครื่องบูชาเงินอย่างสามัญ ไม่มีโต๊ะขวางหลัง บ้ายเครื่องโต๊ะที่จำเป็นต้องมีมาคุมในโต๊ะนำตัวเคี้ยว กระบวนจัดแจ้งอยู่ในกฎหมายเหมือนกัน ที่เรียกว่าโต๊ะไขกั้น เพราะเอาอย่างมาแต่โต๊ะพระญวนตั้งทำงเต็ก วิธีพระญวนสวดมนต์ ผู้เป็นอธิการถือท่อนไม้ ไขกั้นโต๊ะให้เสียงดังเป็นสัญญาณ จึงเรียกกันแต่แรกว่า “โต๊ะอย่างพระญวนไขกั้น” แล้วตัดสั้นลงคงเรียกว่า “โต๊ะไขกั้น” โต๊ะไขกั้นตั้งในงานซึ่งมีที่จำกัด

โต๊ะกลางนั้น มีโต๊ะนำแลโต๊ะขวางหลังเหมือนกับโต๊ะใหญ่ทุกอย่าง แต่ร่นขนาดให้เล็กลง ใช้กระดานนำของโต๊ะใหญ่เป็นกระดานขยับใน เครื่องตั้งอย่างอื่นก็ตั้งร่นส่วนลงตามกัน โต๊ะกลางนี้ทราบว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงคุณเล่นมาแต่ยังทรงพระเยาว์ ในคราวที่เล่นเครื่องโต๊ะกันเมื่อในรัชกาลที่ ๔ ครั้นมาเล่นโต๊ะกันเมื่อในรัชกาลที่ ๕ โปรดให้คุมโต๊ะกลางขึ้นสำหรับฝ่ายใน ครั้นคุมเข้าแล้ว เห็นงคงามจึงใช้เป็นแบบอื่นอีกอย่าง ๑ ตั้งในงานซึ่งมีที่จำกัด มักเป็นงานในพระราชมณฑลเที่ยวเป็นพน โต๊ะกลางคุมยากที่หาชิ้นเล็ก ๆ ตั้งโต๊ะนำไม่ใคร่ได้ แต่แรกคุมได้ไม่กี่โต๊ะ ที่หลังพระครุฑรักษา (กัน) ให้อย่างสังเครื่องโต๊ะกลางเข้ามาเป็นชุด ๆ เป็นเครื่องลายคราม

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

หลายหลาย จึงตั้งกันไต่มากขึ้น เพราะเอาขันโต๊ะพระครุฑ ฯ
เป็นหลัก เอาขันคันทมอยู่เข้าแซม

โต๊ะโหลกโต๊ะกลางนั้น ก็เหมือนอย่างเดียวกับโต๊ะโหลกโต๊ะ
ใหญ่ แต่ไม่ใคร่จะไต่ตั้ง

โต๊ะเล็ก เกิดขึ้นด้วยมีผู้สั่งเครื่องโต๊ะขนาดน้อยเข้ามาเป็น
ชุด ๆ ยังเล็กลงไปกว่าโต๊ะกลาง เป็นโต๊ะสำหรับสมเด็จพระเจ้า
ลูกเธอที่ยังทรงพระเยาว์ทรงตั้ง แลทรงเล่นเลียนพวกกรรมการ
ผู้ใหญ่ หาไต่ออกตั้งประหวัดไม่

โต๊ะปักนั้น คือ ใช้ม้า ๒ ตัว สูงตัว ๑ ต่ำตัว ๑ จัดตั้ง
เครื่องโต๊ะบนมานั้น เป็นเครื่องบูชาเหมือนกับโต๊ะอย่างอื่น ๆ
แต่ใช้สิ่งของขนาดย่อมตั้งงานมีที่จำกัด เช่นช่วยกันในงานทำ
บุญตามวังเจ้านาย เจ้าของงานอยากจะเชิญผู้ที่เล่นโต๊ะด้วยกัน
ไปตั้งโต๊ะให้หมด แต่ไม่มีที่พอจะให้ตั้งอย่างอื่นได้ จึงนับตั้ง
โต๊ะปัก

ขันนั้น คือ ที่ตั้งทำเป็นคันทม แต่งขันนี้ด้วยเครื่องโต๊ะ
ตั้งเครื่องบูชาบนหลังคันทม ในที่ตั้งขันที่ตั้งงาม จัดเหมือนกับเครื่อง
แต่งเรือน การจัดขันอย่างนี้เคยตั้งช่วยตามวังเจ้านายในงานขันวง
ไม่ก็ครั้งนัก

นอกจากตั้งโต๊ะทำนองต่าง ๆ ดังกล่าวมา ยังมีวิธีประหวัด
กันด้วยจัดเครื่องบูชาตั้งช่องนำต่าง คือ จัดตั้งในพระอุโบสถ

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๒๐๗

วัดเขมรจรมพิตร ในวันพระจันทรขึ้นอย่าง ๓ นอกจากนั้นบางที่สำหรับ
เลี้ยงพระ เช่นเวลามิงานพิเศษ นักกันจิตสำหรับด้วยด้วยชาม
ที่เป็นของค้ำของงาม ใช้ทั้งชามจีนแลชามที่ไทยให้อย่าง หากคุม
ให้ไ้คู่ชกขึ้นสำหรับมาประกวดกัน อย่างนี้ก็เคยเล่นกันบ้าง.

ว่าด้วยคุมเครื่องโต๊ะ

ผู้ที่เล่นโต๊ะ ต้องหาขันซึ่งกำหนดว่าเป็นหลักโต๊ะให้ไ้
ให้ครบก่อน จึงจะคุมโต๊ะไปตั้งออกงานไ้ ขันที่กำหนดว่าเป็น
หลักโต๊ะนั้น ๘ ขัน คือ

- ๑ ลับแล
- ๒ ขวดใหญ่ปักดอกไม้
- ๓ กระจ่างใน
- ๔ กระจ่างปักรูป
- ๕ กระจ่างนำ
- ๖ ขวดปักดอกไม้้นำ
- ๗ ชามนำ
- ๘ เชิงเทียนคู่ ๓

แต่เชิงเทียนนั้นไม่บังคับว่าจำจะต้องเป็นเครื่องด้วย ถ้าหา
เชิงเทียนลายเกี่ยวกับเครื่องโต๊ะไม่ไ้ ใช้เชิงเทียนทองเหลือง
แทนไ้

ผู้ที่เริ่มเล่นโต๊ะ มีน้อยคนที่ออกงานได้เร็ว มักจะต้องพยายามหาเครื่องโต๊ะอยู่นาน ๆ เพราะเหตุที่ขาดชิ้นหลักโต๊ะ ถึงผู้ที่มีโต๊ะแล้ว บางคนอยากจะมีโต๊ะลายอื่นอีก ก็ต้องพยายามหาชิ้นหลักโต๊ะเช่นนั้น บางทีหาของอย่างอื่นไปเป็นกอง ขาดอยู่เพียงกระบอกรูปใบ ๑ หรือกระถางใบใบ ๑ ชิ้นเหล่านี้ก็กองเกลื่อนเรือนเปล่า จะจัดตั้งเป็นโต๊ะไม่ได้ เพื่อจะแก้ไขความลำบากในข้อนี้ การคุมโต๊ะจึงต้องมีวิธี “เหยียบค” คือเอาของอื่นมาใช้แทนพอไปได้ เช่นขาดลิ้นแล เอาจานเข้ากรวยตั้งแทนกระเบื้องลิ้นแล ขาดกระถางน้ำ เอากระบอกปักกลักันอย่างเชิงตั้งฝังกันลงไปให้แลเห็นที่เหลือเหมือนกระถางน้ำ ตั้งนี้เป็นต้นอีกอย่าง ๑ เรียกว่า “เม็ก” คือทำลายเติมเอาในเมืองนี้ เช่นโต๊ะลายผักชีซึ่งขาดหลักโต๊ะ เอาชิ้นลายผักชีมาเขียนตัวหนังสือซึ่งสีเติมลง พอให้ตั้งเป็นโต๊ะได้ แต่ที่เม็กไม่ได้ทุกลายกระบวนชิ้นหลักโต๊ะ ในพวกขวดกับชามมักหาได้ไม่ใคร่ขาดชิ้นอันถึงขาด จะหาของอื่นมาเหยียบคก็พอหา ที่สำคัญจริงนั้นคือกระบอกรูปปักกระถางใน ซึ่งไม่มีสิ่งใดจะเหยียบค บางทีหาของ ๒ สิ่งนี้ไม่ได้ โต๊ะที่จะคุมใหม่นั้น เลยไม่ได้ตั้งก็มี ถึงโต๊ะหลวงก็เป็นเช่นนั้น มีวิธีแก้ อีกอย่าง ๑ คือเอาลายที่ใกล้เคียงกันรวมเป็นโต๊ะเดียวกัน เช่นโต๊ะลายพุดตาลเบญจมาศ ซึ่งพระราชทานให้ข้าพเจ้าตั้งอยู่เป็นนิจนี้ ลำพังแต่ลายดอกพุดตาลต้นอย่างเดียว

หรือลายดอกเขมมาศอย่างเคียว จะตั้งเป็นโต๊ะไม้ได้ ด้วยขา
 ชั้นหลักโต๊ะด้วยกันทั้ง ๒ ลาย จึงต้องวิงวอนกรรมการขออนุญาต
 ตั้งรวมกันเป็นโต๊ะเคียว ลายอื่นที่ต้องรวมเช่นนั้นก็ยังมีอีกหลาย
 โต๊ะ ถึงกระนั้นยังมีลายที่รวมชั้นหลักโต๊ะไม้ได้ครบ เลยไม่
 เป็นโต๊ะอยู่จนตลอดก็อีกหลายลาย เช่นลายนกเขา ลายเขียด
 เหาะ เป็นต้น ถ้าหาชั้นหลักโต๊ะได้ครบแล้ว ถึงชั้นอื่นยังขาดก็
 จะต้องหาต่อไปไม่สู้ยากนัก เพราะนอกจากชั้นหลักโต๊ะ ของอื่น
 ไม่จำกัด จะตั้งสิ่งใดบ้าง และตั้งมากสิ่งหรือน้อยสิ่งผ่อนผันได้
 ตามใจ แต่อยู่ในท้องมีของเหล่านี้ คือ ขวด ๓ ขนาด ชาม ๓
 ขนาด กระจกต้นไม้ กระจกหว่าน นอกจากนั้นยังมีชั้นอะไรไปลึก
 ก็ตั้งได้ ห้ามแต่กระโถน

อนึ่งมีข้อบังคับอย่าง ๑ ซึ่งเป็นของไทยเราตั้งขัน จะตั้งขัน
 เมื่อไร และมีเหตุมาอย่างไร ขำพเจ้ายังไม่ทราบ คือที่ต้อง
 เลียมปากขวด ด้วยชาม ตลอดจนกระจก วิธีเลียมมันนั้นก็ไม่ใช่
 ฝรั่งก็ไม่ใช่ เฉพาะใช้กันแต่ในเมืองไทย

นอกจากชั้นเครื่องโต๊ะ ผู้ที่จะเล่นโต๊ะต้องมีโต๊ะ ๒ ตัว คือ
 โต๊ะหน้าตัว ๑ โต๊ะขวางหลังตัว ๑ ถ้าจะให้วิเศษก็มีม้าสำหรับตั้ง
 เป็นโต๊ะปักอีกข้างละตัวหรือ ๒ ตัว แต่โต๊ะปักนั้นไม่จำเป็น นอกจาก
 โต๊ะยังต้องมี “เท้า” คือแผ่นไม้มีขอบทำตามรูปกันชั้นที่จะตั้ง
 รองขันไม่ให้เลื่อนตกหรือถูกรุกขกั ต้องมี “หย่อง” ขาคู่

เล็ก ๆ แทนเท้าสำหรับรองถ้วย รองชาม รองจาน แลต้องมี
 “ก” คือมีรองชั้น ของเหล่านี้ต้องมีให้พอ เรื่องก็ออกจะลำบาก
 ล็กน้อย ถ้วยต้องมีใหญ่เล็กสูงต่ำหลายขนาด จะตั้งชั้นใหญ่
 เล็กขนาดไหน แลจะหนุนชั้นเครื่องโต๊ะให้สูงต่ำได้ทรวดทรง
 อย่างไร ต้องอาศัยรอยกั้น เพราะฉะนั้น จำต้องมีมากทั้งใหญ่
 เล็กให้พอที่จะตั้งเครื่องโต๊ะ แลพอที่จะซ้อนต่อกันเอาทรวดทรงสูง
 ต่ำได้ นอกจากนี้ยังต้องมีผ้าโต๊ะ แต่เดิมขอหาผ้าเมืองจีน
 มาใช้ ภายหลังโปรดให้ใช้แต่ผ้าปักในเมืองไทย แลมีกำหนด
 ราชวัลพระราชทานหลายชั้น ห้ามมิให้ใช้ผ้าปักเมืองจีน
 เจ้าของโต๊ะมักปักผ้าโต๊ะตามลายเครื่องโต๊ะของคนทุกคน ถ้า
 งานศพตั้งโต๊ะเครื่องขาว ก็ใช้ผ้าปักโต๊ะไว้ทักซ์ เขียนผ้าไปใช้
 ชั่วคราว มีของเหล่านี้พร้อมแล้ว จึงลงมือคุมโต๊ะ

การจัดเทียบของชั้นตั้งโต๊ะเครื่องบูชา เรียกกันว่า “คุมโต๊ะ”
 เมื่อแรกเล่นอยู่ข้างจะลำบาก ด้วยนักเลงเล่นโต๊ะชั้นใหม่ไม่เคย
 เห็นหรือที่เห็นก็ไม่เคยได้สนใจ ว่าท่านแต่ก่อนจัดตั้งเครื่องโต๊ะกัน
 อย่างไร จำต้องอาศัยรอยกั้นที่เคยเล่นแต่ก่อนเป็นครูบาอาจารย์
 ท่านเหล่านั้นที่มีตัวอยู่จนเล่นโต๊ะกันเมื่อในรัชกาลที่ ๕ ไม่ถึงคนนัก
 ในเจ้านาย มีกรมขุนเจริญผลภูลสวัสดิ์ พระองค์ ๑ พระองค์เจ้า
 ปรีดา พระองค์ ๑ พระองค์เจ้าวรวิมล พระองค์ ๑ หม่อมเจ้า
 ภาณุภาค ในกรมพระพิทักษ์เทเวศร์ องค์ ๑ ในขุนนาง มีพระยา

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขี้

โชฎึก ฯ ขวค ๓ พระยาพิศาลผลพานิช ลือ ๓ พระประเสริฐวานิช
 เส็ง ๓ พระมี ๒ องค์ คือ ขุนวิสุทธิภักดีทนาย ๓ ตรี แต่ยังมี
 เป็นพระราชาคณะ เป็นที่พระวิสุทธิสมาจาร อยู่วิภคินนารอดงค์ ๓
 พระโยธาวัดดาจารย์ ๓ องค์ แต่ยังเป็นพระครูอภัยสังฆกิจจานกร
 อยู่วัดมหาธาตุ องค์ ๓ เมื่อแต่แรก ใครจะเลือกหาชิ้นเครื่อง
 โต๊ะ หรือจะคุมเครื่องตั้งโต๊ะ มักจะต้องหาหรือท่านอาจารย์เหล่านี้
 แต่ความจำเป็นเช่นนั้นไม่มีอยู่สักเท่าไร ไม่ช้ากรรมกรรณใหม่ก็มี
 ความรู้เชี่ยวชาญในทางตรวจเลือกชิ้นเครื่องโต๊ะ ตลอดจนคิด
 พลิกแปลงกระบวนจัดตั้งเครื่องโต๊ะให้ทั้งงามแปลกปลาดยิ่งขึ้นกว่า
 แบบอย่างของท่านผู้ที่เล่นกันมาในครั้งก่อน ๆ เพราะวิธีตั้งเครื่อง
 โต๊ะ ถ้าจะว่าก็สำคัญอยู่ในความ ๓ ข้อ ข้อ ๑ ต้องตั้งของดี
 คือ เอาชิ้นดีที่มันคงอวด ข้อ ๒ ต้องตั้งให้งาม คือ จัดตั้งให้
 คนดูเขาแลเห็นของดีที่มี แต่ต้องจัดไว้ช่องไฟ แลต้องตั้งให้
 สูงต่ำได้ทรวดทรง อย่าให้ซัดตาคนดู ข้อ ๓ ต้องตั้งให้เข้าที่
 คือ ต้องบอกได้ว่าของสิ่งใดตั้งสำหรับอะไร วิธีตั้งโต๊ะแต่ก่อน
 หรือในชั้นหลัง ความมุ่งหมายก็อยู่ในข้อความ ๓ ข้อนี้เหมือนกัน
 แต่เมื่อเล่นโต๊ะกันในชั้นหลัง มีเหตุที่จำต้องคิดเปลี่ยนแปลง
 กระบวนจัดโต๊ะ ด้วยการประกวดโต๊ะกันในชั้นหลังกำหนดคณ
 เป็นเกณฑ์ โต๊ะใครมีชิ้นดีชิ้นวิเศษตั้งมากก็ได้คะแนนมาก ได้
 รางวัลชั้นสูงกว่าโต๊ะของผู้ที่มีของกินน้อย ผู้เป็นเจ้าของโต๊ะจำต้อง

ตั้งชันคี่ชันวเษยให้มากที่สคที่จจะตั้งไค จึงจะไครางวัลสูง แต่ของคี่
 ของวเษยที่มีอยู่ในเจ้าของหนึ่ง ๆ บางโต๊ะมีมากแต่ในของเล็ก ๆ
 เช่นด้วยชาม บางโต๊ะมีมากแต่ชันใหญ่ ๆ เช่นชวคเป็นต้น จะตั้ง
 ของคี่นั้นให้ไคให้หมค จึงต้องคคพลกแพลงกระบวนจคตั้งเรียก
 กันว่า “ยคชัน” ถ้าชันคี่ของไคเป็นด้วยเป็นชามมาก ก็ต้อง
 พยายามจคตั้งด้วยชามให้ไคตั้ง๗ใบ๗ใบ แต่จคอย่าให้คชคคค
 แลคองหาเรื่องไว้บอกให้เข้าที่ เช่นตั้งด้วยมากก็บอกว่า ด้วยนั้น
 เส้นน้ำชา ด้วยนั้นเส้นเหล็ก ด้วยนั้นเส้นน้ำชงโสม ถ้ายังมีด้วย
 มากกว่านั้น ก็ถึงเส้นน้ำชาน แลน้ำอะไร ๆ บอกค่อไปจนให้ครบ
 จำนวนด้วย ถ้าตั้งชวคมาก ก็ยคเยองไปในกระบวนเครื่องชคชวค
 จนถึงบชาคด้วยคอกไม้๗ลคก็คคชวคไค๗ใบ คด้วยเหตุเหล่านี้ พวก
 คคคโต๊ะชันใหม่จึงชำนานจการจคตั้งโต๊ะพลกแพลงไคหลายอย่าง
 หลายกระบวน ยิ่งกว่าอาจารย์ที่ถนคคคโต๊ะอย่างเก่า ท่าน
 กรรมการชันเก่า เช่นพระองค์เจ้าปรีคค เวลามาเห็นโต๊ะที่จคตั้ง
 กันอย่างใหม่ มักยคแล้วออกพระโษชจว่า “โต๊ะแต่ก่อนเขา
 ตั้งกันโหรง ๆ ไม่บรทุกชันชันไปอย่างคคยวัน” แล้วยชมว่า
 “คจามราวกับร้านขายของในสำเพ็ง” ถ้าหากเป็นโต๊ะที่บรทุก
 ชวคชันไปมาก ก็ชมว่า “จามราวกับลงเขื่อน” ถ้าตั้งสำล่อน
 ไม่ลคจะเป็นทรวคทวง ก็ว่า “คคคคคคค” แต่วคที่จริงกระบวนตั้ง
 โต๊ะอย่างบชเก่าถึงที่เป็นอย่างจาม ก็ไม่ยคเยองไปไคกคอย่างนค

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

๒๑๓

ดู ๆ ไปไม่ก็ครวก็ออกจะจิตในตา วิธีตั้งอย่างใหม่ใช่แต่จะ
ยัดขึ้นให้มากอย่างเดียว ยังคิดพลิกแพลงกระบวนจัดเป็นชั้น
เป็นเชิง แลหนักให้เป็นที่รวดทรงงามได้จริง ๆ แต่จัดได้เช่นนั้น
ไม่ทุกคนไป ผู้ที่เริ่มเล่นยังจำต้องเชิญครูบาอาจารย์ไปแนะนำ
ครั้นเล่นเคยเข้าก็พอจำเขามาตั้งได้ โดยลำพังบ้าง ต่อผู้ที่เล่น
ชำนาญจนชำซองแล้ว ถึงจะหาออกบัตติชิตของตนเองได้ การ
ที่จะคุมโต๊ะให้งาม จำต้องใช้ความกิดอ่านทั้งกล่าวมานั้น การ
จัดคุมเครื่องโต๊ะจึงเห็นเป็นการสนุก ทั้งผู้ที่เล่นมาเก่าก่อนหรือ
ที่เพิ่งจับเล่นขึ้นใหม่ ทั่วไปไม่เลือกหน้า

การคุมโต๊ะที่ปากกว่าสามัญมืออยู่อย่าง ๑ คือคุมโต๊ะจับฉ่าย
ที่เรียกว่าโต๊ะจับฉ่าย หมายถึงโต๊ะนั้นชั้นโต๊ะเป็นลายต่างๆ ไม่
เหมือนกัน แต่แรกมีคนชอบตั้ง ค้วยเข้าใจว่ามีลายอะไรๆ ก็ตั้ง
ค้วยกันได้ ง่ายกว่าตั้งลายเดียวทั้งโต๊ะ แต่ครั้นเมื่อตั้งประกวด
กันพวกเจ้าของโต๊ะลายเดียวร้องว่า โต๊ะจับฉ่ายได้เปรียบ ค้วย
ไม่ต้องหาชั้นจากกลาย จึงทรงตั้งข้อบังคับว่า โต๊ะจับฉ่ายต้อง
เป็นลายต่างกันทั้งโต๊ะ จึงกลายเป็นโต๊ะคุมยาก ผู้ที่มีของ
น้อยคุมไม่ได้ แม้ผู้ที่มีชนมาก คุมโต๊ะจับฉ่ายมาตั้งก็มักยัง
มีลายซ้ำกันบ้างสองชนสามชน ที่ตั้งใจจริงเกือบจะมีแต่โต๊ะหลวง
เคยมีงานนัดโต๊ะจับฉ่ายทั้งนั้นครั้งหนึ่ง เจ้าของโต๊ะต้องวงหีบขี้ม
กันแลกกันไม่น้อย จึงหาชนพอตั้งเป็นโต๊ะได้ โต๊ะจับฉ่ายที่เป็น

อย่างค้ำที่เคยเล่นกันมา ของหลวงเคยทรงคุมโต๊ะ ๑ เรียกว่า “โต๊ะตำราภาพ” เลือกแต่ชั้นภาพทั้งนั้น แต่ให้เป็นภาพต่าง เรื่องต่างกระบวนทั้งโต๊ะ บรรดาฉายภาพที่มีแบบอย่าง คงมี อยู่ในโต๊ะนั้นทุกอย่าง จึงเรียกว่า “โต๊ะตำราภาพ”

การที่จะคุมโต๊ะไปตั้งงาน ถ้าจะคุมให้ค้ำต้องการเวลาหลาย ๆ วัน โดยปรกติ จำเดิมแต่เจ้าของโต๊ะไว้รับหมายนัด ก็ลงมือคุมโต๊ะ แลคุมเอง ด้วยคุมโต๊ะเป็นการสนุกในกระบวนเล่น ค้ำกล่าวมาแล้ว แรกก็เอาโต๊ะมาตั้ง แล้วขันชั้นที่มีมาตรวจ เลือกชั้นค้ำที่หามาได้ใหม่ยังไม่เคยตั้งเอาไปผูกผ้าแดง เรียกกันว่า “เพาะขัน” ก่อน จักรวมชั้นที่จะเพาะไว้ส่วนหนึ่ง แล้วเอาชั้นหลักโต๊ะชั้นนี้เทียบ ถ้าสิ่งใดขาดก็ตั้งวงให้ทวยหยิบยืม ความพองให้ได้หลักโต๊ะจนครบ แล้วจึงเอาชั้นอื่นตั้งตาม ที่คิดเห็นว่าจะเข้าที่ เมื่อตั้งขันเต็มโต๊ะแล้ว จึงหนุนกัจฉัตรวด ทรงโต๊ะ ถ้าจะยกขันก็ยกในเวลาที่เหมาะสม ลักษณะขันนี้ไม่ สูงง่ายนัก ไม่ใช่ว่ามีชั้นค้ำมากเท่าใดตั้งประเคนขันไปบนโต๊ะได้ หมดแล้วจะได้แต่้มมาก ถ้าจกไม่ถูกแต่้มก็ไม่ขัน จำต้องรู้วิธีจก ด้วย เพราะมีกฎหมายกระบวนผูกผ้าแดงอยู่หลายสถาน เป็น ค้ำว่าขันที่ตังค้ำ เช่นชวดค้อโต๊ะก็ค้ำ กระถางหวานก็ค้ำ กระถาง ค้ำไม้ก็ค้ำ ถ้าเป็นของที่เขาทำเข้ามาเป็นค้ำ ได้ผ้าแดงผืนเดียว เพราะเป็นของเหมือนกัน ต้องค้ำก็ยกย้ายให้เป็นของต่างกันทั้ง

๒ ข้างจึงจะได้ผ้าแดง ๒ ผืน แต่จะไปตั้งเชิงเทียนให้ต่างกันอย่างนั้นไม่ได้ อีกอย่าง ๑ ของที่ตั้งเป็นชุด เช่นซามตั้งเครื่องเส้นห้าใบ เรียกว่า “เหงากววย” ถ้าตั้งซามอย่างเดียวกันหมดทั้งห้าใบ ก็ได้ผ้าแดงผืนเดียว ต้องยกให้ต่างรูปแลต่างกระบวนกัน อีกอย่าง ๑ ของตั้งชั้น เป็นต้นว่า ด้วยเส้นสุรา ๓ อยู่ในจานรองใบเดียวกัน ถึงของเหล่านั้นจะต่างกัน ควรผูกผ้าแดงไว้ทั้ง ๔ ชั้น ก็ได้ผ้าแดงผืนเดียวด้วยอยู่ในภาชนะอันเดียวกัน กระบวนยศชั้นจำต้องจัดไปให้ได้ผูกสายชั้น จึงจะได้เต็มมาก เมื่อยศชั้นแล้วถึงเวลาที่จะประมาณราคาโต๊ะของตนว่าจะมีชั้นกี่ใบแต่มีสักเท่าใด เรียกกันว่า “นับกิโล” ถ้าเป็นผู้ที่เล่นโต๊ะใหม่ๆ หรือเป็นผู้ที่มีโต๊ะอย่างเร็วๆ ไม่แน่ใจว่าชั้นที่มีอยู่จะได้ผ้าแดง ก็มักไปเที่ยววิ่งหีบขี้มีชั้นผ้าแดงของมิตรสหายมาตั้งชั้นหนึ่งหรือสองพอให้เป็นศิริของโต๊ะ เพราะความรู้สึกมีอยู่ในบรรดาผู้เล่นโต๊ะว่า ถ้าโต๊ะของใครไปตั้งออกงานไม่ได้ผ้าแดงเลย ออกจะเสียๆ ถ้าหากเป็นโต๊ะของผู้ที่มีชั้นก็มากเวลาตรวจยศชั้นก็มีที่เลือกได้หลายอย่าง ถ้าหากจัดโต๊ะไปตั้งงานพอดีพอร้าย เช่นงานฉลองวัด ซึ่งมีโต๊ะตั้งด้วยกันมากแลไม่สู้กลัวขุ่นแต่มีคุนกันแข็งแรง ก็มักจัดเองมาเป็นประมาณตั้งชั้นน้อยๆ อย่างโหล่งๆ เช่นท่านแต่ก่อนท่านจัดตั้งกัน ถึงชั้นก็จัดก็ง่ายอย่างตั้งปนกัน ต่อเป็นงานมีรางวัลชั้นแข่ง เช่น

งานเฉลิมพระชนมพรรษา ซึ่งต้องประกวดกันเต็มฝีมือ จึงยก
ชั้นกันจนเต็มตำรา เมื่อตั้งหนังกัแล้ว จึงตรวจตราดูช่องไฟ
แลพิจารณาทรวทรวงโต๊ะจนเห็นงาม การที่จะตรวจทรวทรวงโต๊ะ
แต่เพียงที่ตั้งชั้นยังเห็นไม่ไถ่ถนง ต้องหากอกไม้แห้งแลเครื่อง
แห้งต่าง ๆ มาปักขวกแลจั่ววางในภาชนะ แต่งประมาณสูงต่ำเท่า
กับของสกลที่จะตั้ง ตรวจดูอีกชั้น ๑ จนเห็นงามจึงจะเป็นอันใช้ได้

เจ้าของโต๊ะมักเลือกห้องอันเป็นที่สบาย ในบ้านเรือนของตน
ตั้งคุมโต๊ะ แลในเวลาที่จะคุมโต๊ะนั้น เจ้าของคงไปนั่งอำนวยการ
อยู่ข้างหน้าโต๊ะ มีน้ำร้อนน้ำเย็นมากยู่หรือเครื่องบริโภคน้ำไปตั้งอยู่
พร้อมเสิร์ฟ เป็นเวลาที่หาความสนุกสนานอย่าง ๑ บางทีมีตร
สหายไปมาหาสู่ โดยเงาะที่เป็นนักเลงเล่นโต๊ะด้วยกัน ก็รับ
แขกที่ตรงนั้นชวนให้คุมโต๊ะไปด้วย

การคุมโต๊ะจำต้องมีคนรับใช้มากบ้างน้อยบ้างทุก ๆ เจ้าของ
สำหรับชั้นชนชั้นกัน แลยกชั้นชนชั้นบนโต๊ะตลอดจนหนังกั คนรับใช้
เหล่านี้เป็นมหาคเล็กแลทนายของเจ้าของโต๊ะบ้าง บางทีก็เป็น
บุตรภรรยาเจ้าของโต๊ะ เมื่อนานเข้าคงมีคนฉลาดในพวกผู้รับใช้
คนหนึ่งสองคน ซึ่งสามารถจะจำขึ้นแลจำวิธีคุมโต๊ะจนถึงเป็นผู้ช่วย
แลเป็นที่ปรึกษาของเจ้าของโต๊ะได้ เมื่อเร็ว ๆ นี้ในงานทำบุญนำ
ศพเจ้าของโต๊ะผู้หนึ่ง เครื่องบูชาพระเจ็ดตั้งด้วยโต๊ะเครื่องขาวกังไส
กรรมการที่ไปช่วยงานศพเห็นเข้าปลาคใจ ว่าเจ้าของโต๊ะสิ้นชีพ

ไปแล้ว ยังมีใครเอาโต๊ะมากมาให้ได้ จึงสืบถาม ใต้ความ
ว่าภรรยาซึ่งเคยเป็นผู้ช่วยเจ้าของโต๊ะนั้น อุตส่าห์คุมโต๊ะตั้งสนอง
คุณสามี เมื่อได้ทราบก็จับใจ รู้สึกอนโมทนาความจริงรักภักดี
ของผู้ที่คุมโต๊ะด้วยกันทุกคน ที่กล่าวมานี้เป็นกระบวนคุมโต๊ะ
ตามวังตามบ้านข้างนอก วิธีคุมโต๊ะหลวงยังมีอีกอย่าง ๑

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ พระราชทานโต๊ะหลวงให้พระบรมวงษานุวงศ์ตั้งประจำ
หลายพระองค์ เวลาคุมโต๊ะหลวงจึงคุมพร้อมกันคราวละหลาย ๆ
โต๊ะ เวลาเสร็จสิ้นราชการประจำวันแล้ว เสด็จลงพระที่นั่งพิมาน
รัตยา ทรงคุมโต๊ะหลวง ส่วนโต๊ะที่พระราชทานเจ้านายตั้ง
ก็ตั้งเรียงกันต่อไปเช่นแถว พระองค์ใดเป็นเจ้าของโต๊ะใดก็เข้าไป
คุมโต๊ะนั้นเอง ถ้าเป็นโต๊ะฝ่ายใน ก็ทรงสมมติกรรมการ
เป็นผู้คุมโต๊ะแทนคนละโต๊ะ การที่คุมโต๊ะพร้อมกันหลาย ๆ โต๊ะ
อยู่ข้างจะสนุกมาก ต่างคนต่างเลือกชั้นโต๊ะชั้นตั้งจิตคุม แล
แกไข่ขยักอาหารหรือศิษย์เข้าหยอกกันแลกันไป มีเวลาที่เสด็จมา
ทอดพระเนตร ทรงทักท้วงแนะนำเนือง ๆ พวกเจ้าของที่คุมโต๊ะ
หลวงเหล่านี้ได้พวกเด็กชาเป็นผู้ช่วย ในบรรดาเด็กชาที่ช่วยคุม
โต๊ะหลวงทั้งหมด ไม่มีใครที่จะเสมอเหมือนพระยาราไชยสวรรค์
(พี่อน) เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง
คุมโต๊ะ พระยาราไชย ๑ ยังเป็นขุนเงินจวบจนทุกวันนี้ อยู่ใน

กรมเต็กชา เป็นผู้ยกขนเครื่องโต๊ะถวาย แลรับสั่งให้ช่วยตั้ง
 เครื่องโต๊ะ ทำการนั้นชำนาญจนจำชั้นเครื่องโต๊ะได้หมด ชั้น
 เครื่องโต๊ะของหลวงมีนับด้วยพันชั้น รับสั่งเรียกชั้นไหนเป็นหยิบถก
 ไม่มีพลาด ต่อมาจึงมีความสามารถในระบอบจัดตั้งโต๊ะ ด้วย
 จำวิธีที่ทรงคุมได้ จนในชั้นหลังเวลาจะทรงคุมโต๊ะหลวง ถ้า
 ดิศพระราชธรรมาก็มีรับสั่งให้พระยาราไช ๑ คุมถวาย แล้วยทรง
 ดิเตือนแก่ไช พระยาราไช ๑ คนเดียวที่กรมการขอมว่า
 “นอกจากกรมการแล้ว ใครที่รู้จักชั้นเครื่องโต๊ะ แลจะ
 คุมโต๊ะก็เหมือนอย่างพระยาราไช ๑ นั้นเป็นไม่มี” ผู้ชำนาญใน
 เรื่องเครื่องโต๊ะนอกจากพระยาราไช ๑ ยังมีปลาดคน ๑ คือหม่อม
 ราชวงศ์ (เชย) ไช้ มหาคเล็ก บุตรหม่อมเจ้าภาณุมาศ มัก
 เข้าไปช่วยคุมโต๊ะหลวง แต่ไปเที่ยวรับคุมโต๊ะข้างนอกเสียโดย
 มาก ปลาดที่เป็นไช้แต่รู้จักเครื่องโต๊ะชั้นก็เลย แลเข้าใจวิธี
 คุมโต๊ะก็พอใช้ ใช้แต่เท่านั้น เวลาไปอยู่ในที่ประชุมคุมโต๊ะ
 กันหลาย ๆ คน ใครเล่าอะไรสู้กันฟัง คุณไช้มักคอยไปเข้าใจ
 แลแล้วเอาไปใช้ไช้เล่าให้คนอื่นฟังได้อีก จะเข้าใจด้วยอย่างไร
 ข้าพเจ้ายังคิดไม่เห็นจนทุกวันนี้

ว่าด้วยตั้งไต้ระ

เมื่อคมไต้ระตั้งเทียบเสร็จแล้ว จะต้องเช็ดล้างเครื่องไต้ระแล
ขัดเล็กน้อยให้สะอาด เพราะมีขี้ขังค้ำกวดขัน ถึงขั้นจะก็แต่ถ้า
ไล่ไครกอย่างหนึ่งอย่างใด กรรมการก็ไม่ผูกผ้าแดงให้ แล
ต้องระวังโดยเฉาะอีกอย่าง ๓ คือขั้นที่ผูกผ้าแดงมาในงานก่อน
กรรมการปักกระดาษแดงเครื่องหมายติดไว้ที่ขัน เดิกงานแล้ว
เจ้าของมักจะไม่ปล่อยทิ้งกระดาษแดงให้ติดอยู่กับขัน เวลาเอาขัน
นั้นไปตั้งงานใหม่ ถ้าเจ้าของไม่ล้างกระดาษแดงออกเสียให้
หมด กรรมการว่า “กันไซก” ไม่ผูกผ้าแดงให้เหมือนกัน
ขัดสีเครื่องไต้ระแล้ว คราวนี้จะต้องเตรียมเครื่องแต่งไต้ระ ของ
เหล่านี้ถ้าจะจำแนกก็ต่างกันเป็น ๓ ประเภท ประเภทที่ ๑ คือ
เครื่องยศสำหรับเจ้าของไต้ระ คือ พัดยศพัตรอง แลเหรียญต่างๆ
มีเหรียญราชศิริเป็นต้น ตลอดจนรางวัลซึ่งได้มาเป็นครั้งเป็นคราว
เช่นตุ๊กกระต่ายขามเครื่องเส้น เปลวน้ำเต้าไฟนั้น ของทั้งปวง
นี้ไม่ควรขาด แต่บางอย่างแม้จะขาดก็ไม่เป็นไร บางอย่างนั้น
จะขาดไม่ได้ เช่นพัดยศแลเหรียญราชศิริ ๒ สิ่งนี้ ถ้าขาด
เจ้าของไต้ระอาจจะถูกปรับ สิ่งของเครื่องยศทั้งปวงนี้ โดยปกติ
เจ้าของไต้ระมักเก็บรวมกันไว้ในหีบใบ ๓ เวลาจะตั้งไต้ระก็ยกหีบ

มาเลือกจก ประเภทที่ ๒ เครื่องยศสำหรับชั้น คือแพรสำหรับ
 ขัตติมาชั้นเชิงซ้อ ชั้นเต็กชั้นอย่าง ๑ ใหมทองสำหรับผูก
 ที่ชนได้พระราชทานใหม่ทองอย่าง ๑ เครื่องหมายจำนวนใหม่ทอง
 คือทานตะวัน กระจัง ชงมังกร ชงตะขาย ของทั้งปวงที่กล่าวมานี้
 ต้องจัดไปตามที่ ต้องทำให้สะอาดหมดจด ประเภทที่ ๓ คือเครื่อง
 แต่งโต๊ะ มีข้อที่ต้องระวังหลายอย่าง คือ มีของบางอย่างจะขาด
 ไม้ได้ เช่นเครื่องเขียน ๆ สิ่งอื่นจะขาดก็ไม่ว่าอะไร แต่ชนนถ
 ยาวสำหรับปักหมวกเขียน ๒ อันนั้น ถ้าขาดก็เกือบจะไม่เป็นโต๊ะ
 ก็ว่าได้ ยังต้องรู้ประเภทงานว่า เป็นงานมงคลหรืองานเนื่องด้วย
 เปตพลี คืองานศพ เป็นต้น แต่งโต๊ะสำหรับงานมงคลกับงาน
 เปตพลีผิดกัน ของบางอย่างเช่นกระชายเงินกระชายทอง เป็นต้น
 อันเป็นเครื่องหมายเปตพลี จะเอามาใช้ในการมงคลไม่ได้ อีก
 อย่าง ๑ ต้องระวังสิ่งของที่อาจจะโสโครกปฏิญกุล เช่นลูกไม้ข้าง
 อย่างที่กลิ้งกลิ้ง มีลูกฝรั่ง มะม่วง แลลูกจันทน์ เป็นต้น ห้าม
 ไม้ให้เอาขึ้นตั้งโต๊ะ อีกอย่าง ๑ ดอกไม้แห้งกับดอกไม้สด
 ก็ต้องรู้จักที่ใช้ ดอกไม้ที่ปักขวดจําต้องใช้ดอกไม้สด เว้นแต่
 เมื่อเป็นงานหลายวันได้รับอนุญาตโดยเฉพาะ จึงใช้ดอกไม้แห้ง
 แทนได้ ส่วนดอกไม้แห้งนั้น โดยปรกติใช้ได้แต่เป็นเครื่อง
 ประดับขนม ลูกไม้ก็ทำนองเดียวกัน ลูกไม้เคลือบแลลูกไม้
 ถมปัก จัดตั้งได้แต่เป็นเครื่องหมายชกลกชีว จะเอามาใช้ในที่

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขึ้น

สำหรับจัดผลไม้ไม่ได้ อีกอย่าง ๑ ซึ่งซึ่งเป็นภาชนะเปิดต้องมี
สิ่งของในนั้น เช่นคนโทไม่มีฝา ถ้าไม่กรอกน้ำ หรือตะเกียง
ถ้าไม่เอาเทียนไขหรือถ้วยแก้วน้ำมันตั้งไปในนั้น กรรมกรก็ไม่
ผูกผ้าแดงให้ เว้นแต่ด้วยเส้นเหล้าเส้นน้ำชาจึงไม่ต้องมีน้ำในนั้น
แม้ ที่เขียนหนังสือก็ต้องมีกระดาษหรือกั๊กันวางไว้ อย่าให้เป็น
ภาชนะเปล่า อีกอย่าง ๑ นั้นต้องระวังอย่างจัดของผิดประเภทภาชนะ
เช่นเอาดอกไม้ปักในกระบอกเป็นต้น ถ้าทำผิดก็อาจจะขาดผลประ
โยชน์ได้เหมือนกัน กระบวนแต่งโต๊ะเห็นว่ามานั้นคนใช้มักจะหลง
ลืม เจ้าของต้องเอาเป็นพระมาก ต้องเตรียมสิ่งเสียไว้ให้
เสร็จก่อนยกโต๊ะไปตั้งในที่มั่งงาน

โดยปรกติเจ้าของมักคุมโต๊ะให้แล้วก่อนกำหนดงานราว ๓ วัน
เพราะจะต้องรื้อเอาไปคุมที่ตังงานอีก การที่จะรื้อโต๊ะไปคุมใหม่
ก็ไม่สู้ง่าย เพราะรื้อแล้วจะต้องไปตั้งขึ้นให้ถูกที่ แลตั้งก็ให้
ถูกทุก ๆ ตัว ถ้าที่ตั้งเคลื่อนที่หรือผิดกษัยขึ้นเครื่องโต๊ะ โต๊ะที่
จะตั้งให้งามก็เสียทรง ต้องหมายเลขก็แลชั้นไว้เป็นสำคัญ ถ้า
ผู้ช่วยของใครไม่ชำนาญ ก็ถึงต้องเขียนแผนที่ แลเจ้าของโต๊ะ
ยังต้องไปตรวจตราดูอีกไม่น้อย เจ้าของโต๊ะเอาแต่ตัวโต๊ะ
ไปตั้งที่ก่อนงาน ๒ วัน เอาเครื่องโต๊ะไปตั้งก่อนวันงานวัน ๑ แล
การที่เขาขึ้นเครื่องโต๊ะไปจัดตั้งที่มั่งงานนั้น เจ้าของยังต้องระวัง
เอาทรายถ่วงหรือเอาขี้ผึ้งติดชั้นตั้งให้แน่น เพราะถ้าเป็นที่เปียกอาจ

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

จะถูกลมแรงเคยพิกชนตกแตกก็มี บางทีก็เป็นที่ถูกแดดเผาข้าง
 ถูกฝนสาดข้าง ยังต้องระวังแตกแลฝนอีก ถ้าเจ้าของงานทำ
 เครื่องข้อมันไว้ให้คอยขังไว้ หากไม่ก็ต้องมีคนไปคอยยกเครื่อง
 โต๊ะลงแอบฝนแลหน้าแตกทุก ๆ วันจนตลอดงาน แต่ส่วนการเฝ้า
 รักษานี้ ถ้างานหลวงมีเจ้าพนักงานสำหรับรักษา ถ้างานตาม
 บ้าน เจ้าของบ้านก็รักษาให้ เจ้าของโต๊ะไม่ต้องจัดคนไปเฝ้า
 ครั้นถึงวันงานเป็นเวลาแต่งโต๊ะไปแต่เช้า คือขังคอกไม้สักแล
 จักผลไม้เป็นต้น กระบวนแต่งโต๊ะมีเจ้าพนักงานอีกต่างหาก ทั้ง
 โต๊ะหลวงแลโต๊ะข้างนอก การแต่งโต๊ะหลวงทั้งที่ตั้งเป็นของ
 หลวง แลที่พระราชทานให้เจ้านายตั้ง พระองค์เจ้าจันทรสุเทพ
 เป็นพนักงานแต่ง ถ้าโต๊ะข้างนอก บางทีบุตรภรรยาเจ้าของ
 โต๊ะมาแต่งเอง บางคนที่วานพวกพ้องแลใช้ยาวไพร่มาแต่ง ใน
 วันแต่งโต๊ะคงมีคนเต็มสนามโต๊ะไปแต่เช้า ส่วนผู้เป็นเจ้าของ
 โต๊ะ ถ้าสามารถจะไปได้ก็มักไปแต่เช้าหรือแต่วัน เป็นเริ่ม
 เวลาสมาคมไปแต่นั้น การแต่งโต๊ะต้องให้แล้วเสร็จราวเวลาบ่าย
 ๕ โมง แต่ชั้นเค็มตั้งโต๊ะไม่ใคร่แล้วเสร็จพร้อมกันได้ จนถึง
 เวลากรรมการลงมือตรวจโต๊ะแล้ว ยังมีบางโต๊ะที่เจ้าของยังเอาชิ้น
 มาผลัดเปลี่ยนเพิ่มเติม เป็นเหตุให้เจ้าของโต๊ะซึ่งมาตั้งแล้วก่อน
 ร้องทุกข์ว่า ผู้ที่มาตั้งที่หลังเช่นนั้นเอาเปรียบ เพราะมาครั้งแล้ว
 ว่าโต๊ะอันนี้ชิ้นรางวัลเท่าใด จึงไปหาชิ้นมาเพิ่มเติมโต๊ะของตน

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๒๒๓

ให้มากยิ่งขัน โดยประสงค์จะแย่งรางวัล กว้ยเหตุนี้ในงานตั้ง
โต๊ะประธาน จึงโปรดให้จัดม้าหมู่ของหลวงตั้งเป็นโต๊ะเทียบไชย
อีกโต๊ะ ๑ เมื่อจะลงมือตรวจโต๊ะให้จุดเทียบไชยเป็นสัญญา ตั้ง
แต่จุดเทียบไชยแล้ว ห้ามมิให้ใครแก้ไขเพิ่มเติมโต๊ะของตน
เป็นอันขาด อนึ่งเมื่อเลิกงานแล้ว การขนโต๊ะกลับก็ต้องระวัง
ถ้าขนกลับให้แล้วในวันเดียวกันได้เป็นที่ มีเจ้าของโต๊ะบางคนไม่
เอาใจใส่ ทั้งเครื่องโต๊ะไว้นั่งของหายก็มี เพราะเมื่อเลิกงาน
แล้ว เจ้าพนักงานที่ต่างคนต่างกลับ ผู้คนล้าส่อนคุณแลรักษายาก
ลักษณะการเกณฑ์ตั้งโต๊ะ ถ้าจะว่าโดยส่วนบุคคลมีเป็น ๓
อย่าง คือ

อย่างที่ ๑ ไม่ว่าใครได้รับอนุญาตของเจ้าพนักงานแล้วก็ตาม
โต๊ะ แต่แรกตั้งโต๊ะมักเป็นอย่างนี้ ต่อมาอย่างนี้มีเฉพาะงานวัด
เช่นคราวฉลองพระพรางค์วัดอรุณ ฯ เป็นต้น

อย่างที่ ๒ เกณฑ์ตามบันฑิตาคักกิ ทั้งเช่นเกณฑ์พระราช
คณะตั้งโต๊ะในงานพระศพพระองค์เจ้าพระอรุณนิภาคุณากร แล
เกณฑ์พระบรมวงษานุวงศ์ แลราชินิกุลในพระบาทสมเด็จพระพุทธ
เลิศหล้านภาลัย ทั้งโต๊ะเครื่องบูชาเมื่อคราวฉลองพระอุโบสถ
วัดอรุณ ฯ เป็นต้น ผู้ที่ต้องเกณฑ์ถึงไม่มีโต๊ะของตนเอง ก็
วานเจ้าของโต๊ะที่คุ้นเคยกันตั้งให้ ที่โปรดให้จัดโต๊ะหลวงไปตั้ง

พระราชทานก็มีมาก การเกณฑ์ไม่เคยเป็นการเคื้อคร้อนแก่ผู้ที่ถูกเกณฑ์เลย

อย่างที่ ๓ เกณฑ์ตั้งเนาะกรรมการ เช่นเมืองานรับพิศเขียนเป็นต้น

การเกณฑ์นั้นไม่มีบังคับ ใครจะขอตัวไม่เอาโต๊ะมาตั้งก็ได้ แต่ที่จะขอตัวนั้นน้อย มักมีแต่ผู้ที่เจ็บป่วยแลที่ไม่อยู่ โดยปรกติ เจ้าของโต๊ะสมัคเต็มใจไม่ต้องเตือน เพราะเหมือนได้รับเชิญไปสู่สมาคมในที่เฝ้า ก็ยอมพอใจด้วยกันทุกคน

ว่าด้วยกรรมการตรวจโต๊ะ

เมื่อแรก ๆ เล่นโต๊ะประกวดกันตอนรัตนโกสินทรศก ๓๐๘ ต่องานพระเมรุที่กล่าวมาแล้วนั้น โปรดให้เจ้าของโต๊ะราว ๓๖ คน เป็นกรรมการสำหรับตรวจตัดสินผูกผ้าแดง การตรวจโต๊ะเมื่อชั้นแรก ๆ อยู่ข้างจะลำบาก ผู้เป็นกรรมการในชั้นนั้น ที่ได้เกียรติยศก็ที่ได้รับความรำคาญดูเหมือนจะเท่า ๆ กัน ด้วยเจ้าของที่จัดโต๊ะมาตั้งประกวดในสมัยนั้น โดยมากเพิ่งเริ่มเล่น ยังไม่รู้วิธีชั้นดีกับชั้นเลวผิดกันอย่างไรนัก เวลาหาชั้นเครื่องโต๊ะมาตั้ง ถ้าเชื่อว่าเป็นของดี ยางที่กกด่าช้อหาด้วยราคาแพง ๆ เวลากรรมการตรวจโต๊ะ ฝ่ายเจ้าของโต๊ะก็จะขอให้กรรมการผูกผ้า

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขุ่น

๒๒๕

แดงบรรดาชั้นที่คนเห็นว่าดี แต่ฝ่ายผู้เป็นกรรมกรนั้นอริยาไครย
 ต่างๆ กัน ส่วนกำหนดการผูกผ้าแดงมีอยู่ว่า ชั้นที่จะผูกผ้าแดงได้
 ต้องประกอบพร้อมด้วยลักษณะเหล่านี้ คือ เป็นของทำผ้า มีอก
 ประการ ๑ เป็นของเก่าประการ ๑ เป็นของไม่ชำรุดขุ่ยดลายน
 ประการ ๑ เป็นของที่ผู้อื่นไม่มีเหมือนประการ ๑ กรรมกรบาง
 คนเห็นว่า ควรจะผูกแต่ชั้นที่ควิเศษจริง ๆ อย่าให้มากมาย
 กรรมกรบางคนเห็นว่า ถ้ากรรมกรหวงผ้าแดงนัก เจ้าของโต๊ะ
 ก็จะพากันทอดอวยเสีย จะใครให้โต๊ะมีชั้นผ้าแดงโต๊ะละชั้นสองชั้น
 พอให้เจ้าของโต๊ะมีน้ำใจ เวลาเจ้าของเรียกให้ผูกผ้าแดง กรรม
 กรจึงมักจะเห็นแตกต่างกัน เพราะข้อกำหนดของการตัดสินผูก
 ผ้าแดงนั้น จะตัดสินได้แน่นอนแต่เพียงที่เป็นของชำรุดหรือไม่
 ชำรุด เพราะอาจจะพิสดารที่ตัวชั้นโต๊ะ ก็ขยข้อที่ว่าผู้อื่นมีเหมือน
 หรือไม่ เพราะอาจจะเอาชั้นที่มีเหมือนกันออกมาแสดงให้ปรากฏได้
 แต่ข้อที่ทำผ้ามีอกแล้วข้อที่ว่า เป็นของเก่า ๒ ชั้นอื่นไม่มีอะไรเป็นเครื่อง
 กำหนด ว่าดีอย่างไร หรือเก่าเพียงไรจึงควรจะผูกผ้าแดง อยู่ใน
 แล้วแต่กรรมกรคนใดจะเห็นว่าดีแลเก่าถึงกำหนดหรือไม่ ตัดสิน
 ผูกผ้าแดงตามอริยาไครยของกรรมกร แต่ฝ่ายเจ้าของโต๊ะ
 นั้นอริยาไครยตรงกันข้าม เห็นว่าของที่ตนซ้อหามาขอให้ผูก
 ผ้าแดงนั้น ล้วนเป็นของเก่าแลเป็นของดีสมควรผูกผ้าแดงได้
 ทั้งนั้น แต่หากกรรมกรไม่ผูกผ้าแดงให้ ก็ว่ากรรมกรไม่ทำ

ตามกำหนดของการผูกผ้าแดง เลยเกิดความไม่พอใจ มีกรรมการบางคนเห็นเจ้าของโต๊ะไม่พอใจ เกรงใจเจ้าของโต๊ะ เวลาตรวจทัศนผ้าแดง กรรมการพวกนี้มักจะนั่ง ๆ เสียบ หรือใกล้ เกือบพอให้แล้วกันไป มีกรรมการน้อยตัวที่จะพุดจาซ้แจงเหตุผลข้างควรจะให้หรือไม่ให้ จึงเป็นเหตุให้ทรงตั้งข้อบังคับมีรางวัล แต่มีกรรมการผู้ที่พุดจาซ้แจงเป็นหลักฐานในการตรวจโต๊ะขึ้นเป็นที่แรก รางวัลไปทุกคราวที่ “พุด” เมื่อสิ้นงานแต่มีของกรรมการคนไหนไต่มาแลกน้อย ก็ไต่รับบำเหน็จรางวัลส่วนกรรมการมากแลกน้อยโดยลำดับกันตามแต่มีรางวัล จึงเป็นมูลเหตุของการประกวดแต่มีกรรมการเกิดขึ้นอีกอย่าง ๑

แท้จริงบรรดากรรมการสำหรับทัศนการประกวด ไม่ว่าจะการประกวดอย่างไร ๆ ยากที่จะทำให้พอใจของผู้ที่ประกวดได้ ด้วยบรรดาผู้ที่ประกวดย่อมถือว่าของ ๆ ตัวดีกว่าผู้อื่น และใครไต่รางวัลขึ้นสูงด้วยกันทุกคน แต่รางวัลขึ้นสูงลิ้นน้อย จึงต้องมีกรรมการสำหรับทัศนเลือกคึกของที่ดีกว่าผู้อื่น ถึงกรรมการจะทำอย่างไร ๆ ผู้ที่ไต่รางวัลพอใจคงมีน้อยกว่าที่ไม่ไต่ถึงใจ เป็นธรรมดาของการประกวดทั้งนี้ ผู้ที่ไม่พอใจในคำตัดสินของกรรมการ ก็จำต้องมากกว่าผู้ที่พอใจ ไม่ว่าจะการประกวดอย่างไร ๆ ทั่วไป จะเป็นแต่ในการประกวดเครื่องโต๊ะเท่านั้นหามิได้

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๒๒๗

ในการตัดสินเครื่องโต๊ะ เคยมีกรรมการบางคนตั้งใจจะทำความพอใจให้บรรดาเจ้าของโต๊ะทั่วไป เวลาตัดสิน เจ้าของโต๊ะไหนว่าสิ่งใดก็ ก็พยักขอมให้ผูกผ้าแดงทกลึง ที่หลังขันนั้น มีกรรมการคนอื่นซึ่งแรงว่าเป็นขันขยับข้าง จับได้ว่าเป็นขันชำรุดข้าง พิสูจน์ได้ว่าผิดฝ่ายข้าง หาพยานได้ว่าขันนั้นยังมีของผู้อื่นข้าง กรรมการผู้ที่ยอมให้ผูกผ้าแดง แก่ตัวว่าให้ผูก โดยสำคัญว่าเป็นของดี ไม่รู้ว่าเป็นของต้องข้อห้าม จึงไปรทให้มีวิธีปรับแก้ กรรมการที่ยอมให้ผูกผ้าแดงโดยไม่พิจารณา แลขัญญัตติในกฎหมายว่า กรรมการจำต้องสืบสวนพิจารณาให้รู้ไว้ ไม่ยอมให้แก้ตัวว่าไม่รู้ อีกต่อไป ทางเสียแต่มีจึงเกิดขึ้นในกรรมการ คู่กับทางได้แต่มีที่กล่าวมาแล้ว

คราวนี้กรรมการอีกพวกหนึ่ง ระวังตัวรักษาแต่มีจะไม่ให้ถูกปรับ ไม่ยอมผูกผ้าแดงให้ไม่ว่าขันใด ๆ นอกจากเห็นว่าจำเป็น ใครขอให้ผูกผ้าแดงก็บอกว่า “ไม่ให้” ถามว่าทำไมจึงไม่ให้ ตอบว่า “ไม่รัก” บอกแต่ว่าไม่ให้ติดปากคลองไป จนบางที่จับได้ว่าที่เขาขอนั้นยังไม่ทันรู้ว่าอะไร ก็บอกว่าไม่ให้ไปเสียก่อน เลยต้องมีกฎหมายบังคับกรรมการให้จำต้องบอกเหตุผล ว่าไม่ยอมผูกผ้าแดงให้ด้วยเหตุใด ถ้าไม่บอกต้องถูกปรับแต่มี กรรมการให้ง่ายไปหรือให้ยากไป อาจจะถูกปรับแต่มีทั้ง ๒ สถาน กรรมการจึงต้องระวังตัวอยู่เสมอ ยอมให้ง่าย ๆ แต่ขันซึ่งเชื่อ

แน่ว่าก็จริง กรรมการให้ไปจะไม่ต้องถูกปรับ ถ้าความสงสัย
ไม่แน่ใจเกิดขึ้นเมื่อใด กรรมการก็หาช่องทางหลีกเลี่ยงไปข้าง
ไม่ผูกผ้าแดงให้ ถึงไม่มีเหตุอื่นอ้าง ก็ว่า “เนื้อไม่งาม ความ
ไม่ดี ไม่ให้” บางคนว่าคำนี้เคยปากเลยไป จนถูกปรับ เพราะ
ทัศนคติอันดีของ “ความไม่ดี” ก็มี

ถ้าตรวจทัศนคติผูกผ้าแดงเครื่องโต๊ะ ตั้งแต่มีวิธีประกวด
แข่งแต่มีโต๊ะเสียบกันขึ้นในกรรมการ ก็ยังเกิดเป็นการ “กีฬา” อีก
อย่าง ๑ ประกอบกันกับเล่นประกวดเครื่องโต๊ะ แต่ฝ่ายเจ้าของโต๊ะ
ที่ไม่ได้เป็นกรรมการไม่แลเห็นข้างส่วนทางกีฬา ยังคงเพ่งอยู่แต่
ที่จะให้ ชนของตนได้ผูกผ้าแดง ด้วยถือว่าอำนาจอยู่ในกรรมการ
ที่จะทำให้ ชนของตนซึ่งลงทุนซ้อหามา ให้เป็นของดีหรือเลว
ได้ทั้ง ๒ สถาน เมื่อไม่ได้สัมประสงค์ ก็ไม่พอใจในกรรมการ
ด้วยเหตุนี้ เมื่อประกวดเครื่องโต๊ะในชั้นต้น ถึงเวลาจวนสิ้นงาน
คงมีก็มีเสียงพวกเจ้าของโต๊ะแค้นเคืองกรรมการ บ่นว่าของดี ๆ
ไม่ผูกผ้าแดงให้ แต่ส่วนโต๊ะของกรรมการเองนั้น ขอให้ผูก
ผ้าแดงไม่ว่าอะไรต่ออะไร แลกกล่าวหาต่อไป ว่าถ้าเป็นของกรรม
การด้วยกันเองแล้ว ก็สมยอมผูกให้กันง่าย ๆ จนที่สุดขนาน
นามเรียกกรรมการว่า “มุนี” หมายความว่าเหมือนฤๅษีใน
เรื่องไสยศาสตร์ ซึ่งมีฤๅษาคักตานุภาพสาปสรรใคร ๆ ได้ตาม
ชอบใจ แต่ส่วนตัวเองนั้นไม่ต้องรักษาทำนองคลองธรรม เลี่ยง

ที่กล่าวเช่นนั้นเลยกลับเป็นขบขัน กรรมการก็ไม่บังเกียจที่จะไต่
มีศักดิ์สมมติเป็น “มุนี” ด้วยเหตุนี้กรรมการจึงไต่ชื่อเรียกว่า
“มุนี” ต่อมา จึงเป็นมูลเหตุที่เครื่องหมายยศศักดิ์ในกรรมการ
เป็นทำนองนักพรต เช่นพัดเครื่องเขียนทำเป็นพัดยศ แลพัด
รองเป็นต้น แม้ในบาญชีของเจ้าพนักงานครั้งกรมหลวงประจักษ์
ศิลปาคมเป็นนายก ก็ใช้คำว่า “มุนี” จนถึงกรมขุนพิทยลาภ
พฤฒิชากาเป็นนายก จึงเปลี่ยนใช้คำ “กรรมการ”

ที่จริงก็น่าพิศวงอยู่ ว่าเหตุใดเจ้าของโต๊ะจึงตราคาคุณธรรม
ของกรรมการสูงเกินกว่าที่กรรมการตราคาตนเอง ทั้งในส่วน
ความรอบรู้แลความเคร่งครัด ข้าพเจ้าผู้แต่งหนังสือนี้ได้เคย
เป็นกรรมการ จึงอาจกล่าวได้ว่า กรรมการโดยมากถือกันแต่ว่า
การตักสินขึ้นผ้าแดงเป็นการเล่น อันต้องการความครึกครื้นสนุก
สนาน ยิ่งกว่าจริงจิงอย่างใด ไม่เหมือนตักสินขึ้นเชิงซ้อ ฝ่าย
กรรมการชั้นเก่า เช่นพระองค์เจ้าปรีดา ก็มีความเห็นอย่าง
เดียวกัน เป็นแต่กล่าวไปอีกนัย ๑ ว่า “แต่ก่อนเขาผูกผ้าแดง
สำหรับหัวเราะกันเล่น เดียวนี้มาเอาเป็นจริงไปเหลือเกินนัก”

คติของการผูกผ้าแดง ที่กรรมการจะยอมผูกให้จ่ายหรือ
ยาก อาไศรยเหตุต่างกันหลายอย่าง เบื้องต้นสำคัญอยู่ที่ชั้น
ที่ขอให้ผูกผ้าแดง ที่จริงถ้าโดยลำพังเพียงพิจารณาว่าชั้นใดเป็น
ของดี แลชั้นใดเป็นของเลวรู้ได้ไม่ยาก ด้วยชั้นดีแลชั้นเลวแล

รู้ได้ว่าผิดกัน ความยากเริ่มไปแต่ที่จะต้องตรวจให้แน่ว่า ชิน
 นั้นเป็นของไม้ซำรุก แลถ้าเป็นของมีฝา ไม้ซำคฝาละไม่ผิด
 ฝานั้นเป็นต้น ตัวของซำรุกมีวิธีแก้ไขซ่อนเร้นได้หลายอย่าง
 เป็นต้นว่า ขวดที่ปากแตก อาจจะฝนเจียนลงมาให้เสมอกัน
 แล้วเลี่ยมปากบึงรอยฝนไว้ ถ้าผู้ทำเข้าใจ อาจจะแปลงขวด
 นั้นเป็นขวดรูปทรงอย่างอื่น ดูเหมือนกับขวดดี ต่อเป็นผู้ชำนาญ
 ลักษณะรูปทรงต่าง ๆ ที่จินตนาการได้จึงรู้ว่า เป็นของแปลงรูป บาง
 ที่ขวดจันทน์ทำรูปยักเยื้องแฉลงไป ขวดดี ๆ ซวนให้สงสัยว่าขวด
 ดินปากก็มี ชินเช่นนี้ต้องแกะเลี่ยมออกจึงรู้ความจริงได้ ตัวของ
 ซำรุกคองขาดเคลือบตรงรอยฝน ของที่ซำคฝาละหรือผิดฝายัง
 สักเกตยากไปกว่านั้น ของบางอย่างเช่นโลกก็ ชินเหล้าก็ คัลย
 ก็ เป็นของรู้ได้แน่ชัดว่ามีฝา แต่มีของบางอย่างเช่นคนโท
 ที่รูปร่างอย่างเดียวกัน บางชนิดมีฝา บางชนิดก็ไม่มีฝา ถ้า
 หากเป็นชินมีฝา ฝาแตกหายไปเสีย เอมมาตั้งแต่ตัวเปล่า
 เรียกว่าซำคฝาละ ผูกฝาแดงไม่ได้ ของที่มีฝามที่สักเกตที่ขอบ
 ปากข้างในมักไม่เคลือบ ส่วนของที่ผิดฝานั้น บางที่สักเกตได้
 ตัวของแล่นน้ำเคลือบฝากับตัวไม่เหมือนกัน บางที่สีครามไม่
 เหมือนกัน แต่บางที่เหมือนกันหมด ไปผิดกันที่ลายประกอบ
 เขียนผิดเรื่อง ถึงในกรรมการก็มีแต่บางท่านที่ชำนาญตรวจ
 ของซำคฝาละแลผิดฝาละ ส่วนชินที่สงสัยว่าเป็นของปั้นนั้น ชิน

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขุ่น

๒๓๓

ที่อาจจะรู้ได้แน่แท้ว่าเป็นของขุ่นนั้นน้อย ที่เป็นแต่ชั้น “ล่อ
แหลม” เพียงสงไสยนั้นมาก ต้องแล้วแต่กรรมกรข้างมาก
จะเห็นอย่างไร แต่มักจะไม่ยอมผูกผ้าแดงให้เสียเป็นพัน ที่
ยากที่สุดก็ในกระบวนตรวจคัสลินผูกผ้าแดงนั้น อยู่ในข้อที่ว่าชั้น
เช่นนั้น ของผู้อื่นมีอีกหรือไม่ ออกจะเหลือวิสัยที่กรรมกรจะ
รู้ได้ แต่กฎหมายตรวจโต๊ะก็ไม่ยอมให้กรรมกรไม่รู้ กรรม
กรต้องเอาใครบเจ้าของโต๊ะ ๆ ผู้ที่เล่นโกยสุจริตย่อมจะเอาเป็นชะ
ลวยสวน ถ้ารู้ว่าของมีที่อื่นอีก ก็พยายามเอามารวมรวมไว้ให้
ชั้นอย่างนั้นมีแต่ของตน ถ้ายังรวมไม่ได้หมด ก็ไม่เอามาเรียก
ผ้าแดง ด้วยเหตุเหล่านี้ การที่กรรมกรจะยอมผูกผ้าแดงให้
ง่ายหรือยาก เกี่ยวกับตัวเจ้าของโต๊ะด้วยอีกโสด ๑ ถ้าเจ้าของ
โต๊ะเป็นผู้ที่กรรมกรไว้วางใจว่าไม่ลวงกรรมกร ก็มักผูกให้
ง่าย ๆ ยกตัวอย่างดังเช่นโต๊ะหลวง เรียกชั้นไหนเชื่อได้ว่า
กรรมกรคงยอมให้ผูกผ้าแดงถวายทุกชั้น น่าจะชวนให้เข้าใจว่า
เพราะกรรมกรเกรงพระบารมี แต่ความจริงไม่เช่นนั้น เป็นเพราะ
ของหลวงมีชั้นก็ ๆ มากกว่าของผู้อื่น เวลาจะตั้งโต๊ะประกวด
ทรงเลือกคัสมาตั้งแต่ชั้นที่คัสเป็นของควรมผูกผ้าแดง ชั้นนั้นจึงจะ
ตั้งโต๊ะใคร ๆ ก็ต้องผูก กรรมกรใช้คำพูดกันว่า “เหมื่อนเขา
กำหมัดมายักปากกรรมกร” ไม่มีทางอย่างอื่นนอกจากจะยอมให้
ผูก จริงอยู่มีเจ้าของโต๊ะบางพระองค์ของท่าน ซึ่งกรรมกรยอม

ให้ผู้กล้าแคงถวายเป็นๆ ที่สำคัญคือ โต๊ะกรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา ผู้เป็นนายกกรรมการ เรียกขึ้นโต๊ะ กรรมการไม่มีใครขัดจนพูดกันในกรรมการว่า ถ้ากรมขุนพิทยลาภ ฯ เรียกขาโต๊ะก็เห็นจะยอมผู้กล้าแคงถวาย แต่การที่ยอมผู้กล้าแคง ถวาย ไม่ใช่เพราะกรรมการประจบนายกล หรือเห็นแก่เจ้าของโต๊ะนั้น ๆ ความจริงเพราะท่านเหล่านั้น ท่านมีขี้ตมมาก เรียกขอผู้กล้าแคงแต่ขึ้นซึ่งเชื่อแน่ว่ากรรมการจะไม่รังเกียจ ถึงโต๊ะของท่านจะได้ขึ้นผู้กล้าแคงมากหรือน้อย ก็ไม่ถือเอาขี้ตมนี้เป็นประมาณ แต่เจ้าของโต๊ะไม่เหมือนกันเช่นนั้นทั่วไป มีบางคนที่ไม่รู้จักประมาณ คิดเห็นของของตัวก็ไปหมก พอเรียกโต๊ะขึ้นหนึ่งแล้วก็เรียกต่อไปไม่มั่งที่สุด ไม่ว่าขึ้นกี่ครั้งแล้ว กรรมการเห็นหมกหมยก็พ้อเข้ช่นมา ก็เลยว่า “เนื้อไม่งามความไม่ดี” ไม่ผู้กล้าแคงให้ทั้งนั้น เรียกในกรรมการว่า “ฟาดเสียที่เคี้ยว” ก็มี ยังเจ้าของโต๊ะบางคนใจน้อย เรียกขึ้นโต๊ะไม่ได้ผู้กล้าแคงก็เกิดโทสะ พอแสดงความโกรธออกมาให้ปรากฏ ก็เหมือนล่อให้กรรมการเกิดสนุกอยากจะคุโกรธ ผู้นั้นจะเรียกขึ้นอื่นต่อไป ถึงจะให้กรรมการก็คงทำกระบิติกระบวน จนเจ้าของโต๊ะโกรธพอใจกรรมการแล้วจึงให้ เคยมีที่อย่างแ่ง ๆ พอเรียกตกขึ้นเคี้ยว เจ้าของก็โกรธกรรมการพาลถวายเป็นขี้ตมออกเล็ก จนถึงต้องรับสั่งให้เรียกต่อไปก็มี แต่ที่ร้ายกว่าจำพวกอื่นนั้น คือเจ้าของโต๊ะที่พอใจจะแคง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขุน

๒๓๓

กรรมการ เอาชั้นชำระคเล็กน้อยมาเรียกผ้าแดง หรือเอาชั้น
ที่รูปร่างมีของผู้อื่นมาเรียกผ้าแดง หวังจะคกรรมการให้ไต่ความ
ลยายเมื่อถูกปรับ ผู้ที่ท่าเช่นนี้ พอกรรมการรู้เช่นเสียคราว
หนึ่งแล้ว ก็สมมติให้เป็น “งู” ที่หลังผู้นั้นจะเรียกอะไร ถึงของ
จะตีเท่าหนึ่งเท่าใด กว่าจะได้แต่ละชั้นก็เป็นแสนลำยาก ส่วนของ
ผู้ที่เป็นกรรมการเอง ข้อที่ผู้อื่นนิทว่า กรรมการร้องขอให้
ผูกผ้าแดงโต๊ะของตนเองมากกว่าผูกให้โต๊ะผู้อื่น ขอนี้จะปฏิเสธ
ยากอยู่ แต่ถ้าคิดดูว่า กรรมการก็เป็นเจ้าของโต๊ะ ก็ไล่ค
อย่างไหนอันเป็นวิสัยของผู้เป็นเจ้าของโต๊ะ กล่าวคือที่ย่อมเห็นว่า
ของ ๆ คนก็ แลมีความอยากไต่รางวัลชั้นสูงเป็นต้น ย่อมมีอยู่ใน
ผู้ที่เป็นกรรมการเหมือนบุคคลอื่น ๆ อันยังมีไต่วิมติหลุดพ้นจาก
กิเลสชั้น ๆ ก็น่าจะเห็นออกบ้าง แต่ข้อที่ผู้อื่นเข้าใจว่า กรรมการ
สมยอมผูกผ้าแดงให้กันง่าย ๆ นั้น เป็นความเข้าใจผิดแท้ ถ้า
จะว่าให้กันยากกว่าโต๊ะผู้อื่นนั้นแลพอจะไล่ค เพราะกรรมการ
ถือว่ารู้จักของดีด้วยกัน กรรมการควรจะเอาของดีแน่นอนมาตั้ง
การตรวจตราที่ตรวจโต๊ะกรรมการด้วยกันแข็งแรงยิ่งกว่าโต๊ะผู้อื่น
ถ้ากรรมการเรียกชั้นตก ก็เป็นการพอใจในกรรมการด้วยกัน
ยิ่งกว่าที่ไต่ มีเรื่องเป็นตัวอย่าง ครั้งหนึ่งพระองค์เจ้าปรีดา
ไต่กระบอกสังกโลกรูปตะโพนไว้ใบ ๑ เลื่องภาภกันว่าเป็นของดี
แปลกนัก ใครใครก็อยากจะได้กระบอกใบนั้น พणिณมีผู้ที่อยู่ใน

กรรมการคนหนึ่งหรือสองคนพูดขึ้นว่า “ไม่เห็นระวิเศษอย่างไร ถึงกระบอกนั้นมาตั้งโต๊ะ ก็ไม่ผูกผ้าแดงให้” พระองค์เจ้าปรีดา ได้ทราบความอันนี้เลยเก็บกระบอกนั้นเก็บขบ ไม่เอาออกมาตั้งโต๊ะ จนต้องวิ่งวอนกันอยู่หลายคราว จึงเอาออกมาตั้งให้เห็น กระบอก สังกโลกกรุปะโพนโยนี้ ต่อมาได้พระราชทานใหม่ทองใหญ่ ตั้งปรากฏอยู่ในขานี้ ความจริงเป็นดังกล่าวมานี้ ถึงกรรมการด้วยกันเอง ก็ไม่สู้พ้นที่จะโกรธกันนัก

ต่อมาเมื่อ รัตนโกสินทรศก ๑๑๘ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริเห็นว่า เจ้าของโต๊ะที่ไม่ได้เป็น กรรมการ ไม่ได้โอกาสสนุกสนานในการที่จะตรวจโต๊ะเหมือน กับผู้ที่เป็กรรมการ จึงโปรดให้บรรดาเจ้าของโต๊ะที่เป็นพระบรมวงษานุวงษ์ แลข้าราชการเป็กรรมการด้วยกันหมด มีจำนวนราว ๕๐ คนด้วยกัน แลทรงรับเป็นตำแหน่งผู้ชี้ขาด ตั้งแต่เจ้าของโต๊ะเป็กรรมการด้วยกันทุกคน ก็เป็อันสิ้นเหตุที่เจ้าของโต๊ะ แค้นเคืองกรรมการ แลมีความสนุกสนานในทางกีฬายิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน จึงเกิดมีวิธีประกวดชิงชั้นกันในการกรรมการ แลมีข้อบังคับกรรมการกวัดขึ้นยิ่งขึ้น การเล่นโต๊ะจึงกลายเป็นกีฬาอย่าง สนุกที่สุดอย่าง ๑ เรียกกันขึ้นว่า “การเล่นเป็กรรมการ” เป็กีฬาซึ่งเล่นได้แต่น่าพระที่นั่ง ถ้าหากว่าโต๊ะตั้งท่อน เช่นไปตั้งช่วยงานกันที่วังเจ้านาย ก็เป็แต่ตั้งดูกันเล่น หรือมีฉนั้น

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถวยขัน

๒๓๕

เจ้าของวังก็ผูกผ้าแดง ทำขวัญพอหัวเราะกันเล่นโต๊ะ ละชั้น สองชั้น
อย่างเล่นกันมาแต่โบราณ

ก็พา “เล่นเป็นกรรมการ” เป็นอย่างไร ข้าพเจ้าจะลอง
อธิบายพอให้ผู้ที่ไม่เคยเล่นเข้าใจในอรรถความบ้าง การเล่นเป็นกรรม
การฝึกกับการเล่นอย่างอื่นในข้อสำคัญอย่าง ๓ ที่ผู้เล่นไม่มีประทุ
เลียบ มีแต่โต๊ะอย่างเคียว เล่นในกระบวนที่ใครจะหา “แต่้ม”
ได้มากกว่าใคร เอาการตรวจโต๊ะเป็นอบายเครื่องหาแต่้ม ทางที่
กรรมการได้แต่้มนั้น ก็ถ้าได้ตรวจโต๊ะ ๑ กรรมการที่ผลัด
เปลี่ยนกันเข้าเวรเป็นผู้ตรวจโต๊ะคนละ ๑๕ แต่้ม กรรมการทั้งหลาย
ที่หนึ่งประชุมคอยตัดสินโต๊ะคนละ ๕ แต่้ม นี่เป็นแต่้มที่ได้ โดย
ปรกติเหมือนกันทุกคน นอกจากนี้ยังมีทางที่จะหาแต่้มได้เป็น
อติเรกอีกหลายทาง ทาง ๑ ได้ด้วยความชอบ เช่นว่าของชั้น ๑
เจ้าของว่าไม่มีที่อื่นอีก ควรผูกผ้าแดงได้ มีกรรมการสงสัยว่า
ยังมีที่อื่น ถ้าแลกรรมการคนใดสามารถไปเอาของที่มืออยู่มา
แสดงให้ปรากฏในที่ประชุมกรรมการได้ เช่นนี้มีความชอบ กรรม
การคนนั้นอาจจะได้แต่้มอติเรกตั้ง ๕๐ แต่้ม แต่กระบวนหาแต่้ม
ในทางนี้ต้องระวัง ถ้ารู้ที่อยู่ของมี ทำอัมพะนำไม่บอกออกมา
จนกรรมการหลงแล้วจึงไปเอาขึ้นมาขยายทีหลัง อาจจะถูกตัด
สินว่า “อุปสมบทกรรมการ” ถูกปรับไต่้มาก ๆ วิธีหาแต่้ม
อีกอย่าง ๑ นั้น หาได้ด้วยความสามารถ เช่นกรรมการคนใด

เป็นหน้าที่จุดหรือคบเทียนไชย ถ้าอู่สำหรับแต่งกลอนมาว่าเพราะ ๗
 อาจจะได้แต่มีรางวัลถึง ๕๐-๖๐ แต้ม อีกทาง ๑ นั้นหาแต้มได้ด้วยความ
 ความรู้ เช่นสิ่งของจะพระราชทานใหม่ทอง ถ้ากรรมการอันเป็น
 เจ้าน้ำที่ไม่สามารถจะบอกรูปแลลวดลายของสิ่งนั้นให้ถูกต้องได้
 แลกรรมการคนใดอาจจะบอกได้ ไม่มีใครคัดค้าน ก็ได้รางวัล
 คราวละ ๕ แต้ม อีกทาง ๑ นั้นหาแต้มได้โดยกระบวนว่องไว
 เห็นกิจการอันใดในที่ตั้งโต๊ะบกพร่อง เช่นขลุ่ยเทียนบนโต๊ะซึ่งควร
 จะจุด ไม่จุดหรือคบเสียก็คิ หรือเห็นว่าผู้ใดในกรรมการไม่
 สำรวมระวังกริยาวาจา เช่นจับต้องสิ่งของมือหนักจนมีเสียงดัง
 กรกกริกซนก็คิ ผู้ใช้ถ้อยคำอันไม่สมควร เช่นใช้คำว่า “ใส่”
 ในเมื่อพูดถึงสิ่งของมีรูปก็คิ กรรมการใครที่กั้วความบกพร่อง
 ขึ้นได้ก่อน ได้รางวัลดีแรกคราวละ ๕ แต้ม วิธีหาแต้มโดย
 กระบวนว่องไวนี้ ถึงได้เพียงคราวละ ๕ แต้ม ก็อาจจะได้ย่อย ๆ
 เป็นแต้มเป็นคูนมาก ๆ เป็นเครื่องดนตรีของกรรมการชั้นหนุ่ม ๆ
 ที่เพิ่งเข้าเล่นโต๊ะใหม่ ๆ กล้วยไม้คู่ต้องการความรู้ความชำนาญใน
 กระบวนเล่นเครื่องโต๊ะนี้ นั่งคอยดูเวลาตรวจโต๊ะ ถ้าเห็นขลุ่ย
 คบไปจนคอก ๑ หรือเห็นกรรมการคน ๑ นั่งห่างจากหัตถยาคร
 รับฟ้องนายก ก็ได้แต้ม เพราะเป็นความผิดของกรรมการผู้เป็น
 เจ้าน้ำที่ขลุ่ยเทียนต้องถูกปรีย แลเป็นความผิดของกรรมการ
 ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านไม่ดูแล ปล่อยให้กรรมการขาดหัตถยาครตั้ง

ถูกปรับทั้งกรรมการผู้ขาดหัดตยาคนนั้นด้วย นอกจากยังมีทางที่จะฟ้องหาว่ากรรมการไม่สำรวมระวังกิริยาวาจา เป็นต้นว่าใครทำนาร้อนหกก็ตี หรือเดินไม่ระวังไปโดนไหล่กันเข่าก็ตี ก็ฟ้องหาแต่มีได้ แลผู้ไม่สำรวมนั้นก็ต้องถูกปรับ ภาระวนฟ้องกันอย่างนี้ถ้าใครไม่รู้เรื่องไปนั่งฟัง น่าจะเห็นว่ากรรมการมีแต่คอยหาร้ายให้กัน แต่ที่จริงนั้นเป็นตวิสนุก ถึงตัวผู้ที่ถูกฟ้องก็ไม่มีใครโทษ วิชิตาแต่มีอีกทาง ๑ นั้น หากด้วยความเพียร คือในเวลาว่างงานตั้งโต๊ะ พยายามไปถึงที่สนามโต๊ะก่อนเสด็จออก หรืออุส่าห์ทำการงานในหน้าที่ เช่นวัดสอยจกยาญชัสนได้พระราชทานใหม่ทองส่งนายกแต่ในคืนวันนั้นก็ตี อาจจะได้แต่มีรางวัลตั้ง ๑๕ ถึง ๒๐ แต้ม ภาระวนเหล่านี้เป็นทางข้างใต้แต้ม แต่ทางข้างเลียบคือที่จะต้องถูกปรับแต้มเพราะความบกพร่องของกรรมการนั้น ก็มีด้วยเหตุต่างๆ หลายอย่าง อันมักตรงกันข้ามกับทางที่ได้แต้มนั้น เช่นขาดหน้าที่ไม่มาตรวจโต๊ะแลไม่เข้าเวร ยืนยืนในข้อบัญญัติอันใด เช่นว่าของยังมีอยู่ที่อื่นอีก แลไม่สามารถจะพิสูจน์ได้ดังว่า หรือแสดงกิริยาวาจาไม่เรียบร้อยถูกต้องตามวินัยของกรรมการเป็นต้น เหล่านี้ใครทำก็ต้องถูกปรับแต้มคราวละ ๕ แต้มเป็นพัน ที่ร้ายที่สุดนั้น ถ้าใครกิริยาไม่ดี ทำชัสนแตกหักบุบถลาย นั้นอาจจะถูกปรับได้ตั้ง ๑๐๐ แต้ม การตัดสินให้แต้มแลปรับแต้มกรรมการนายกเป็นผู้ตัดสินแต้มขึ้นต่ำเพียงทำให้หรือปรับคราวละ ๕ แต้ม มี

อำนาจเด็ดขาดใครจะเถียงไม่ได้ ถ้าใครไรร้อนไปโต้เถียงนายก
เรียกในกรรมการว่า “เป็นความกัษนายก” อาจจะถูกปรับเพิ่ม
เต็มต่างหากได้ ส่วนแต้มที่เพิ่มหรือลดเกินกว่า ๕ แต้มขึ้นไป
ข้างอย่างมีกำหนดไว้ชัดในกฎหมาย ถ้าเช่นนั้นนายกเป็นผู้กำหนด
ถ้าหากเป็นแต้มพิเศษอันกฎหมายว่าไว้กว้าง ๆ ไม่จำกัดแล้ว แล้ว
แต่จะพระราชทาน หรือโปรดให้ปรับเท่าใด

ที่ตรงนี้ควรจะกล่าวถึงตำแหน่ง แลหน้าที่ของนายกลงไว้สัก
หน่อย ตำแหน่งนายกนับเป็นตำแหน่งหนึ่งในกรรมการ เป็นที่ ๒
รองแต่ชกที่ ๑ ซึ่งเป็นสังฆราช แต่ไม่เหมือนกรรมการอื่น ที่ไม่
ต้องเปลี่ยนผลัดในกระบวนกีฬา เพราะหน้าที่ของนายกอย่างเป็น
คนกลางสำหรับตัดสินผิดชอบในการกีฬา ไม่มีแต้มได้แต้มเสีย
ใครได้เป็นก็เป็นประจำตัวอยู่ติดต่อกันไปทุก ๆ งาน ผู้ที่เป็นนายก
ชั้นแรก เมื่อกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมเป็นตนเองเพราะว่า
กรมวัง ด้วยการบัญชาหมายนัดตั้งโต๊ะตั้งโต๊ะที่ตั้งโต๊ะตั้ง
โดยมากเป็นการในพระราชนิเวศน์ เป็นหน้าที่กรมวังบัญชาหมาย
กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมก็มีโต๊ะตั้ง จึงได้รับสมมติเป็นนายก
แรก เมื่อกรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดาตามว่ากรมวัง จึงได้รับ
ตำแหน่งนายกกรรมการต่อมา แต่กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา
เป็นนายกต่อมาพระองค์เดียวจนตลอดรัชกาลที่ ๕ แม้ในตอนหลัง
ไม่ได้ว่ากระทรวงวังแล้วก็ยังเป็นนายกอยู่ ด้วยผู้อื่นยินยอมพร้อม

กันว่ากรมขุนพิทยลาภ ฯ มีอภินิหารสมควรแก่ตำแหน่งนายก จะหาผู้ใดเสมอมิได้ อันนี้เป็นความจริงด้วยประการทั้งปวง ด้วยหน้าที่ของนายกนั้น ต้องออกแรงเห็นคเห็นอຍยิ่งกว่ากรรมการคนอื่น ๆ ทั้งสิ้น ต้องมาถึงที่สนามโต๊ะก่อนกรรมการอื่น ๆ เพราะถ้านายกไม่อยู่ กรรมการก็ตรวจโต๊ะไม่ได้ เวลาตรวจโต๊ะ กรรมการยังมีเวลาผลัดเปลี่ยนเข้าเวร ที่ไม่เข้าเวร ก็มีเวลาที่จะนั่งอยู่เฉย ๆ เลือกพุดจาหาแค้นตามพอใจ แต่นายกนั้นไม่มีเวลาว่างปากก็ต้องขาน มือก็ต้องเขียน ตลอดเวลาเรื่อยไป ครั้นเวลาเลิกตรวจโต๊ะในวันหนึ่งแล้ว กรรมการอื่นกลับบ้าน ทางนายกยังต้องคิดรวมแค้นกรรมการที่โต๊ะเสียในวันนั้น จดมาปิดประกาศแก่กรรมการในวันว่า ว่าโดยย่อ เป็นผู้ที่ต้องพยายามยิ่งกว่าใคร ๆ ทั้งสิ้นในการเล่นโต๊ะ นี้ประการ ๑ อีกประการ ๑ นายกต้องชำนาญกฎหมายแลธรรมเนียมการตรวจโต๊ะ ตัดสินอย่าให้พลังพลาดแลต้องรู้เลขศนัยที่จะผ่อนผัน อย่าให้การตรวจโต๊ะชักช้าเสียเวลา แม้ชื่อกรรมการที่ควรจะเรียกเลิกโต๊ะให้สั้น ก็ต้องลัด ชื่อลัดของกรรมการมีแปลก ๆ อยู่บ้าง เช่นพระยานรณกิจมนตรี (เปลี่ยนทัศนะพยัคฆ์) เวลานั้นเป็นพระศรีกาฬสมุท เรียกชื่อลัดกันในกรรมการว่า “สีกา” พระยาศิริสัตย์สถิตย์ (จัน พราหมณะนันท์) มีชื่อลัดว่า “สีสัตว” ดังนี้เป็นต้น แต่ชื่อสำคัญในนายกนั้นอยู่ที่ต้องระวังรักษาไมตรีจิตรของบรรดากรรมการทั้งปวงไว้ให้จงได้ การอันนี้

ยาก ด้วยนายกมีหน้าที่จะต้องทำทั้งฝ่ายพระเดชแลพระคุณ กล่าวคือที่ปรับแก้แลให้แก้กรรมการ อันอาจจะเป็นขั้วจัญให้กรรมการที่แข่งขันแก้กันถึงแพ้แลชนะ ต้องมีความเที่ยงตรงแลให้กรรมการทั้งปวงแลเห็นความเที่ยงตรงของนายกอยู่เสมอเป็นนิจ หน้าที่นายกที่กล่าวมานี้ กรมขุนพิทยลาภ ฯ ทรงบำเพ็ญบริบูรณ์ทุกอย่าง จนกรรมการทั้งปวงเคยเข้ากันทำ "ไปเจียม" ประทับเพื่อศรีคือเข็มติดอกเสื้อสำหรับยศนายกถวายเป็นของขวัญครั้ง ๑ ถ้าหากว่าตำแหน่งนายกถูกผู้ที่กรรมการไม่สู้ไว้วางใจในพรหมวิหาร การเล่นเป็นกรรมการก็เห็นจะลำบากไต่มาก นายกจำต้องมีผู้ช่วยในส่วนเจ้าพนักงานประจำ ด้วยมีหน้าที่ประจำหลายอย่าง เป็นต้นตั้งแต่หมายนัดตั้งโต๊ะ ตลอดจนเก็บจดหมายเหตุการณ์ตรวจโต๊ะติดต่อกับมาทุก ๆ งาน หน้าที่อันนี้ตกอยู่แก่พระยาเสถียรสุรประเพณี (ชม ชมเสวี) ตั้งแต่ยังเป็นขุนนิพัทธราชกิจ ดูเหมือนจะพร้อม ๆ กับกรมขุนพิทยลาภ ฯ เป็นนายก แลทำติดต่อกับตลธคมาจนชำนาญในหน้าที่นายก ถึงเวลานายกยังไม่มา ถ้ากรรมการอยากจะรู้จักกิจการอันใดซึ่งเคยถามนายก อาจจะถามไต่ความจากพระยาเสถียรสุรประเพณี จนกล่าวกันในกรรมการว่า ถ้าให้พระยาเสถียร ฯ เป็นนายกก็เห็นจะเป็นได้

การเล่นเป็นกรรมการนั้น เมื่อว่าโดยย่อ ผู้เป็นกรรมการต้องสำรวจระวังอย่าให้ถูกปรับแก้มันนั้นอย่าง ๑ ต้องพยายามหา

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยบน

๒๔๓

แต่มีทั้งที่จะได้ โดยปรกติ แลที่จะหาได้เป็นอติเรกให้ได้มาก
อย่างที่สุดอย่าง ๑ นั้นเป็นเค้าของกีฬาเรื่องเล่นเป็นกรรมการ
ที่กรรมการคนใดจะได้อะไรสูง ต้องประจบคุณวิเศษหลายอย่าง
เบื้องตนคือความหมั่นเพียรไม่ขาดเวลาประชุมทั้งเช้าค่ำ ให้ได้
แต่มีโดยปรกติวิญญูณประการ ๑ เวลาอยู่ในที่ประชุมต้องลำ
รวมกิริยาวาจาอย่าให้ถูกปรับแต่มีด้วยความพลั้งพลาดนั้นประการ ๑
ต้องมีความรู้กระบวนตรวจตราแลกฎหมายเครื่องโต๊ะ นั้นประการ ๑
แต่อย่างอื่นนอกจากความหมั่นเพียรยังไม่สำคัญเท่าความว่องไวใน
การที่ “พูด” หาแต่มีอติเรกทุกช่องทุกโอกาสที่จะหาได้ มีกรรม
การบางคนหมั่นเพียร แลสำรวมระวังไม่ใคร่ถูกปรับแต่มี แต่
ไม่ว่องไวในการพูดหาหาแต่มีอติเรก กรรมการที่ทรงคุณวิเศษ
เพียงเท่านั้น ยังไม่เคยได้แต่มีถึงสูงสุดสักคนเดียว แต่ที่น่า
สังสารนั้น คือกรรมการบางคนที่มีประหม่า ถึงเวลาเข้าเวร
เมื่อจะต้องทำหน้าที่อย่างใด มีขอกรับยกสายขึ้นใหม่ทองเป็นต้น
ถ้าถูกเพื่อนกรรมการฟ้องร้องหรือทักถามเข้า ก็เสียสติตกใจ
ประหม่า บอกเขาน่าเป็นหลังเขาหลังเขาน่า เลยถูกรวม
การเล่นใหญ่ จนกระนั้นนายกาปรับครวระ ๕ แต่มีมากมาย
คู้ทำเป็นรวงผึ้ง กรรมการเช่นนั้นถึงความรู้จะดีเท่าไร แลจะหมั่น
เพียรอย่างไร แต่มีก็มักลงไปอยู่สุดโหล่ ด้วยเหตุต่าง ๆ ทั้ง
พรรณนามาน ในกรรมการ ๔๐-๕๐ นั้น มักจะต่างกันเป็น ๓ พวก

พวก ๑ ที่ว่องไว อย่างไม่รู้ แต่มีคองสูง ผิดกันแต่คนนั้นสูงกว่า
คนนั้น คนนั้นสูงกว่าคนโน้น อีกพวก ๑ ที่มีชยัคแต่มีมักจะอยู่
กลาง ๆ เสมอ อีกพวก ๑ นั้น อย่างไม่รู้ คงไม่พ้นขึ้นไปจากข้าง
กันกระซง เรียกกันว่า “บอตก้อม” ทุก ๆ งาน

เมื่อสิ้นงานแล้วนายกิจรวมแต่มีโต๊ะเสียบคิกหักกัน ให้รู้ว่า
กรรมการคนไหนคองโต๊ะแต่มีเท่าไร แล้วทำขานูชี่รายชือ เรียง
ลำดับกันตามที่มีแต่มีโต๊ะมากแลน้อย แล้วพระราชทานยศศักดิ์
ลาภสักการสูงต่ำมากน้อยโดยลำดับกันตามแต่มีโต๊ะนั้น มียศ
เป็นชั้น “ฮก” บ้าง ชั้น “ลก” บ้าง ชั้น “ซังฮี่” บ้าง
ชั้น “ซิว” บ้าง ชั้น “กัว” บ้าง ตามทำเนียบอันปรากฏ
อยู่ในกฎหมาย เหล่านี้เรียกว่าชั้น “ในพิค” ชั้น ๑ เพราะโต๊ะพิค
เขียนเป็นเครื่องยศ รองนั้นลงมาเป็นชั้น “นอกพิค” คือที่ไม่มีพิค
เป็นเครื่องยศ เรียกว่า “บูคฮี่ต” เสมอชนสามัญชั้น ๑
แล้วถึงชั้น “จีแอ” คือกรรมการที่มีแต่มีปรีขามากกว่า แต่มีโต๊ะ
เรียกกันในกรรมการว่า “พวกเป็นหนพระราชทรัพย์” ชั้น ๑
กรรมการที่มียศศักดิ์ มีหน้าที่ประจำศต่าง ๆ กัน ตามซึ่ง
กำหนดไว้ในกฎหมาย ต้องทำหน้าที่นั้นในงานหลังไปจนมีแข่ง
ชั้นกันอีก จึงเปลี่ยนยศกรรมการใหม่ โดยนัยดังกล่าวมาแล้ว
งานที่เปลี่ยนกรรมการเฉพาะเป็นงานใหญ่ ๆ ถ้าเป็นงานเล็กน้อย
ถึงคิกแต่มีโต๊ะแต่มีเสียบ ก็เพียงสำหรับกำหนดรางวัลลาภสักการให้
สูงต่ำผิดกัน แต่ไม่เปลี่ยนยศศักดิ์ในกรรมการ

ว่าด้วยกฎหมายการตัดสินเครื่องโต๊ะ

ธรรมเนียมการประกวด ไม่ว่าจะประกวดอย่างไร ๆ จำต้องมี
ข้อบังคับขึ้นไว้ สำหรับเป็นสัญญาอาณัติแก่บรรดาผู้ที่เกี่ยวข้อง
ทั้งฝ่ายที่เป็นเจ้าของแลที่เป็นผู้ตัดสิน ถึงการเล่นแข่งขันต่าง ๆ
ก็ย่อมมีข้อบังคับสำหรับตัดสินเหตุแลขี้จ้าย ที่จะแพ้ชนะในการ
แข่งขันนั้น ๆ โดยทำนองเดียวกัน การเล่นเครื่องโต๊ะเมื่อใน
รัชกาลที่ ๕ ก็มีความจำเป็นที่ต้องมีกฎหมาย ด้วยเป็นทั้งการประ
กวดแลการแข่งขันรวมอยู่ด้วยกัน ดังอธิบายมาแล้ว เพราะฉะนั้น
จึงทรงพระราชดำริห์ตั้งกฎหมายสำหรับการตรวจโต๊ะขึ้น แลทรง
แก้ไขเพิ่มเติมต่อมาเป็นครั้งเป็นคราว ตามที่มีเหตุการณ์โดย
อันตัย จนรวมเข้าเสร็จเป็นกฎหมาย ๑๘๐ ข้อ แบ่งเป็น ๘ หมวด คือ

หมวดที่ ๑ ว่าด้วยวิธีตั้งโต๊ะ

หมวดที่ ๒ ว่าด้วยวิธีตรวจตัดสินโต๊ะ

หมวดที่ ๓ ว่าด้วยข้อบังคับกรรมการ

หมวดที่ ๔ ว่าด้วยพัชยศแลพักรองของกรรมการ

หมวดที่ ๕ ว่าด้วยเข็ม (โปเจียม) สำหรับติดอกเสื้อ

กรรมการ

หมวดที่ ๖ ว่าด้วยเครื่องหมายชนใหม่ทอง

หมวดที่ ๗ ว่าด้วยรางวัลผ้าโต๊ะ

หมวดที่ ๘ ว่าด้วยรางวัลโต๊ะ

หมวดที่ ๙ ว่าด้วยประกาศเก่า

กฎหมายคุ้มครองชนพิทยลาภพฤฒิธาดา ได้ทรงรวบรวมพิมพ์ครั้ง
หลัง เมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ร.ศ. ๓๓๘ พ.ศ. ๒๔๕๓ เรียก
ว่า “พระราชบัญญัติข้อบังคับในการตัดสินเครื่องโต๊ะ ร.ศ. ๓๓๘”
ทำเป็นเล่มสมุดขนาดเล็กแจกกรรมการไว้ เคียงวันเห็นจะหายาก
เมื่อข้าพเจ้าจะแต่งหนังสือเรื่องนี้ มีกรรมการบางคนได้ทราบดีว่า
ตกใจก่อนว่าควรจะเอากฎหมายการตัดสินเครื่องโต๊ะ พิมพ์ไว้ใน
หนังสือนี้ด้วย รักษาไว้อย่าให้สูญเสีย ข้าพเจ้าเห็นชอบด้วย
จึงพิมพ์ไว้ในท้ายเล่มนี้ ถ้าท่านผู้ใดจะใคร่ทราบบ้างโดย
พิศดาร ก็จงพลิกไปที่ตัวกฎหมายนั้นเถอญ

การเล่นเครื่องโต๊ะอย่างเช่นที่เล่นเมื่อในรัชกาลที่ ๕ ต้อง
เอาใครกฎหมายยิ่งกว่าการเล่นอย่างอื่น ๆ โดยมาก ในส่วนที่
เป็นอาณัติสัญญาในการแต่งตั้งแลตัดสินการประกวดเครื่องโต๊ะนั้น
ไม่สู้กระไร ไม่เหมือนกับที่เป็นเหตุเป็นขี้จัญในการแพ้ชนะส่วนที่
กรรมการแข่งขันกัน เพราะกรรมการจะได้แต้มเสียแต่แพ้ชนะ
กันในการแข่งขัน เป็นสำคัญอยู่ที่จะทำถูกหรือผิดกฎหมาย
ความสนุกข้อสำคัญในส่วนการเล่น จึงอยู่ที่กรรมการพยายาม
ประพศุทธิกีฬาวาจารรักษากฎหมาย เช่นตาเถนเคินทางตรง ไม่

ปล่อยให้ตนเองหรือผู้อื่นกระดุกกระดิกพลิก ผิดกฎหมายไปได้ เป็น
 อื่นชาติ ถ้าใครทำผิดกฎหมายแม้แต่เล็กน้อย ก็คงมีเพื่อน
 กรรมการเป็นโจทก์ฟ้อง คงแสดงมาให้เห็นข้างแล้วในตอนก่อน
 เช่นว่าจับของกระตบกระเทือนจนมีเสียงดังกรูกรุก ผิดโดยฐาน
 กิริยาไม่คั่นเช่นต้น แต่พอมีเสียงดังกรุก ก็คงมีเสียงโจทก์
 ฟ้องเซงแซ่ เพราะการที่ฟ้องนั้น ผู้ชนะยอมได้แต้มเป็นประโยชน์
 ในทางที่แข่งขันของกรรมการ จึงต้องคอยพิจารณาแต้มกันอยู่ทุก
 คน ส่วนทางที่เสียก็ต้องระวังอย่างที่สุด ที่จะไม่ให้ถูกปรับเพราะ
 ทำผิดกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ กฎหมายจึงเป็นส่วนสำคัญของการ
 เล่นแข่งขันกระบวนตรวจโต๊ะ ดังจะแลเห็นได้ในความที่กล่าวถึง
 พิธีตรวจโต๊ะต่อไปข้างหน้า

ว่าด้วยพิธีตรวจโต๊ะ

พิธีตรวจโต๊ะเป็นการสำคัญยิ่งกว่าอย่างอื่นในกระบวนเล่นโต๊ะ
 เพราะแพ้ชนะโต๊ะเสียอยู่ที่การตรวจนี้ ลักษณะของพิธีตรวจโต๊ะเป็นดัง
 จะอธิบายต่อไปนี้ คือ ในวันงานตั้งแต่วันต้นไป เมื่อถึงเวลากำหนด
 กรรมการต้องไปพร้อมกัน พอเสด็จออกรับสั่งให้นายกเรียกกรม
 การ นายกัณฑ์ออกชกที่ ๑ (ผู้เป็นสังฆราช) ๆ เป็นผู้ประกาศ
 เรียกกรรมการว่า “กรรมการ, กรรมการ, กรรมการ,” ๓ หนครั้ง

แล้ว นายจิ้งเขยก็สมัครขานัญชั้ตรวจเรียกช้อกรรณการทีละคน
เรียงลำดับตามยศในกรรณการ ถ้าใครมาไม่ได้ ก็ต้องจดหมาย
ลา นายจิ้งเขยจะช้อด้วยกฎหมาย

เมื่อตรวจกรรณการแล้ว เป็นเวลาที่พิจารณาการจร เป็น
ต้นว่า ถ้าวันก่อนมีใครมาขยันขันว่า ชั้ที่เรียกผ้าแดงหรือที่ผูก
ผ้าแดง ยังมีของผู้นั้นแลรับจะเอามาพิสูจน์ ก็เอามาพิสูจน์กัน
ในเวลานั้น หรือถ้าเจ้าของโต๊ะจะฟ้องร้องกรรณการ เช่นว่าชั้
ของตนเคยผูกผ้าแดงให้แต่ก่อนแล้ว คราวนี้ไม่ผูกให้ ทำให้
เสียชั้ ก็ยื่นฟ้องแลพิจารณากันในเวลานั้น บางทีฟ้องที่ยื่นเขา
ช่างแต่ง อ่านคล้าย ๆ ฟ้องความในโรงศาล ถึงไต่ฮักก็มี
นอกจากกิจการที่ตกค้างมาแต่วันก่อน ยังมีโอกาสที่จะฟ้องร้องหา
แต่กันเป็นการเบ็ดเตล็ดในเวลานั้นอีกหลายอย่าง เช่นกรรณการ
คนใดหลงลืมไม่ตึกไปเจียม คือเข็มเครื่องหมายยศกรรณการซึ่ง
สำหรับตึกเสื้อ ด้วยข้อบังคับในกฎหมายมีอยู่ว่า เวลากรรณ
การเข้าที่ประชุมจำต้องตึกไปเจียม ถ้าใครไม่ตึก ถึงตัวอยู่ในที่
ประชุม ก็นับเหมือนกับไม่ได้มา ไม่ได้แต่มีรางวัลสำหรับการ
ประชุม เป็นแต่ไม่ปรียฐานขาด กรรณการจึงต้องระวังนัก บาง
ทีถ้าลืมไปเจียม ก็ถึงให้เอารถรับกลับไปเอามาให้ทันประชุม ถ้า
ใครเผละไม่ตึกไปเจียม ก็มีผู้ฟ้อง เพราะผู้ฟ้องไต่แต่มีฐานทัก
ท้วงความบกพร่อง ถึงตึกไปเจียมมา ถ้าตึกไม่เรียบร้อย เช่นตึก

กลับหรือตีไม่แน่น นากลัวจะหลุกตก ก็อาจะถูกฟ้องเหมือนกัน นอกจากเรื่องไปเจียมยังมีเรื่องอื่นสำหรับฟ้องอีกหลายอย่าง บางที่ฟ้องกันด้วยเรื่องอื่น ๆ เช่นครั้ง ๑ กรรมการคน ๑ ไปไม่ทันเวลาเรียกประชุมตรวจโต๊ะ ไปถึงร้องทุกข์ว่า ที่จริงมาทันแต่มีเหตุขึ้น เพราะในทางถนนที่มามีค มีโคฝูง ๑ ประมาณสี่ห้าตัวไปนอนอยู่กลางถนน ม้าเทียมรถไม่เห็นวิ่งขึ้นไปบนโค ม้าเลยตื่นจนรถหักมาไม่ได้ ขอฟ้องกรรมการคน ๑ ซึ่งเป็นผู้มีตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ในกระทรวงนครบาล ว่าละเลยให้โคมานอนขวางทาง จนเกิดเหตุนากลัวอันตราย แลขอขังแก่การตรวจโต๊ะ ใ้ซักกัน รัชสั่งให้นายกรับฟ้อง ประับกรรมการผู้เจ้าหน้าที่รายตัวโคตัวละ ๕ แด้ม มักจะมีเรื่องฟ้องกันเล่นอื่น ๆ อย่างนี้ไม่ใคร่ขาด บางที่กรรมการบางคนบอกกล่าวขออุกแก่โทษ ด้วยเรื่องการทำผิดกฎหมายการตรวจโต๊ะไว้ โดยยังมีโคมีผู้ใดที่ร้องฟ้อง การอุกแก่โทษนี้ บางทีก็เลยเป็นความยืดยาว ดังเช่น กรรมการคน ๑ ลแก่โทษว่า เมื่อวันก่อนได้ให้ผู้กล้าแดงผิดไปชั้น ๑ ครั้นวันนี้ไปดูเห็นชั้นนั้นเป็นชั้นขยับุน นายกาให้ไปยกชั้นนั้นมาดู ถ้ากรรมการเห็นพร้อมกันว่าเป็นชั้นขยับุนจริง กรรมการคนไหนที่ไต่ยอมให้ผู้ก ก็ถูกปรับรายตัวคนละ ๕ แด้มทุกคน ส่วนผู้ที่มาลแก่โทษไม่ต้องถูกปรับ ก็เหมือนกับได้แด้มเป็นรางวัล แต่ถ้ามีกรรมการเถียงว่า เป็นชั้นก้างไสมิใช่ขยับุน ก็ต้องตัดสิน

กันใหม่ตรงนั้น ถ้าพวกข้างเห็นว่างังไสมากกว่า ชั้นนั้นก็คง
 ใต้อุณณ์ผ้านาง ผู้ที่มาดูแก่โทษก็ต้องถูกปรับฐานทำให้เสียเวลา
 บางทีกรรมการมาดูแก่โทษว่าผู้คนผ้านางผิด โดยทำนองเดียว
 กันกับที่กล่าวมาแล้ว แต่อ้างเหตุว่า เคียงวันทราบายว่าชั้นนี้เป็นของ
 มีที่อื่นอีก ถ้าดูแก่โทษอย่างนี้มักจะยุ่ง ด้วยกรรมการที่จะถูก
 ปรับสงสัยโดยว่า ผู้ที่มาดูแก่โทษหรืออยู่ก่อนแล้ว แกล้งผู้คนผ้านางหวัง
 จะอุปสมบทกรรมการ แล้วมาดูแก่โทษ มักจะต้องเอะอะกันอยู่นาน
 กว่าคดีเรื่องนั้นจะสำเร็จแล้วกันไปได้ เรื่องต่าง ๆ ที่ว่ากันเป็นการ
 จรดึงแสดงมานี้ ว่ากันเต็มทีแต่ในวันที่ ๒ แลวันต่อ ๆ นั้นมา ถ้า
 เป็นวันแรกในงานใหญ่ที่ตั้งโต๊ะเทียนไชยสำหรับพิธีตรวจโต๊ะ เมื่อ
 ตรวจกรรมการแล้ว ต้องพร้อมกันไปทำพิธีจุดเทียนไชยที่โต๊ะ
 เทียนไชยก่อน

พิธีจุดเทียนไชยนั้น ชกที่ ๑ ผู้เป็นสังฆราชเข้าไปยืนตรงหน้า
 โต๊ะเทียนไชย กวี่ ๔ คนเข้าไปยืน ๔ มุมโต๊ะ กรรมการนอก
 นั้นยืนห้อมล้อมอยู่ในหัดดยาส พระราชทานเทียนให้ชกที่ ๑ ชก
 ที่ ๑ ต้องมีคำสำหรับเศกเมื่อก่อนจุดเทียนไชย ถ้าแต่งเป็นก็แต่ง
 มาเอง ถ้าแต่งไม่เป็นก็ต้องวานผู้อื่นแต่งมา มักแต่งเป็นฉันท
 บ้าง เป็นโคลงบ้าง ข้าพเจ้ายังจำฉันท์จุดเทียนไชยเมื่องานพระ
 สงฆ์ชนกภูวักเขมยุมยพิตรไคอยู่ จะจดลงไว้พอให้เห็นเป็นตัวอย่าง

๑๖	บังคมบรมพท อันเหล่าพระขัฎฐิมา	ชพิสุทชศาสตร์ กรตองฤไทยเคื่อน	๑
๑๗	หลากลวันเฉลาลัก วักนัณเฑเื้อน	ษณยากจะหาเหมื่อน บมิต้อครททาไป	๑
๑๘	นบเนาโลกุต สำนักอเนกใน	ตรธรรมขัฎฐิไตร นวสร้างสภธรรม	๑
๑๙	หอพุทธศาสน์สัง ภร์เพิ่มประโยชน์นำ	คหตั้งประมวลุคัม นิจสืบพระศาสนา	๑
๒๐	ไหว้เหล่าวิสุทชสังฆ ตราขัฎฐิขันปราว	ชินวงษ์นิวัทฐิมา กฏภิกษุเนาสยาม	๑
๒๑	อ้างอาทิเจ้ากู ในราชวนาราม	ชจะสู้งู้งาม ขณะนักรังเห็น	๑
๒๒	ขอคุณพระไตรรัตน์ นิตยให้พิหารเขมูจ	ศิริวัฒน์ประสิทธิ์เป้น มบพิตรพิบูลย์คุณ	๑
๒๓	หนึ่งอันสังษัรา จงเพิ่มพิพัฒน์สน	ชกศลและผลบุญ ทรภาพพระภูธร	๑
๒๔	ให้ทรงเจริญพระ หลังลาภขนากร	ชนมายุถาวร บริวารอเนกหลาย	๑
๒๕	พระเศษกระเคืองทศ สยามรัฐนิรันตราาย	ทศยศพระเพริศพราย เพราะพระเศษพระคุณครอง	๑

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยปืน

เมื่อว่าคาถาจบแล้ว สกที่ ๓ ก็จุกเทียนไชย เทียนไชย นั้นเป็นหน้าที่ของกัณฑ์ ๔ คน จะต้องผลัดกันคแลร์รักษาอย่าให้ดับ หมายความว่า ต้องมาก่อนแลไปจุกเทียนไชยช่นก่อนเวลากรรม การประชุม เพราะเทียนไชยนั้นจริงเวลาเสด็จขึ้นแล้ว เจ้าพนักงาน เขาก็ ไม่ได้จุกไว้ยังรุ่ง กัณฑ์ต้องรักษาให้เทียนไชยมีแสงไฟ อยู่ตลอดเวลาประชุม

เมื่อจุกเทียนไชยแล้ว ก่อนที่จะลงมือตรวจโต๊ะ นายก ยอกสกที่ ๓ ให้สั่งจุกเทียนโต๊ะ คือให้เจ้าของโต๊ะจุกเทียนแลชูป เครื่องบูชาที่จุกมาไว้ประจำโต๊ะ

การสั่งจุกเทียนโต๊ะ สกที่ ๓ ต้องรู้จัก แลสั่งให้ถูก คือ โดยปรกติ ถ้าตั้งโต๊ะเครื่องบูชาในการพระราชพิธีมีสวคมนตรีฉัน เจ้า พอเสด็จออกทรงจุกเครื่องนมัสการ ถึงกรรมการจะประชุม อยู่หรือไม่ได้ประชุม สกที่ ๓ ต้องสั่งให้จุกเทียนโต๊ะ ถ้าเจ้าของ โต๊ะไม่พร้อมกัน ก็ต้องบอกกันในพวกกรรมการไปจุกให้ ถ้าเป็น เวลาจะตรวจโต๊ะ สกที่ ๓ ต้องสั่งให้จุกเทียนโต๊ะเฉพาะโต๊ะที่จะ ตรวจ ถ้าสั่งให้จุกมากโต๊ะ แลไปถึงโต๊ะที่ยังจะไม่ต้องตรวจ สกที่ ๓ ถูกปรับ ฐานให้จุกไม่มีมูล แต่ถ้าหากกรรมการจะตรวจโต๊ะใด แลโต๊ะนั้นไม่ได้จุกชูปเทียนไว้ก่อน หรือจุกแล้วปล่อยให้ดับเสีย หรือแม้ที่สุกชูปเทียนเอียงเอนไม่เรียบร้อย ก็อาจจะมีผู้ฟ้อง แล สกที่ ๓ ถูกปรับ แต่ถ้าเทียนที่จุกถูกลามเกินไป เป็นหน้าที่ของสก

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๒๕๑

ที่ ๒ ซึ่งเป็นตำแหน่งค้ำเทียนไชย จะต้องดูแลรับฝีกชอย ถ้าชกที่ ๑ ไปสั่งให้ค้ำเทียน ก็อาจจะถูกปรับฐานทำการนอกหน้าที่ เพราะฉะนั้น ในเวลาจะตรวจโต๊ะ ชกที่ ๑ มักจะสั่งให้จุกเทียนล่วงหน้าไว้ราว ๓ โต๊ะ ๔ โต๊ะ เมื่อจุกเทียนแล้วถึงเวลาลงมือตรวจโต๊ะ

การตรวจโต๊ะ มักจะจับตั้งแต่โต๊ะหลวงที่ตั้งเป็นประธานอยู่ กลาง แล้วเวียนประทักษิณไปข้างขวา เมื่อจะตรวจโต๊ะใด ตั้ง พระเกี้ยวที่ประทับทอดพระเนตรที่หน้าโต๊ะ แลตั้งเก้าอี้สำหรับ นายกตรงค้ำที่ประทับ ส่วนกรรมกรนั้นมากด้วยกัน บางทีถึงนั่ง เกี้ยว แต่ต้องอยู่ในหัตถบาล ถ้าพอใจนั่งกับพนักได้

เมื่อจะตรวจโต๊ะไหน ถ้าเจ้าของโต๊ะนั้นเป็นกรรมกร ต้อง ออกจากกรรมกรชั่วคราว ไปเรียกผ้าแดงโต๊ะของตนในหน้าที่เจ้า ของโต๊ะ จะมาตักสินด้วยไม่ได้ เจ้าของโต๊ะไปยืนคอยอยู่ข้างโต๊ะ เมื่อกรรมกรไปถึงโต๊ะพร้อมกันแล้ว กรรมกรผู้มีหน้าที่เป็นเวร ตรวจเข้าไปยืนข้างขวาโต๊ะคน ๑ ข้างซ้ายโต๊ะคน ๑

การเข้าเวรนี้เรียงลำดับกันตามยศในกรรมกร เข้าเวรทีละ ๒ คน เปลี่ยนกันไปทุกโต๊ะ แต่มีข้อสำคัญที่กรรมกรจะต้องระวัง รู้ว่าตัวจะเข้าโต๊ะไหน เข้าค้ำกับใคร แลจะต้องเข้าข้างขวาหรือข้าง ซ้ายโต๊ะ เพราะการที่นายกรเรียก เรียกแต่ว่า "เวร" ไม่ออกชื่อ ถ้าใครไม่เข้าไปให้ถูกหรือให้ทัน นายกรต้องเรียกชอกก็ต้องถูก ปรับ ๕ แต้ม ชกที่ ๔ ผู้เป็นตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านก็ต้องถูกปรับด้วย

ฐานไม้คู่แลจกเวรตามนำที่ ชกที่ ๔ จึงต้องคอยระวังในเรื่องกรรม การเข้าเวรอยู่เสมอ

อนึ่ง นำที่ของกรรมการที่เข้าเวรตรวจโต๊ะนั้น มีกฎหมายยัง คับไว้ชัดเจน บรรดาชั้นที่ตั้งบนโต๊ะ ถ้าอยู่ข้างซ้ายขวา เช่นนำที่ ของกรรมการข้างขวา ชั้นโต๊ะที่ตั้งอยู่ข้างซ้าย ก็เป็นนำที่ของ กรรมการข้างซ้าย ส่วนชั้นที่ตั้งเป็นศูนย์กลางหรือชั้นคู่ที่ตั้งเหมือน กันทั้ง ๒ ข้าง ถ้าอยู่โต๊ะหน้า เป็นของกรรมการข้างขวา ถ้าอยู่โต๊ะ หลัง เป็นของกรรมการข้างซ้าย ต้องเข้าใจนำที่นั้นไว้แม่นยำ ถ้า ไปเกี่ยวของหรือชิวชิวเวให้ผิดฐานที่ของตน ก็ถูกปรับ

บรรพกิจเบื้องต้นของกรรมการที่เข้าเวรทั้ง ๒ คนนั้น จะต้อง โฆษณาให้กรรมการ ทั้งปวงทราบ ชันคา ศักภีโต๊ะ ที่จะตรวจนั้นก่อน ว่า เป็นโต๊ะของใคร ตั้งลายอะไร ผ่านาโต๊ะใดรางวัลชั้นไหน พัดยศ กรรมการเจ้าของโต๊ะที่ปักไว้ชั้นไหน มีชั้นเซียงชื่อเท่าไร มีชั้นใหม่ ทองอย่างไรเท่าไร บั๊กเครื่องยศสำหรับชั้นใหม่ทองอย่างไร มีชั้น เต็กช้วนเท่าไร เมื่อนายกจดความที่โฆษณาลงบาญชีเสร็จแล้ว เจ้า ของโต๊ะจึงจะไต่ลงมือเรียกผ้าแดง

ตอนโฆษณานี้ ถ้ากรรมการผู้เข้าเวรไม่ระวังตัวให้ดี อาจจะมี เสียแต่มีไต่มาก ๆ ต้องระวังตั้งต้นแต่อ่านชื่อเจ้าของแลลายโต๊ะ ซึ่งเขาเขียนบอกไว้ข้างนำโต๊ะ ยางที่ถูกที่เจ้าของโต๊ะไม่เอาใจใส่ ปล่อยให้เสียมียนทนายเขียนหนังสือผิดเข้ามา เช่นคำว่า โต๊ะลาย

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

๒๕.๓

“ม้งกร” เขียนเป็น “แมงกร” ถ้าเวรไปบอกว่าลายม้งกร อาจจะถูกฟ้องว่าไม่อ่านหนังสือ หนังสือเขาไม่ได้เขียนไว้อย่างนั้น ถ้าบอกว่าลายแมงกร ก็อาจจะถูกฟ้องว่าลอกลายผิด เวรจะต้องบอกว่า “ลายม้งกร แต่เจ้าของเขียนว่าแมงกร” บางทีเจ้าของลืมหือ แกล้งไม่เขียนลอกลายโต๊ะไว้ กฎหมายบังคับว่า ถ้าเช่นนั้นกรรมการต้องสมมติว่าโต๊ะนั้นลายอะไร เวรต้องสมมติให้ดี ถ้าสมมติผิดก็อาจถูกปรับ

การขอร่างวัดผ่านโต๊ะก็ไม่ส่งาย ด้วยร่างวัดผ่านโต๊ะมีร่างวัดสามัญ ๕ ชั้น ร่างวัดพิเศษ ๑๐ ชั้น มีเครื่องหมายร่างวัดทำเป็นแพรวแถบพียติคข้างบนตลอดหน้าโต๊ะ ลีต่างกันทุกชั้น กรรมการต้องจำสีแพรวไว้บอกชั้นร่างวัดให้ถูก แต่บางทีเจ้าของโต๊ะผูกแพรวร่างวัดผิดลี หรือไม่ผูกมาที่เดียว ถึงกระนั้นกรรมการก็ต้องบอกให้ถูกว่าผ่านโต๊ะผืนนั้นได้ร่างวัดชั้นใด เพราะกฎหมายบังคับว่า “กรรมการจำต้องรู้” ไม่ยอมให้แก้ตัวว่าบอกไม่ได้ เพราะเจ้าของไม่ผูกแพรวหมายร่างวัด หรือผูกมาผิด ถ้ากรรมการบอกไม่ถูกก็ต้องถูกปรับ

ในเรื่องบอกผิด ถ้ากรรมการบอกไม่ได้หรือออกผิด ถูกปรับแรงกว่าไม่รู้จักของอย่างอื่น ด้วยกฎหมายถือว่า ผิดเป็นเครื่องยศของกรรมการเองซึ่งไม่ควรจะพลาดพลั้ง การบอกเซียงข้อแลใหม่ทอง คือบอกว่าบนโต๊ะนั้นมีชั้นเซียงข้ออย่างใดเท่าใด

มีขึ้นใหม่ทองใหญ่หรือใหม่ทองเล็กเท่าใดนั้น จำเป็นต้องบอก ด้วย
 ขึ้นเชิงข้อใหม่ทองไม่ต้องตัดสิน นับแต่ัมตามคักคักของขึ้นได้
 ที่เดียว ต้องบอกให้นายกจกลงไว้เสียก่อน ให้รู้ว่าแต่ัมของโต๊ะ
 นั้นที่มีอยู่นั่นแล้ว เพราะมีขึ้นเชิงข้อขึ้นใหม่ทองรวมกันแต่ัม
 แต่การที่กรรมการจะบอกให้ถูกค้องนั้นก็ไม่ใช่่ง่าย ถ้าถูกโต๊ะที่มี
 ขึ้นเชิงข้อใหม่ทองมาก ๆ จะต้องคิดหักทอนบอกนายกให้คิดแต่ัม
 ได้สะดวก เป็นต้นว่าขึ้นใหม่ทองใหญ่ขึ้น ๓ นับ ๗ แต่ัม ขึ้นเชิง
 ข้อแกลงขึ้น ๓ นับ ๖ แต่ัม ขึ้นใหม่ทองเล็กขึ้น ๓ นับ ๒ แต่ัม แต่
 ในขึ้น ๓ ขึ้นเดียวกันอาจจะเป้นทั้งใหม่ทองใหญ่ เชิงข้อแกลง
 แกลงใหม่ทองเล็ก หรือเป้นทั้งเชิงข้อแกลงใหม่ทองเล็ก กฎหมาย
 ยอมให้นับแต่ัมอย่างที่มากแต่อย่างเดียว เพราะฉะนั้นกรรมการที่เข้า
 เหวตค้องบอกให้กรรมการทราบจำนวนเชิงข้อ ใหม่ทองใหญ่ ใหม่
 ทองเล็ก ที่ตั้งโต๊ะ แต่ต้องบอกให้นายกทราบด้วยว่าจะคิดแต่ัม
 เพียงไร อนันท์ต้องคิดหักทอนถ้าหากอยู่ข้าง ถ้าบอกผิดก็ถูก
 ปรียบ ส่วนขึ้นใหม่ทองยังค้องบอกเครื่องยศของใหม่ทองที่ขกบน
 โตะนั้นให้ถูกด้วย

เครื่องยศสำหรับขึ้นใหม่ทองอยู่ข้างจะพิศการ ถ้าว่าตาม
 กฎหมาย ใครตั้งขึ้นใหม่ทองขึ้น ๓ อาจจะยกเครื่องยศได้อัน ๓
 ถ้าขึ้นใหม่ทองเล็กจำนวนใหม่ทองแต่ ๑๐ ลงมา เครื่องยศเป้น
 ริงทะขาบ ชั้นที่ ๑ ริงพนม่วงควยเหลือง เครื่องเงิน ชั้นที่ ๒

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยขัน

สี่หมื่นอันแต่เครื่องทอง ชั้นที่ ๓ ที่ ๔ พันเขยวครยแดง ชั้น
ที่ ๕ ที่ ๖ พันชมพครยนำเงิน ชั้นที่ ๗ ที่ ๘ พันแดงครยเขยว ชั้น
ที่ ๙ ที่ ๑๐ พันเหลืองครยม่วง บั๊กเงินหรือทองเป็นคู่ ๆ กันอย่าง
ว่าข้างต้น ถ้าตั้งแต่ ๑๑ ชั้นไปหา ๒๐ เป็นธงมังกร สี่แลบั๊กทำ
นองเดียวกับขงตะขาบ ตั้งแต่ ๒๑ ชั้นไปเป็นกระฉิ่ง ผิดกระขวง
กันโดยลำดับขันไปทุกกระยะ ๑๐ ชั้น ส่วนชั้นใหม่ทองใหญ่เครื่อง
ยศเป็นทานควิน สี่แลบั๊กทำนองเดียวกับขง

เครื่องหมายชั้นใหม่ทองอาจจะให้รู้ไว้ด้วยสี่แลเครื่องประกอบ
ต่างกัน ว่าอย่างใดสำหรับหมายชั้นใหม่ทองก็ชั้นดังกล่าวมาแล้ว
โดยปรกติเจ้าของโต๊ะจึงมักจะบั๊กเครื่องหมาย แต่ที่เป็นอย่างสูงไว้
เป็นสำคัญ เป็นต้นว่า ถ้าตั้งชั้นใหม่ทองเล็ก ๑๐ ชั้น ก็มักจะบั๊ก
แต่ขงตะขาบพันเหลืองครยม่วง เครื่องทอง อันเป็นเครื่องยศสำ
หรับชั้นที่ ๑๐ ไว้อันเดียว เห็นเขาก็เข้าใจได้ ว่าโต๊ะนั้นมีชั้นใหม่
ทองเล็ก ๑๐ ชั้น แต่อย่างที่เจ้าของโต๊ะไม่มีของตรงกับจำนวนชั้น
หรือพลั้งเผลอ บั๊กเครื่องหมายไม่ตรงกับจำนวนชั้นใหม่ทองที่ตั้งบน
โต๊ะ แต่กรรมการ "จำต้องรู้" ความจริง จะแก้ตัวว่าบอกตาม
ขงที่บั๊กไม่ได้ เพราะฉะนั้น ถ้าโต๊ะใดบั๊กเครื่องหมายใหม่ทองผิด
จำนวน กรรมการผู้เข้าเวรต้องบอกว่า "ควร" บั๊กเครื่องหมาย
อย่างนั้น ๆ เป็นอย่างสูง แปลว่ากรรมการจำเป็นต้องจำเกณฑ์
เครื่องยศใหม่ทองไว้ให้แม่นยำ บอกได้ทันทีว่า ชั้นใหม่ทองมี

เท่านั้นชั้น ควรจะบอกอย่างนั้นจึงจะถูก การที่บอกจำนวนชั้นใหม่
ของที่มีมาก ๆ ก็คือ การบอกหักกะแนนโต๊ะที่มีชั้นเชิงข้อยแล
ใหม่ทองมาก ๆ ก็คือ ลำบากไม่น้อย กรรมการผู้จะเข้าเวรต้อง
เพียรตรวจโต๊ะ แลจกจำนวนให้รู้ไว้เสียก่อนจึงบอกได้ไม่พลาด
ถ้าประมาณไม่จกเตรียมไว้อาจจะบอกผิด ถูกปรับแต่มีไ้มาก ๆ

ลักษณะที่กรรมการบอกโฆษณาสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ ถ้า
บอกถูกก็รอดตัวไป ถ้าบอกผิดออกมาครั้ง ๑ ถูกปรับ ๕ แต่มี
แล้วให้บอกใหม่ ถ้าผิดอีกก็ปรับอีก ๕ แต่มีทุกคราวที่บอก ถ้า
กรรมการซัดสนจนใจเห็นบอกต่อไปจะถูกปรับมากนั้ ยอม “ลา”
เสียก็ได้ ถ้าลาถูกปรับคราวเดียว ๕๕ แต่มี ถ้ากรรมการเข้า
เวรลา นายกถามกรรมการคนที่ต่อลำดับลงไป ถ้าบอกถูก
ได้รางวัล ๕ แต่มี ถ้าบอกผิดถูกปรับคราวละ ๕ แต่มีไปจนกว่า
จะลาอีก แล้วก็ตามต่อ ๆ ไปโดยทำนองเดียวกัน ที่กล่าวมา
นี้หน้าที่ผู้อ่านจะเข้าใจว่า กรรมการคงจะถูกปรับกันยับเยินไปตั้งแต่
เวลาที่โฆษณาโต๊ะ แต่ที่จริงนั้นไม่มีใครจะได้ปรับกัน เพราะ
กรรมการผู้ที่จะเข้าเวร ตรวจเตรียมมาจกสิ่งที่จะต้องบอกไว้เสีย
แม่นยำ ตั้งแต่ก่อนจะเข้าเวร เวลาบอก บอกได้คล่องแคล่ว
ถ้าไม่รู้เค้าเงื่อน ก็อาจจะเห็นเป็นอัศจรรย์

เมื่อเสร็จการโฆษณาแล้ว ถึงเวลาที่เจ้าของจะ “เรียกผ้า
แดง” คือบอกว่าชั้นใดที่จะขอให้กรรมการผูกผ้าแดงให้ วิธีเรียก

ผ้าแดง เจ้าของบอกแก่นายก นายกจกลงขานผู้แล้วจึงถามกรรมกรว่า สิ่งนั้น “จะให้ (ผ้าแดง) หรือไม่ให้” เป็นหน้าที่ของกรรมกรที่เขาเวรจะต้องบอกก่อนว่าจะให้หรือไม่ให้ ตรงนี้ถ้ากรรมกรเข้าเวรไม่ระวัง ก็อาจจะเสียแต้มได้ เป็นต้นว่า พอเจ้าของเรียกขึ้นโต๊ะ เวรต้องรู้ทันทีว่า ของนั้นตั้งอยู่ที่หน้าก้นคนข้างขวาหรือข้างซ้าย ถ้าสำคัญขึ้นผิดไปบอกขึ้นของข้างโน้นก็ถูกปรับ เมื่อเวรรู้ว่าขึ้นที่เขาเรียกอยู่ในหน้าที่ของตน คราวนี้จะต้องพิจารณาเห็นว่า เป็นขึ้นดีต้องตามกฎหมายว่า ควรจะผูกผ้าแดงหรือไม่ ถ้าเห็นว่าขึ้นดีควรผูกผ้าแดงได้ ยังต้องพิจารณาต่อไป ว่าตั้งถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ คือที่ไม่โลโครกเป็นต้น ต่อเห็นเป็นการสมควรบริบูรณ์ทุกอย่างแล้ว กรรมกรเจ้าของเวรจึงบอกว่า “ให้” ถ้าเห็นว่าไม่สมควรจะผูกผ้าแดง ก็บอกว่า “ไม่ให้” แต่ต้องบอกเหตุที่ไม่ให้ติดไปทีเดียว เช่นว่า “เนื้อไม่งาม ครามไม่ดี ไม่ให้” ดังนี้ เป็นต้น ถ้าเวรบอกแต่ว่าไม่ให้เฉย ๆ ยังไว้เสียสักครั้งหน้า ก็คงมีกรรมกรฟ้องว่าไม่บอกเหตุ มีกร้องถามว่า “ไม่ให้เพราะเหตุไร” ถ้าเช่นนั้นก็ต้องถูกปรับ & แต้ม ฟ้องกันขึ้นไว้นัก เมื่อกรรมกรเวรบอกว่าให้หรือไม่ให้แล้ว นายกจึงโฆษณาถามกรรมกรทั้งปวง ว่าจะให้หรือไม่ให้ กรรมกรทั้งปวงต้องสังเกตคำถามของนายก จะผลอไม่ได้ ถ้านายกถามว่า “จะให้หรือไม่ให้” อย่างนี้ ใครจะให้หรือไม่ให้ก็

ว่าไป ถ้านายกถามว่า “ใครจะให้ให้วามา” คนที่จะไม่ให้ไป
พูดขึ้นในขณะนั้นถูกปรีย์ เพราะนายกถามข้างฝ่ายผู้ให้ มิได้
ถามข้างฝ่ายผู้ไม่ให้

เมื่อนายกโฆษณา ถ้ากรรมการคนใดอยากจะตรวจดูขึ้น
ให้ถนัด จะไปที่โต๊ะก็ได้ แต่อย่าไปจับต้อง หรือยกลงมาจาก
โต๊ะ เพราะการนี้เป็นหน้าที่ของเวร ถ้าคนอื่นเข้าไป่วนถูกปรีย์ แต่
โดยปรกติขึ้น เมื่อโต๊ะใครขึ้นเข้ามาเพาะ เป็นขึ้นที่กรรมการยัง
ไม่เคยเห็น เมื่อเจ้าของโต๊ะเรียกผ้าแดง มักมีเสียงกรรมการ
โดยมากร้องว่า “ยก” หมายความว่า ให้เวรยกขึ้นนั้นลงมาตั้ง
ข้างล่าง ให้กรรมการทั้งปวงตรวจดูได้โดยเลียด การยกขึ้น
เป็นที่เขื่อน่ายครั้นคร้ามของเวรยิ่งนัก เพราะกลัวจะไปทำของ
เขาแตกหัก ใช้แต่เท่านั้น กฎหมายยังบังคับมิให้ยกให้กระทบ
กระทั่งกระเทือนอย่างหนึ่งอย่างใด แม้เพียงแต่ขึ้นกระทบมีเสียง
ดัง “กริก” ก็ฟ้องกันกราวต้องถูกปรีย์ คุณเหมือนว่า พอนายก
สั่งให้เวรยกขึ้น กรรมการทั้งหลายก็คอยจ้องที่จะฟ้องเวรอยู่รอบ
ข้าง ด้วยขึ้นที่ตั้งบนโต๊ะหนักก็มี เขาก็มี บางขึ้นเช่นชาม โดย
ปรกติย่อมมีขนมหรือผลไม้จัดไว้ในนั้น ถ้ามีออกไม่เที่ยง เพียง
ของที่อยู่ในชามหลุดหล่นลงมาสักก้อน ๑ ผู้ยกก็ถูกปรีย์ ถ้า
เป็นขึ้นเล็ก ๆ เจ้าของกลัวล้ม มักคิดขมังไว้ให้แน่นกับเท้าที่รอง
เวรต้องปลดขมัง การปลดก้นทีมักจะมีเสียงกริก ต้องมีเขาอย่าง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถวยขุ่น

๒๕๘

ที่สก็งจะเอาตัวรอดได้ ไม่ถูกปรับ แต่ถ่าลงต้องยกตั้ง ๒ ชั้น ๓ ชั้นขึ้นไป ก็ยากที่จะปลดออกไปได้ ด้วยเหตุนี้การที่ต้องยกชั้น จึงเป็นกรไม่พอใจของเวรอย่างยิ่ง แต่ถ่าไปแสดงความไม่พอใจให้ปรากฏชั้น พอกรวมการเห็นก็เลยเกิดสนุก ทินสั่งให้เวรคนนั้นยกต่อไปอีก ไม่ว่าจะไรต่ออะไร สำหรัจะตุกรวมการคนนั้นวุ่นวาย ซ้ำพเจ้าผู้แต่งหนังสือเรื่องนโตเคยแก้ตัวเองครั้ง ๑ เมื่อแรกๆ เป็นกรรวมการ เช่นเวรยก ถูกปรับ ไปแสดงโทษออกมาให้ปรากฏ เลยถูกยกเกือบจะทุกชั้น ถูกปรับในคราวนั้นเกือบจะตั้งตัวไม่ได้ เวรที่จะเอาตัวรอดได้ในเรื่องยก ต้องทำใจที่ขี้มเฉยหรือกลับทำชวนให้ยก เช่นนั้นกรรวมการเห็นว่าไม่สะทกสะท้านจึงไม่ค่อยจะรังแก แต่การที่ยกชั้นเครื่องโต๊ะ เช่นกล่าวมานี้ มีความจริงที่ปลากอย่าง ๑ ที่เกิดประโยชน์เป็นนิสัยขี้จยติดตัวกรรวมการทำให้กิริยาดี แม้ในขี้จยันทุกวันนี้ ถ่าใครสังเกตจะเห็นได้ว่า ผู้ที่เคยเป็นกรรวมการมาแล้ว กระบวนจับแลยกสิ่งของ แมถวยน้ำชาเวลาเขามาตั้งเตียง มีอย่งเขาจับอะไรไม่ใคร่กระทบกระเทือน เพราะได้ฝึกหัดมาแต่เมื่อเล่นเครื่องโต๊ะแต่ครั้งนั้น

เมื่อกรรวมการจะต้องการดูชั้น แลเวรยกชั้นนั้นมาตั้งไว้ที่โต๊ะนายกแล้ว ถ่าเป็นเวลาค่า ตอนนั้นเป็นนำที่ของกรรวมการผู้เป็นตำแหน่งลกที่ ๑ ที่จะต้องเตรียม “เทียบกรรวมการ” สำหรั

“เภา” หมายความว่าสองตรวจขึ้น เพราะมันจะสองตนดู
 โกล ๆ จึงเรียกว่า “เภาขึ้น” ถ้ากรรมการคนไหนต้องการเทียน
 ลกที่ ๑ ต้องส่งให้ทันที ถ้าเขายังไม่เรียก ลกที่ ๑ จุกเทียนเร็วไป
 ถูกปรับฐานจุกไม่มีผล ถ้าเขาเรียก แลจุกเข้าไปต้องเตือน ก็ถูก
 ปรับฐาน “ไม่เออเพ้อ” ถ้าลกที่ ๑ ได้ทำการเรียบร้อย ใ้
 ย้ำหน้าโต๊ะละ ๕ แต้ม กรรมการคนไหนจะ “เภาขึ้น” คือถือ
 เทียนเข้าไปสองตรวจที่โต๊ะนายกก็ได้ หรือจะบอกให้เพื่อนกรรม
 การยกส่งต่อกันไปก็ได้ แต่ต้องระวังไม่ให้กระทบกระเทือนถึง
 กรรกริกเหมือนกัน ครั้นเสร็จแล้วต้องส่งกลับมาที่โต๊ะนายก
 เมื่อถึงเวลาจะเอากลับขึ้นไปตั้งบนโต๊ะเครื่องบูชา กรรมการคนอื่น
 จะยกขึ้นไปโดยพลการก็ไม่ได้ ด้วยเป็นการข้ามหน้าที่ของเวร ต้อง
 ให้เวรยกกลับขึ้นไปตั้งตามเดิม

เมื่อกรรมการตรวจขึ้นกันแล้ว นายกก็โฆษณาต่อไป ว่ากรรม
 การจะให้หรือไม่ให้ ถ้าเสียงให้พร้อมกัน หรือให้มาก มีไม่ให้แก่
 คนหนึ่งสองคนก็ หรือว่าไม่ให้ทั้งหมด หรือมีเสียงให้แต่น้อยคน
 มีไม่ให้มากก็ นายกก็ประกาศตกลงว่าเป็นได้แลไม่ได้ตามเสียง
 กรรมการข้างมาก แต่ถ้ามีเสียงทั้งฝ่ายให้แลไม่ให้ ไล่เดียวกัน
 นายกต้องให้ “ไว้ค” ไว้ไว้คมีเป็น ๒ อย่าง ถ้านายกเห็นว่า
 กรรมการ ๒ ฝ่ายไม่ถึงก้ำกึ่งกัน นายกมักให้ฝ่าย ๑ ยกมือชน
 นัยมีว่าฝ่ายนั้นยกคน แล้วคิดหักในจำนวนกรรมการที่มาก ฐึ

ว่าเป็นให้หรือไม่ให้ ก็ตัดสินตามข้างมาก แต่ถ้าความเห็น ๒
 ฝ่ายไล่เลี่ยกัน หรือว่าต่างกันด้วยข้อหาสำคัญ อันอาจจะต้อง
 พิจารณาต่อไปข้างหน้า เช่นกรรมการฝ่าย ๑ ว่าเป็นชั้นขุ่น กรรมการ
 อีกฝ่าย ๑ ว่าเป็นชั้นกึ่งใส หรือกรรมการฝ่าย ๑ ว่าเป็นชั้น
 เจ้าของโต๊ะเก็บยังไม่หมด กรรมการอีกฝ่าย ๑ เชื้อเจ้าของโต๊ะ
 ว่าชั้นเหมือนอย่างนั้นไม่มีที่ไหนอีกแล้ว ข้อเถียงทั้ง ๒ อย่างนี้
 ต่อไปวันหน้าอาจจะมิเหตุ ด้วเห็นกันว่าเป็นชั้นขุ่นมาก หรือ
 มีผู้เอามาพิสูจน์ใ้กว่ายังมีอีก ผู้ที่ให้ผ้าแดงไว้จะต้องถูกปรับ นายก
 จึงถามเรียงตัวกรรมการไปทุกคน วิธีไว้คำถามเรียงตัวซ้ำ โดย
 ปรกติจึงมักไว้ด้วยวิธีขมมือ นาน ๆ ความเห็นกรรมการไปกั
 กิ่งเท่ากันทั้ง ๒ ฝ่าย ถ้าเช่นนั้นนายกต้อง “เคาะ” กรวยบังคับ
 ทูล ๆ ถาม โดยทรงเป็นตำแหน่งผู้ชี้ขาด เมื่อเป็นอันตกลงว่า
 กรรมการให้ผูกผ้าแดงชั้นใด แต่เดิมมาเวรรับแพรวแดงไปผูกที่
 ชั้นนั้น แต่อย่างนั้นเวลาช้านัก ภายหลังจึงแก้ไขให้มกระดาก
 แดงแผ่นเล็ก ๆ ทากาวไว้ข้าง ๑ เหมือนอย่างตัวตราไปรษณีย์
 เมื่อกรรมการตัดสินให้ผูกผ้าแดงชั้นใด เวกก็ฉีกกระดากแดงยึด
 เป็นสำคัญไว้ที่ชั้นนั้น เมื่อกรรมการตรวจโต๊ะนั้นแล้ว เจ้าพนักงาน
 งานกรมวังมาก เห็นกระดากแดงยึดอยู่ที่ชั้นไหน ก็ผูกแพรว
 แดงที่ชั้นนั้น

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยยื่น

การขีตกระคายแคงเป็นอธิบายมชอย่าง ๑ ของกรรมการผู้เจ้า
 เวร ถ้าไม่ระวังให้คักก็อาจะเสียบแต่มีไค้มาก ๆ ต้องระวังเข็องคั้น
 ไปแต่ขณะไคสมควรรที่จะขีต ถ้าเอาใจของตัวคาคคคะเนว่าชั้นนั้น
 คงจะได้ผ้าแคง ตรีเตรียมเลียกวางข้างหลังกระคายแคงให้เข็ก
 คั้งแต่่นายกยังไม่ไค้ประภาคว่าไค้ ก็ถูกฟ้องว่า “กินกาว” เพราะ
 ไปเลียกวางแต่ยังไม่ไค้ตกลงว่าจะไค้ เป็นเลียกินเล่น อีกฝ่าย ๑
 ถ้าหากเวรเฉยอยู่ เมื่อนายกประภาคว่าไค้ ไม่ขีตกระคายแคง
 ออกเลียขีตให้ทันที ก็ถูกฟ้องว่า “อั้ง” คือว่าเวรอั้งเสียบไม่ทำ
 การตามหน้าที่ เวรต้องเอาหฟั้งแคงเอามือขีตกระคายเตรียมไว้ พอ
 นายกว่าไค้ก็ขีตออกเลียแล้วขีตในทันทีจึงจะไม่ถูกขีต คราวนี้
 ขีตจะคั้งรูประมาณ ว่าจะควรรขีตกระคายแคงสักกี่แผ่น ค้วย
 มีบัญญัติไว้ในกฎหมายต่างกัน ถ้ากรรมการให้ผ้าแคงชั้นใด ก็
 ขีตกระคายแคงที่ชั้นนั้น แต่อย่างทีของทีให้ผ้าแคงเป็นของคู้ เช่น
 เเชิงเทียบหรือกระถางต้นไม้เป็นต้น ต้องขีต ๒ แผ่น แต่ต้องขีต
 ในชั้นเดียว เพราะของเหมือนกันให้ผ้าแคงผืนเดียว ถ้าไปขีตทั้ง
 ๒ ชั้น เจ้าพนักงานผู้ผกผ้าแคงจะหลงผกเป็น ๒ ผืน อีกอย่าง ๑
 ถ้าของเป็นสำรับ เช่นแหงาไซ้ ๕ ชั้นก็คู้ รูปขีตกระตาทหลาย ๆ
 ตัวทีตั้งเป็นสำรับก็คู้ ถ้ากรรมการยอมให้ผกผ้าแคงทีชค กฏ
 หมายอนุญาตผ้าแคง ๓ ผืน เวรต้องขีตกระคายแคงต่างชั้นกัน
 แต่ ๓ แผ่น กระคายแคงทีชปวงนี้ จะต้องขีตไว้ในทีชงจะแลเห็น

พนักงานทำบัญชีไว้ทุกชั้น การที่ขอกชั้นใหม่ทองนี้ ก็เป็นทาง
ที่จะเสียแต่ไม้ไผ่มาก ๆ ด้วยจำต้องขอกให้ถูกรูปถูกลาย จน
ไม่มีผู้ใดคัดค้านได้ ถ้ากรรมการคัดค้านได้ว่าผิดแห่งใด ก็
ต้องถูกปรับ แลต้องขอกไปใหม่ ถูกปรับไปจนกว่าจะลาเหมือน
อย่างที่ถูกกล่าวมาในกระบวนไฉยนาคนั้น กรรมการคนใดเป็นผู้ขอก
ใหม่ทองชั้นใด เมื่อเสร็จตรวจโต๊ะวันนั้นแล้ว ยังต้องวิคขนาด
สูงแลกำลังของชั้นนั้นมาขึ้นก่อนายก จึงจะเป็นอันเสร็จธุระเรื่อง
ขอกใหม่ทอง

พิธีตรวจโต๊ะทำอย่างแสงงามเหมือนกันไปทุก ๆ โต๊ะ ข้าพ-
เจ้าจะลองจดถ้อยคำ แลกระบวนที่พูดจาหาแต่ไม้กันในการตรวจโต๊ะ
ไว้ต่อไปนี้ พอเป็นนิตินอทาหรณ์แก่ท่านผู้อ่าน

จะสมมติว่าเป็นงานตั้งโต๊ะลายคราม แลลงมือตรวจโต๊ะ
ลายมังกร & เล็บของหลวงก่อน ชกที่ ๑ เข้าเวรยื่นข้างขวาโต๊ะ
ชกที่ ๒ เข้าเวรยื่นข้างซ้ายโต๊ะ

เวรขวาอ่านฉลากนำโต๊ะว่า “โต๊ะลายมังกร & เล็บของ
หลวง” นายกจากลงบัญชีแล้ว

เวรซ้ายขอกผู้นำโต๊ะว่า “ผู้นำโต๊ะรางวัลพิเศษเอกชั้นที่ ๑”
เวรขวาขอกพิคที่ปักบนโต๊ะว่า “พิคลกผู้ชู้ชาติ” พิคนี้ถวาย
ปักโต๊ะหลวง เพราะทรงเป็นกรรมการในตำแหน่งผู้ชู้ชาติ

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถวายน

๒๖๕

เวรซ้ายบอกจำนวนชั้นเชิงข้อที่ตังโต๊ะว่า “มีชั้นเชิงข้อ
ทอง ๓ ชั้นเชิงข้อแดง ๒ ชั้นในชั้นเชิงข้อแดงหักเป็นไหมทอง
ใหญ่ ๒ คงนัยเชิงข้อแดงแต่ ๔” การที่ต้องบอกดังนี้ เพราะ
ชั้นไหมทองใหญ่ชั้น ๓ นัย ๗ แต้ม ชั้นเชิงข้อแดงนัยแต่ ๒ แต้ม
ชั้นเชิงข้อที่เป็นไหมทองใหญ่ ไปนัยคะแนนแต้มสูงทางชั้นไหม
ทอง จึงต้องยกคะแนนออกจากเชิงข้อ

เวรขวาบอกไหมทองว่า “มีชั้นไหมทองเล็ก ๒๕ ชั้น ปัก
กระฉิ่งชมพู ระบายน้ำเงิน เครื่องเงินเป็นเกียรติยศ ในไหมทอง
เล็ก ๒๕ ชั้นนั้น เป็นไหมทองใหญ่ ๔ ชั้น ปักทานตะวันพันเขี้ยว ขอบ
แดง เครื่องทองเป็นเกียรติยศ ชั้นไหมทองทั้งนี้ หักแต้มไหม
ทองใหญ่เป็นเชิงข้อทอง ๓ คงนัยแต้มไหมทองใหญ่ ๓ ไหม
ทองเล็กที่ยังเหลืออยู่ ๒๓ ชั้น หักเป็นเชิงข้อแดง ๔ ชั้น คง
นัยแต้มไหมทองเล็ก ๑๗ ชั้น” จะเห็นได้ว่าการบอกหักคะแนน
โต๊ะที่มีชั้นเชิงข้อแลไหมทองมาก ๆ ลำบากไม่น้อย

เวรซ้าย “ชั้นเต็กช้วนมี ๓ ชั้น เป็นชั้นไหมทองเล็กหมด”
คือแปลว่าไม่ต้องนัยคะแนนทางเต็กช้วน

ที่บอกมานั้นเป็นพิธีโฆษณาเริ่มต้น เมื่อเสร็จแล้ว จึงทรงเรียก
ชั้นที่จะให้กรรมการผูกผ้าแดง สวมทว่าทรงเรียก “ขอคน่า”

นายกจึงโฆษณาว่า “อย่างไร ขอคน่าจะถวายเป็นหรือไม่ถวายเป็น”
ถ้านายยังไม่ทันโฆษณา ใครร้อง “ถวายเป็น” เข้าไปก่อนถูกปรบ

ถึงเมื่อนายโกโฆษาแล้ว ถ้าผู้อื่นนอกจากผู้เข้าเวรที่เป็นตัวเจ้าน้ำที่ไปขอก “ถวายเป็น” ก่อนก็ถูกปรับ

เวรขวายนก “ถวายเป็น” เพราะชวคนำตั้งโต๊ะนำซีกข้างขวา เป็นน้ำที่เวรข้างขวา

นายก “อย่างไรถวายเป็นหมดหรือ ใครไม่ถวายเป็นว่ามา”

กรรมการคน ๓ “ถวายเป็น” นายกว่า “ถามผู้ไม่ถวายเป็นต่างหาก กรรมการนั้นเป็นผู้ถวายเป็น เหตุไรจึงว่าขึ้นมา พุทฺธิลักษณะต้องปรับ” นายกถามต่อไปว่า “ใครไม่ถวายเป็นว่ามา” กรรมการพากันนิ่งอยู่ นายกประกาศว่า “เป็นได้”

ชวคนำตั้งโต๊ะซีกข้างขวา เวรข้างขวายกกระชายแดงหมายไว้ให้เจ้าพนักงานผูกผ้าแดง เมื่อยกกระชายแดงแล้ว ทรงเรียกชั้นอื่น นายโกโฆษาต่อไปโดยนัยอันเดียวกัน

สมมติว่าทรงเรียกผ้าแดงหมดแล้ว คราวนี้จะพระราชทานใหม่ทองเล็กขวยกกระดิ่ง ชวคนำตั้งศูนย์กลางโต๊ะขวางหลัง เป็นน้ำที่ของเวรข้างซ้าย เวรต้องยกกระชายทองคอกที่ชวคนำอย่างเดียวกับยกกระชายแดงชั้นที่จะผูกผ้าแดง เมื่อยกกระชายทองแล้ว เวรจึงขอรุ่ยแลลายชวคนำ ให้นายกจกลงทะเบียนชั้นใหม่ทอง แต่จะต้องเหมาว่า เวรความรู้ต่ำอยู่สักหน่อย

เวรซ้าย “ชวกลายมังกร”

กรรมการคน ๑ “ขอคล้ายมังกรมีมาก เป็นขอคล้ายมก็มี
กลมก็มี นอกเท่านั้นไม่รู้ได้ว่าไปไหน ควรจะขอกรุปเดี่ยวก่อนว่า
ขอกลม” กรรมการทั้งปวงเห็นชอบด้วย เหวถูกปรีย์ แลกรรมการ
ผู้ทัก ๕ แต้ม แล้วต้องขอใหม่

เวร “ขอกลม”

กรรมการอีกคน ๑ “ขอกลมก็ยังมีอีก”

เวร “ยังไม่ขอได้แล้ว ขอขอให้จับเดี่ยวก่อน” นายกปรีย์
กรรมการผู้ทัก ๕ แต้ม ฐานทักเร็วไป

เวร “ขอกลมกันรัศ”

กรรมการคน ๑ “รูปกันอย่างนี้ไม่ควรเรียกว่ากันรัศ ควร
เรียกว่ากันซ้อย” กรรมการทั้งหลายเห็นด้วย นายกปรีย์เวรแลให้
แต้มกรรมการผู้ทัก ๕ แต้ม

เวร “ขอกลม กันซ้อย คอโหลง ปากผาย ลายมังกร
& เดี่ยว”

กรรมการคน ๑ “ลายมังกรนั้นเป็นลายสี่หรือลายห้า”

เวรชี้ว่า “ลายคราม” นายกปรีย์เวร แลให้แต้มผู้ทัก

กรรมการคน ๑ ถามว่า “ขอหมดหรือยัง”

เวรตอบว่า “หมดแล้ว”

กรรมการคนนั้นว่า “มังกรกตัว”

เวรต้องรับว่า “๒ ตัว” กรรมกาผู้ทักไต้แต่้ม แลเวรถูก
 ปรียอก เมื่อบอกหมดแล้ว นายจิ่งโชนนาอีกครั้ง ๑ ว่า “ขวก
 กลม รูปกันซ้อย คอโคง ปากผาย ลายครามมังกร ๕ เล็บ
 ๒ ตัว” กรรมกาผู้รับว่า “ถูกต้อง” พร้อมกัน เป็นเสร็จในชั้นนั้น
 ถ้าพระราชทานใหม่ทองขึ้นโคที่ไต้ไหน เวกก็ตั้งขอรูปรอก
 ลายโคยกทำนองนี้ไปทุกชั้น แต่ผู้ที่ยอกก็ ๆ บางทีก็ไม่ถูกปรีย
 หรือถูกปรียกันน้อย ที่ว่ามาเพื่อจะให้เห็นว่าทักท้วงกันอย่างไร แล
 มีทางไต้ทางเสียบแต่้มกันอย่างไร

คราวนี้จะสมมตตัวอย่างตรวจไต้ที่อยู่ข้างจะบกพร่อง ทั้ง
 เจ้าของไต้ แลกรรมกาที่เข้าเวร สมมตว่า เจ้าของไต้ชื่อ
 “พระยาฤทธิเรืองบารายใจ” พอกรรมกาอยู่เวรเข้าขึ้น ๒ ข้าง
 ไต้แล้ว

เวรอ่านชื่อไต้ “ไต้ของข้าพระพุทธเจ้า พระยาฤทธิเรือง
 บารายใจ ตั้งลายภาพ ส่นองพระเคชพระคุณ”

กรรมกาคน ๑ ซึ่งไต้ลอบไปคหนึ่งลือที่เขียนนำไต้ไว้แล้ว
 ร้องขึ้นว่า “ขอฟ้องนายกว่า เวรอ่านหนังสือผิด หนังสือเขาเขียน
 ว่า “ข้าพระพุทธเจ้า” แลว่า “ฉลของพระเคชพระคุณ” เวรถูก
 ปรีย ผู้ทักไต้แต่้ม

เวร “ผู้นำไต้ไม่ไต้รางวัล”

เจ้าของไต้ “ผู้นำไต้ไต้รางวัลชั้นที่ ๓”

เวร “ก็ไม่ว่าจะเครื่องหมายรางวัลมา จะรู้อย่างไรก็ได้”

นายก “กรรมการต้องรู้” ปรียเวร

เวร “พิคติกที่ ๓”

นายก “ไม่ถูก” ปรียเวร

เวร “พิคติกที่ ๔”

นายก “ไม่ถูก” ปรียเวร กรรมการเวลา

นายกถามเวรข้างซ้าย

เวรซ้าย “พิคติกที่ ๕” ถูก เวรซ้ายได้แต้ม

เวร “มีชั้นเชิงซ้อน ๓”

กรรมการคน ๓ “เชิงซ้อนอะไรก็ควรจะบอกเสียด้วย หากไม่

นายกจะคิดแต้มไม่ถูก”

เวร “เชิงซ้อนแค่ง” นายกปรียเวร ให้แต้มผู้ตก

เวร “มีชั้นใหม่ทอง ๓ ชั้น”

กรรมการคน ๓ “ใหม่ทองอย่างไร”

เวรบอกว่า “ใหม่ทองเล็ก” นายกปรียเวร แลให้แต้มผู้ตก

เวรบอกต่อไปว่า “มีของตะขวยพินม่วง คว้าเหลือง เครื่องเงินแปดเกียรติยศ” (ตามที่เห็นปักอยู่)

กรรมการคน ๓ ฟ้องว่า “บอกขงผิด”

เวรเถียงว่า “ก็เห็นปักอยู่อย่างนั้น” นายกตัดสินว่า “ถึงเห็นเขาปักผิด กรรมการก็ต้องรู้ แลควรบอกให้ถูก ต้องบอกว่า

ควรวัดกชงตะขาบพันเขี้ยว ครัวแดง เครื่องเงินเป็นเกียรติยศ”

ปรับเวร ให้แต่ผู้ทัก

เวร “ขึ้นเต็กช้วนไม่มี” (ถึงไม่มีก็ตั้งบอก ถ้าข้ามเดียว
ถูกปรับ)

ครวณถึงเจ้าของเรือกชั้นผ้าแดง

เจ้าของ “ซามลูกไม้ชวา”

นายก “อย่างไร ซามลูกไม้ชวา จะให้หรือไม่ให้”

เวร “ให้”

นายก “ให้หมกหรือ”

กรรมการคน ๑ “ไม่ให้”

กรรมการอีกคน ๑ “ไม่ให้เพราะเหตุใด”

กรรมการคนก่อน “เนื้อไม่งามกรรมไม่ดีไม่ให้”

นายกปรับกรรมการคนไม่บอกว่าจะไม่ให้เพราะเหตุใด แดให้

แต่ผู้ทัก

นายก “ใครให้บ้างให้ว่ามา”

เสียงกรรมการหลายคนร้องว่า “ให้”

นายก “ใครไม่ให้บ้าง ว่ามา”

เสียงกรรมการหลายคนว่า “เนื้อไม่งามกรรมไม่ดี ไม่ให้”

นายก “ใครให้ยกมือขึ้น” กรรมการพวกที่ให้ยกมือขึ้น

นายกนัยได้จำนวนแล้ว สักรรณการที่ไม่ให้ ให้ยกมือขึ้นนับอีก
จำนวนข้างให้มากกว่า คัดสินเป็นได้

เจ้าของโต๊ะเรียกขอขบักชนไก่ อยู่ข้างซ้ายโต๊ะนำ
เวร “ให้”

นายก “นายกยังไม่ทันตาม เวรไปให้เสียก่อน (ปรับเวร)
อย่างไรให้หมกหรือ”

กรรณการหลายคนบอก “ให้”

กรรณการคน ๓ เข้าไปดูแล้วว่า “ผูกไม้โต๊ะเป็นชั้นขยับุน”

นายก “อย่างไรกรรณการ เป็นชั้นขยับุนหรืองังไ้”

เสียงกรรณการหลายคน “ยก” (หมายความว่าให้ยกออก

มาก)

เวรเข้าแคะชั้นนั้นออกจากเท้า พอขผงหลด กังกรีก

เสียงกรรณการหลายคน “กรีก” นายกปรับเวร เวรเอา

ชวคนนั้นมาตั้งที่โต๊ะนายก

กรรณการคน ๓ เข้าไปดูแล้วพ้องว่า “มีคณิก ไม่มีเทียบ
กรรณการ” ลกที่ ๓ จุดเทียบกรรณการส่ง นายกปรับลกที่ ๓ ฐาน
ไม่เออเพอ

นายก “อย่างไร เป็นชั้นขยับุนหรืองังไ้”

พวกกรรณการที่บอกให้ไว้ว่า “งังไ้”

กรรมการโดยมากกว่า “ย่น” นายกเรียกชื่อตามราย
 ขาญซี่ให้บอกทีละคน ได้จำนวนกรรมการเห็นว่าเป็นชื่อย่นมาก
 กว่าที่เห็นเป็นช่นกั้งไล่ นายกปรับกรรมการที่ให้ทุกคน ให้แต่มี
 กรรมการผู้แรกที่กว่าชื่อย่น

นายก “ขอชักชวนไก่เป็นตก” เรียกต่อไป

เจ้าของโต๊ะ “ขอคอโต๊ะขวา” (นายกถามแล้ว)

เวร “ครามไม่คี่ไม่ให้”

นายก “มีใครให้ข้าง”

กรรมการเจียบหมด

นายก “ขอคอโต๊ะขวาตก เรียกต่อไป”

เจ้าของโต๊ะ “งานเนอไม้” (นายกถามแล้ว)

เวร “ให้”

กรรมการคน ๑ เข้าไปดูแล้วว่า “งานไม่มีเนอไม้ ผิดพระ
 ราชาบัญญัติ ผูกผ้าแดงไม่ได้” นายกปรับเวรที่ให้ แลรางวัลแต่มี
 กรรมการที่ตก แล้วนายกให้เรียกต่อไป

เจ้าของโต๊ะ “สามน่า” นายกถาม เวรบอก “ให้”

กรรมการคน ๑ เข้าไปดูแล้วว่า “สามอย่างนี้ มีที่โต๊ะขุน
 อินทร์อีกใบ ๑” นายกสั่งให้เวรยกสามนั้นลงมาตั้งที่โต๊ะนายก
 แล้วสั่งให้ซ่งซี่ไปยกสามที่โต๊ะขุนอินทร์มาเปรียบ สาม ๒ ใบไม่

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

๒๗๓

เหมือนกัน นายกรัฐมนตรีผู้ตก ฐานทำให้เสียเวลา ให้ซึ่ง
ชัชชามชอนอินทร์กลับไป ซึ่งชี้ไคร่างวัล & แค้ม ฐานทำน่านที่

นายก “อย่างไรชามน่าจะให้หรือไม่ให้”

กรรมการคน ๑ “ขอให้นายกถาม พระศรีกับหลวงวิเศษ
(กรรมการ ๒ คนที่นั่งอยู่ข้างหลัง) ว่าเวลานี้เรียกขึ้นอะไร” ด้วย
กรรมการคนนั้นสังเกตเห็นพระศรีกับหลวงวิเศษกระซิบคุยกันเพลิน
อยู่

นายก “อย่างไร หลวงวิเศษ เทียบขึ้นเรียกขึ้นอะไร”

หลวงวิเศษ “งานเนื้อไม้” ใต้ฮ่า นายกรัฐมนตรีหลวงวิเศษฐาน
ไม้เอื้อเพื่อ & แค้ม ฐานบอกฟังอีก & แค้ม แล้วถามพระศรี

พระศรี “ผลออกไปไม่ทราบว่าเรียกขึ้นอะไร” นายกรัฐมนตรี
ศรี ฐานไม้เอื้อเพื่อ & แค้ม แลให้ร่างวัลผู้ตก & แค้ม แล
ถามกรรมการถึงเรื่องชามน่า ตกกลงเป็นไต้ผ้าแดง แลให้เจ้าของ
โต๊ะเรียกต่อไป

เจ้าของโต๊ะ “ขอขยับตะเกียบ” นายกรัฐมนตรี เหว “ให้”

กรรมการคน ๑ ว่า “ยก” เหวยกกลงมาตั้งที่โต๊ะนายกแล
กรรมการผู้ตกเข้าไปดูแล้ว ว่า “ขอขยับปากคัต ผูกไม้ไต้”
เจ้าของโต๊ะเถียงว่าปากคัต

นายก “อย่างไรกรรมการ ขอขยับปากคัตหรือไม่คัต” กรรมการ
เห็นต่างกัน

กรรมการผู้หนึ่งที่ทักว่า “ขออนุญาตแกะเหลี่ยมดู ถ้าปากไม้ตัด
ยอมให้ปรับฐานทำให้เสียเวลา” นายกยอมให้แกะครั้นแกะเหลี่ยม
ออก ปากเป็นรอยฝนไม่มีเคลือบ ไม้ค้ำ นายกให้รางวัลกรรมการ
การผู้ทัก ๕ แค้น ปรับเวทีให้ ๕ แค้น

เมื่อหมดจำนวนชิ้นที่จะเรียก เจ้าของโต๊ะถวายคำนับเป็น
สัญญา กรรมการก็ย้ายไปตรวจโต๊ะข้างนำต่อไป

วิธีตรวจโต๊ะเป็นทำนองนี้ ตรวจไปทุกโต๊ะจนหมดแล้ว นายก
จึงรวมแค้นที่โต๊ะทุก ๆ โต๊ะ แล้วจึงเทียบเข้าชั้นรางวัล แลพระ
ราชทานรางวัลโดยวิธีซึ่งจะแสดงต่อไปข้างหน้า ในตอนว่าด้วยรางวัล
เมื่อพระราชทานรางวัลโต๊ะแล้ว ถึงเวลาทำพิธีเทียบเทียนไชย กรรมการ
ไปพร้อมกันที่โต๊ะเทียบเทียนไชยอย่างเดียวกันเมื่อจุด ชกที่ ๒
เข้าไปยืนกลางโถงเป็นผู้ทำพิธี ต้องมีโกลนหรือฉันท่อะไรมาเศก
แล้วจึงเอาใบพลูเทียบเทียนไชย เป็นเสร็จการพิธีตรวจโต๊ะเพียงนี้

ว่าด้วยรางวัลการตั้งโต๊ะ

รางวัลการตั้งโต๊ะมี ๒ ประเภท คือ รางวัลโต๊ะประเภท ๑
รางวัลกรรมการประเภท ๑ รางวัล ๒ ประเภทนี้ต่างกันทั้งลักษณ
สิ่งของแลลักษณะที่พระราชทาน จะกล่าวด้วยรางวัลโต๊ะก่อน

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยบน

๒๗๕

การตั้งโต๊ะ ถ้าหากมีหมายเชิญประชุมตั้งโต๊ะ จะเป็นในงานหลวงก็ดี หรืองานที่ไปตั้งช่วยกันตามวงเจ้าแลบ้านขุนนางก็ดี คงต้องมีรางวัลโต๊ะด้วยกันทุกโต๊ะ ถ้าตั้งเป็นการประกวด รางวัลก็เช่น ๓ ชั้นบ้าง ๕ ชั้นบ้าง ไล่ชั้นสูงต่ำต่างกัน ตามที่โต๊ะใดได้แต้มมากแลน้อย ถ้าไม่มีการประกวด ก็ให้รางวัลเสมอกันทุกโต๊ะ สิ่งของที่รางวัลโต๊ะนั้น มักเป็นของทำด้วยทองแลเงิน คิดทำเป็นสิ่งของเครื่องรุก ซึ่งใช้ตั้งประดับสำหรับโต๊ะได้ ถ้ามีใช้งานประกวด เจ้าของงานมักให้เป็นของชำร่วย เช่นซองบุหรี เป็นต้น หรือถ้าเป็นงานศพ ให้เงินปลีกลงในลูกมะนาวดุนเป็นรางวัลโต๊ะก็มี

ของเครื่องรุกซึ่งให้เป็นรางวัลโต๊ะนั้น ประคิษฐุภิตทำกันต่าง ๆ ที่เป็นของหลวงพระราชทาน บางทีก็ทำเป็นเหรียญขึ้นโดยเฉาะ หรือถ้างานใดมีเหรียญสร้างขึ้นเป็นที่รุก ก็พระราชทานเหรียญเป็นรางวัลโต๊ะที่ตั้งในงานนั้นด้วย เหรียญที่พระราชทานเป็นรางวัลโต๊ะ ข้าพเจ้าสอบไต่ถามผู้ตั้งนี้ คือ

๑ เหรียญพระราชทานงานเฉลิมพระชนมพรรษา ร. ศ. ๑๐๘ รูปกลม เจาะกลาง เป็นเหรียญขนาดใหญ่ มีตัวอักษร ๔ แฉก ทั้ง ๒ ข้าง

๒ เหรียญงานฉลองพระย้ายที่พระราชวังบางปะอิน ร. ศ. ๑๐๘ รูปเหรียญ ๔ เหลี่ยม แฉก เจาะกลาง มีตัวอักษรทั้ง ๒ ข้าง

๓ เหยียบงานเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระบรมราชินีนาถ
ร.ศ. ๑๐๘ รูปกลม ปุรกกลางเป็นลายเมล็ดคแตง มีตัวอักษรทั้ง ๒ ข้าง

๔ เหยียบสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ ทรงผนวช ร.ศ. ๑๑๐ รูปกลม เจาะกลาง คำนนำเป็นรูปไข่ ไข่ไขเล่าชั้น ด้านหลังเป็นตัวอักษร ๔ แฉก

๕ เหยียบเฉลิมพระชันษา ร.ศ. ๑๑๐ รูป ๘ เหลี่ยม เจาะกลาง มีตัวอักษร ๔ แฉกทั้ง ๒ ข้าง

๖ เหยียบมหาสมณุตมาภิเศก สมเด็จพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ร.ศ. ๑๑๐ รูปไข่ เจาะกลาง คำนนำมีฉัตร แลรูปมือทำตัว ๘ อย่าง ด้านหลังเป็นตัวอักษร ๔ แฉก

๗ เหยียบเฉลิมพระสุพรรณบัฏ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต แลสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิชิตปภักษ์โลกประชานารถ ร.ศ. ๑๑๐ รูปกลม คำนนำ พระรูป ๒ พระองค์ทรงพระเกี้ยวยอด มีตัวอักษรพระนาม ด้านหลังตราทั้ง ๒ พระองค์ มีสังวาลจุลจอมเกล้า ขอบตัวอักษรขอกงาน

๘ เหยียบเฉลิมพระสุพรรณบัฏ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนศรีธรรมราชธำรงฤทธิ แลสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์ ร.ศ. ๑๑๐ รูปแลลวดคล้ายทำนองเดียวกับเหยียบงานเฉลิมพระสุพรรณบัฏคราวแรก ผิดกันที่อักษรแลตรา

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๒๗๗

๘ เหยียบงาน พระเมรุพระองค์เจ้าหญิงยัษฐิติธรรณวโรภาส
ร.ศ. ๑๓๐ รูปกลม มีอักษรไขว้ ย. ว. แลแถบผ้า อักษรบอก
งานเหมือนกันทั้ง ๒ คำน

๑๐ เหยียบงานเฉลิมพระชันษา ร.ศ. ๑๓๑ เป็นรูปฉากม้วน
มีตัวอักษรบอกงานทั้ง ๒ คำน

๑๑ เหยียบงานโสกันต์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในรัช
กาลปัจจุบันนี้ ร.ศ. ๑๓๑ เป็นเหยียบกลม คำนหนึ่งเป็นตรา มี
อักษรพระนาม อีกคำนหนึ่งมีอักษรบอกงานในมาโดย

๑๒ เหยียบราชศิริใหญ่ ร.ศ. ๑๓๗ ตัวเหยียบกลม คือ
เหยียบพระบรมรูปที่รฤกเสด็จยุโรปเมื่อ ร.ศ. ๑๓๖ นั้น ทำกรอบ
เป็นช่อ มีอักษรว่า “ราชศิริ” แลเลขบอกศก “๑๓๗” ที่ตัวช่อ
ที่ค้ำจากช่อผู้ใดที่ใ้พระราชทาน

๑๓ เหยียบทวิชาติเศก ที่รฤกรัชกาลที่ ๕ เสมอรัชกาลที่ ๒
ทวิคุณ ร.ศ. ๑๓๗ พระราชทานรางวัลโต๊ะตั้งงานฉลองพระอุโบสถ
วัดอรุณราชวราราม เป็นรูป ๕ แฉก คำนนำมีโล่ที่ตราครุฑ ทรา
พระเกี้ยว แลโล่ที่กลางอักษรบอกงาน ประกอบด้วยราชาภรณ์
คำนหลังอักษรบอกงาน

๑๔ เหยียบเฉลิมพระสุพรรณบัฏตรัสแก่เจ้าฟ้ากรมหลวงนคร
ราชสิมา ร.ศ. ๑๓๗ รูปกลม คำนนำเป็นตราสมเด็จพระเจ้าลูกยา

เชอ แลอักษรรบองงาน คำนหลังเป็นอักษรพระนามสมเด็จพระเจ้า
ลูกยาเธอ

๑๕ เกรียงงานสมโภชพระพุทธนรสีห์ แลผูกพัทธสิมาวัค
เบญจมบพิตร ร.ศ. ๑๑๘ รูปกลม คำนนำรูปพระเกวกับเลข ๕
คำนหลังตัวอักษรบองงาน

๑๖ เกรียงงานพระเมรุทองสนามหลวง ร.ศ. ๑๑๘ รูป
กลม คำนหนึ่งรูปฉัตร ๒ คำน มีตัวอักษรบองงาน คำนหนึ่งรูป
ปราสาทแลชฎา

๑๗ เกรียงงานพระชินวักขวรรนิเวศ ร.ศ. ๑๒๓ รูปกลม
คำนนำรูปพระพุทธชินสีห์ มีตัวอักษร คำนหลังอักษรบองงาน
กรอຍเกรียงทำเป็นรูปเปลว

๑๘ เกรียงราชศิรินัย ร.ศ. ๑๒๘ ไซ้เกรียงรูปไซ้ ทิวฤก
พระราชพิธีพระชนมายุสมมงคล คำนหนึ่งเป็นลายพระมทามงกุฎ
กับอักษรพระนามไขว้ อ.ป.ร. กับ จ.ป.ร. ข้างหนึ่งเป็นตัวอักษร
บองงาน เขากรอຍข้อยู่ทำนองเกรียงราชศิริใหญ่ แต่ข้อยอมกว่า
ที่อยู่มีอักษรพระนามไขว้ อ.ป.ร. กับ จ.ป.ร. แลเลข ๑๒๘

๑๙ เกรียงงานพระศัพพะองค์เจ้าอรุพงษ์รัชสมโภช ร.ศ.
๑๒๘ เป็นเกรียงรูป ๘ เหลี่ยมมี คำนนำเป็นพระรูปพระเจ้าลูกยาเธอ
คำนหลังเป็นตัวอักษรบองงาน เกรียงนี้เขากรอຍทำเป็นรูปวิมาน
เมฆมีตัวเลข ๑๒๘

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบน

๒๗๘

๒๐ เหยียบญวรางวัลโต๊ะงาม งานพระศัพพะองค์เจ้าอรุพงษ์
รัชสมโภช ร.ศ. ๑๒๘ รูปเหยียบญ ๘ เหลี่ยมรี คำนนำรูปอรุณ
เทวบุตร คำนหลังอักษรของงาน เข้ากรอบทำเป็นรูปเพียน

๒๑ เหยียบญงานพระศัพพะไอยิกา ร.ศ. ๑๒๘ รูปกลม คำน
นำลายรูปหม้อน้ำอยู่ในซุ้มกนก มีตัวอักษรของงาน คำนหลังมี
อักษรขอมเป็นคาถา

ส่วนสิ่งของเครื่องรกซึ่งคิดขึ้นสำหรับรางวัลโต๊ะ นอกจาก
เหยียบญนั้นมีมากมายหลายอย่าง น่าจะพรรณาให้ถ้วนทกอย่างไม่
ได้ จะกล่าวต่อไปนี้แต่ที่ข้าพเจ้าทราบได้ในเวลาแต่งหนังสือนี้ คือ

๑ ซ้อคอกไม้ ทำด้วยทองบ้าง เงินบ้าง ของพระราชทาน
ผู้ถวายขึ้นเครื่องโต๊ะตำราภาพ ด้วยทรงพระราชดำริที่ว่า เจ้าของ
ชาติประโยชน์ที่เคยได้แต่มีด้วยตั้งชันนั้น ๆ จึงโปรดให้ซ้อคอกไม้
ทองนแทน นับแต่มีโต๊ะเท่าชันเดิม

๒ กรอบซ้อ ทำด้วย (เงินซอบ) ทองบ้าง เงินบ้าง เป็นของ
พระราชทานสำหรับสอดกระดาษเขียนชื่อเจ้าของโต๊ะ แลบอกลาย
โต๊ะติดข้างนำโต๊ะ ใครไม่มีออกจะรู้สึกเสีย ๆ เพราะต้องติด
ซ้อด้วยแผ่นกระดาษ

๓ ตักกระตาสสำหรับปักเครื่องเส้น ของพระราชทาน ที่อย่าง
คือเป็นตักกระตาทองทั้ง ๕ ตัว ลกลงมาตามชัน เป็นตักกระตา
เงินแกมทองบ้าง เงินเปล่าบ้าง แลน้อยตัวลงมาโดยลำดับ

๔ ตะเกียบสำหรับเขี่ยเนื้อไม้ สำหรับโต๊ะ ๓ อัน ทำด้วยทอง
 ย่าง เงินแกมทองย่าง เงินเปล้าย่าง ตะเกียบรางวัลนี้มีหลาย
 สำหรับ พระราชทานในงานหลวงก็มี ผู้อื่นให้มีใช้งานหลวงก็มี
 เพราะฉะนั้น จึงมีตะเกียบรางวัลใช้เกือบทุกโต๊ะ

๕ แลขันไก่อ่ ของพระราชทาน ข้อมขันไก่อ่เป็นสี่ต่าง ๆ กัน
 ตามชั้น แลมีหมอกทองหรือเงินตึกข้างยดค รางวัลนี้อยู่ข้าง
 เคาระห้าราย เพราะเป็นของไม้ทนทาน ภูเหมือนจะสูญไปเสีย
 แล้วโดยมาก เหมือนกับหินฝนหมึก เคยเป็นรางวัลครั้งหนึ่ง
 เพราะไม่มีเงินทองเป็นเครื่องประดับ ก็สูญไปไม่ซ้ำ

ของที่กล่าวมาเหล่านี้เป็นเครื่องแต่งโต๊ะหน้า ของรางวัลเครื่อง
 แต่งโต๊ะหลังนั้น คือ

๖ เครื่องอาวอุเงินต่าง ๆ ของพระราชทาน ทำด้วยทองแล
 เงินลงมาจนคอ แลวัดค้อมไม้ ชกหนึ่ง ๕ อย่าง

๗ รูปห้อมงกล ๘ อย่าง ทำด้วยทองแลเงิน สำหรับปัก
 ค้อมไม้ ของพระราชทาน

๘ รูปห้อมขี้ไต้เงิน ๘ อย่าง ทำด้วยทองแลเงินสำหรับแขวน
 ห้อย ของพระราชทาน

๙ เปลวไฟสำหรับปักน้ำเต้า ของพระราชทาน เป็นทองลง
 ยาย่าง ทองเกลี้ยงย่าง เงินย่าง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยยื่น

๒๗๑

๓๐ ข้าย พระราชทานงานแซยิก เฉลิมพระชนมพรรษา ๕๐
ทำด้วยทองแลเงิน มีอักษรว่าแซยิก แลเลขศักราช ๑๒๑๕, ๑๒๖๕
กรอรูปมัจกร ขอบอักษรมีพระนามแลพระเกษ

๓๑ กรอข้ายรางวัลในงานศพพระยาพิศาล (สือ) ทำด้วย
เงิน มีรูปมัจกรขยิกเงิน มีตัวหนังสือวงเส็ง ที่รูกในงานศพ
พระยาพิศาลผลพานิช เมื่อข้มโรง ร.ศ. ๑๑๑

๓๒ หน้าสิงโตคาบกันหย่น ทำด้วยทองแลเงิน พระราช
ทานเมืองงานฉลองพระสุรภพิทพิมพีทวศปรินายก

๓๓ เข็มทองแลเงิน สำหรับลอบกลางโต๊ะ งานศพพระยา
มหาโยธา (นกแก้ว)

๓๔ ขงตะขวยพินกำมะหยี่ มีรูปค่างคาว ตัวอักษร อ.
อักษร ฮก. ดก. ชิว. จิน แล ที่รูกงานศพอิน ยุนนาค มาวรดา
เจ้าพระยาภาสกรวงษ์

๓๕ ขงทำด้วยทองหรือเงิน รูปมัจกร งานศพท้าวสุจริตขำรง

๓๖ แล้หางม้ามีรูป จักร คทา ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวง
พิศณุโลกประชานารถประทาน

๓๗ เหมียนงานแซยิกคุณท้าววรจันทร์ เป็นตัวชิวกลม

๓๘ พักขี้กเป็นอักษรเต็กช้วน รางวัลกรรมกรงานเฉลิม
พลับพลาสวนกุสิต

๓๘ พักเขียน โดยปรกติ พักเขียนเป็นรางวัลกรรมการ
 ทั้งจะปรากฏต่อไปข้างหน้า แต่มีเป็นรางวัลโต๊ะอยู่ ๒ งาน คือ พัก
 เขียนปักอักษร อ. ก. งานสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนครราชสีมา
 ทรงรับพระสุพรรณบัตร แลพักเขียนสลักลายหม้อน้ำ งานพระ
 เมรุ พระไอยิกา

๒๐ ปลอกสวมปลายก้าน ชุดละ ๕ อัน ของพระราชทาน

๒๓ อาทิตย์อยู่ไทย ทำคล้าย ๆ อยู่อัน รางวัลในงานสมเด็จพระ
 เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงบำเพ็ญพระกุศลพระ
 ชันษา ครบ ๕๐

ของเหล่านี้ จะเรียงลำดับตามที่รางวัลก่อนแลหลังจำวันกินไม่
 ใครได้ จึงมิได้เรียงเรียง

นอกจากสิ่งของที่กล่าวมานี้ ยังมีของรางวัลอีกหลายอย่าง
 เช่นรูปปลาตู้ รูปอักษรชิวกลม แลขงตะขอยเป็นต้น เป็นของ
 เล็ก ๆ สำหรับผูกขวค เห็นจะพรรณาให้ถ้วนหมดไม่ได้

วิธีตัดสินว่าโต๊ะใดควรจะได้รางวัลชั้นใดนั้น เมื่อกรรมการ
 ตรวจโต๊ะหมดแล้ว นายกรมแต่้มีว่าโต๊ะใดได้แต่้มีเท่าใด เขียน
 ขาญชี้โต๊ะเรียงลำดับกันตามที่ใดแต่้มีมากแลน้อย แล้วเทียบ
 อัตรารางวัล ถ้าหากว่ามีหลายโต๊ะแต่้มีเท่ากัน เข้าชั้นรางวัล
 ไม่ได้ นายกตักสินเอาโต๊ะที่มีชั้นเชิงชัดแลชั้นใหม่ทองมากเป็น

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขี้

๒๘๓

แต่มีสูงกว่า เมื่อทำบายศรีว่าโต๊ะโคได้รางวัลชั้นโคแล้ว จึง
สั่งเจ้าพนักงานกรมวังให้เตรียมรางวัลไว้ให้พร้อม

การตัดสินรางวัลโต๊ะยังมีอีกอย่าง ๑ เรียกว่า “รางวัลโต๊ะ
งาม” คือให้รางวัลโต๊ะที่จัดตั้งงดงาม มีอยู่ในราวคราวละ ๓๐
รางวัล แบ่งเป็น ๓ ชั้น การตัดสินรางวัลโต๊ะงาม บางทีก็ทรงตัดสิน
เองตามพอพระราชหฤทัย บางทีก็โปรดให้กรรมการที่ตรวจโต๊ะ
ตัดสิน โดยวิธีเขียนคำตัดสินมาขึ้นต่อนายกคนละใบทุกคน ว่า
รางวัลชั้นใดควรจะได้แก่โต๊ะไหน นายกทำบายศรีรายชื่อโต๊ะ
ลำดับกัน ตามที่ได้แต่มีตัดสินมากแลน้อย แล้วเทียบเข้าชั้น
รางวัลเป็นยุติ การตัดสินรางวัลโต๊ะงามนี้ ถ้ากรรมการตัดสิน
ไม่สู้เที่ยงนัก เพราะไม่มีหลักอะไรเป็นเครื่องกำหนด แล้ว
แต่ใจใครจะนึกว่าโต๊ะไหนงาม ก็ตัดสินตามใจรัก แม้จะตัดสิน
ว่าโต๊ะของตัวเองงาม จะคัดค้านก็ยาก เพราะจัดมาอย่างนั้นด้วย
เห็นว่างามจริง ๆ แต่ก็ไม่ปรากฏว่ากรรมการได้เคยตัดสินรางวัล
โต๊ะของตัวเอง กล่าวไว้แต่พอเป็นข้อวินิจฉัย

พิชัพระราชทานรางวัลโต๊ะนั้น เมื่อนายกคิดแต่มีโต๊ะแลกระ
รางวัลเสร็จแล้ว นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ครั้นถึงเวลาจะพระราช
ทานรางวัล ก็เรียกกรรมการตรวจเหมือนกันที่ประชุมตรวจตัดสิน
ผ้าแดง เมื่อตรวจกรรมการแล้ว จึงเสด็จไปที่โต๊ะพร้อม
ด้วยกรรมการ ตั้งต้นรางวัลไปแต่โต๊ะที่เป็นประธานก่อน การ

รางวัลนั้นเร็ว โต๊ะ ๑ ก็นเวลาราว ๕ นาที จึงเป็นแต่ยื่นประชุม
พร้อมกัน ไม่ต้องตั้งพระเกี้ยวหรือโต๊ะนายกองอย่างตรวจขันผ้าแดง
ชกที่ ๑ ก็ต้องสั่งให้จุกเทียนให้มากโต๊ะ เพราะถึงโต๊ะต่อ ๆ ไป
โดยเร็ว

เมื่อเสด็จไปถึงโต๊ะ จะพระราชทานรางวัลโต๊ะไหน เจ้า
ของโต๊ะก็ไปยืนอยู่ข้างโต๊ะ แลกรรมการต้องเข้าเวรข้างละคน
แลบอกโฆษณาเหมือนอย่างตรวจผูกผ้าแดง แต่วิธีโฆษณานี้ต่างกัน
เวรขวาอ่านชื่อโต๊ะ เวรซ้ายบอกรางวัลผ้าหน้าโต๊ะ เวรขวาบอก
พิศัยศกรรมการ เวรซ้ายบอกจำนวนขันใหม่ทองแลเครื่องยศใหม่
ทอง เท่านั้นเป็นหมกโฆษณา แต่ถ้าเป็นโต๊ะที่ได้พระราชทาน
ใหม่ทองใหม่ในงานนั้น เวรต้องบอกว่า ขันใหม่ทองเดิมเท่าใด
ขังเครื่องยศอย่างไร ได้พระราชทานใหม่ทองใหม่อีกกี่ขัน ควร
เพิ่มเครื่องยศขันเป็นอย่างไร โฆษณาทุกขันนี้ ถ้าเวรบอกผิดก็ถูก
ปรับ เหมือนกับโฆษณาเมื่อจะตรวจผูกผ้าแดงนั้น เมื่อเวร
โฆษณายกขันคาศกก็โต๊ะแล้ว คราวนี้เป็นหน้าที่ของชกที่ ๒ จะ
ต้องขานบายูชี้ว่า โต๊ะนั้นมีแต่มีก็แต่มี ได้พระราชทานรางวัล
โต๊ะขันใด ถ้าแลได้รางวัลโต๊ะงาม ก็ต้องขานด้วยว่าได้รางวัล
โต๊ะงามขันใด ถ้าได้พระราชทานใหม่ทองก็ต้องขานว่า จะ
ได้พระราชทานเครื่องยศสำหรับหมายขันใหม่ทองอย่างไร ชก
ที่ ๒ ต้องรับบายูชี้มาจากนายก ตรวจตราไว้เสียให้แน่ใจแต่ก่อน

เวลารางวัล ถ้าขอกฝักถูกปรับ เมื่อชกที่ ๒ ขานรางวัลแล้ว เจ้าพนักงานกรมวังถวายรางวัลต่อพระหัตถ์ ทรงรับมาพระราชทานให้เวรไปชก

การที่เวรจะรับพระราชทานรางวัลไปชกโต๊ะนี้ ถ้าไม่ระวังหรือถ้าเวรทั้ง ๒ ฝ่ายไม่ปรองดองกันก็ อาจจะถูกปรับได้หลาย ๆ แต้ม เบื้องต้นเวรจะต้องรู้ว่า ของรางวัลนั้นสำหรับชกโต๊ะหน้าหรือโต๊ะหลัง อีกอย่าง ๑ จะต้องเลือกชกว่า รางวัลควรจะชกที่ชกไหน ถ้าไปเลือกชกผิด เช่นเอาเหรียญไปชกชวดคอกไม้ หรือชกในน้ำเต้า อย่างนี้เรียกว่าผิดภาชนะ ถูกปรับ เมื่อเลือกโต๊ะชกที่จะชกแล้ว ต้องกำหนดให้เข้าใจว่า ชกนั้นอยู่น่าที่เวรซ้ายหรือเวรขวา เพราะไม่มีใครสั่งหรือบอกมาให้ชกที่ไหน พอทรงยื่นรางวัลเวรต้องเข้ามาคน ๑ ให้ชกหน้าที่ ถ้าเวรเข้ามามีผิดหน้าที่ก็ถูกปรับของรางวัลแต้มโต๊ะ โดยมากมักเป็นของชกโต๊ะหลัง แต่รางวัลโต๊ะงาม เป็นของชกโต๊ะหน้า ถ้าชกที่จะชกอยู่ชกไหน กรวมการชกนั้นต้องเข้ามารับ ถ้ารางวัลหลายอย่าง แลชกที่จะชกอยู่ต่างชกโต๊ะกัน เวรต้องเข้ามาทั้ง ๒ คน รับให้ถูกสิ่งในหน้าที่ของตนเขาไปชก ส่วนเครื่องหมายใหม่ทองนั้น โดยปรกติชกได้แต่โต๊ะหลัง เวรจำต้องรู้ความชกนี้ พิธีพระราชทานรางวัลเป็นดังแสดงมานี้ มักแล้วทั้งหมดในคืนเดียว เมื่อพระราชทาน

รางวัลหมกทุกโต๊ะแล้ว กรรมการก็พร้อมกันไปทำพิธีด้วยเทียน
ไชยคิงกล่าวมาแล้วในตอนก่อน

บางที่มีรางวัลพระราชทานแปลก ๆ เช่นครั้ง ๑ พระราช
ทานเปลวทองลงยาสำหรับปักน้ำเต้าอัน ๑ ไปรกว่าแล้วแต่กรรม
การจะผูกษาเห็นพร้อมกันว่า โต๊ะไหนควรจะได้รับพระราชทาน
การศักดิ์สิทธิ์นั้นอยู่ข้างจะขึ้น ด้วยกรรมการเห็นว่า รางวัลที่
พระราชทานคล้าย ๆ กับผ้าไตรพระภิกษุ จึงตกลงกันว่า จะศักดิ์
สิทธิ์ด้วยวิธีอุปโลกน์ผ้าไตรพระภิกษุ เวลานั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระ
ภาณุพันธุวงศ์วรเดช เช่นสังฆราชตำแหน่งชกที่ ๑ กรรมการ
นั่งประชุมเรียงลำดับกันโดยตำแหน่ง เสด็จมาพระราชทาน
เปลวน้ำเต้า ทรงวางไว้ตรงหน้ากรรมการแล้ว

ชกที่ ๑ จึงอุปโลกน์ว่า “เปลวน้ำเต้าทองลงยาของพระราช
ทานนี้ เป็นของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาบรมมิกราชาธิราช
เจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงพระกรุณาอุทิศเสด็จพระ
ราชดำเนินนำมา พร้อมด้วยพระราชกุมารกุมารีแวดล้อมเป็นราช
บริวาร พระราชทานแก่กรรมการตรวจโต๊ะ ซึ่งประชุมทำพิธี
ในพระราชมณเฑียรสถานนี้ แลเปลวน้ำเต้าที่พระราชทาน
นี้ บริสุทธิคุณเลือนลอยมาในอากาศ แลแลตกลงในที่ประชุม
กรรมการ จะให้พระราชทานแก่ผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉภาะนั้นหามิได้
ตามพระบรมราชานุญาตบัญญัติไว้ ว่าให้กรรมการทั้งปวงพร้อม

กันยอมอนุญาตให้แก่เจ้าของโต๊ะผู้หนึ่ง เพื่อจะได้ประทับโต๊ะตาม
พระบรมราชูปถัมภ์ และมีคำกรรณการพร้อมกันตั้งเป็นอรรถาธิบาย
สังวรณนาไว้ว่า เจ้าของโต๊ะคนใดกอบด้วยกามาทีคุณมีสติปัญญา
สามารถอาจจะตรวจตัดสินขึ้นเครื่องโต๊ะได้ทุกประการ มีรู้ว่าเป็น
ขึ้นเก่าใหม่ แลผิดฝาผิดตัวเป็นต้น เจ้าของโต๊ะผู้นั้นจึงจะสม
ควรรับเปลวน้ำเต้าทองของพระราชทานนี้ได้ บัดนี้กรรณการทั้งปวง
จะเห็นสมควรแก่เจ้าของโต๊ะคนใด ก็จึงพร้อมกันยอมอนุญาตให้
แก่เจ้าของโต๊ะคนนั้น เทอญ”

ชกที่ ๒ ว่า “เปลวน้ำเต้าทองลงยาของพระราชทานนี้ ข้าพ-
เจ้าพิจารณาเห็นสมควรแก่สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุ
รังษีสว่างวงศ์ กรมพระภาณุพันธุวงศ์วรเดช พิเศษขัตติยศักดิ์อรรค
อุดมชาติ บรมนราธิราชโสทรานุชาธิบดี สุจริตจิวราชการณีย์
มหันตมหาอุสาหะ พริยพลทลประสิทธิ์ อเนกพิชฌุณากร สุนทร
ธรรมพิทักษ์ อรรคมโหฬารวิชาไศรย ศรีรัตนไศรยสรณชากา
อศลยเดชานภาพพิตร ผู้เป็นตำแหน่งชกที่ ๓ อธิบดีกรรณการ
ในที่ประชุมนี้ ทรงพระสติปัญญาสามารถ ทราบกิจการตรวจเครื่อง
โต๊ะทุกประการ มีที่เป็นขึ้นเก่าใหม่ แลผิดฝาผิดตัวเป็นต้น สมควร
จะรับพระราชทานเปลวน้ำเต้าได้ ถ้ากรรณการคนใดเห็นไม่สมควร
จงทักท้วงว่ากล่าวขึ้นในที่ประชุมนี้ ถ้าเห็นสมควรแล้ว จงสาธุการ
ขึ้นให้พร้อมกัน” กรรณการรับ “สาธุ”

ท่านผู้อ่านที่ไม่ทราบค่าเงินน่าจะเข้าใจว่า คำอุปโลกที่กล่าวมานี้ เห็นจะต้องตรึงตรองตกแต่งกันอยู่ช้านาน ที่จริงเปล่าไม่ต้องตกแต่งอะไร เพราะบรรดาเจ้านายเคยตามเสด็จพระราชทานพระกฐินอยู่หลาย ๆ วัดทุก ๆ ปีมา ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์จนสามารถจะทรงจำคำอุปโลก แล้วชักจูงนารีของพระสงฆ์ได้แม่นยำทุกพระองค์ คำอุปโลกเปลวน้ำเต้าที่แสดงมานี้ เขาคำอุปโลกกฐินของพระสงฆ์มาว่าทั้งนั้น มีกิจที่ต้องทำเพียงแก้ไขเล็กน้อย กับขกที่ ๒ ต้องท่องสร้อยพระนามให้จำได้ตลอด เพราะวิธีอุปโลกกฐิน สร้อยนามของพระราชาคณะที่จะครองกฐิน ถึงจะยืคยาวอย่างไรก็ต้องว่าตลอด กรรมการจึงต้องทำให้ตลอดพระนามข้าง เมื่ออุปโลกแล้ว มีกรรมการตำแหน่งลก ๒ คนเข้าไปว่าอย่างพระสวณฺญิตี แต่ว่าเป็นภาษาไทยอีกครั้ง ๑ เป็นเสฐียรการพิธี สุนกกันมาก

รางวัลกรรมการนั้นมีหลายอย่าง กล่าวโดยประเภท คือ

- ๑ พัก
- ๒ ไปเยี่ยม
- ๓ เหวี่ยงญ
- ๔ สิ่งของ
- ๕ ไทยธรรม

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยขัน

๒๘๘

รางวัลเหล่านี้กรรมการได้ โดยเหตุแลเป็นประโยชน์ต่างกัน ดังจะอธิบายต่อไป

พิศกรรมการณ์นี้ มูลเหตุที่เกิดขึ้น เพราะจะให้ปรากฏเกียรติยศว่า กรรมการคนไหนมีความสามารถสูงต่ำกว่ากัน เพราะแต่เดิมมา จะรู้ว่ากรรมการคนไหนได้แต้มสูงต่ำกว่ากันก็แต่เพียงในเวลาเข้าไปรับพระราชทานรางวัลเมื่อสิ้นงานเวลาเดียว โดยผู้ที่ได้แต้มมากได้รางวัลมากกว่า แลเข้าไปรับรางวัลก่อนผู้ที่ได้แต็มน้อยโดยลำดับกัน ตลอดเวลางานปรากฏเกียรติยศกันอยู่ครู่เดียวไม่พอสมควร จึงทรงพระราชดำริห์จะให้เครื่องหมายสำหรับตัวกรรมการ ให้ปรากฏเกียรติยศไปแต่แรกจนตลอดงาน ว่าใครมีแต้มสูงต่ำกว่ากัน จึงโปรดให้ทำพิศเขียนพระราชทานเป็นเครื่องยศกรรมการ

ที่ทำพิศเขียนเป็นเครื่องยศนั้น เพราะประเพณีการตั้งโต๊ะจำต้องมีเครื่องเขียนปักไว้บนโต๊ะจะขาดไม่ได้ เครื่องเขียนตามตำราเงินกำหนดเป็น ๘ อย่าง คือ

- ๑ พิศ
- ๒ น้ำเต้าไฟ
- ๓ กนหยัน
- ๔ ชลุ่ม
- ๕ ดอกบัว
- ๖ กรวย
- ๗ กระเช้าดอกไม้
- ๘ ปล้องไม้ไผ่เป็นคันทรี

ยังมีชนนกลำหรับปักหมวกอีก ๒ อัน ซึ่งสังเคราะห์เข้าไปในเครื่องเขียน แต่ไม่ได้อยู่ในตำราเขียนทั้ง ๘ เครื่องเขียนที่ปักโต๊ะ ที่จริงไม่มีใครปักกันครบทุกอย่าง มักขาดมากบ้างน้อยบ้าง แต่ที่ดอดันว่าขาดไม่ได้นั้น คือ พักอย่าง ๑ ชนนกลำหมวกอย่าง ๑ จึงทรงพระราชดำริให้ทำพักเขียนพระราชทาน สำหรับปักที่โต๊ะเครื่องบูชาของกรรมการ ให้แลเห็นชั้นฝึกกันโดยลำดับ ยังมีอีกข้อหนึ่งซึ่งเป็นข้อจำเป็นในเรื่องพัศกรรมการ คือ ที่กรรมการถูกเหมามาเป็นหมื่น ดังอธิบายมาแต่ก่อนแล้ว พักเขียนที่พระราชทานจึงโปรดให้คิดแยกอย่าง แลทำขนาดคล้าย ๆ พักยศพระฉนวน จึงเรียกว่า “พัศยศ” ใช้ปักรวมกับเครื่องเขียนก็ได้ แต่โดยปรกติมักปักในภาชนะ ๑ ต่างหาก

พัศยศกรรมการจัดเป็น ๕ จำพวก คือ จำพวกที่ ๑ เรียกว่าพัศยศมี ๑๐ เล่ม จำพวกที่ ๒ เรียกว่าพัศยศมี ๘ เล่ม จำพวกที่ ๓ เรียกว่าพัศยศมี ๖ เล่ม จำพวกที่ ๔ เรียกว่าพัศยศมี ๕ เล่ม จำพวกที่ ๕ เรียกว่าพัศยศมี ๔ เล่ม รวมพัศกรรมการทั้งสิ้น ๓๓ เล่ม ลักษณะรูปพรรณแลลำดับยศพัศมีแจ้งอยู่ในกฎหมายโดยพิศดาร พักยศเหล่านี้ไม่ได้พระราชทานประจำตัวอยู่เสมอ กรรมการได้รับพัศมียศอย่างใด คงอยู่ในยศนั้นไปจนกว่าจะได้มีการประชุมโต๊ะ แข่งแต่มีเปลี่ยนกรรมการกันใหม่ก็ส่งพัศคืนเจ้าพนักงาน พระราชทานพัศนั้นแก่กรรมการตามแต่มีที่ใด ในการแข่งขันกันใหม่อีก เพราะฉะนั้นไม่มีกำหนดว่า กรรมการคนไหนจะอยู่ในยศชั้นใดซ้ำเร็วเท่าใด อย่างซ้ำตั้งยี่สิบสองยี่

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

๒๙๓

จึงเปลี่ยนยศกนิใหม่ก็มี ยางที่อย่างเร็วเปลี่ยนกันใน ๑๕ วันก็มี แล้วแต่มีงานตั้งโต๊ะเป็นประมาณ เวลากรรมการถือพิศัยชั้นโต รัยพิศัยนั้นไปรักษาไว้ที่บ้านเรือน และมีอำนาจที่จะจากถูกช้อลงไว้ ที่ตามเป็นสำคัญ ว่าใครเคยถือพิศัยเล่มนั้น ถ้ามีการงานที่ตั้งโต๊ะ เครื่องขยารรัยเสด็จ แม้เวลาเสด็จผ่านบ้าน เช่นการพระกฐิน ก็ใช้พิศัยขยักรรัยเสด็จที่โต๊ะ แต่จะไปขยักรในงานอื่นซึ่งมิใช่งาน รัยเสด็จนั้นไม่ได้ ถือคติอันตามที่พระใช้พิศัยค

พิศัยเขียนสำหรับพระราชทานกรรมการมีอีกอย่าง ๑ เรียกว่า “พิศัยรอง” เป็นพิศัยรูปกลมพินแพร กลางมีหนังสือจีนว่า “ชก” หรือ “ลก” เป็นคน ตรงตามชั้นพิศัยค พิศัยรองเหล่านี้พระราช ทานพร้อมกับพิศัยค มีจำนวน ๒๙ เล่ม (เพราะไม่มีสำหรับ ชั้นแก้ว) พิศัยรองพินแพรสีต่างกัน

เรื่องสีต่าง ๆ ที่ใช้ในกระบวนเครื่องโต๊ะ จะเป็นสีซึ่งก็ตาม สีผ้าผูกหมายรางวัลก็ตาม สีพิศัยก็ตาม มีเกณฑ์เป็นกำหนดว่า ชั้นที่ ๑ สีเหลือง ชั้นที่ ๒ สีแดง ชั้นที่ ๓ สีชมพู ชั้นที่ ๔ สีเขียว ชั้นที่ ๕ สีม่วง เป็นที่สังเกตได้ นอกจาก ๕ สีที่กล่าวมานี้ ถ้า มีก็เป็นสีแซกเป็นพิเศษ หรือเอาสีทั้ง ๕ แต่ ๒ สีประสมกันเป็น พิเศษ

ส่วนสีพิศัยรองกรรมการนั้น มีพิศัยพินแพรเหลืองขอยม่วง เล่ม ๑ สำหรับชกที่ ๑ พินแดงขอยเขียว ๓ เล่ม พินชมพูขอย ำเงิน ๕ เล่ม พินเขียวขอยแดง ๘ เล่ม พินม่วงขอยเหลือง ๘ เล่ม กรรมการได้รัยเรียงโดยลำดับยศ แต่พิศัยรองของนายกสีนวล

ขอยน้ำตาล พัดรองของผู้ชขาดพันล้านเยนขอยเขยว ๒ เล่มนี้
 ประจำ เพราะ ๒ ตำแหน่งนี้ไม่ต้องเปลี่ยน พัดรองทั้งปวงนี้
 ในงานหลวงขักกษัตริย์ด้วยกันก็ได้ ถ้าจกโต๊ะไปตั้งในงานที่อื่น
 ซึ่งมีโต๊ะเป็นงานรับเสด็จ ใช้ขักเป็นพัดเขียนแทนพัดยศ อนึ่ง
 ถ้ากรรมการคนใดซึ่งโต๊ะเคยถือพัดยศอันมีพัดรองแล้ว ต่อมาจะ
 มีโต๊ะเข้าในตำแหน่งพัดยศ เช่นเจ้บ่วยเลียบ ไม่ได้เข้ามาเป็น
 กรรมการตรวจโต๊ะในงานซึ่งเปลี่ยนกรรมการนั้นเป็นต้น ขอมให้
 ใช้พัดรองยศอย่างสูงซึ่งกรรมการคนนั้นเคยโต๊ะเป็นขักโต๊ะเป็นพัด
 เขียนโต๊ะ แต่พัดนั้นไม่มีตัวหนังสือ พัดรองที่วิจิตรพิศดารมี
 อยู่เล่ม ๑ คือพัดรองสำหรับขกที่ ๑ ซึ่งเป็นสังฆราช เพราะพัด
 ตำแหน่งอันมีทางที่ผู้ถือจะหมายเลือนขึ้นไปให้สูงกว่านั้นได้ แต่
 พัดขกที่ ๑ เป็นพัดที่สูงสุด เพื่อจะมีให้ผู้ถือไปสิ้นความเพียร
 อยู่เพียงนั้น จึงโปรดให้กำหนดลดตายสำหรับเพิ่มเติมพัดรอง
 ขกที่ ๑ ทุกครั้งที่โต๊ะเป็น ให้แปลกกันเป็นลำดับขึ้นไป เป็นต้นว่า
 ใครโต๊ะเป็นสังฆราชครั้งแรก โตพัดรองพันเหลืองขลิบม่วง ถ้า
 โตเป็นสังฆราชครั้งที่ ๒ กลางพัดขักเป็นรูปปลา ๒ ตัวอยู่ในวงกลม
 สีม่วง ครั้งที่ ๓ เต็มลายขอย ขักเดิมขึ้นไปโดยลำดับเช่นนี้
 มีกำหนดจนถึง ๒๑ ครั้ง เป็นพัดพันเหลืองขลิบม่วงทองทั้งตัว
 พัดนี้พระราชทานเป็นสิทธิแต่แรก แต่ที่เล่นโต๊ะมา กรรมการ
 โตโต๊ะเคยเป็นสังฆราชมีเพียง ๖ ครั้งเป็นอย่างมาก

วิพระราชทานพัดตั้งกรรมการนั้น เมื่อเสร็จพิธีตรวจโต๊ะ
 จนถึงคืบเทียบไชยแล้ว นายกรรมแต่กรรมการ ให้รู้ว่าใคร

โต๊ะเต็มมากน้อยเท่าใด เขียนชื่อเข้าเทียบตำแหน่งเรียงลำดับ
กันตามแต่มีโต๊ะ เป็นต้นว่าใครโต๊ะเต็มมากที่สุด ก็ให้ตำแหน่ง
ชกที่ ๑ รองลงมาก็ให้ตำแหน่งชกที่ ๒ แต่ข้างที่มีกรรมการที่โต๊ะ
เต็มเท่า ๆ กันหลาย ๆ คน ถ้าเช่นนั้นจำต้องพ้นแต่กรรมการ
ด้วยวิธีประกวดว่าใครจะโต๊ะขึ้นนำ การพ้นแต่กรรมการ เป็น
การสนกอย่าง ๑ ในกระบวนเล่นโต๊ะ ควรจะพิจารณาวิธีไว้ในที่นี้ คือ
ถ้าจะต้องพ้นแต่กรรมการ ต้องเรียกกรรมการประชุม
พร้อมกันนำพระที่นั่ง ผู้เป็นตำแหน่งชกทั้งหลายนั่งกำกับ แต่ที่
เป็นเจ้านาที่โดยเฉาะนั้น ๓ คน คือชกที่ ๑ ชกที่ ๔ กับชกที่ ๘
ชกที่ ๔ เป็นผู้เอาตัวกรรมการที่จะต้องพ้นแต่ออกไปคุมไว้ข้างนอก
ชกที่ ๘ เป็นผู้ถือคำวาคอยสอบทานการประกวด แลคอยคณาพิภา
กำหนดเวลาที่ประกวดกันนี้ เมื่อกรรมการประชุมพร้อมกันแล้ว
จึงสั่งให้เรียกผู้ที่จะพ้นแต่เข้ามาทีละคน ชกที่ ๑ เป็นผู้กำหนด
เรื่องที่จะประกวดกันในกระบวนความรูเรื่องตั้งโต๊ะ เป็นต้นว่า
ให้บอกชั้นหลักโต๊ะ หรือให้บอกชื่อลายเครื่องโต๊ะ หรือให้บอก
บัญญัติเครื่องยศชั้นใหม่ทอง แล้วแต่กรรมการจะเห็นพร้อมกัน
ให้สอบอย่างไร เมื่อกรรมการยุติว่าจะประกวดด้วยเรื่องอย่างไร
จึงให้ผู้ที่จะพ้นแต่มาเรื่องอย่างนั้น สมมติว่าถ้าประกวดชั้นหลัก
โต๊ะ ผู้พ้นแต่ต้องบอกชื่อชั้นหลักโต๊ะ ให้ถูกต้องทุกอย่าง ตั้ง
แต่เวลาลงมือบอก ชกที่ ๘ ก็คณาพิภาไป ถ้าบอกผิดกรรมการ
ก็ทัก ให้บอกไปใหม่จนครบหลักโต๊ะ เป็นเวลาที่นาที่ก็จบไว้
แล้วเรียกผู้พ้นแต่อีกคน ๑ เข้ามาให้บอกชั้นหลักโต๊ะอย่างเดียว

กัน ใครขอกได้ถูกถ้วนเร็วกว่า ก็ตัดสินว่าผู้นั้นเป็นชนะ ความ
สนุกอยู่ที่ผู้ที่เข้ามาประกวดมักจะประหม่า ยางที่ได้นำลิ้มหลัง
เอาหลังเป็นน่า ยางที่ติดกักักในสิ่งซึ่งควรจะรู้ได้ง่าย ๆ ถึงยอม
ลาถึมี คงไ้ซำกันไมไ้ใครซำค

เมื่อประกวดแต่้กันเสร็จแล้ว กรรมการจึงขึ้นเข้าแถวตาม
ยศที่ไ้รับใหม่ เข้าไปรับพระราชทานพัคโดยลำคัยกัน แต่ไมไ้
ไ้รับพระราชทานต่อพระหัดถึทุกคน เพราะในตำแหน่งกรรมการ
กำหนดเป็นตำแหน่งแม่กองอย่าง ๑ ตำแหน่งลูกกองอย่าง ๑ เป็น
ต้นว่า ตำแหน่งลกที่ ๑ กัยกว ๔ คนน เป็นตำแหน่งลูกกองของ
ชกที่ ๑ ทรงตั้งแต่้แม่กอง แลพระราชทานพัคสำหรับลูกกอง
ไ้แม่กองรับมาตั้ง การตั้งลูกกองเช่นนี้มีขึ้นอยู่บ้าง ยางที่ผู้
เป็นกรรมการ มียศชั้นพระชั้นหลวงไ้แต่้เป็นแม่กอง รับพระ
ราชทานพัคไปตั้งลูกกอง ลูกกองเป็นเจ้านายต่างกรมหรือขุนนาง
ผู้ใหญ่ แม่กองก็ออกจะเรย ๆ แต่ที่เก่งกว่าเพื่อนั้น คือ
ตำแหน่งลกผู้ซำซำซึ่งทรงเป็นเอง เป็นตำแหน่งลูกกองของชก
นายก นายกต้องถวายพัคตั้ง ไ้สังเกตมา เวลากรมขุน
พิทยลาภ ๆ ถวายพัคคงเรยทุกที่ ไม้ทราบว่าด้วยเหตุใด อิก
ประการ ๑ ในตอนรับพัคนี้ บรรดากรรมการที่มีแต่้เสียมาก
กว่าไ้ เรียกกันว่า “พวกเป็นหน้พระราชทรัพย์” นั้นต้องถูกคค
ออกไปขึ้นแถว ๑ ต่างหาก เป็นทำนองถูกประจาน ออกจะอับอาย
กันอยู่บ้าง เมื่อรับพัคเสร็จแล้ว เป็นน่าทของผู้ที่ไ้รับพัค ชกที่ ๑
จะ ต้อง กราบ บัง คม ทูล ขอบพระเศช พระคุณ ในนามของ กรรมการ

แลถวยขุ่นโมทนาพระราชกศล แลถวยไชยมงคล เมื่อขยลง
เป็นนำที่ของกัจะตองซกให้ถวยไชย ๓ ลา เป็นเส้งพิชั้ตั้งกรรม
การตั้งแสดกงมาน

กรรมการตั้งข่วงที่ไ้รับพิชั้ไป มีนำที่ที่จจะตองทำการต่าง ๆ
กันตามตำแหน่งนำที่ของพิชั้ันั้นในการประชุมตรวจโต๊ะควรวนำ
นำที่เหล่านั้มีแจ้งอยู่ในกฎหมายโดยพิศดาร ไม่จำตองพรรณนา
ในนั้

รางวัลกรรมการอีกอย่าง ๓ เรียกว่า “ไปเจียม” คือเข้ม
สำหรับติดอกเสื่อกรรมการ มูลเหตุเกิดแต่ทรงพระราชดำริที่ว่า
ประเพณีการประชุมอย่างใดที่มีกรรมการสำหรับจัดการนั้น เช่น
มีการเต็นรำเป็นต้น โดยปรกติเขามักให้ผู้ที่เป้นกรรมการติด
ดอกไม้แพรวไว้ที่อกเสื่อเหมือนกันทุกคน เพื่อกรรมการด้วยกันเอง
หรือแขกที่ไปมา เมื่อมีธุระจะไ้ถามหรือตองการอันใด เห็นตัว
ผู้ที่มีดอกไม้ติดอกเสื่ออยู่ก็รู้ว่าเป็นกรรมการ ฝ่ายกรรมการตรวจ
โต๊ะมีพิชั้คเป็นเครื่องหมายก็จริง แต่พิชั้ก็อยู่เสี่ยที่โต๊ะ โดย
ลำพังเห็นตัวคนที่ไปอยู่ในประชุม ยังรู้ไม่ไ้ว่าใครเป้นกรรมการ
แลใครไม่ไ้ไ้เป้นกรรมการ จึงโปรดให้คิดแบบไปเจียมขึ้นสำหรับ
กรรมการติดอกเสื่อ แต่ไปเจียมของกรรมการตรวจโต๊ะผูกกับ
ไปเจียมกรรมการอื่นในข้อสำคัญ ที่ไปเจียมของกรรมการอื่นเขา
เหมือนกันหมด แต่ไปเจียมของกรรมการตรวจโต๊ะผูกกันหมด
เพราะไปเจียมกรรมการอื่นเขาประสังค์แต่สำหรับให้ผู้อื่นรู้ว่าใคร
เป้นกรรมการ แต่ไปเจียมกรรมการตรวจโต๊ะเป็นของสำหรับให้

กรรมการด้วยกันเองรู้ว่า ใครมีคุณวิเศษถึงชั้นใด แลให้รู้ไว้ในเวลานั้นมีตำแหน่งอยู่ในชั้นใด ด้วยเหตุนี้ไปเจียมของกรรมการตรวจโต๊ะจึงมีสำคัญเป็นเครื่องหมาย ๒ อย่าง คือ สำคัญในตัว

เช่นอย่าง ๑ สำคัญในดอกไม้แพรที่ประกอบเช่นอย่าง ๑

ตัวเช่นนั้น ว่าโดยรูปมี ๗ รูป คือ

๑ เช่นสำหรับกรรมการชั้นชก เป็นรูปน้ำเต้า เว้นแต่ของชกนายก เป็นรูปสมมุติวัน ของชกที่ ๗ เป็นรูปใบพร กลางเช่นมีอักษรชกเงินเหมือนกันหมด

๒ เช่นกรรมการชั้นลก เป็นรูปดอกบัว เว้นแต่ลกผู้ชกชาติเป็นรูปกลม กลางมีอักษรลกเงินเหมือนกันหมด

๓ เช่นกรรมการชั้นช่างสี เป็นรูป ๔ เหลี่ยม กลางมีอักษรช่างสีเงินเหมือนกันหมด

๔ เช่นกรรมการชั้นชีว เป็นรูปใบพร กลางเป็นตัวอักษรชีวเงินเหมือนกันหมด

๕ เช่นกรรมการที่ยังไม่เคยถือพัด รูปเป็นเม็ดตุ้ม คล้ายตุ้มเสื่อ เรียกว่า “เงินลิ่ว”

๖ กับ ๗ คือไปเจียมของชกนายก แลลกผู้ชกชาติที่กล่าวมาแล้ว

ลักษณะไปเจียม ๗ อย่างที่พรรณามาแล้ว ยังต่างกันด้วยโลหะ คือถ้าชั้นสูงทำด้วยทองคำมีพวก ๑ รองลงมาทำด้วยนากมีพวก ๑ ชั้นต่ำทำด้วยเงิน แลยังผิดกันโดยกระบวนสีที่ลงยา สีเดียวหรือหลายสีสูงต่ำผิดกัน มีพรรณาไว้ โดยเลียดในกฎหมาย

แต่ไปเยี่ยมของชกที่ ๑ นั้น มีลักษณะเพิ่มเติมพิศดาร ทำนองพิศ
 รong ที่กล่าวมาแล้ว จนถึงใครได้เป็นชกที่ ๑ ครบ ๒๑ ครั้ง ได้ติด
 ไปเยี่ยมตัวหนังสือประทับเพชร ขอบประทับบุษราคัม, ทับทิม,
 เพทาย, มรกต, นิล, เมื่อกันประทับเพชรเป็นอย่างสูงสุด แต่มี
 กรรมกรที่ได้เคยเป็นชกที่ ๑ เพียง ๖ ครั้งเป็นอย่างมาก ไปเยี่ยม
 ชกที่ ๑ อย่างสูงสุดที่เคยมี จึงมีเพียงตัวหนังสือประทับพลอยสีม่วง
 ส่วนแพรประกอยไปเยี่ยมนั้น จับเป็นรูปดอกจันทน์รองเข็ม
 ไปเยี่ยม สีต่างกัน ตรงกับชั้นพิศรองที่กล่าวมาแล้ว เข็มไป
 เยี่ยมนี้พระราชทานเป็นสิทธิทุกคน แต่ถ้าได้เลื่อนยศรับไปเยี่ยม
 ชั้นสูงขึ้นไปต้องเอาไปเยี่ยมเก่าไปคืน ใครได้ไปเยี่ยมชั้นไหนแล้ว
 ถึงในคราวเปลี่ยนกรรมกรจะได้ตำแหน่งต่ำลงไป ก็คงติดไป
 เยี่ยมเดิม คงเปลี่ยนแต่แพรลงไปตรงชั้นตำแหน่งที่เป็นอยู่ ถ้า
 หากว่าไม่ได้เข้าชั้นตำแหน่งถือพิศ ก็ติดไปเยี่ยมเปล่าไม่มีแพร
 กรรมกรจึงคงมีไปเยี่ยมติดทุกคน เหมือนกับกรรมกรงานอื่น ๆ
 เหยียดพระราชทานรางวัลกรรมกรนั้น มีเมื่อครั้งยังไม่ได้
 เป็นกรรมกรด้วยกันหมด คืองานใดที่มีเหยียดเป็นที่รกก พระ
 ราชทานเหยียดรางวัลสำหรับโต๊ะส่วน ๑ ยังมีเหยียดสำหรับ
 พระราชทานรางวัลสำหรับส่วนตัวกรรมกรอีกส่วน ๑ ได้มากน้อย
 สูงต่ำเป็นชั้นกันตามแต่มี เหยียดที่พระราชทานกรรมกร ไม่ได้
 ทำสำหรับผูกแขวนเช่นเหยียดรางวัล เป็นเหยียดเฉย ๆ กรรม
 กรได้พระราชทานไปใช้วางในงานจัดตั้งประทับโต๊ะ

สิ่งของรางวัลกรรมการนอกจากพัด ไปเจียม แลเหรียญ ยังมีอีก แต่กำหนดไม่ได้เป็นยุติ มักเป็นของพระราชทาน เช่นครั้ง ๑ ได้พระราชทานถ้วยชามกลอง กับที่เขี่ยชุกรี่ มีตราแผ่นดิน ของพระราชทานเช่นนี้ใกล้เคียงกันหมดทุกคน ถ้าเป็นของผู้อื่น ถึงจะเป็นสิ่งของเครื่องช่าววย เขามักให้โต๊ะไม่ให้แก่ตัวกรรมการ เห็นจะเป็นด้วยเกรงใจ

ที่เรียกว่าไทยธรรมกรรมการนั้นอยู่ข้างจะแปลกอยู่ แลมีแต่ของพระราชทาน ข้าพเจ้าเข้าใจว่า มูลเหตุที่จะเกิดแต่ทรงปรารภว่า กรรมการมาตรวจโต๊ะในงานหลวง ได้พระราชทานรางวัล แต่เป็นเครื่องประดับโต๊ะ ไม่มีลาภสักการในส่วนตัว จึงคำรัสว่า พระราชพิทักษ์ยอมโต๊ะของไทยธรรม คือผ้าขาวพับแลหมากพลูขยู่เทียนพระราชทาน นี้ก็ตั้งมาให้มีไทยธรรมเสียบ้าง คือมีผ้าขาวพับเป็นผ้าลินินสำหรับตัดเสื้อพับ ๑ ผ้าไหมนุ่งผืน ๑ ขthurฝรั่งแทนหมากพลูหีบ ๑ บางทีก็มีใบชาติด้วยอีกห่อ ๑ แต่พระราชทานเฉพาะผู้ที่โต๊ะเลื่อนยศข้างชาชน กรรมการที่ต้องเลื่อนยศข้างชาลงไม่พระราชทาน กระบวนลาภสักการที่กรรมการได้ ข้าพเจ้านึกได้แต่เท่านั้น

อธิบายในที่สุด

การเล่นโต๊ะเมื่อในรัชกาลที่ ๕ ในชั้นแรกเล่นกระบวนประกวดเครื่องโต๊ะเป็นสำคัญ ในชั้นกลางการเล่นเป็น ๒ อย่าง คือกระบวนประกวดเครื่องโต๊ะอย่าง ๑ เล่นประกวดกรรมการอย่าง ๑ มาในตอนหลัง กระบวนเครื่องโต๊ะออกจะไม่สู้เป็นการประกวด

ด้วยของแปลกปลาที่ไม่เคยตั้งหาปากเข้า ในงานหนึ่งมีขุ่น
แปลกมาตั้งไม่กิน ขุ่นเครื่องโต๊ะที่เอามาตั้งกันโดยมาก กรรม
การรู้จักเสียเหมือนอย่างรู้จักตัวคน รู้ว่าขุ่นของใคร แต่รู้ว่า
ขุ่นนั้นเคยผูกผ้าแดง ขุ่นนั้นไม่เคยผูก การที่เรียกผ้าแดงก็จัดไป
งานหลัง ๆ เพื่อจะไม่ให้เสียเวลา ขุ่นใดที่เคยผูกผ้าแดงมาแต่
ก่อนแล้ว รับผิดชอบให้เจ้าพนักงานผูกไว้เสียให้เสร็จ คงเรียกผ้า
แดงแต่ขุ่นซึ่งได้มาใหม่ แลไม่เคยผูก เพราะฉะนั้นในชั้นหลัง
งานตั้งโต๊ะเรียกได้ว่าเป็นงานประหวัดกรรมกรรมมากกว่าประหวัด
ขุ่นเครื่องโต๊ะ แต่ก็ยังเป็นการครึกครื้นทักครวญมาจนตลอดรัชกาล
เมื่อเรียบเรียงหนังสือเรื่องนงนุช ความสงสัยเกิดขึ้นแก่
ข้าพเจ้าอย่าง ๑ ว่า จะมีผู้ใดในท่านผู้อ่านบ้างหรือไม่ ที่จะคิด
เห็นไปว่า ข้าพเจ้าเอาแต่เรื่องเครื่องเล่นมาบรรยายในหนังสือ
เรื่องนงนุช ไม่มีคดีอันจะเป็นสารประโยชน์ในทางธรรมสวนานิสงษ์
จะเห็นช่วยการอ่านหนังสือเรื่องนงนุช แต่ท่านผู้อ่านที่เคยเล่นด้วย
ขุ่นก็ดี หรือเป็นผู้เล่นเครื่องโต๊ะก็ดี โดยเฉพาะท่านผู้ที่ได้เป็น
กรรมการตรวจเครื่องโต๊ะมา ข้าพเจ้าหวังใจว่า คงจะชอบอ่าน
หนังสือเรื่องนงนุชมากก็น้อย ถึงผู้ที่เขาใจใส่ในเรื่องโบราณคดี
ก็น่าจะพอใจอ่าน ด้วยมีเรื่องราวโบราณคดีอยู่บ้าง แต่ถ้าผู้ใด
จะต้องการโดยเฉพาะคดีธรรม จำต้องเอาเนื้อความที่บรรยายมา
พิเคราะห์ จึงจะแลเห็นว่าหนังสือเรื่องนงนุชไม่ปราศจากคดีธรรมไป
ทีเดียว เพราะถ้าพิเคราะห์ดูโดยทางตำนาน จะเห็นได้ว่าการ
เล่นเครื่องด้วยขุ่น ตลอดจนเครื่องโต๊ะ เป็นการที่เล่นกันมาแต่

ชั้นบรรพบุรุษ สืบต่อมาหลายชั่วคน และผู้ที่ชอบเล่นมีทุกชั้นบันทาคักก็ นัยแต่สมเด็จพระราชาธิบดีเป็นต้นลงมา ถ้าจะตั้งเป็นปัญหาว่า ทำไมจึงเล่นสืบทอดกันมาช้านาน แลทำไมจึงเล่นกันทุกชั้นบุคคลที่สามารถจะเล่นได้ แลวัลองคิกค้นหาเหตุโดยเอาใจตนนึกใส่ใจของท่านแต่ก่อน ก็จะได้เห็นว่า ประการที่ ๑ อันนามเรียกว่าการเล่นนี้ ที่จริงคือกรีฑาที่จะกระทำให้อันมีความเค็ดรอันรำคาญ หรือเห็นอภัยหนายด้วยกิจการต่าง ๆ ให้ได้มีเวลาแปรสถานพักผ่อน พ้นรำคาญชั่วครั้งชั่วคราว เหมือนอย่างเวลาเราเจ็บไข้ ในส่วนกาย หมอขอขอมแนะนำให้แปรสถานไปเปลี่ยนอากาศ เมื่อได้ทำเช่นนั้น ก็อาจจะหายไข้เจ็บมีกำลังกลับมาทำการงานได้ฉับไค ผู้ที่ได้มีเวลาพักผ่อนเล่นหัวให้สำราญบานใจ ก็เป็นการบำรุงใจให้ไคแปรสถาน เพื่อให้กลับมีกำลังความสามารถที่จะประกอบกิจการต่าง ๆ ฉนั้น การเล่นจึงเป็นธรรม์คา แลเป็นความจำเปนของมนุษย์ หรือถ้าจะว่าเป็นธรรมคาของบรรดาสัตว์ซึ่งมีชีวิตที่วิไปกว่าไค ธรรมคาการที่จะกระทำเพื่อพักผ่อนหย่อนใจต้องเป็นการที่ไม่ฝืนใจ ต้องเป็นการที่ชอยใจเกิดเพลิดเพลินให้ละลิมความรำคาญ หรือถ้าจะเรียกอีกนัย ๑ โดยโลกโวหารก็ว่าความสนุก เพราะฉนั้น จึงหันเข้าหาการเล่นตามที่ไคเห็นว่าอย่างไค จะทำให้รื่นเริงบรรเทิงใจตน ตักความเห็นอภัยหนายแลความเค็ดรอันรำคาญใจไคชั่วครั้งชั่วคราว เจตนาเป็นเช่นนั้นเหมือนกันหมด ต่างกันแต่ความพอใจที่จะเลือกเล่นในกาอย่างไค บางอย่างก็เป็นคุณ บางอย่างก็เป็นโทษ

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๓๐๓

การเล่นด้วยขันแลเครื่องโต๊ะ ถ้าจะค้นหาข้างส่วนโทษ ก็มีที่จะว่าได้ ๒ อย่าง คือ ว่าเสียเงินอย่าง ๑ เสียเวลาอย่าง ๑ ถ้าจะแก้ไขในความ ๒ ข้อนี้ ข้อที่ว่าเสียเงินนั้น ขรรคมคการ ใช้เงินยอมต่างกันตามนิไสยบุคคล ถึงจะมีของเหล่านี้สำหรับเล่น หรือไม่มีก็ตาม ถ้าเป็นคนนิไสยสุรุษสุร่าย ก็คงคิดหาทางจำหน่าย จ่ายเงินไปด้วยประการอย่างอื่นตามความพอใจ ถ้านิไสยไม่สุร่ายสุร่ายถึงจะซ้อหาของเล่นก็ซ้อแต่พอประมาณ แลไม่ซ้อของที่เกินราคา ใครชอบเล่นของอย่างใด ก็ซ้อหาของอย่างนั้นไม่เฉพาะแต่เครื่องด้วยขัน เพราะฉะนั้นจะว่าด้วยขันแลเครื่องโต๊ะเป็นเหตุสำหรับให้มนุษย์เสื่อมเสียโลกทรพย์นั้นไม่ควร ถ้าจะว่าไป การที่ลงทุนซ้อด้วยขันแลเครื่องโต๊ะ ถึงซ้อหามาเล่นก็ยิ่งดีกว่าที่เป็นของเสียเปล่า ถ้ารู้จักเก็บรักษา ราคาของนั้นไม่ตกต่ำ ยิ่งเก๋ายางที่กลบได้กำไรด้วยราคาคั้น เหมือนเช่นในเมืองฝรั่งที่เขาเล่นรูปเขียน รูปเขียนแผ่นเดียวซ้อกันตั้งราคาแสนบาท เพราะเขาซ้อด้วยเชื่อว่าเป็นอย่างที่ ถ้ารักษาไว้ราคาก็ไม่ตก นานไปบางทีกลับขายขึ้นราคาได้มาก ๆ ด้วยขันแลเครื่องโต๊ะที่เล่น ถ้าเป็นของค้ำทำนองเดียวกัน ผิดกับซ้อต้นบอนตั้งต้นละสองร้อยสามร้อยบาท หรือซ้อนกเขาควมราคาตั้งตัวละพันบาท เพราะต้นบอนแลนกเขามีสันอายุ ถึงจะตัวเล็กก็ไม่อยู่ไต่ยงยืนเท่าใดเมื่อของนั้นสันอายุแล้ว ทนกลงไปที่สูญเปล่า ได้ไว้แต่ความสนุกอย่างเดียว ถ้าจะแก้ในข้อว่าเสียเวลา ถ้าหากว่าผู้ที่เล่นละทิ้งกิจการตามหน้าที่ของตนเสีย หลงงมอยู่แต่กับเครื่องเล่น

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขุน

เหล่านี้ ก็จะเป็นความจริง แต่ถึงกระนั้น ก็เป็นความเสียในส่วน
 ตัวคน จะโทษว่าขุนด้วยแลเครื่องโต๊ะเป็นเหตุให้มันนัย่ทอดทิ้ง
 ธุระอื่นหากว่ไม่ แต่ถ้าเขาเล่นแต่ในเวลาว่างก็ไม่เห็นจะมีโทษ
 ซึ่งควรติเตียน ถ้าจะว่าข้างฝ่ายคุณแลประโยชน์ การเล่นของ
 เหล่านี้ ถึงไม่มีคุณแลประโยชน์ใหญ่โต ก็มีประโยชน์อยู่บ้าง
 นอกจากได้ใช้สอยของนั้น ยังมีคุณอย่างอื่น คือที่เก็บสิ่งของดี
 งามรวบรวมรักษาไว้ ให้เป็นสมบัติสำหรับบ้านเมือง แลให้คน
 ทั้งหลายภายหลังได้รู้เห็น ดังกล่าวมาแล้วข้างตอนต้น การ
 เล่นเช่นนี้ยังมีประโยชน์อีกอย่าง ๑ ที่บำรุงความสามัคคีผู้ที่เล่น
 ด้วยกัน ถึงจะเกิดปากเสียงขัดใจกันบ้าง ก็เป็นแต่ในเวลาเล่น
 พ้นนั้นไปก็รู้สึกว่าเป็นผู้มีสรวนสนทนาร่วมกัน ซักโยงไม่ตรีจิว
 ติดต่อกันไปไม่ขาด ผู้มีเกียรติยศแลมีสติปัญญาจึงได้พอใจเล่น
 เครื่องด้วยขุนแลเครื่องโต๊ะมาแต่ก่อน ด้วยเห็นว่าได้ความสุข
 สำราญใจโดยปราศจากโทษ ด้วยประการทั้งปวงทั้งพรรณามาจนถึง

พระราชบัญญัติ
 ขอบบังคับในการตัดสินเครื่องโต๊ะ
 รัตนโกสินทรศก ๑๑๘

กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยาตรา เสนาบดีกระทรวงวัง นายก
 แห่งกรมการตรวจตัดสินขึ้นเครื่องโต๊ะรับพระบรมราชโองการได้
 เกล้า ๆ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ให้ประกาศแก่บรรดาผู้ที่เป
 น
 กกรมการตัดสินเครื่องโต๊ะ และผู้ที่จะเป็นพนักงานเกี่ยวข้องใน
 การตรวจเครื่องโต๊ะ และผู้ที่ตั้งโต๊ะทั้งปวงให้ทราบทั่วกัน

ด้วยทรงพระราชดำริเห็นว่า พระราชบัญญัติขอบบังคับในการ
 ตรวจตัดสินเครื่องโต๊ะ ซึ่งได้โปรดเกล้า ๆ ให้ตั้งไว้แต่วันที่ ๑๖
 พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๐๘ นั้น ภายหลังได้ทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้า ๆ ให้ตั้งพระราชบัญญัติเปลี่ยนใหม่ ลงวันที่ ๒๘
 สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๗ แลประกาศเพิ่มเติมต่อมานั้น
 ข้อความยังกระจัดกระจายอยู่อีก ย่อมเป็นที่ลำบากแก่การที่จะ
 ตรวจสอบครั้งนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ให้รวบรวมข้อ
 ความที่ได้โปรดเกล้า ๆ ให้ประกาศแก้ไขเพิ่มเติมทั้งปวงขึ้น
 ตั้งเป็นพระราชบัญญัติใหม่สืบไป มีข้อความดังต่อไปนี้.

หมวดที่ ๑
ว่าด้วยวิธีตั้งโต๊ะ

ข้อ ๑ ประเภทโต๊ะที่ตั้ง อันเรียกกันอยู่บัดนี้ คือ—

๑ “โต๊ะขนาดใหญ่มีขวางหลัง” อย่างนี้พึงเข้าใจว่า มีโต๊ะยาวขวางหลังตัว ๑ โต๊ะสี่เหลี่ยมตั้งหน้าตัว ๑ ขนาดตั้งแต่โตกว่าโต๊ะกลาง อันจะกำหนดไว้ในข้อหลังนั้นแล้ว เป็นขนาดโต๊ะใหญ่ทั้งสิ้น

๒ “โต๊ะขนาดใหญ่ไม่มีขวางหลัง” คืออย่างเดียวกับโต๊ะขนาดใหญ่ แต่คงโต๊ะขวางหลังเสีย คงตั้งแต่โต๊ะสี่เหลี่ยมซึ่งเป็นโต๊ะหน้าตัวเดียว อย่างนี้ในขหนึ่งเรียกว่าโต๊ะโหล

๓ “โต๊ะกลางมีขวางหลัง” คือเป็นโต๊ะขนาดย่อม มีกำหนดโต๊ะขวางหลังกว้างเต็มทีเพียง ๑ ฟุต ๓ นิ้ว ยาวเพียง ๔ ฟุต ๔ นิ้ว สูง ๒ ฟุต ๒ นิ้ว โต๊ะหน้ากว้างยาวเพียง ๒ ฟุต สูง ๑ ฟุต ๑๐ นิ้ว เป็นอย่างใหญ่ที่สุด ถ้ากว้างยาวเกินกว่านั้นไปจนนิ้ว ๑ ต้องจัดว่าเป็นโต๊ะใหญ่

๔ “โต๊ะกลางไม่มีขวางหลัง” คือโต๊ะนำสี่เหลี่ยมตามขนาดที่ว่ามีมาแล้วนั้น ตั้งเป็นโต๊ะโหลตัวเดียวไม่มีขวางหลัง

๕ เมื่อกล่าวถึงโต๊ะใหญ่แลโต๊ะกลางแล้ว จะไม่กล่าวถึงโต๊ะเล็กก็ไม่ควร แลโต๊ะเล็กยังไม่เคยมีสมัยตั้ง จนมีกรรมกรตรวจเลย เป็นแต่ว่าไว้พออย่าให้ขาดระเบียบไป กำหนด

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

ของโต๊ะที่ควรเรียกว่าโต๊ะเล็กนั้นโต๊ะวางหลังกว้าง ๗ นิ้ว ยาว ๒ ฟุต ๔ นิ้ว สูง ๓ ฟุต ๒ นิ้ว

โต๊ะนำสี่เหลี่ยมกว้าง ๓ ฟุต ๒ นิ้ว สูง ๓ ฟุต เป็นกำหนดอย่างใหญ่ที่สุด

โต๊ะทั้ง ๓ ขนาดที่ว่ามานี้ เป็นอย่างที่เขาใจกันอยู่โดยปรกติ แม้จะตั้งเป็นโต๊ะ ๓ ชั้น คือ มีขวางหลัง ๒ ตัวก็ตั้งได้ในส่วนโต๊ะกลางโต๊ะเล็ก ซึ่งกำหนดขนาดใหญ่ที่สุดไว้แล้ว จะขยายขึ้นไปอีกได้แต่ส่วนสูง แต่ส่วนกว้างยาวจะขยายให้ยิ่งกว่ากำหนดที่กล่าวนั้นไม่ได้ ส่วนโต๊ะใหญ่ไม่มีพิศกำหนดส่วนข้างใหญ่ เพราะฉะนั้นจะขยายใหญ่ขึ้นไปจนถึงขนาดที่เรียกว่าโต๊ะยักษ์ ก็นับว่าเป็นโต๊ะใหญ่ได้ทั้งสิ้น

๖ โต๊ะขี้อีกชนิดหนึ่ง คือ โต๊ะ ๒ ตัวกว้างยาวเท่ากัน สูงตัวหนึ่งต่ำตัวหนึ่ง สำหรับตั้งหวางรักแร้โต๊ะ มีขวางหลังข้างละสำหรับ แต่ในชั้นหลังมานี้ มีการท้นกตั้งแต่โต๊ะขี้อีกสำหรับเดี่ยวเท่านั้นก็มีบ้าง แท้จริงโต๊ะขี้อันถ้าตั้งกับโต๊ะใหญ่ ก็เป็นแต่เครื่องประดับให้โต๊ะใหญ่งามขึ้นเท่านั้น ไม่มีกำหนดขนาดแลจำกัดว่าข้างละกี่ตัว บางทีตั้งแต่ข้างละตัวเดี่ยวก็ได้ บางทีถึงข้างละ ๓ ตัว ๔ ตัว ๕ ตัว ก็ตั้งได้ แล้วแต่ผู้ตั้งจะเห็นงาม แต่ถ้ากำหนดให้ตั้งแต่โต๊ะขี้อันเท่านั้นแล้ว คงตั้งแต่สูงตัวหนึ่งต่ำตัวหนึ่ง ขนาดกว้างตัว ๑ ไม่เกิน ๓ ฟุต ๓ นิ้ว ยาวตัว ๑ ไม่เกิน ๓ ฟุต ๘ นิ้ว บางทีใช้โต๊ะที่เรียกว่า แต่ก็มีชั้นล่างตั้งชั้น ใช้ ๒ ชั้น ก็ตั้งได้

หมวดที่ ๑ (ก)

ว่าด้วยเครื่องตงไตะ

ข้อ ๒ บรรดาชั้นที่จักขุ่นบนไตะนั้น จำต้องให้มีหย่องหรือเท้ารองทุกชั้นไปตามชนิดของชั้นนั้น ยกเสียแต่ข้างล่างคือเชิงเทียนกระถางต้นไม้ หรือตุ๊กตาที่มีฐานสำหรับตัวแล้ว ถ้าเป็นตุ๊กตาไม่มีฐาน ก็คงต้องมีเท้ารองเหมือนกัน ถ้าตั้งชั้นไม่มีเครื่องรองชั้นนั้นเรียกผ้าแดงไม่ได้ ถ้าเป็นชั้นพิเศษคือเชิงช้อ หรือโหมทงเต็กช้วน คงผูกผ้าไว้ แต่นัยแต่มีไม่ได้

ข้อ ๓ บรรดาชั้นที่ควรเลี่ยม จำต้องให้เลี่ยมทุกชั้น เว้นไว้แต่สิ่งที่ไม่ต้องเลี่ยม เช่น ตุ๊กตาหรือลัษแล ที่มีกรอบไม้แล้วเป็นต้น ถ้าใครตั้งชั้นที่ควรเลี่ยมแต่ไม่ได้เลี่ยม ชั้นนั้นเรียกผ้าแดงไม่ได้ แต่ชั้นที่มีทองทาขอบแทนเลี่ยมแล้ว เป็นอันไม่ต้องเลี่ยม แต่ต้องเป็นชั้นที่ทาทองมาจากเมืองจีน จะใช้ขี้ตของคำเปลว หรือเลี่ยมทองน้ำตะโกเป็นต้นแทนเลี่ยมเช่นนั้น คือนับว่าเป็นอันไม่ได้เลี่ยม

ข้อ ๔ บรรดาชั้นที่ตงไตะ จะต้องผูกเชือกให้สอาด อย่าให้เข็มนเปราะโศโครกเป็นปฏิญกุล แลต้องอย่าให้เลี่ยมเป็นฉนิมเลี่ยมขาดหลุด ถ้าชั้นใดเป็นปฏิญกุลหรือยกพร่องตั้งว่ามานั้น เป็นอันผูกผ้าแดงไม่ได้ ถึงก็หย่องแลเท้าไม้ตลอดจนตัวไตะก็ควรจะให้เช็ดล้างให้สอาด ถ้าเป็นปฏิญกุลมาก บางทีจะโปรดเกล้า ๆ ให้ลัดแต่มีเป็นการลงโทษก็ได้

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

ข้อ ๕ การตั้งโต๊ะที่มีกรรมการตรวจตัดสินตามพระราชบัญญัติห้ามมิให้ผูกผ้าโต๊ะที่ปักเมืองจีนหรือผ้าอื่น ๆ ที่ไม่ได้ปักเป็นแต่เย็บประสมเข้า ให้แลดกเป็นที่ไม่สขายแก่ตา ถ้าผู้ใดไม่ใช่ผ้าโต๊ะปักเมืองไทย ขึ้นใช้ผ้าโต๊ะปักเมืองจีน จะต้องลดแต้มเสีย ๑ แต้ม แลถ้าผ้านั้นเขื่อนเปราะโศโครก หรือผ้าไม่ได้ปักอันเป็นปฏิกุลแก่ตาคนดูด้วย จะต้องลดถึง ๒ แต้ม เว้นไว้แต่การศพ จะใช้ผ้าขาวเขียนความไม่ปักก็ใช้ได้ ไม่ต้องลดแต้ม

ข้อ ๖ การจัดชั้นชนโต๊ะ ซึ่งผู้ตั้งไม่เอาเพื่อตั้งผิคนันควรมีไทยต่าง ๆ กัน กล่าวคือตั้งขาคสิ่งสำคัญหลักโต๊ะ ถ้าเป็นโต๊ะมีขวางหลัง ขาคลับแล ขวคปักดอกไม้ กระจบอกรูป กระจบวงรูปใน กระจบวงรูปหน้า ขวคหน้า ซามลูกไม้น้ำ เเชิงเทียน ทั้ง ๘ อย่างนี้แต่อย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าเป็นโต๊ะไม่มีขวางหลัง ขาคลับแล ขวคปักดอกไม้ กระจบอกรูป กระจบวงรูป ซามลูกไม้น้ำ เเชิงเทียน ทั้ง ๖ อย่างนี้แต่อย่างใดอย่างหนึ่ง ต้องปรับโทษเสมอไม่เป็นโต๊ะ จะไม่ต้องตรวจผูกผ้าแดงเลยทั้งโต๊ะ แม้ที่สคิมชนเซียงฮ้อ ชั้นใหม่ทอง ชั้นเต็กช้วนในโต๊ะนั้น ได้ผูกผ้าแดงแต่เฉพาะชั้น จะนับแต้มไม่ได้เลย

ข้อ ๗ ชั้นสำคัญสำหรับโต๊ะ ถ้าบกพร่องอยู่จะตั้งของอื่นแทนได้ ก็เพียงเซียงเทียนลายนั้นไม่มี ใช้เซียงเทียนทองเหลืองตั้งแทนอย่างหนึ่ง หรือชั้นสำคัญที่ถูกภัยลายสำหรับโต๊ะไม่มีจริง ๆ จะใช้เหยียบคเช่นกระจบวงรูปหน้าไม่มี ใช้กระจบอกรูปแทน

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขน

กระถางขบอย่างหนึ่ง หรือจะใช้ไม้ก่อก่อนจำเป็นในลายนั้นไม่มี
ใช้ขนอย่างอื่นในพวกเดียวกันมาเขียนเพิ่มเติม เช่นเขียนข้างซ้ายกับ
ขนชั้นผักชี ทั้งในโต๊ะผักชีข้างซ้าย หรือเขียนสีแกงเติมขนชั้นความ
ตั้งโต๊ะครวมาไฟดังนี้ เป็นต้น เพื่อให้โต๊ะนั้นมีชั้นสำคัญสำหรับ
โต๊ะเต็มบริบูรณ์ดังนี้ ก็จักว่าไม่บกพร่อง แต่จะเรียกผ้าแดงชั้น
ชนิดที่กล่าวมาในข้อนี้ไม่ได้ ชั่วแต่ประสมพอเป็นโต๊ะเท่านั้น

ข้อ ๘ ในการตั้งโต๊ะกลางนั้น จำต้องยอมให้ตั้งชั้นตาม
ขนาดอันควรแก่ที่ได้ เช่นกระถางนำโต๊ะใหญ่ ใช้เป็นกระถาง
ในโต๊ะกลางได้ ขวคนำเป็นขวคชนไก่กระบอกยักยัดเป็นกระบอก
รูปไก่ เป็นต้น ต้องผูกผ้าแดงได้ไม่ห้าม

ข้อ ๙ ถึงว่าสิ่งอื่น ๆ ซึ่งไม่มีโต๊ะ เช่นกระถางต้นไม้จะเอา
ด้วยสามอันใดซึ่งรูปร่างคล้ายกระถางต้นไม้ กระถางว่านเรียวยร้อย
สนิทก็ มิใช่ของที่ต้องตัดตัดต้องต่อเช่นนั้น เรียกว่าชั้นเหยียด
ต้องผูกผ้าแดงได้ ในสิ่งอื่น ๆ ซึ่งมีโต๊ะก็ยกขึ้นกล่าว ก็ต้องตัด
สิ้นอันใดตามนี้

ข้อ ๑๐ ถ้าในงานใด มีประกาศกำหนดให้ตั้งจากคั่น
ถ้าโต๊ะใดตั้งชั้นที่จากคั่นนั้นขาดไป เช่นขาดจากหลังโต๊ะ ผูกผ้า
แดงไม่ได้ทั้งโต๊ะเหมือนกัน

ข้อ ๑๑ ถ้าการตั้งโต๊ะครวใด มีในประกาศกำหนดให้ตั้ง
เพียงเท่านั้นชั้นเป็นอย่างมาก ถ้าโต๊ะใดตั้งเกินกว่าออกไปก็ชั้น
ต้องตัดสิ้นให้ยกชั้นใดที่สถในโต๊ะนั้นออกเสีย เท่าจำนวนชั้นที่เกินคือ
ถ้ามีชั้นเชิงข้อหรือใหม่ทองใหญ่ที่มแต่มีมาก ต้องตัดสิ้นว่าชั้น

เรื่องเครื่องไ้ระแลด้วยขัน

นั้นเป็นชั้นที่เกิน ถ้าเกินหลายชั้นก็ต้องคคชนทคทสคออกเป็นชั้นเกินเสมอไป

ข้อ ๑๒ ผู้ใดตั้งไ้ระไม่มีผลลากขอกลายไ้ระ แลข้อผู้ตั้งทั้ง ๒ อย่าง ต้องปรับลดแต้ม ๒ แต้ม ถ้าไม่บอกชื่อผู้ตั้งอย่างเกี่ยวคงดคแต่แต้ม ๑ ถ้าไม่บอกชื่อลายไ้ระอย่างเกี่ยว กรรมการจะสมมติชื่อให้ ถ้าสมมติผิดจนถึงเสียประโยชน์ของไ้ระนั้น ก็เป็นพัวแก่เจ้าของไ้ระนั้นเอง ถ้าเจ้าของไ้ระจะขอเติมชื่อ หรือแก้ไขผลากนำไ้ระอย่างหนึ่งอย่างใด ในเวลาตั้งแต่ลงมือตรวจคคสินไ้ระใดไ้ระหนึ่งแล้ว คงต้องปรับลดแต้มไ้ระนั้นแต้ม ๑ ทุกคราวที่แก้ไขผลากขอกลายไ้ระนั้นมีปรากฏอย่างไร กรรมการจะต้องตรวจผูกผ้าแต่เฉพาะลายที่ถูกลกขผลากเท่านั้น

ข้อ ๑๓ การตั้งไ้ระมีเขตร เวลาที่จะจัดตั้งไ้ระเพียงก่อนเวลาที่ไ้ระเทียบไซบ หรือถ้าเป็นงานที่ไม่มีเทียบไซบ ก็เพียงก่อนเวลาที่ไ้ระลงมือตรวจคคสินผูกผ้าไ้ระใดไ้ระหนึ่ง ถ้าไ้ระใดมาคังไม่เสร็จก่อนเวลานั้นก็ค หรือยังเพิ่มเติมชั้นชั้นไ้ระภายหลังเวลานั้นก็ค ไม่ควรตรวจผูกผ้าไ้ระนั้น ถ้าหากว่าไ้ระใดเปลี่ยนสัวย้ายชั้นบนไ้ระก็ค หรือหนุนแลลดให้สูงต่ำผิดไปภายหลังเวลาที่ว่ามาแล้ว ไ้ระนั้นไม่สมควรจะไ้รับรางวัลไ้ระงาม

ข้อ ๑๔ ผู้ใดขยคกระคางคางมากขันให้ ผู้อื่นอาจจะเชื่อหรือสงไสย ว่าขันนั้นไ้คเคยผูกผ้าคางไ้ค ถ้าขันนั้นเป็นขันเคยผูกผ้าคางจริง ในงานนั้นจะผูกผ้าคางไม่ไ้ค ถ้าขันนั้นไม่เคยผูกผ้าคาง กรรมการเจ้าของไ้ระ หรือเจ้าของไ้ระไม่ไ้คเป็นกรรมการ กรรม

การผู้แทนเจ้าของโต๊ะนั้นต้องระวางโทษฐานบัวชกรวมการ ต้อง
ปรับ ๕๐ แด้ม

อนึ่งถ้าผู้ใดผูกใหม่ทอง หรือคิกเซียงฮ้อ เต็กช้วน เต็กอ
มากับชิ้นซึ่งไม่ควรจะประกบสิ่งนั้น ๆ ถ้าพิจารณาได้ความว่าเป็น
โดยพลั้งเผลอมิใช่เจตนาทุจริต ให้ปรับลดแถมโต๊ะนั้นลงเท่ากับ
แถมชิ้นนั้น ๆ จะไปทำตามยันทาคักก็เครื่องประดับ ถ้าหากว่า
พิจารณาได้ความว่าจงใจประกบมาโดยเจตนาทุจริต ให้ปรับฐาน
บัวชกรวมการ ๕๐ แด้ม หรือทวิคุณ ตรีคุณ จัตุรคุณ ตามควร
แก่ความผิดเป็นรายชิ้น

ข้อ ๑๕ ภาชนะที่เบ็ด แลเห็นเป็นภาชนะที่ควรต้องมีของ
ในนั้น เช่นตลับเนื้อไม้ไม่มี ไซงานวางเฉย ๆ จะต้องให้มี
เนื้อไม้ หรือเครื่องเผาวางในนั้นเป็นต้น ถ้าผู้ใดตั้งภาชนะวาง
เปล่า เช่นจานเปล่า ขวดเปล่าเป็นต้น ยกไว้เสียแต่ด้วยซึ่งสำหรับ
รินน้ำชา หรือรินเครื่องเส้นเป็นต้นเป็นของไม่มีโทษ นอกนั้นให้
ปรับโทษเสมอไม่ว่าใด ชิ้นที่ว่างเปล่าไม่มีสิ่งซึ่งควรบรรจุ
ไม่ต้องตรวจผูกผ้าแดงเฉพาะชิ้นนั้น

ข้อ ๑๖ ผู้ใดบรรจุของในภาชนะ อันไม่ควรจะบรรจุของเช่น
นั้น คือ ปิดดอกไม้ในกระบอก จัดดอกไม้ในตะเกียงเป็นต้น
เหล่านี้ให้ยกชิ้นที่บรรจุผิดนั้นเสีย ไม่ต้องตรวจผูกผ้าแดง

ข้อ ๑๗ ผู้ใดตั้งของผิดสมัย เช่นตั้งของที่เป็นอภัยมงคลใน
การมงคลเป็นต้น ให้ปรับไม่ตรวจภาชนะที่ตั้งนั้น แลลดชิ้น
ที่ได้ไว้ อีกชิ้นหนึ่งด้วย

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๓๓๓

ข้อ ๑๘ ห้ามมิให้ตั้งผลฝรั่งสุกหรือคิบ ผลมะม่วงสุกหรือคิบ
อย่างใดอย่างหนึ่งบนโต๊ะเป็นอันขาด ถ้าตั้งต้องงกภาชนะที่ตั้งนั้น
เสียไม่ตรวจ แลตั้งต้องลคชันผ้าแดงที่โต๊ะไว้อีกชั้นหนึ่งด้วย

ข้อ ๑๙ ผลไม้ที่มีกลิ่นกล้า เช่นผลจันทน์ทั้งอมเป็นต้น
ห้ามมิให้นำมาตั้งบนโต๊ะ ถ้าผู้ใดนำมาตั้ง ให้ปรับโทษเสมอผล
ฝรั่งแลผลมะม่วงฉนั้น

ข้อ ๒๐ ผลไม้ถ่มขี้ค หรือทำด้วยสิ่งอื่น จะจัดในการมงคล
ก็จักได้แต่เฉพาะตั้งบนโต๊ะขวางหลัง ให้เป็นเครื่องหมายอันใด
อันหนึ่ง เช่นเครื่องหมายชกลกชีวเป็นต้น แต่ถ้าจะตั้งโต๊ะหน้า
ต้องเป็นผลไม้สดทั้งสิ้น

ข้อ ๒๑ ดอกไม้แห้งจะใช้ในการมงคล ให้วินิจฉัยอย่าง
เดียวกับผลไม้ถ่มขี้คอย่างหนึ่ง หรือถ้าจะประดับบนชนมพอให้
ดูงามบ้างก็ควร ไม่เป็นอันตั้งดอกไม้แห้งในการมงคล

ข้อ ๒๒ ประทัดตั้งในการมงคลได้ไม่ชักขวาง แต่กระดาษ
เงินกระดาษทองใช้ได้แต่ในการศพ หรือการที่มีเส้นอุทิศไปแก่
เทพยดา หรือผู้ไปปรโลกแล้วเป็นต้น แต่ถ้การมงคล จะใช้
กระดาษทองทำของที่เป็นมงคล เช่นบายศรี หรือต้นไม้เป็นต้น
ควรอยู่

ข้อ ๒๓ ให้ผู้ที่ตั้งโต๊ะเอาใจใส่ตรวจตราดอกไม้ผลไม้ในโต๊ะ
ของตน อย่าให้ร่วงโรยเน่าเข็ยให้เป็นปฏิญูลได้ ถ้าไม่เข็ยเพื่อ
ให้มีชันในโต๊ะโตให้งกภาชนะนั้นเสีย ไม่ผูกผ้าแดง ถ้ถึงมี
กลิ่นกล้าต้องลคชันด้วยคังความในข้อนั้น

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

ข้อ ๒๔ กำหนดที่จะเรียกขันที่ตั้งสองข้างเป็นซ้ายขวา เช่น ซามลูกไม้ซ้าย ซามลูกไม้ขวา หรือขวยปักดอกไม้ซ้าย ขวดปักดอกไม้ขวา เป็นต้น ให้นับเอาซ้ายขวาของโต๊ะเป็นกำหนด ห้ามมิให้นับซ้ายขวาของผู้ที่หันหน้าเข้าไปหาโต๊ะ

ข้อ ๒๕ ขันที่โต๊ะรับพระราชทานเซียงฮ้อ เต็กช้วน เต็กอ้อ ให้คิดมาด้วยทุกคราว ขันที่โต๊ะรับพระราชทานใหม่ทอง จะไปตั้งแห่งใดก็ให้ผูก หรือติดใหม่ทองเหมือนกัน

หมวดที่ ๒

ว่าด้วยวิธีตรวจตัดสินโต๊ะ

ข้อ ๒๖ การที่จะผูกผ้าแดงนั้น มีกรรมการสำหรับตรวจตัดสินให้ผูกแดงไม่ให้ผูก ให้เช่นไปตามความเห็นกรรมการข้างมาก

ข้อ ๒๗ ขรรษาขันที่โต๊ะพระราชทานเซียงฮ้อแล้ว มีเซียงฮ้อติดเป็นสำคัญ ตามลักษณะของเซียงฮ้อสูงแลต่ำ ไม่ต้องตัดสินอีกเป็นอันผูกผ้าใดที่เคียวตามลักษณะ คือ เซียงฮ้อทองผูกแถบทอง เซียงฮ้อเงินผูกแถบเงิน เซียงฮ้อเหลืองผูกเหลืองขลิบทอง เซียงฮ้อแดงผูกเหลือง เซียงฮ้อชมพูผูกแดงกับชมพู เซียงฮ้อเขียวผูกแดงกับเขียว เซียงฮ้อม่วงผูกแดงกับม่วง

ข้อ ๒๘ ขันใดจะเป็นขันเซียงฮ้อก็ตัดสินผ้าแดงผ้าชมพู หรือที่ยังไม่ได้เคยผูกผ้าเลยก็ตาม ไม่ว่าขันใหม่ขันเก่า ไม่ว่าขันใหญ่หรือขันเล็ก ก็หรือชำรุด ถ้าทรงพระราชดำริเห็นสมควรจะพระราชทานใหม่ทองเล็กติดห้อยในขันนั้น ๆ ไม่มีกำหนดมาก

น้อยเท่าใด ถ้าขึ้นซึ่งได้ใหม่ของผูกเช่นนั้น ให้เรียกว่าขึ้นใหม่ของเล็ก

ข้อ ๒๘ ขึ้นใหม่ของเล็กก็ดี หรือขึ้นที่ยังไม่ได้เป็นขึ้นใหม่ของก็ดี ทรงพระราชดำริเห็นว่าขึ้นใดเป็นขึ้นที่วิเศษแท้ จะโปรดพระราชทานใหม่ของผูกผูก ขึ้นที่ได้ผูกใหม่ของเช่นนั้น เรียกว่าขึ้นใหม่ของใหญ่ หรือขึ้นใหม่ของเล็ก ขึ้นใดที่เป็นขึ้นใหม่ของเล็กอยู่เดิม เมื่อพระราชทานใหม่ของผูกผูกแล้ว จะห้อยใหม่ของเล็กซ้ำอีกหรือไม่ห้อยก็ได้ ขึ้นที่ยังไม่ได้ใหม่ของเล็ก แต่พระราชทานใหม่ของใหญ่ ต้องนับว่าขึ้นนั้นได้ใหม่ของเล็กด้วย

ข้อ ๓๐ บรรดาขึ้นใหม่ของทั้งหลาย ไม่ต้องตัดสิน เป็นอันผูกผ้าแดงได้ทีเดียว

ข้อ ๓๑ บรรดาขึ้นที่เป็นเชียงข้อ แลใหม่ทอง มีพระราชลัญจกรประทับเป็นสำคัญ แลมีขานูซึ่งรูปพรรณของขึ้นนั้น ๆ โดยละเอียดรักษาไว้ในหอหลวงเป็นที่มั่นคง สำหรับที่จะสอบสวน

ข้อ ๓๒ ขึ้นเต็กช้วนทุก ๆ ขึ้น เป็นอันผูกผ้าแดงทีเดียวได้ ไม่ต้องตัดสินเหมือนดังขึ้นเชียงข้อ แลใหม่ทองที่ว่ามาแล้วทุกอย่าง แลมีพระราชลัญจกรประทับด้วย

ข้อ ๓๓ นอกจากขึ้นเชียงข้อใหม่ทองเต็กช้วนอันกล่าวมาแล้วนี้ เจ้าของโต๊ะจะเรียกผ้าแดงให้ผูกขึ้นใด ๆ อีกก็ได้ แต่ของที่ผูกผ้าแดงทั้งปวงนั้น ต้องเป็นของซึ่งนับว่ามีขึ้นเคี้ยว หรือกว่าขึ้นเคี้ยวแต่รวมอยู่ในเจ้าของเคี้ยว แลเป็นขึ้นเก่าประกอบด้วยเนื้อดี ลายงามสิ่งงามอย่างหนึ่ง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

ข้อ ๓๔ สิ่งของที่ไม่งามพร้อมเสียบไปแต่อย่างเดียว คือสิ่งไม่งามแต่เนื้อก็ลายงาม หรือเนื้อไม้ดีแต่ลายงามสิ่งงาม หรือลายไม่งามแต่สิ่งงามเนื้อดี แลของสิ่งนั้นมีขันเดียว ร้อยต่อยกกันทั่วหน้า แลเป็นขันใหญ่งามแปลก ควรผูกผ้าแดงไว้อย่างหนึ่ง

ข้อ ๓๕ ที่ซึ่งบังคับให้ตั้งของสิ่งนั้น แต่ของสิ่งนั้นเป็นของเก่าไม่มีเลยในเมืองไทย มีแต่ของใหม่ แต่ของใหม่นั้นมีเนื้อลายแลสิ่งงามพอใช้ ต้องนับว่าเป็นใช้ได้ ควรผูกผ้าแดงก็ตั้งผูก

ข้อ ๓๖ ของใหม่แต่เนื้อสีลายงามเหมือนของเก่าที่เป็นอย่างดีแลมีขันเดียว หรือหลายขันรวมอยู่ในเจ้าของเดียวควรผูกผ้าแดงไว้

ข้อ ๓๗ สิ่งของที่มีรูปเหมือนกัน แต่ลายแปลกกัน หรือลายเหมือนกันแต่รูปแปลกกัน ต้องแยกผูกผ้าแดงก็ผูกไว้

ข้อ ๓๘ สิ่งของที่เป็นขันใหญ่ขันเล็กรูปเดียวกัน ก็ควรผูกผ้าแดงไว้ทั้งสองขัน ต้องผูกทั้งสองขัน

ข้อ ๓๙ เหางาใช้ให้ผูกผ้าแดงรายสิ่ง คือ ถ้ามาแต่เชิงเทียนคู่หนึ่ง มาแต่แจกันคู่หนึ่งหรืออันเดียว มาแต่กระถางชย ก็ผูกผ้าแต่สิ่งนั้น ๆ ไว้ ไม่ต้องให้ครบทั้ง ๕ ถ้ามาพร้อมกันทั้ง ๕ ก็คงได้ผูกผ้าแดง ๓ ผืน ถ้ามาสองสำรับต่างรูปกันก็ ควรผูกผ้าแดงทั้ง ๒ สำรับ เป็นผูกหกผืน ถ้ารูปอย่างเดียวกันก็ผูกแต่สำรับเดียว ๓ ผืน

ข้อ ๔๐ สิ่งของที่เป็นคู่ รูปเหมือนกันลายเหมือนกัน เช่นเชิงเทียนชวคี่กดอกไม้ กระถางต้นไม้ซามจาน เป็นต้น ถ้าเป็น

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

ซึ่งที่ควรผูกผ้าแดงผูกแต่ผืนเดียว ถ้ามีสาม หรือสี่ หรือห้า แต่รูปคล้ายเหมือนกันเท่านั้น ควรผูกผ้าแดงก็ผูกแต่ผืนเดียวเท่านั้น

ข้อ ๔๑ ของที่เป็นสำหรับ รวมอยู่ในที่เดียวกัน เช่นที่ชา ที่เหล้า ที่เขียนหนังสือ เครื่องหอยกระบอกเขียนเป็นต้น ถึงจะมีชนิดหลายชนิด ก็คงผูกผ้าแดงผืนเดียวในสำรับนั้น

ข้อ ๔๒ เชิงเทียน จะเป็นในหงาใช้ก็มิใช่ในสำรับหงา ใช้ก็ จำจะต้องเป็นคู่ เพราะผูกคู่ไม่ได้ ถ้าตั้งเชิงเทียน ไม่ผูกคู่ผูกผ้าแดงไม่ได้ เว้นไว้แต่ผู้เล่นโต๊ะจับช้าย ประสงค์ จะยกลายเชิงเทียนให้ผิดกัน จะเลือกหาเชิงเทียนที่รูปเหมือนกัน เท่านั้น แต่ลายแปลกกันมาตั้งก็ตั้งได้ ไม่ต้องผูกคู่ แต่ไม่เป็นข้อ บังคับว่าโต๊ะจับช้ายจำจะต้องให้เชิงเทียนลายผิดกันเช่นนั้น จะตั้ง เชิงเทียนลายเดียวกันทั้งคู่ก็ควร

ข้อ ๔๓ เชิงเทียนโต๊ะจับช้าย รูปเดียวกันต่างลายเช่นว่ามาแล้วในข้อก่อน จะผูกผ้าแดงได้แต่เฉพาะที่ปรียคู่ได้เหมือนกันทุกอย่าง เว้นแต่ลาย แต่ถึงว่าผูกผ้าแดงก็ต้องผูกผืนเดียวนับเป็น คู่เหมือนเชิงเทียนลายเดียวกัน เช่นอันใดประโยชน์ ผิดกับโต๊ะ ลายเดี่ยวอยู่หน่อยหนึ่ง ที่ได้เก็บเชิงเทียนพลัดคู่มาตั้งได้ แต่เชิง เทียนโต๊ะลายเดี่ยวที่ต้องใช้เป็นคู่ นั้น จำต้องนับว่าชิ้นเดียวกัน เพราะจะตั้งเชิงเทียนเชิงเดี่ยวไม่ได้ ถ้าเชิงหนึ่งก็เชิงหนึ่งแตกเนื้อ หายจนต้องตัดเนื้ออื่นมาต่อ หรือบนประกอยแทนเนื้อเดิม ซึ่งนับ ว่าเป็นเชิงเทียนแตกหักเสียแล้ว หรือเอาเชิงเทียนอันซึ่งเป็นของ คนละครึ่งคนละคราว ต่างคู่มาตั้งเป็นคู่เชิงเทียนที่อยู่อีกเชิง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยปืน

หนึ่งนั้น จะผูกผ้าแดงไม่ได้ด้วย เพราะเป็นของไม่ครบสำหรับ
 ข้อ ๔๔ ตักตาเขียนที่นัยเป็นสำหรับ คือ ไข้อยู่เขียนจับ
 ไข้อยู่เล่าชั้น หรือรูปสัตว์ที่เป็นสำหรับเช่นสียสองนักษัตร ซึ่งเป็น
 สำหรับละมากตัว แต่งคางมทั้งสำหรับไม่มีที่ไหน ต้องด้วยลักษณะ
 ควรผูกผ้าแดงคิงกล่าวมาแล้วในข้อต้นๆ จะผูกผ้าแดงให้เป็นรางวัล
 ในการที่ครบสำหรับแดงคางมนี้ก็ได้ แต่ต้องผูกเพียง ๓ ผืนเป็น
 อย่างยิ่ง

ข้อ ๔๕ ในพวกตักตาสำหรับที่ว่ามาในข้อก่อนแล้ว ตัวใดตัว
 หนึ่งมีคุณวิเศษคือไม่มีที่ไหนแดงคางมต้องแยกผูกผ้าแดงแท้ แต่
 หากกระคนอยู่ในสำหรับซึ่งจะผูกผ้าแดงโดยทางรางวัล ครบสำหรับไม่
 ได้ จะผูกผ้าแดงให้แต่เฉพาะตัวที่ตักควรอยู่ แต่จะผูกให้เกิน ๓
 ตัวขึ้นไปไม่ได้ เหตุด้วยนัยอยู่ในสำหรับ

ข้อ ๔๖ ตักตาชกลกชีว ซึ่งเป็นสำหรับเหมือนกัน แต่เป็น
 สำหรับ ๓ ตัว พอเต็มชั้นผ้าแดงในอัครา ถ้าเป็นชั้นวิเศษก็ควร
 ผูกผ้าแดงทั้ง ๓ ตัว จะผูกผ้าแดงเป็นสำหรับ ๓ ผืนก็ได้ แต่ถ้า
 ตัวใดตัวหนึ่งเป็นของมีมากหรือชำรุด แลไม่งามต้องอย่างผูก
 ผ้าแดง จะผูกผ้าแดงเป็นสำหรับไม่ได้ ต้องผูกรายตัวแต่เฉพาะ
 ที่ตัวที่เหมือนอย่างที่จะว่าไปในข้อหลัง

ข้อ ๔๗ ตักตาสำหรับ แต่เคยแยกตั้งตัวเดียวได้ เช่นตักตา
 ท้องปลุกในจับไข้อยู่เล่าชั้น แลตัวชก ตัวชีวเป็นต้น แยกตั้งได้
 ถ้าตักตานี้ควรผูกผ้าแดง ก็ผูกผ้าแดงได้เหมือนชั้นอื่น ๆ
 ทั้งปวง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขุ่น

ข้อ ๔๘ ก, โต๊ะใดทั้งตั้งตกตาหรือรูปสัตว์ที่เป็นประเภทเดียวกัน
หลายตัว มีขนาดใหญ่เล็กผิดกัน หรือเป็นชิ้นเก่าใหม่กว่ากัน
ต้องลักษณะผูกผ้าแดงได้ทุกตัว ควรให้เลือกผูกผ้าแดงแต่ตัวเดียว
เหตุว่าตั้งตกตาแลรูปสัตว์นั้นไม่จำกัคลาย ตั้งผลมในโต๊ะลายหนึ่ง
ลายใดก็ตั้งได้ เว้นเสียแต่ตั้งตกตาแลรูปสัตว์นั้นไม่ลายหรือสีตรง
ต้องกับลายหรือสีในโต๊ะที่ตั้งเช่นเดียวกัน จึงให้ผูกผ้าแดงได้
หลายตัว ตั้งตกตาชกชิ้นเก่าไม่มีหมวมก นับว่าเป็นไม่ชำรุด
ถ้างามก็ควรผูกผ้าแดงกับผูกได้ เว้นไว้แต่ถ้ามีตั้งตกตาชกเก่าเช่นนั้น
มีหมวมกก็บริบูรณ์มาปรากฏขึ้นเมื่อใด บรรดาตัวชกที่ไม่มีหมวมก
ผูกผ้าแดงมาแล้วก็ ต้องยกเลิกผูกผ้าแดงไม่ได้

ข้อ ๔๘ โต๊ะพรรณใดหรือลายใด ที่เจ้าของตั้งใจจะคุมให้เป็น
สีเดียวลายเดียวเนื้อเดียวกันทั้งโต๊ะ แต่ขัดด้วยลัขณ์แลไม่มี ต้อง
ใช้จันเป็นลัขณ์แล งานนั้นเป็นงานก็ควรผูกผ้าแดงได้ โดยลำพังตัว
คือถ้าตั้งไว้เป็นงานจะได้ผูกผ้าแดงแล้วแลไม่ได้ทำลายขอบหรือกัน
เสียให้ขาดเนื้อ ถอดออกตั้งเป็นงานอีกได้ดังนี้ ลัขณ์แลแผ่นนั้น
ผูกผ้าแดงได้

ข้อ ๕๐ ถ้าตั้งโต๊ะกลาง ชิ้นซึ่งมีคำหั้นเป็นข้อพิจารณา ๒ อย่าง
อย่างหนึ่งตักคือ คือ เช่นกระถางรูปไม้มีเอาคล้ายมาตักคั้นเป็นกระ
ถางรูปเช่นนั้น เรียกว่าทำหรือที่เรียกกันอยู่ว่าไม้ก ถึงของนั้น
จะก็ผูกผ้าแดงไม่ได้ก็อย่างหนึ่ง ถ้ากระถางรูปไม้มีเอาด้วยหรือโถ
อันใดมาใช้เป็นกระถางรูปไม้ตักปาก มีรอยเคลือบไม่ปรากฏว่า
ขาดผาเช่นนั้นเป็นต้น เรียกว่าเหยียด ถ้าของที่เหยียดเช่นนั้น คล้าย

ของจริงคือสิ่งที่มาทำเป็นกระถางรูป คล้ายกระถางรูปเป็นต้น
มีลักษณะงามควรผูกผ้าแดงผูกใต้ การที่อนุญาตให้เหยียดได้
เช่นนี้ เฉพาะแต่โต๊ะกลาง เพราะจะหาชิ้นเล็ก ๆ ที่มีสำหรับขึ้น
เช่นนั้นมาแต่เมืองจีนจริง ๆ ได้ โดยยาก ค้วยเล็กเกินขนาดที่
เคยเล่นกันมาแต่ก่อน แต่ถ้ายิ่งโต๊ะใหญ่จะเหยียดไม่ได้เลย

ข้อ ๕๑ ของที่เป็นชิ้นเดียว ต้องมี ๒ อันหรือหลายอัน เช่น
กาน้ำขันเหล้าโตคล้าย ของเหล่านี้ต้องมีตัวค้วยฝาค้วย ถ้าขาดไปก็
ผูกผ้าแดงไม่ได้ หรือมีผ้าแต่ฝานั้นผิดสำหรับ คือไม่ใช่สำหรับ
กันมาแต่เดิม หากจะหาฝานประกอบเข้าเช่นนั้น ผูกผ้าแดงไม่ได้
ของอย่างอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวนี้ ก็ให้ขึ้นโลมตามข้อความนี้

ข้อ ๕๒ ของที่ไม่มีค้วยวิสุทธิ คือชำรุดไปมากหรือน้อย มี
อัตรากังจะว่าต่อไปในข้อหลัง แต่ของซึ่งเป็นร้วยรมมิได้ชำรุด คือ
เป็นรอยตกของที่แข็งกว่าขี้คิ้วเคลือบ เป็นรอยเพียงที่เรียกว่า
ขนแมว หรือตกเข้าไปถึงเนื้อไม้ แต่ไม่ถึงราวซึ่งปรากฏทั้งข้าง
ในข้างนอก ไม่เสียโฉมคังน้ออย่างหนึ่ง แลรอยไฟพองหรือเคลือบ
ไม่มีคมาแต่เดิมรอยไม้โตจนเสียโฉม หรือปานเขื่อนผงหรือถ่าน
ติดเวลาเคลือบ ทำให้เป็นเม็ดเป็นรอยคังน้ออย่างหนึ่ง ต้องจัดเป็น
ของวิสุทธิไม่ชำรุด

ข้อ ๕๓ ของที่ชำรุดเล็กน้อย คือ ราน ร้าว ร้อย หรือ ลี หรือ
ทลเล็กน้อยผูกผ้าแดงได้

คำที่เรียกว่า ราน นั้น คือของที่รู ๆ ใว้ ร้าวมาแต่แรกทำ
คือเมื่อเข้าไฟเป็นต้น

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขึ้น

ราว คือเป็นรอย ด้วยถูกต้องกระทบอันใดเป็นรอยปรากฏทั้งข้างในแลข้างนอก

รอย คือปากหรือเหลี่ยมเนื้อด้วย แหว่งเข้าไปไม่มีน้ำยาเคลือบ

หรือ คือของที่ขูดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จนเนื้อเคลือบบางค้ำไปไม่มีเงา หรือจนถึงเนื้อด้วยข้างใน

ลี คือสิ่งเล็ก ๆ เร็ว ๆ เช่นนิ้วมือตักตวงหัก หรือปากชามซึ่งกระทบอันใดเนื้อด้วยหลุดออกมาแต่เนื้อ เพียงเสมอน้ำยาเคลือบข้าง หรือพอดึงเนื้อด้วยข้างในข้าง มักจะมีเนื้อเข้าไปเป็นกายอยู่ที่แผล จะเอาชิ้นที่ลี กลับคืนไม่สนิท จนแทนเป็นรอยราวได้ เว้นไว้แต่นิ้วมือตักตวง ซึ่งควรจะกล่าวอยู่ในพวกขึ้น แต่คำที่จะเรียกว่านิ้วมือตักตวงขึ้นแปลกห้อย จึงได้กล่าวไว้ในลี

ทลเล็กนอย คือของที่แตกเจาะออกไป ทลถึงในก็ดี ไม่ถึงในก็ดี มีปากแผลปรากฏอยู่ไม่โตกว่าเม็ดนิ้วเขี้ยว

ของที่ชำรุดเล็กน้อย มีอาการเช่นว่ามานี้ ผูกผ้าแดงได้เหมือนของคียบริสุทธิ

ข้อ ๕๔ ของที่ชำรุดขึ้นกระเทาะ หรือราวนำกลวอันตราย ผูกผ้าแดงไม่ได้ ต้องผูกผ้าชมพู

คำว่าขึ้น คือมุมกระดานต้นไม้ หรือปากชามแตกเนื้อหลุดออกไป ถ้าเอาชิ้นที่หลกนั้นกลับคืนเข้า จะแลเห็นเป็นรอยราว

กระเทาะ คือเป็นของที่มีใช้มุมหรือปาก ซึ่งมักจะกระทบอันใด แต่หากโดนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จนน้ำยาเคลือบหลุดออกมา

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

ถึงเนื้อด้วยข้างในก็ดี ไม่ถึงก็ดี แผลข้างจะเอาสเก็ดที่หลุดกลบ
คิกไม่เหมือนรอยร้าวได้ คล้ายกับลืออย่างหนึ่งเรียกว่า กระเพาะ
ร้าว่นากลวอันตรวย คือของที่ร้าวมีอาการตั้งว่ามาในร้าว
ข้อก่อน แต่ร้าวมากหลายรอย หรือรอยเดี่ยวแต่รอยยาวใหญ่
ใกล้ที่จะแตกได้ง่าย

ของชำรุดมีอาการเหล่านี้ ผูกผ้าชมพู

ข้อ ๕๕ ของที่แตกออกไปจากกัน กลบติดไว้ใหญ่เกินกว่า
ที่จะเรียกว่าขันได้ หรือทลเป็นช่องโตไม่มีเนื้อติด หรือปากแหง
หูกเหล่านี้ผูกผ้าแดงผ้าชมพูไม่ได้ทั้งสิ้น

ข้อ ๕๖ ถ้วยหรือชามแต่เซ็ย ชามรองขานที่มีรอยฝนข้างกัน
หรือที่ฝา นับว่าเป็นขันขวิสทธิไม่ชำรุด เพราะผู้ที่เล่นถ้วยมักจะ
ฝนโดยมาก ถ้าของนั้นคือควรผูกผ้าแดงก็ผูกได้

ข้อ ๕๗ สิ่งของซึ่งมาตั้งขังหรือตั้งเป็นขังอย่างใด ไม่มี
ผูกผ้าแดง ยกเสียแต่ขังคราวจะโปรดเกล้า ฯ ให้ผูกขึ้นจะได้
กำหนดเป็นครั้งเป็นคราว

ข้อ ๕๘ โต๊ะโตที่ตั้งขอกลายเป็นสำรับ เช่นลายไ้ยเขียน
หรือจียไ้ยเล่าอันเป็นต้น ถ้าของที่เขียนค้มีลายไม่ครบสำรับ ต่อ
ผสมกันทั้งสองข้าง จึงใ้สำรับเหมือนหนึ่งเชิงเทียนหรือกระถาง
ต้นไม้ ลายไ้ยเขียนข้างหนึ่งมีเขียนแต่ ๔ ตัว ต่อเข้าค้จึงจะครบ ๘
แลตัวเขียนลายไม่ซ้ำกัน ผสมกันใ้สำรับเป็นไ้ยเขียนตั้ง
นับว่าเป็นครบลายควรผูกผ้าแดงก็ผูกได้ แต่ต้องผูกเป็นค้ ถ้าตั้ง
แต่ขันเดี่ยว นับว่าขาดสำรับผูกผ้าแดงไม่ได้ ถ้าตัวเขียน ๔ ตัวนั้น

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขันธ์

มีรูปเหมือนกันซ้ำกัน นับว่าไม่ครบสำหรับผูกผ้าแดงไม้ไค้

อนึ่งของที่จากกันไม้ไค้ เช่นตัวคล้ายกับผ้าคล้ายเป็นต้นมีลายไม่ครบ ผสมกันเข้าครบสำหรับ ควรผูกผ้าแดงก็ผูกได้

ข้อ ๕๘ ผู้ใดจะตั้งโต๊ะลายต่าง ๆ หรือที่เรียกว่าลายจับจ่าย ต้องให้เป็นอย่างละลายไม่ซ้ำกัน ถ้ามีชั้นซ้ำลายกัน ถึงชั้นนั้นจะเป็นชั้นใด ก็ผูกผ้าแดงชั้นที่มีลายซ้ำกันนั้นไม้ไค้ทุกชั้น

ข้อ ๖๐ ถ้าผู้ใดจะตั้งโต๊ะสังคโลกครามทึบ หรือเขียวใช้ภาครามทึบ ให้ตั้งเป็นสองอย่าง คือตั้งลายต่าง ๆ อย่างหนึ่ง ตั้งลายเดี่ยวอย่างหนึ่ง ถ้าผู้ใดตั้งลายต่าง ๆ จะตั้งซ้ำลายกันอย่างละสองชั้นสามชั้น หรือมากกว่านั้นก็ได้ แต่ผูกผ้าแดงได้แต่ลายละสองชั้นเท่านั้น ถ้าผู้ใดตั้งลายเดี่ยว ห้ามมิให้มีลายอื่นเจือโต๊ะที่ตั้งลายเดี่ยวผูกผ้าแดงได้ทุกชั้นที่ควรผูก

ข้อ ๖๑ โต๊ะครามไฟเป็นการลำบากที่จะหาลายแปลกกันมากกว่าสังคโลกครามทึบ เพราะว่าจะจับจ่ายเล่นกันมาแต่แรก หม่อมเล่นโต๊ะสังคโลกครามทึบก็เล่นมาหลายปี ของใหม่มีมาก แต่โต๊ะครามไฟเพิ่งเล่น ของใหม่เพิ่งมีมา ควรผ่อนให้ว่าถ้าชั้นที่จะผูกผ้าแดงเป็นของเก่าของดี ลายซ้ำกันเพียง ๓ ชั้น ผูกผ้าแดงได้ทั้ง ๓ ชั้น ถ้าซ้ำกันควรผูกได้ ๔ ชั้นขึ้นไป ให้ผูกแต่ ๓ ชั้น พอให้ผิดสังขานกว่าสังคโลกครามทึบหน่อยหนึ่ง

ข้อ ๖๒ โต๊ะกิมตั้งให้ถือว่ามีชั้นธรรมดา จะตั้งแต่เฉพาะโต๊ะกิมตั้งก็ตาม ตั้งในโต๊ะเครื่องผสมก็ตาม ถ้าชั้นใดที่ควรจะ

ผูกผ้าแดงก็ให้ผูกผ้าแดงได้ เมื่อได้ผูกผ้าแดงแล้ว ให้นับเหมือน
กับเครื่องโต๊ะผสมอื่น ๆ ทั้งปวงอันได้ผูกผ้าแดงนั้น

ข้อ ๖๓ โต๊ะที่เจ้าของบอกว่า จะตั้งของขันธ์ทั้งสิ้น กรวม
การตั้งตรวจขันธ์ที่เป็นขันธ์แท้ ประกอบด้วยสี่เนอถ่ายตามลักษณ
ขันธ์ แลต้องมีขันธ์เดี่ยวหรือมากขันธ์ รวมอยู่ในเจ้าของเคี้ยว
เหมือนอย่างของกังไสทุกประการ

ข้อ ๖๔ วิธีตรวจโต๊ะขันธ์ ถ้าลายไม่เป็นอย่างเดียวกันหมด
ต้องตรวจเป็นลักษณโต๊ะจับซ้าย เหมือนตรวจเครื่องโต๊ะจับซ้าย
กังไส ถ้ากำหนดลายกว้าง เช่นภาพเป็นต้น คัดสินเช่นลาย
ภาพกังไส

ข้อ ๖๕ โต๊ะฝรั่งวิลันดา หรือดินขันธ์แลอย่างอื่นซึ่งมิใช่ขันธ์
กังไส เจ้าของโต๊ะจะบอกว่าตั้งของประเภทนั้น ๆ ก็ให้ตรวจได้
ตามลักษณโต๊ะขันธ์ที่กล่าวมาแล้ว

ข้อ ๖๖ พิกัดผูกผ้าแดงที่กล่าวมาแล้วนั้นแยกกว้าง เพื่อจะ
ให้มีชั้นผ้าแดงนัยต่างคะแนนซึ่งสำหรับจะได้เทียบรางวัลพระราช
ทาน ก็ถ้าเวลาใดจะตั้งโต๊ะในงานหลวงก็ดี งานข้างนอกก็ดี ซึ่งจะ
มีรางวัลเสมอหน้ากันไม่มีชั้นสูงชั้นต่ำ หรือไม่มีรางวัลเป็นแต่ตั้ง
ช่วยกันเปล่า ๆ เท่านั้น ถ้าจะผูกผ้าแดงด้วย ก็ควรจะผูกอย่าง
ที่เรียกว่า “ผูกผ้าแดงพอหัวเราะกันเล่น” คือเลือกแต่ชนิดที่วิเศษ
แปลกปลาดหรือเป็นชนิดใหญ่ ตามแบบที่ท่านแต่ก่อนเคยเล่นกันมา
ไม่ต้องผูกอย่างที่เรียกว่า “เปราะ” เหมือนอย่างข้อบังคับสำหรับ
เทียบรางวัลซึ่งกล่าวมานี้

หมวดที่ ๓
ข้อบังคับกรรมการ

ข้อ ๖๗ ในการซึ่งเป็นกรรมการตรวจผูกผ้าแดงนี้ ไม่มีทางที่จะต้องเสียประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใด มีแต่จะได้ เว้นไว้แต่ถ้ากรรมการไม่รักษาตนให้ต้องตามกฎหมาย จะต้องลดแต้มที่จะได้ลง การที่ลดแต้มนี้เรียกว่าปรับ

ข้อ ๖๘ แต้มที่กรรมการจะได้ขึ้น เมื่อกรรมการผู้ใดได้ตรวจโต๊ะ ๆ หนึ่งได้ค่าตรวจโต๊ะละ ๕ แต้ม กรรมการที่เข้าเวรอีกโต๊ะละ ๑๕ แต้ม ถ้าพระราชทานใหม่ทองผู้ที่เข้าเวรได้เพิ่มขึ้นอีกโต๊ะละ ๕ แต้ม เวลาพระราชทานรางวัล กรรมการที่เข้าเวรได้ โต๊ะละ ๕ แต้ม กรรมการที่ตามเสด็จได้ โต๊ะละ ๑ แต้ม

ข้อ ๖๙ กรรมการผู้ใดพูดแสดงความคิดเห็นเป็นข้อคำอันเป็นหลักฐาน หรือชักท้วงกรรมการที่ทำผิด ได้รางวัลคราวละ ๕ แต้ม ถ้ากล่าวคำเป็นการแก้ข้อหาที่ยากได้ ก็เป็นหลักฐาน หรือกระทำการที่กรรมการอื่นทำไม่ได้ โดยมากให้สำเร็จ จะได้รางวัลที่ควรควรจตุรคุณ ตามที่ควรแก่การนั้น ซึ่งนายกเป็นผู้วินิจฉัยให้รางวัล

ข้อ ๗๐ กรรมการที่รับราชการมานาน ย่อมมีอายุเก่าที่เคยให้ผ้าแดงขึ้นโต๊ะไว้ภายหลังหลังล้ม หรือกลับไม่ช่วยให้ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ย่อมเป็นที่เสียเปรียบแก่กรรมการใหม่อยู่ จึงโปรดเกล้า ๆ ให้ตั้งเกณฑ์อายุเก่าขึ้นไว้ ถ้ากรรมการผู้ใดได้เคยเป็น

กรรมการมากครั้ง ให้มีเกณฑ์ขัญเก่าครั้งละ ๕ แต้้ม สำหรับเวลาเจ้าของโต๊ะจะฟ้องต้องถูกปรับเพราะขาดเก่า ให้หักในเกณฑ์ขัญเก่า ถ้าเกณฑ์ขัญเก่าไม่พอจึงให้ปรับในแต้มที่ได้อีกใหม่ แต่ถ้ามื้อไม่ต้องถูกปรับอันใด หรือถูกปรับแล้วเกณฑ์ขัญเก่ายังเหลืออยู่ จะเอาไปบวกกับแต้มที่ได้อีกใหม่ไม่ได้ ถ้าไม่ต้องใช้อันใดเกณฑ์ขัญเก่าก็เป็นอันระงับอยู่เท่านั้น

ข้อ ๗๑ เมื่อจะตรวจโต๊ะของผู้ที่เป็นกรรมการเองก็ดี หรือโต๊ะของผู้ที่เป็นกรรมการตั้งให้ในชื่อผู้อื่นก็ดี กรรมการผู้นั้นต้องนับว่าเป็นเจ้าของโต๊ะ นอกจากกรรมการไม่มีคะแนนความเห็นในการที่จะโหวดในโต๊ะนั้น และจะไม่ได้รับคะแนนค่าตรวจสำหรับโต๊ะนั้นเลย

ข้อ ๗๒ ในการขางอย่าง ซึ่งขางที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บวกแต้มเป็นรางวัลพระราชทานแก่กรรมการมีอัตราต่าง ๆ เช่น มักจะมีข้อย่อย ๆ ในการพระราชพิธีที่ตรวจโต๊ะอยู่จนศึก เวลาเข้าเลี้ยงพระที่นั่ง มักโปรดเกล้าฯ พระราชทานบวกแต้มให้กรรมการที่มาเวลาเข้ามากแลน้อยตามลำดับ ขางที่พระราชทานเพราะความชอบอย่างอื่น แต้มพระราชทานนั้นเป็นการที่แล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ที่นำมาลงไว้ในที่นั้นพอให้กรรมการทราบทางผลประโยชน์ที่จะพึงมีไว้ด้วย

ข้อ ๗๓ เมื่อถึงวันแลเวลากำหนดที่จะตรวจโต๊ะตามซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันเฉพาะคราวนั้นแล้ว ผู้ที่เป็นกรรมการต้องมาพร้อมกันในเวลาอันนั้น ถ้ากรรมการผู้ใดช่วยใช้

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยบน

หรือมีก็จำเป็นมาไม่ได้ ถ้าใครจักหมายขอกลามาถึงนายกก่อน เวลาตรวจแล้ว คงต้องถูกปรับเพียงโต๊ะละ ๕ แท้ม ถ้าไม่ได้ จักหมายมาเป็นแต่หายไปเฉย ๆ คงปรับโต๊ะละ ๑๐ แท้ม ถ้ามีหลักฐานควรเชื่อว่าตั้งใจไม่มาเช่นนั้นต้องปรับจัตรกุณโต๊ะละ ๒๐ แท้ม ถ้ามาแล้วไปเสียโดยอาการชนิดใด ให้วินิจฉัยอย่างเดียวกับยี่ไม่มาฉนั้น

ข้อ ๗๔ เมื่อถึงกำหนดเวลาประชุมกรรมการ ชกที่ ๑ เรียกเข้าชุมนุม นายกอ่านข้อตรวจถึงข้อผู้ใดผู้นั้นต้องขานรับให้ชัดเจน ถ้าขาดในตอนตรวจจะต้องปรับ ๕ แท้ม ไม่ขานตอบหรือขานตอบไม่คงพอที่นายกจะได้ยิน คงต้องถูกปรับเสมอขาดตรวจเหมือนกัน

ข้อ ๗๕ ถ้ากรรมการผู้ใดมาไม่ทันตักสินโต๊ะ ขาดไปเท่าใด ต้องถูกปรับนอกจากที่ปรับขาดตรวจนั้นอีกตามลักษณะที่ขาด คือขาดโดยไม่เอื้อเพื่อที่จะมาให้ทัน คงถูกปรับโต๊ะละ ๑๐ แท้ม ถ้าแกล้งไม่มาให้ทันคงปรับโต๊ะละ ๒๐ แท้ม ยกเสียแต่มีราชการที่โปรดเกล้า ๆ ให้ยกปรับพระราชทาน หรืออย่างที่โปรดให้คิดเสมอได้มาตรวจโต๊ะด้วย ก็คงไต่แต่มีอย่างที่พระราชทานนั้น

ข้อ ๗๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ให้ตั้งกำหนดหน้าที่กรรมการส่วนเฉพาะตัวขึ้นไว้ ถ้าผู้ใดถือผิดตำแหน่งใด ต้องทำการนำที่นั้นอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าไม่เอื้อเพื่อให้งานในหน้าที่บกพร่องขาดเหลือไป ต้องปรับฐานไม่เอื้อเพื่อทักครวไป นำที่นั้นเมตงั้น

ชกที่ ๑ มีหน้าที่สั่งจุดเทียนโต๊ะ แลตรวจตราตักเดือนเจ้าของโต๊ะให้มีอุปเทียบบริบูรณ์ ให้ใ้ใ้จตุตามกำหนดที่ควรจุด ก็ยังมี

นำที่เรียกกรรมการเข้าระเบียบชุมนุม แลเป็นผู้รับอาณัติจากนายก
ไปนัดหมายเวลาทั้งปวง ให้กรรมการมาพริกพร้อมตามกำหนด
แลในการขอลายขอรุขทั้งปวงนั้น ถ้ากรรมการขอกไม่ถูกต้อง
รอย ๑ แล้วย เป็นนำที่ชกที่ ๑ จะต้องเข้าเวรแทนกรรมการเจ้าของ
เวร ขอกให้ถูก

ในส่วนนำที่การขุขเทียบแลนัดหมายเรียกเข้าระเบียบนั้น ให้
ลกที่ ๑ เป็นผู้ช่วย ต้องรับผิดชอบด้วย แต่ลกที่ ๑ มีหน้าที่เฉพาะ
ตัว ในเรื่องเทียบกรรมการอีกส่วนหนึ่งด้วย

ชกที่ ๒ กับลกที่ ๖ มีนำที่ร่วมกันในการขอกให้ขเทียบโต๊ะ
อย่าให้เทียบลามลงไปจนเผาเชิงเทียบ แลตรวจมลูขขฝงเศษ
เทียบอย่าให้ตกเขื่อนเปรอะ กับมีนำที่ในการแจกรางวัลหรือแจก
สิ่งของต่าง ๆ ต้องเป็นผู้รับขานขขขขขต่อเจ้าพนักงาน แล
ขานขานขขเวลาแจก

ชกที่ ๓ กับลกที่ ๗ มีนำที่ร่วมกันในการพลิกกฎหมายแลวินิ
ฉัยในข้อกฎหมายที่ผู้ตั้งโต๊ะตั้งผิดหรือตั้งถูก มีเหยียดลกหรือ
ผิดเป็นต้น ซึ่งแจ้งแก่กรรมการ แลเป็นผู้ตรวจการผูกผ้าทั้งปวง
ให้ถูกต้องอย่าให้ขาดเหลือ ตลอดจนรางวัลผู้นำโต๊ะด้วย กับ
ต้องตรวจกรรมการให้ติดเข็มไปเจียม เข็มเงินลิว แลขักพิศยศ
พิศรองให้ต้องตามสมัย แลเป็นเจ้านำที่ในการที่จะคืนพิศยศพิศ
รองแลเข็มไปเจียม เข็มเงินลิว มาส่งต่อเจ้าพนักงานในเวลาที่จะ
ตั้งกรรมการใหม่ทุกคราวด้วย

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วย

๓๒๗

ชกที่ ๔ กบขั้วที่ ๑ มีนำที่ร่วมกันในการตรวจตรากรรมการ ให้เข้าชุมนุมพร้อมกัน แลระวังตรวจอย่าให้กรรมการหลีกเลี้ยง ไปในที่ต่าง ๆ อย่างที่เรียกว่ากรรมการตักเป็นต้น แลเป็นผู้ควบคุมกรรมการในเวลาพ้นแต่มีกันตลอดจนกำกับให้ผู้หนึ่งออกไปข้างนอกแลเรียกผู้หนึ่งเข้ามา แลเป็นผู้กระเบียดกรรมการเวลาแจกของหรือทำการอันใด ให้ใ้ไ้เข้ามาตามอันค้ำอย่าให้สับสนกัน แลตักเตือนตักตามกรรมการที่ไม่เข้าเวรเหล่านี้เป็นต้น

ชกที่ ๕ กบขั้วที่ ๔ มีนำที่ร่วมกันในการตรวจดอกไม้ผลไม้ แลขนม อย่าให้มีผลไม้ต้องห้าม ผลไม้ที่ผลไม้เน่าอมเหี่ยวแห้งหรือเน่าเน่าเหม็น สรรพการที่เกี่ยวข้องกับดอกไม้ ผลไม้ ขนมทุกอย่างตลอดจนตักเตือนเจ้าของอย่าให้จักดอกไม้ ผลไม้บกพร่องรุงรังต่าง ๆ

ชกที่ ๖ กบขั้วที่ ๒ มีนำที่ร่วมกันในการที่จะเตรียมกระดาษขั้วชันที่จะไ้ผ้าแดง ไ้หมทองทั้งปวง ให้มีพร้อมตลอดจนไม้สำหรับขั้วกระดาษขั้วที่สูง ๆ แลเป็นผู้จำหน่ายกระดาษแก่กรรมการเมื่อจะเข้าเวร แลรับกระดาษคืนเวลาออกเวร แลกำกับขั้วให้เลิกต้องเรียบร้อยด้วย

ชกที่ ๗ กบขั้วที่ ๔ มีนำที่ร่วมกันในการตรวจตราเหรียญรางวัล แลเครื่องจักเครื่องขั้วทั้งปวงในโต๊ะทั้งหลาย อย่าให้เป็นปฏิกุลแลรุงรังบกพร่องไม่เรียบร้อย ขั้วฝักหรือขาเครื่องเสียบขั้วเครื่องจักต่าง ๆ

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยชาม

ชกที่ ๘ กับชกที่ ๕ มีหน้าที่ร่วมกันในการคณาพิภา แลกำกับ
กรรมกรฟืนแต่้มีกัน ทั้งเป็นผู้ตรวจพระราชบัญญัติที่ประทับขึ้น
แลตรวจชั้นเชิงข้อ ใหมทอง เต็กช้วน เต็กอ ให้มีติดเต็มบริบูรณ์
อย่าให้ขาดเหลือไป

ชกที่ ๘ กับชกที่ ๓ แลชกที่ ๓ มีหน้าที่ร่วมกันทั้ง ๓ ตำแหน่ง
ในการที่จะตรวจตราอย่าให้มีของโสโครกเขื่อนเปราะะ เป็นต้นว่า
กระโถนหก น้ำหก เศษพลู เท้ายหรี อย่านให้มีกลิ่นกลิ่นอยู่
ไว้ ก็ต้องเป็นพระรับผู้ทำเขื่อนเปราะะ แลเรียก้องตรวจตราให้มีผู้
เช็ดกวาดให้เรียบร้อยทุกอย่าง

ชกที่ ๒ กับชกที่ ๕ มีหน้าที่ร่วมกันในการตรวจตราชั้นอย่าให้
มีเขื่อนเปราะะ กันโชกเลี่ยมขาดเป็นสนิมหรือไม่ได้เลี่ยม แลตรวจ
ตราห้อยงเท้าแลโต๊ะ อย่านให้มีของเขื่อนเปราะะรุงรัง ตลอดจน
ผู้นำโต๊ะที่ปฏิภูถ แลไม่ใช่ผู้นำโต๊ะเมืองไทยเหล่านี้ ต้องเป็น
พระตักเตือนเจ้าของโต๊ะ ให้ทำให้ถูกต้องเรียบร้อย แลรายงาน
ค่อนายกในเรื่องผู้นำโต๊ะปฏิภูถ หรือไม่ใช่ชกเมืองไทยนั้นด้วย

ช่างชกทั้ง ๖ นั้นมีหน้าที่ผลัดเวียนกันตามอันคัย สำหรับไป
ยกชั้นจากโต๊ะอื่นมาเทียบ หรือมาตรวจอย่างใด ๆ ต้องผลัดเวียน
กันเป็นผู้ไปยกตามลำดับ อย่านให้สับนำหลังกัน

กั้วทั้ง ๕ นั้น ให้มีหน้าที่ผลัดเปลี่ยนเวียนกันตามอันคัย
สำหรับยกโต๊ะหรือเก้าอ้นายกย้ายที่ในเวลาตรวจนั้น แลทำการ
อื่น ๆ ตามที่ชกที่ ๑ จะสั่งให้ทำด้วย กรรมกรนอกพักจำพวก
ปุกชกแลจ้อทั้งปวงนั้น ให้เป็นผู้สำหรับรับใช้ ผู้ถือพักชก

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถวายน

เรียงลงมาตามลำดับแต่มี ถ้าชกผู้เป็นเจ้าของบังคับสั่งสิ่งใดต้อง
ทำตาม ถ้าชกผู้ใดสั่งใช้ผิดตัวก็ต้องปรับทศคราว

หน้าที่เหล่านี้ ถ้ากรรมการใดทำบริบูรณ์ดีควรได้แต่มีก็จะได้
แต่มีค่าทำการตามสมควร ถ้าบกพร่องก็ต้องถูกปรับทศคราวไป

ข้อ ๗๗ หน้าที่ชกที่ ๑ ซึ่งสำหรับขอกฎขอลาขณที่ กรรมการ
การขอกไม่ถูกครบรอยแล้วนั้น ถ้าชกที่ ๑ ประจวบนั้นยังขอก
ไม่ถูกอีกต้องปรับทศครุณ แล้วให้กรรมการขอก ตามลำดับชั้น
ขึ้นไปเจิมอีกรอยหนึ่ง มีที่ใดที่เสียเป็นครุณในรอนั้น

ข้อ ๗๘ ถ้ากรรมการตำแหน่งใดมีเหตุจำเป็นจะมาทำการตาม
หน้าที่ไม่ได้ ถ้าเป็นชั้นชกจะได้ยกกรรมการพวกชกที่ ๑ ที่ ๒
ที่ ๓ ไปทำการแทน ถ้าเป็นชั้นลกจะได้ยกกรรมการพวกชกที่ ๔
ที่ ๕ ที่ ๖ ไปทำการแทน ถ้าเป็นชั้นชิวจะได้ยกกรรมการพวกกั
วชนแทน ถ้าพวกกัวชก ก็ให้ยกพวกชกชกขึ้นมาแทนตำแหน่งนั้น

ข้อ ๗๙ เมื่อตรวจกรรมการเสร็จแล้วจะได้ลงมือตรวจโต๊ะ
ให้มีกรรมการเข้าเวรเป็นเจ้าหน้าที่โต๊ะละ ๒ คน เข้าเวรกันไปตาม
ลำดับปกติที่ถอ หรือตามแต่มีที่มาแต่ควรวก่อน หรือตามชอก
นายกเรียกเวลาตรวจนั้น ถ้ากรรมการผู้ใดถึงวาระของตนผล
เสียไม่เข้าเวรจนผิดพิชกที่ ๔ หรือชวที่ ๑ ต้องเตือน จะต้อง
ถูกปรับฐานไม่เออเพื่อทศคราว ถ้าชกที่ ๔ หรือชวที่ ๑ ไม่เออ
เพื่อที่จะเตือน จนผู้อื่นต้องเตือนตงนคงถูกปรับทั้งผู้ไม่เข้าเวร
แลกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ไม่ตักเตือนนั้น

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยขึ้น

ข้อ ๘๐ ก่อนที่จะเข้าเวร กรรมการจะต้องรู้การว่าเป็นเวลา
 ตรวจผูกผ้าแดง หรือพระราชทานใหม่ทอง จะต้องรับกระดาษแดง
 หรือกระดาษทองจากเจ้าหน้าที่เตรียมถือเข้าไปให้เสร็จ ถ้าเข้าไป
 ขึ้นที่แล้วไม่เตรียมกระดาษสำหรับถือเข้าไป โดยความพลั้งเผลอ
 หรืออย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี คงต้องถูกปรับคราวละ ๕ แด้ม เวลา
 ออกเวรต้องส่งกระดาษแก่เจ้าหน้าที่ ถ้าไม่ส่งหรือเอาไปส่งต่อกัน
 เองคงต้องถูกปรับ ๕ แด้มเหมือนกัน ผู้ที่เข้าเวรไม่มารับกระดาษ
 ต่อเจ้าหน้าที่ ไปรับต่อกันเสียเองก็คงต้องถูกปรับด้วย

ข้อ ๘๑ เวลาเข้าเวร ผู้ที่มีตำแหน่งสูงกว่าต้องยืนข้างขวา
 เว้นไว้แต่เวลาประจวบรอยหัวต่อกรรมการคนปลายที่สุด เข้าเวรด้วย
 กันกับคนต้น ต้องให้คนปลายยืนข้างขวา

ข้อ ๘๒ นำที่ผู้อยู่ข้างขวา จะต้องอ่านหนังสือบอกชื่อนำโต๊ะ
 คนอยู่ข้างซ้ายบอกรางวัลผ้านำโต๊ะ ต้องไปให้ผลัดบอกกันคนละ
 อย่างตามลำดับดังนี้

ที่ ๓ บอกพัด (ถ้ามี)

ที่ ๔ บอกเชียงซ้อ (ถ้ามี)

ที่ ๕ บอกใหม่ทอง (ถ้ามี)

ที่ ๖ บอกเต็กช้วน (ถ้ามี)

ถ้าบอกพลาดสลับกันไป คงต้องถูกปรับ

หนังสือจ่านำโต๊ะ ต้องอ่านให้ละเอียดชัดแจนเต็มตามที่เขียน
 ไว้ ถ้าผู้ใดอ่านบกพร่องคงต้องถูกปรับ เว้นไว้แต่หนังสือที่เขียนไว้
 ไม่ใช่หนังสือไทยจะไม่อ่านก็ได้

การขอผ่านโต๊ะ ใ้รับพระราชทานรางวัลชั้นใดต้องบอกให้ถูกต้อง ถ้าผ่านโต๊ะยังไม่ได้รับพระราชทานรางวัล ก็จะต้องบอกเช่นนั้นด้วย หรือเป็นผ่านโต๊ะยกเมืองเงิน ก็ต้องบอกเช่นนั้นด้วย

การขอพักจำเเนจะต้องบอกเพียงแต่พักยศ ยกเสียแต่เป็นสมัยวิเศษนายกจะให้บอกพัตรองด้วยก็ต้องบอก ส่วนพักยศถ้าใครบอกผิดก็ต้องปรับทั้คุณ ส่วนพัตรองก็คงจะต้องปรับทุกคราวที่บอกผิดคราวละ ๕ แตะม

การขอเชียงซ้อ จะต้องบอกว่ามีเชียงซ้ออย่างใดเท่าใด หรือจะต้องบอกชั้นว่าชั้นใดบ้าง แล้วแต่ นายกจะสั่งเฉพาะคราวนั้น ถ้าให้บอกรายรวม เมื่อบอกจำนวนเชียงซ้ออย่างใดเท่าใด แล้วถ้ามีชั้นใหม่ทองใหญ่ซึ่งแต่มีสูงกว่าเชียงซ้ออยู่ในโต๊ะนั้นด้วย จะต้องบอกหักขาดูชี้ว่า ในชั้นเชียงซ้ออย่างนั้น เป็นใหม่ทองใหญ่เสียเท่า นั้นชั้น คงเหลือเชียงซ้ออย่างนั้นเท่า นั้นชั้น แต่ถ้าชั้นใหม่ทองใหญ่นั้น เป็นชั้นเชียงซ้อเหลืองหรือเงินหรือทอง ก็ไม่ต้องบอกหักใหม่ทองใหญ่ซึ่งแต่มีต่ำกว่านั้น

การขอใหม่ทอง จะต้องบอกที่แรกว่าใหม่ทองอย่างใดมีเท่าไร มีกระฉิ่งหรือทานตะวัน หรือของอย่างใดเป็นเครื่องหมาย ต้องบอกให้ถูกต้อง ถึงขงที่ปักอยู่จะผิด กรมการก็ จะต้องบอกให้ถูก ว่าควรจะต้องปักของอย่างนั้น ๆ ที่ปักผิดไปเช่นนั้น แล้วจึงบอกว่าในชั้นใหม่ทองอย่างนั้น หักเป็นเชียงซ้อเสียเท่า นั้น คงที่ไม่ใช่เชียงซ้อเท่า นั้น ถ้าเป็นชั้นใหม่ทองใหญ่ แลเป็นเชียงซ้อตั้งแต่แดงลงมาไม่ต้องบอกหัก ถ้าเป็นเชียงซ้อตั้งแต่เหลืองขึ้นไปจึงต้องบอกหัก

เรื่องเครื่องโต๊ะแถวชั้น

ถ้ากรรมการขอขึ้นคดี บอกเครื่องหมายคดี ให้ผิดคลาดเคลื่อนไป จะต้องถูกปรับคราวละ ๕ แด้ม

การขอเบิกชั้น ไม่จำเป็นต้องว่าเบิกชั้นชั้นที่เท่าใด แลถ้าชั้นเบิกชั้นนั้น เป็นชั้นใหม่ทองหรือเชิงฮ้อยแล้ว จะตัดเสีย ไม่บอกก็ได้ คงต้องบอกแต่เพียงว่าชั้นเบิกชั้น นอกจากเชิงฮ้อยแลใหม่ทองเท่านั้นเป็นพอ

ข้อ ๘๓ ในเวลาตรวจโต๊ะนั้น กรรมการที่เข้าเวรต้องรับผิดชอบในโต๊ะนั้นคนละซีก ตามชั้นที่ตั้งอยู่ข้างซ้ายหรือข้างขวา ถ้าเป็นชั้นแถวกลาง หรือชั้นที่ตั้งคู่โต๊ะหน้า เป็นของผู้อยู่ข้างขวาทั้งแถว โต๊ะขวางหลัง เป็นของผู้อยู่ข้างซ้ายทั้งแถว ถ้าตั้งโต๊ะไขก ไม่มีขวางหลัง ชั้นแถวกลางตั้งแต่กระดานในเข้าไป เป็นของผู้อยู่ข้างซ้าย ชั้นนอกกระดานในออกมา เป็นของผู้อยู่ข้างขวา ถ้าชั้นที่ตั้งไม่ตรงศูนย์กลางเฉียงไปข้างซีกใด คงต้องนับว่าเป็นชั้นของซีกนั้นแท้ ถ้าตั้งโต๊ะปักให้แบ่งกันคนละโต๊ะ ถ้าโต๊ะปักซ้อนข้างหน้า ตัวหน้าเป็นผู้อยู่ข้างขวา ตัวในเป็นผู้อยู่ข้างซ้าย

ข้อ ๘๔ ก, เมื่อนายกกรรมการประกาศบอกชั้นเรียกให้ตรวจผูกผ้าแดงขึ้นแล้ว กรรมการผู้เข้าเวรซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตามชั้นที่เรียก จะต้องบอกให้ผูกหรือจะไม่ผูกด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งขึ้นก่อน ถ้านิ่งเสียไม่บอกตามเวลาพอควร หรือถ่วงบอกให้ผูกหรือไม่ให้ผูก หรือทักท้วงขึ้นก่อนนายกประกาศ จะต้องถูกปรับคราวละ ๕ แด้ม ฝ่ายกรรมการทั้งหมด ก็ห้ามไม่ให้ถ่วงขอตรวจ หรือบอกให้ผูก แลไม่ให้ผูกผ้าแดงก่อนนายกขานประกาศเหมือนกัน ถ้าละเมิด

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

ข้อ ๘๔ ขอนักต้องถูกปรับครั้งละ ๕ แຕ້ມ ถ้ากรรมการจะขอให้ยกขึ้นออกมาเทียบ ผู้เข้าเวรซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ชั้นนั้น จำเป็นจะต้องยกออกมาให้เทียบ ถ้าบิณฑพัลหรือพูดหลักเลียงไปอย่างไร คงต้องถูกปรับคราวละ ๕ แຕ້ม กรรมการที่ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ จะไปหยิบของบนโต๊ะมากเองโดยลำพังในเวลากำลังตรวจโต๊ะนั้นอยู่ ไม่ยอมให้เจ้าหน้าที่ยกสั่งให้คงต้องถูกปรับคราวละ ๕ แຕ້ม เวลาตรวจเสร็จจะเอากลับชั้นตงที่ เจ้าหน้าที่ต้องยกขึ้นตง ถ้าไม่ยกขึ้นหรือตงผิดที่ตงเอียงเป็นต้นเหล่านี้ ต้องถูกปรับคราวละ ๕ แຕ້ม

ข้อ ๘๕ กรรมการทั้งหมด จำจะต้องเป็นผู้มีกิริยาอันเรียบร้อยเมื่อขณะจะยกขึ้น อย่าให้กระทบกระทั่ง หรือกระเทือนจนมีเสียงปรากฏได้ ถ้ายกหรือกระทบตง จนมีเสียงปรากฏเล็กน้อย จะต้องถูกปรับคราวละ ๕ แຕ້ม ถ้าตงมากจนน่ากลัวอันตราย จะต้องถูกปรับ ๑๐ แຕ້ม หรือ ๑๕ แຕ້ม ตามที่หน้ากลัวอันตรายมากแลน้อย แม้ของนอกโต๊ะถ้าทำให้ตง หรือกระทบกระเทือนจนน่ากลัวอันตรายก็คงต้องถูกปรับมากแลน้อยตามการที่เป็น ถ้าตงแตกหักหัก เช่นนมพิกตปรับ ทำน้ำหรือของสิ่งใดหกจนแลเห็นกำเวิบ ถ้าเป็นของนอกโต๊ะ ปรับครั้งละ ๒๐ แຕ້ม ถ้าของในโต๊ะปรับครั้งละ ๓๐ แຕ້ม ถ้าตงแตกหัก ของนอกโต๊ะปรับครั้งละ ๓๐ แຕ້ม ของในโต๊ะนอกจากชั้นปรับ ๔๐ แຕ້ม ทำชั้นสามัญแตกปรับ ๕๐ แຕ້ม ถ้าเป็นชั้นผ้าแดงปรับ ๗๐ แຕ້ม ถ้าเป็นชั้นเต็กชั้นปรับ ๗๐ แຕ້ม ถ้าเป็นชั้นใหม่ทองเล็กปรับ ๑๐๐ แຕ້ม ถ้าเป็นชั้นเซียงฮ้อม่วงปรับ ๑๑๐ แຕ້ม ถ้าเป็นชั้นเซียงฮ้อเขียวปรับ ๑๒๐ แຕ້ม ถ้าเป็นชั้นเซียงฮ้อ

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขึ้น

ชมพูปริบ ๓๓๐ แต้ม ถ้าเป็นชั้นเชิงข้อแคงปรีบ ๑๕๐ แต้ม ถ้าเป็น
ชั้นใหม่ทองใหญ่ปรีบ ๒๐๐ แต้ม ถ้าเป็นชั้นเชิงข้อเหลืองปรีบ ๒๕๐
แต้ม ถ้าเป็นชั้นเชิงข้อเงินปรีบ ๓๐๐ แต้ม ถ้าเป็นชั้นเชิงข้อทอง
ปรีบ ๕๐๐ แต้ม อัตราปรีบอย่างนี้อย่างไรหนักให้เอาแต่อย่างนั้น

ข้อ ๗ ในเวลาตรวจตัดสินเครื่องโต๊ะ หรือชุมนุมกรรมการ
อยู่ กรรมการผู้ใดไม่เอาใจใส่ที่จะดูแลตรวจตรา แลอยู่ในที่ประ
ชุมโดยไม่ได้หัดบาศ หรืออยู่ในหัดบาศแล้ว แต่ไม่ได้ตั้งใจ
ฟังให้เข้าใจ คงต้องถูกปรีบฐานไม่เอาเพื่อ

ข้อ ๘ กรรมการผู้ใดมีกิจ ที่จำเป็นจะต้องไปจากที่ประชุม
ด้วยเหตุใดก็ตาม ถ้าจะไปนานต้องลงนากก่อน ถ้าจะไปเพียงครู่หนึ่ง
ให้บอกมอขฉันทะแก่กรรมการผู้มีหน้าที่ร่วมกัน แลลากรรมการใน
กองชกที่ ๔ ก่อนจึงจะไปได้ กรรมการผู้รับฝากต้องรับผิดชอบแทน
ผู้ที่ไปทุกอย่าง แม้ถ้ามีโหวดกันในขณะนั้น ผู้รับฝากต้องบอกให้
ชัคเงินส่วนตัว แลส่วนผู้ที่ตนรับฝากจงเป็นแผนกกัน ถ้าบอกรแต่
รวม ๆ ไม่ให้นายกเข้าใจว่าตัวรับฝาก หรือไม่เอาเพื่อในธุระของผู้
ฝาก ผู้รับฝากต้องถูกปรีบครั้งละ ๕ แต้ม

ข้อ ๙ เป็นหน้าที่ของกรรมการทุก ๆ คน จะต้องตรวจสิ่งของ
ที่ตั้งทุก ๆ โต๊ะ ให้รู้ชัคเงินก่อนเวลาที่ประชุมตรวจ ครั้นถึงเวลา
ตรวจจะขอให้ยกมาก หรือขอเทียบอีกก็ได้ แล้วต้องแสดงความ
เห็นโดยชัคเงินว่า ควรผูกหรือไม่ควรผูกผ้าแคง ถ้าความเห็นแตก
ต่างกัน ให้นายกจดขานูชี้ว่าผู้ใดยอมให้ ผู้ใดไม่ยอมให้ เพื่อจะ
ให้รู้ว่าผู้ใดผูกผิด ผู้ใดผูกถูก กรรมการคนใดไม่ดูแลเป็นแต่

พยำก็ตาม ๆ ไป จนผูกผิดในของไม่ควรรผูก หรือไม่ผูกในที่ควรรผูก ก็จะต้องถูกปรับคราวละ ๕ แด้ม ถ้าเวลาตรวจอยู่นนกรรมการคนใดไม่เอื้อเฟื้อ จนถึงไม่รู้ว่าเขาเรียกขันไหน ต้องถูกปรับที่คูณเป็น ๓๐ แด้ม

ข้อ ๘๘ กรรมการคนใดเห็นของที่ไม่ควรรผูกผ้าแดง เพราะมีอยู่ที่อื่น แต่แกลงนั่งเสียไม่กล่าวขานในเวลาขึ้น หรือรู้ว่าของนั้นเป็นของไม่ควรรผูก เพราะเหตุเมื่อก่อนเช่นเขียนเมืองไทย หรือปากคัตเป็นคนเช่นนั้นไม่กล่าวขาน แกลงนั่งเสียจนผูกผ้าแดงไปแล้ว กรรมการผู้นั้นกลับมากล่าวขานทีหลัง พิจารณาได้ความว่ารู้แล้วแกลงนั่งเสียดังนี้ เป็นอันขวชกรรมการด้วยกันคงต้องปรับ ๔๐ แด้ม ถ้าพิจารณาไม่ปรากฏว่าตั้งใจจะแกลงนั่งเสีย เป็นแต่พลั้งเผลอหลงลืม คงต้องถูกปรับเพียง ๕ แด้ม ถ้าแกลงนั่งเสียโดยเห็นแก่เจ้าของโต๊ะ จนมีผู้อื่นรู้มากล่าวขาน ต้องถูกปรับถึงขวชกรรมการ ๒๐ แด้ม

ข้อ ๘๙ กรรมการผู้ใด จะไม่ผูกผ้าแดงของขันใดขันหนึ่งโดยแสดงเหตุว่ามีอยู่ที่อื่นดังนี้ ถ้าเจ้าของโต๊ะยอมเสียดก็เป็นอย่างอื่นก็ไม่ผูกผ้าแดงเช่นนั้น ถ้าเจ้าของโต๊ะไม่ยอม จะขอให้กรรมการผู้นั้นนำสิ่งของที่ว่ามีนั้นมาเทียบ ให้ถามความเห็นกรรมการทั้งปวง ว่าของนั้นถามขันเดียวจะควรรผูกผ้าหรือไม่ ถ้าตกลงเป็นของเลวไม่ควรรผูกก็ไม่ต้องเทียบ ถ้าเป็นของพอผูกได้ แต่กรรมการทั้งปวงจะขอรอให้เทียบเสียก่อน กรรมการผู้นั้นต้องนำมาเทียบ หรือหาพยานมายืนยันตั้งแต่สองปากขึ้นไป ถ้านำสิ่งของเหมือนกันจริง กรรมการผู้ให้นำสิ่งของมาเทียบจะได้รางวัล ๒๐ แด้ม แต่ถ้ากรรมการโดย

มากไม่เชื่อว่ามีอยู่ที่อื่นอีก จนตกลงผูกผ้าแดงไป เมื่อกรรมการ ผู้ที่ว่ามีของนำมาเทียบได้ ให้รางวัลสำหรับพยายามขันละ ๕๐ แต้ม ส่วนกรรมการที่ขอมให้ผูก คงต้องถูกปรับ ๕ แต้ม ถ้านำ มาเทียบไม่เหมือน คงต้องถูกปรับคราวละ ๕ แต้ม

ข้อ ๙๑ กรรมการผู้ใด จะไม่ผูกผ้าแดงสิ่งของชิ้นหนึ่งชิ้นใด ต้องแสดงเหตุว่าไม่ผูกเพราะเหตุใด ถ้าไม่แสดงเหตุเป็นแต่บอก ว่าไม่รักหรือไม่ให้เฉย ๆ หรือแสดงเหตุโดยไม่แยบคาย เช่น ของไม่มีลายแสดงเหตุว่าลายไม่ติดจริง เป็นต้น ต้องถูกปรับคราว ละ ๕ แต้ม

ข้อ ๙๒ ในเวลาที่โหวดตัดสินผูกผ้าแดงนั้น กรรมการผู้ใด จะให้หรือไม่ให้ก็ไม่กล่าวทั้ง ๒ อย่าง หนึ่งเสียในเวลาที่ได้มาทั้ง ๒ คราว ต้องปรับในฐานะโดยไม้อ้อเพื่อทุกครั้ง

ข้อ ๙๓ กรรมการผู้ใด ในเวลาที่โหวดตัดสินอยู่นั้นแสดง ขอกว่าให้ แล้วกลับไม่ให้ หรือไม่ให้ แล้วกลับให้ ทำให้ยาก แก่การโหวด ต้องถูกปรับคราวละ ๕ แต้ม

ข้อ ๙๔ กรรมการผู้ใดไม่แสดงความเห็นวินิจฉัยให้ชัดเจน เป็นแต่บอกสงสัย หรือนิ่ง ๆ เสียคงต้องถูกปรับครั้งละ ๕ แต้ม

ข้อ ๙๕ กรรมการผู้ใด ตัดสินให้ผูกผ้าแดงในของที่ห้าม ห้ามตามพระราชบัญญัติในชั้นที่ปัก หรือบรรพของผิดเป็นต้น หรือ ต้องห้ามโดยประเภทของสิ่งนั้นเอง เช่นชั้นมังกร ๕ เล็บ ตั้งใน โต๊ะอื่นนอกจากโต๊ะหลวง หรือผู้ที่ได้รับพระบรมราชานุญาตให้ตั้ง แลชั้นย่นในโต๊ะกังไส ชั้นรับช้ายลายซำกัน ชั้นตั้งผิดลาย

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๓๓๗

ผิดชนิด ขันชำรุดจนไม่ควรผูกผ้าเหล่านี้เป็นต้น ต้องลดผ้าแดง ผู้ที่ยอมให้ผูกขันละ ๕ แຕ້ม กรรมการผู้ใดผูกผ้าแดงผิดใน โต๊ะที่ขาดหลักโต๊ะจนถึงไม่เป็นโต๊ะตั้งนี้ เจ้าของเวรถูกปรับขัน ละ ๑๐ แຕ້ม กรรมการที่ยอมให้ผูกถูกปรับขันละ ๕ แຕ້ม

ข้อ ๕๖ ถ้ากรรมการโหวตผูกของผิด เช่น กล่าวมา ข้าง ขัน เมื่อตรวจพบต้องเปลืองผ้าแดงเสีย แต่ถ้าค้างอยู่จนไ้รางวัลแล้ว ไม่ต้องเปลือง ถึงเจ้าของโต๊ะจะไ้รางวัลเกินกว่าที่ควรไ้ก็ไม่ต้องคืน

ข้อ ๕๗ ถ้าผู้ใดที่ไม่ไ้เป็นกรรมการบรรดาที่ตั้งโต๊ะ หรือ ที่เป็นกรรมการแต่กล่าวในหน้าที่เจ้าของโต๊ะ จะฟ้องกรรมการว่า ผูกของผิด ถ้าพิจารณาไ้ความจริงว่าผูกผิด ให้เพิ่มคะแนนโต๊ะ ผู้ชนะกรรมการขันอีก ๑ แຕ້ม แลต้องลดคะแนนกรรมการผู้ผูก ของผิดตามที่มีในข้อบังคับนี้ ถ้าพิจารณาไม่ไ้ความจริง ผู้ฟ้อง แพ้กรรมการต้องปรับผู้ฟ้อง ให้ลดจำนวนแຕ້มโต๊ะของผู้ที่ฟ้องนั้น ลง ๑ แຕ້ม แต่ของที่ผูกผ้าแดงไปแล้วในโต๊ะนั้น ไม่ต้องแก้ เป็นแต่ลดจำนวนแຕ້มในเวลาเมื่อเทียบรางวัลเท่านั้น

ข้อ ๕๘ ถ้าผู้ที่ตั้งโต๊ะ จะฟ้องกรรมการว่าของสิ่งใดเคยผูก ผ้าแดงมาแล้ว กรรมการกลับไม่ผูกให้เช่นนั้น ต้องให้จัดฟ้อง มาให้ชัดเจนว่า ไ้เคยตั้งของสิ่งนั้นเป็นขันอะไร ในโต๊ะใคร ตั้งงานใดเป็นงานหลังที่สุดที่เคยไ้ผ้าแดงนั้น ถ้าพิจารณาไ้ ความว่าขันนั้นเคยไ้ผ้าแดงมาทุกครั้ง หรือครั้งหลังที่สุดนั้นจริง แลไม่เคยเรียกตกภายหลังนั้นมาอีกเลยดังนี้ เป็นอันชนะความ

ให้ยกขึ้นบนชั้นเป็นชั้นผ้าแดงผูกผ้าให้เสียด้วย แลให้เติมแถม
 ให้แก่โต๊ะของผู้ชนะความนั้น ถ้าชั้นที่เป็นความนั้น เป็นชั้นเก่า
 ก่อนที่เริ่มเล่นกัน ในรัตนโกสินทรศก ๑๐๘ ขึ้นไป ให้เติมคะแนน
 อีก ๒ แต้ม ถ้าเป็นชั้นใหม่ภายหลังกำหนดนั้นลงมา ให้เติม
 คะแนนอีก ๑ แต้ม แต้มที่เติมเหล่านี้เติมให้นอกจากแต้มส่วนชั้น
 ที่เป็นความชนะ กลับได้ผ้าแดงแล้วนั้น แลให้ปรับกรรมการ
 ผู้เคยให้กลับไม่ให้นั้นคนละ ๕ แต้มทุกชั้นไป ถ้าแพ้กรรมการ
 ก็ต้องลด ๑ แต้ม อย่างเช่นว่ามาแล้วในข้อก่อนนั้น

ข้อ ๘๘ ถ้ากรรมการไหวคของที่เคยได้ผ้าแดงแล้วกลับไม่ได้
 หรือไหวคผูกของผิดเช่นว่ามาแล้ว เป็นเหตุให้ผู้อื่นต้องขาดทุน
 รางวัลซึ่งเขาควรจะได้ ถ้าขาดทุนรางวัลที่ ๕ ให้ลดคะแนนกรรม
 การผู้ผิด ๒ เท่าไม่เอาเพื่อเป็น ๑๐ แต้ม ถ้าขาดทุนรางวัลที่ ๔
 ลด ๓ เท่าไม่เอาเพื่อ เป็น ๑๕ แต้ม ถ้าขาดทุนรางวัลที่ ๓ ลด ๔
 เท่าไม่เอาเพื่อ เป็น ๒๐ แต้ม ถ้าขาดทุนรางวัลที่ ๒ ลด ๕ เท่า
 ไม่เอาเพื่อ เป็น ๒๕ แต้ม ถ้าขาดทุนรางวัลที่ ๑ ลด ๖ เท่าไม่
 เอาเพื่อเป็น ๓๐ แต้ม ถ้าขาดทุนรางวัลพิเศษรางวัลนอกอัตรา
 ชั้นใด ๆ ให้เอากำหนดเหรียญในชั้นนั้น ๆ ขวักกับชั้นที่ ๑ ตาม
 ชั้นของเหรียญรางวัลนั้น โต๊ะบรรดาที่ขาดทุนรางวัลไม่ว่ากี่โต๊ะ
 ต้องคิดคะแนนลดตามส่วนที่เขาขาดทุนชั้นใด ๆ มาปรับทุก ๆ โต๊ะ
 แต้มที่ปรับเหล่านี้ ให้ปรับจากแต้มบุญเก่าเหมือนกัน ยกเสีย
 แต่แต้มบุญเก่าไม่มีพอจะปรับ จึงให้ชกแต้มที่โต๊ะควานไปปรับ

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๓๓๘

ข้อ ๓๐๐ บรรดาขันที่ไหวคตกลงผูกผ้าแดง เมื่อนายกแสดงว่าได้แล้วดังนี้ กรรมการที่เข้าเวร ผู้เป็นเจ้าหน้าที่ต้องติดกระดาษแดงหมายไว้เป็นสำคัญ ถ้าละเลยเสียไม่ปักจนมีผู้ทักท้วงขัน จะต้องถูกปรับคราวละ ๕ แด้ม

ข้อ ๓๐๑ การปักกระดาษแดงนั้น ถ้าเป็นของขันเคี้ยว ให้ปักที่ขันอันใดผ้าแดงตกลงแล้วนั้นแผ่นหนึ่ง ถ้าเป็นค้ำให้ปักตามที่เป็นหน้าค้ำข้างขวาปัก ให้ปักขันข้างขวา ๒ แผ่นในขันเคี้ยว ถ้าตั้งในที่ควรผู้อยู่ซ้ายจะปัก ก็ให้ปักแต่ข้างซ้าย ๒ แผ่นในขันเคี้ยว ถ้าของเป็นสำรับที่จะผูกผ้าแดงไว้ ๓ ชั้นหรือถชั้น ให้ปักรวมในขันเคี้ยวหลายแผ่น เท่าจำนวนที่โต๊ะแดงเป็นสำรับนั้น อย่าให้ปักแยกชั้นออกไปเหมือนอย่างขันปลักไม่ใช่ค้ำหรือสำรับ

ข้อ ๓๐๒ ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานใหม่ทองแก่ขันโตก พอนั้นพระราชดำรัสพระราชทานแล้ว กรรมการผู้เป็นเจ้าหน้าที่จะต้องปักกระดาษทองที่ขันนั้นที่เคี้ยว ขันใหม่ทองเล็กปักกระดาษแผ่น ๑ ขันใหม่ทองใหญ่ปักกระดาษ ๒ แผ่น ถ้าพลั้งพลอเสียไม่ปัก หรือปักกระดาษไม่ถูก จะต้องปรับคราวละ ๕ แด้ม ครั้นปักกระดาษทองแล้ว ต้องขอรูปลงแลลายนั้นแก่นายกที่จดให้ถูกต้อง ถ้าบอกไม่ถูกต้องปรับคราวละ ๕ แด้ม

ข้อ ๓๐๓ ในการขอกขันใหม่ทองนี้ ให้ขอกโดยลำดับดังนี้

๑ เป็นขันอะไร คือ ขวด หรือ กระจ่างรูป เป็นต้น

๒ ขอรูป

๓ ขอลาย

๔ ขอกษนิค

๕ ถ้าเปนด้วย ซาม งาน ต้องขอกยหือ

๖ ถ้าเปนขันเซียงฮือ หรือเตกช้วน อย่างใด ต้องขอก
ถ้ากรรมการคนใดขอกยกพร่องไป คงต้องถูกปรับคราว

ละ ๕ แต้ม

ข้อ ๓๐๔ เมื่อสิ้นเวลาตรวจโต๊ะแล้ว กรรมการผู้ใดได้ขอก
ขันใหม่ทองไว้กขัน จะต้องวัดขนาดศูนย์กลางปากเชิง แลกำลัง
ของขัน หรือที่ลำคณูอย่างอื่น ที่ควรจะต้องวัด จกขานขัขึ้นแก่
นายกโดยเร็วที่สุดที่จะยื่นได้ ถ้าได้ยื่นขานขัขึ้นในวันเดียวกัน จะได้
รางวัลส่วนยื่นขานขัเร็ว ๑๕ แต้ม นอกจากรางวัลค่าวัดขันอีกขัน
ละ ๕ แต้ม ถ้ายื่นขานขัในวันรุ่งขึ้น จะได้รางวัลเพียง ๑๐ แต้ม
ถ้ายื่นในวันต่อไปอีกวันหนึ่ง ได้รางวัลเพียง ๕ แต้ม ถ้าล่วง
ไปอีกวันหนึ่ง คงมีรางวัลแต่ค่าวัดขัน ๕ แต้มเท่านั้น ถ้าล่วง
ต่อไปอีก จะต้องถูกปรับค่ายื่นขานขัช้วนละ ๕ แต้ม แต้มปรับ
ส่วนไม่ยื่นขานขัใหม่ทองนี้ ถ้าไม่ยื่นอยู่ตราขใด ถึงเลิกงานแล้ว
ก็คงยังต้องถูกปรับวันละ ๕ แต้ม รวมไว้หักคราวหลังซึ่งจะมี
งานต่อไป

ข้อ ๓๐๕ เวลาพระราชทานรางวัลโต๊ะก็ดี หรือพระราชทาน
ขันใหม่ทองก็ดี กรรมการจะต้องเข้าเวรโต๊ะละ ๒ คน แต่จะ
ตั้งเวรใหม่หรือต่อเวรเดิม แล้วแต่นายกจะสั่ง เวลาเข้าเวร
ต้องอ่านนำโต๊ะ ขอกผู้นำโต๊ะ ขอกพักเหมือนอย่างเข้าเวรตรวจ
โต๊ะทุกอย่าง แต่เซียงฮือ เตกช้วนไม่ต้องขอก คงขอกแต่ใหม่ทอง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๓๔๑

แลเครื่องยศใหม่ทอง ถ้าเป็นการพระราชทานของใหม่ทอง จะต้อง
บอกว่าใหม่เดิมเท่าใด มีเครื่องหมายอย่างไร ใต้พระราชทาน
ใหม่ทองใหม่เท่าใด ควรเพิ่มเครื่องหมายขึ้นอย่างไรให้ชัดเจน

ข้อ ๓๐๖ ในการที่จะบอกจำนวนใหม่ทอง ต้องบอกให้ชัด
ว่าใหม่ทองใหญ่ หรือใหม่ทองเล็ก ถ้าบอกไม่ชัดก็คงต้องถูกปรับ

ข้อ ๓๐๗ เวลาพระราชทานรางวัลโต๊ะ หรือของใหม่ทอง เมื่อ
กรรมการที่เข้าเวรได้ทำพิธีในเบื้องต้น ดังกล่าวไว้แล้ว ต้องเป็น
ผู้รับพระราชทานของ หรือเครื่องรางวัลนั้นมาชั่งยังที่ให้เรียบร้อย

ข้อ ๓๐๘ ถ้าของ หรือ เครื่อง รางวัล ที่ พระราชทานนั้นผิดขึ้นไป
เป็นหน้าที่กรรมการเวรโต๊ะนั้นจะต้องกราบทูล ถ้าไม่สังเกตไม่ได้
กราบทูลจนชั่งขึ้นแล้ว มีผู้ทักท้วงขึ้น กรรมการที่เข้าเวรทั้ง ๒ คน
ต้องถูกปรับด้วยกษัตริย์ ๒ แลลกที่ ๖ เจ้าน้ำที่ ถ้าชั่งไว้จนล่วง
วันไป กรรมการที่เข้าเวรต้องถูกปรับคนละ ๕ แต้มี

ข้อ ๓๐๙ กรรมการผู้ใดทำการบกพร่องจากพระราชบัญญัตินี้
ถึงแม้ในข้อที่ไม่ว่าปรับไว้ ก็คงต้องถูกปรับคราวละ ๕ แต้มี ถ้าไม่
สามารถจะทำการในหน้าที่ได้ จะลาออกเฉพาะการอย่างใดจะต้อง
ถูกปรับอย่าง ๓ ครั้งคราวละ ๓๕ แต้มี เว้นเสียแต่ลาไม่รู้จักพินิจศตต้อง
ปรับทวีคูณ เป็นคราวละ ๓๐ แต้มี แล้วให้กรรมการที่เวรเคียง
กันทำแทน ถ้าทำไม่ได้จะลาอีก คงต้องถูกปรับแต่คราวละ ๕ แต้มี
เพราะไม่ใช่เจ้าน้ำที่ แล้วให้กรรมการผู้มีลำดับต่อทำต่อไป ถ้าทำ
ไม่ได้ ต้องลาอีก ก็ต้องถูกปรับคราวละ ๕ แต้มี เว้นไปจน
บรรจบรอบ ถ้าเป็นการขอกรุปออกลา เมื่อกรรมการเวียนกัน

บรรจยรอยแล้ว เป็นนำที่ชกที่ ๑ แล้วเรียงลงไปตามลำดับชั้น
 เข็มไปเจียมตึงว่าไว้ ในข้อต่อหน้าทีเภาภาตวักรรมการนั้นแล้ว

ข้อ ๑๑๐ กรรมกรผู้ใดไม่รักษาภิรยาแลวจาให้ล้มควร คือ
 โคนผู้อื่นก็ดี กล่าวคำที่ไม่เป็นประโยชน์ให้เสียเวลาก็ดีก ทัถทวง
 ผู้อื่นผิดกคิ กล่าวที่ไม่สมควรกคิ ต้องถูกปรับคราวละ ๕ แต้มี
 ถ้าโทษที่ทำแรงถึงโคนผู้อื่นนำกลวอันตราย หรือกล่าวคำเป็น
 ผรุสวาทมสาวาทเหล่านี้ จะต้องถูกปรับทวัคุณ ทวัคุณ จัตุรคุณ
 ตามที่นายกจะเป็นผู้วินิจฉัย

ข้อ ๑๑๑ นำทีกรรมกรนอกจากทีพรรณามาแล้วนี้ ซึ่งเป็น
 การที่เข้าใจโดยทั่วกันแล้ว หรือที่ต้งกระทำโดยไม่ต้งบังคับ
 หรือที่จจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงต้งไปข้างนำ กรรมกรยอมจะเป็นผู้
 เข้าใจ ซำนิจำนานฎรอบรู้ทวัไปอยู่แล้ว ถ้ากรรมกรผู้ใดทำนอก
 ทำเหนือ ทำเหลือ ทำขาด ถ้าไม่เออเพออย่างใด ๆ กคิ ต้อง
 ถูกปรับคราวละ ๕ แต้มี ตามที่นายกจะเป็นผู้วินิจฉัย

ข้อ ๑๑๒ เมื่อเสร็จการควรวหนึ่งแล้ว นายกจะได้รวมแต้มี
 ของกรรมกรส่วนที่ไ้รวมส่วนที่เสียหักเสร็จ คงเหลือเป็นเกณฑ์
 เทียบรางวัล เกณฑ์ผู้ใดสูงก็จะได้รัยรางวัลสูงโดยลำดับ ถ้า
 เป็นการหลง ก็จะได้ไปดัดพันกรรมกรควรวหนึ่ง ตามลำดับ
 แต้มีสูงต่ำ ถ้ากรรมกรคนใด เกณฑ์ถูกปรับมากกว่าเกณฑ์
 ที่ไ้ จนถึงเป็นหนพระราชาทวัพย์ เมื่อตราฟตจะขงเหลือ ก็จะไม่
 ใ้รัยพิทในงานนั้น แลของรางวัลก็จจะลตไปดัว

ข้อ ๑๓๓ แต้มกรรมการทุกคน จำเ็นจะต้องไม่ให้เสมอเท่ากันเป็น ๒ คนได้โดย เพราะจะต้องเข้าลำดับรับพิค หรือเครื่องวางวัด เพราะฉนั้นถ้ากรรมการมีแต่้เสมอกันเมื่อใด จะไปรคเกล้า ๗ ให้แข่งแต่้กันโดยวิธีอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือจะพระราชทานแต่้เพิ่มเติมให้แก่ผู้ใดเท่าใด แล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร

หมวดที่ ๔

ว่าด้วยพิคยศแลพัตรองสำหรับกรรมการ

ข้อ ๑๓๔ ทรงพระกรุณาไปรคเกล้า ๗ ให้ทำพิคยศสำหรับพระราชทานแก่กรรมการ เป็นเครื่องหมายที่ได้แต่้มากแลน้อย มีอันคัยสูงต่ำกว่ากัน เป็นพิค ๕ จำพวก มีรูปแปลก ๆ กัน มีอักษรหมายช้อยู่กลางพิค รวมเป็นพิค ๓๑ เล่ม แลมีพิคสำหรับนายกเล่ม ๑ สำหรับผู้ช้ชาติเล่ม ๑ รวมทังสิ้นเป็น ๓๓ เล่มด้วยกัน มีรูปลายแลอันคัยสูงต่ำกว่ากันอย่างละพิคทุกชั้นคังจะกล่าวต่อไป

ข้อ ๑๓๕ พิคชกคังแต่้ที่ ๑ ถึงที่ ๗

- ๑ รูปพุ่มเข้าบิณฑ
- ๒ ภายคัตนนกชก ขอบเครือส้มมือ
- ๓ ภายคัสองชนิ ขอบเครือไฝ
- ๔ ภายคัสามค่างคาว ขอบเครือส้มมือ
- ๕ ขอบพระอาทิตย์ ขอบเครือไฝ

๖ ใจกลางหนังสือชก ขอบเครือไม้

๗ กายเล็กกริมค้ำม แลขอบเครือส้มมือ

๘ ค้ำมางแท้่ง

ข้อ ๑๓๖ พัดชกที่ ๘ รูปแลลายขอบเหมือนพัดชกทั้งปวง
ยกกลางกลางแลกายแลขอบ ค้ำมางแท้่ง

ข้อ ๑๓๗ พัดชกนายก รูปน่านางเปนนาง ใบพัดค้ำมจิว
สลักปรุ กลางเป็นตัวอักษรชกแคะคว้งงา ค้ำมางแท้่ง

ข้อ ๑๓๘ สัพพแลทองเงินที่ปักพัดชกคังกล่าวมาแล้ว ต่าง
กันดังนี้

ชกที่ ๑ หนังสือชกแลแม่ลาย ปักคันทอง พนตาคขาว
ขอบตาคเหลือง

ชกที่ ๒ หนังสือชกแลแม่ลาย ปักคันทอง ขอบปักคันทอง
พนตาคสีต่าง ๆ ดังนี้

๑ พนกายเล็ก แลพนขอบตาคเงิน

๒ พนกายคทหนึ่ง ตาคทอง

๓ พนกายคทสอง ตาคสีน้ำเงิน

๔ พนกายคทสาม ตาคสีแดง

๕ พนยอดกลาง ตาคสีเขียว

๖ พนใจกลาง ตาคสีม่วง

ชกที่ ๓ หนังสือชกแลแม่ลายปักคันทอง
ขอบปักคันทอง พนใหม่คสีต่าง ๆ ดังนี้

๑ พนกายเล็ก แลพนขอบตาคทอง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยบน

๓๔๕

๒	พนักายคี่ตัน	โหมคม่วง
๓	พนักายคี่สอง	โหมคแดง
๔	พนักายคี่สาม	โหมคเขียว
๕	พนักายคี่กลาง	โหมคม่วง
๖	พนักายคี่กลาง	โหมคเหลือง

ชกที่ ๔ หนังสือชกแลแม่ลายชกคี่เงิน

ชอบชกคี่ทอง

พนักายแพรสีต่าง ๆ คี่ง

๑	พนักายเล็ก	แลพนักายชอบแพรสีน้ำเงิน
๒	พนักายคี่ตัน	แพรสีแดง
๓	พนักายคี่สอง	แพรสีชมพู
๔	พนักายคี่สาม	แพรสีเขียว
๕	พนักายคี่กลาง	แพรสีม่วง
๖	พนักายคี่กลาง	แพรสีเหลือง

ชกที่ ๕ หนังสือชกชกคี่ทองแลแม่ลายคี่ทอง

ชอบคี่เงิน

พนักายกำมะหยีสต่าง ๆ คี่ง

๑	พนักายเล็ก	แลพนักายชอบกำมะหยีสแดง
๒	พนักายคี่ตัน	กำมะหยีสม่วง
๓	พนักายคี่สอง	กำมะหยีสชมพู
๔	พนักายคี่สาม	กำมะหยีสเขียว
๕	พนักายคี่กลาง	กำมะหยีสเหลือง
๖	พนักายคี่กลาง	กำมะหยีสแดง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยบน

ชกที่ ๖ หนังสือชกยกแล่งเงิน แม่ลายกินเงิน ขอบคันทอง
พนักำมะหยีสต่าง ๆ ดังนี้

- ๑ พนกายเล็ก แลพนขอบกำมะหยีสเขียว
- ๒ พนกายคั่น กำมะหยีสชมพู
- ๓ พนกายคู่สอง กำมะหยีสแดง
- ๔ พนกายคู่สาม กำมะหยีสเหลือง
- ๕ พนยอกกลาง กำมะหยีสม่วง
- ๖ พนใจกลาง กำมะหยีสม่วง

ชกที่ ๗ ยักคันทองทั้งเล่ม พนกำมะหยีสต่าง ๆ ดังนี้

- ๑ พนกายเล็ก แลพนขอบกำมะหยีสเหลือง
- ๒ พนกายใหญ่ทั้ง ๓ คู่ กำมะหยีสแดง
- ๓ พนยอกกลาง กำมะหยีสเขียว
- ๔ พนใจกลาง กำมะหยีสน้ำเงิน

ชกที่ ๘ ยักคันทองเงินทั้งสน พนสักหลาดสีดังนี้

- ๑ พนใจกลาง แลกายเล็ก แลขอบ สักหลาดสีน้ำเงิน
- ๒ กายใหญ่ทั้ง ๓ คู่ แลพนยอกกลาง สักหลาดสีแดง

ชกนายก หนังสือชกยกกินเงิน แม่ลายแลขอบยกคันทอง
สลัยเงิน พนแพรสนวน

ข้อ ๑๑๘ พัดลกที่ ๑ ที่ ๒ กบที่ ๔ แลที่ ๖ ที่ ๗

- ๑ รูปพคตาล
- ๒ กลับนอกพระจันทร์
- ๓ กลัยใหญ่เทพพระนมยกใหม่

เรื่องเครื่องโต๊ะแถวขยับ

๔ กลีบเล็กผลทึบทึม

๕ ขอบลวด

๖ หว่างขอบ เครือขยับ

๗ ใจกลาง หนึ่งสี่ดอก

๘ กำมุงายปล้อง

ข้อ ๓๒๐ สี่พันแปดทองเงินที่ปักพิศอก ทั้งกล่าวมาแล้ว ต่างกันดังนี้

ลทที่ ๑ ปักทองล้วน พันกำมะหยีสี่ต่าง ๆ ดังนี้

๑ พันกลีบนอก กำมะหยีสี่น้ำเงิน

๒ พันกลีบใหญ่ กำมะหยีสี่แดง

๓ พันกลีบเล็ก กำมะหยีสี่เหลือง

๔ พันหว่างขอบ กำมะหยีสี่น้ำเงิน

๕ พันใจกลาง กำมะหยีสี่แดง

ลทที่ ๒ พันกำมะหยีสี่ครึ่งล้วน

๑ กลีบนอก ปักคันทอง

๒ กลีบใหญ่ ปักคันทอง

๓ กลีบเล็ก ปักคันทอง

๔ พันกลางขอบ ปักคันทอง

๕ ตัวหนึ่งสี่ดอก ปักคันทอง

ลทที่ ๔ พันสักหลายต่างสี

๑ กลีบนอกพ่นน้ำเงิน ปักคันทอง

๒ กลีบใหญ่พ่นแดง ปักคันทอง

- ๓ กลีบเล็กพันเหลือง ยักกินเงิน
 ๔ พันกลางขอบน้ำเงิน ยักกินทอง
 ๕ พันใจกลางแดง ตัวลกยักกินเงิน
 ลกที่ ๖ ยักกินเงินค้ำล้วน พันสักหลาดแดงล้วน
 ลกที่ ๗ ยักกินทองค้ำล้วน พันสักหลาดน้ำเงินล้วน เว้น

แต่พันหว่างขอบเป็นสักหลาดแดง

ข้อ ๑๒๑ พักลกที่ ๓ รูปเหมือนพักลกทั้งปวง ยกแต่ลาย
 กลางกลีบ พันสักหลาดแดงล้วน ตามขอบกลีบบัวยักลวดด้วยกิน
 เป็นเกลียวทุก ๆ ขอบ กลีบใจกลางมีแผ่นงาเป็นตัวอักษรลกที่
 ยื่นพันสักหลาดแดง ค้ำมงาปล้อง

ข้อ ๑๒๒ พักลกผู้ชขาด รูป แลลายยัก แลค้ำม เหมือน
 พักลกทั้งปวง เว้นแต่พันเป็นกำมะหยี่ขาวล้วน

ข้อ ๑๒๓ พักชกที่ ๘ พักลกที่ ๕ พักชิวที่ ๑ ถึงพักชิวที่ ๕

รูปพักจัน

ชกที่ ๘ พันสานด้วยงา มีตัวอักษรชกแคะด้วยงาอยู่กลาง

พัก มีขอบนอกงาค้ำมงาแท่ง

ลกที่ ๕ พันกำมะหยี่ขาวยักกินทอง

๑ ลายขอบเครือผลทับทิม

๒ ลายพันกิ่งบัว

๓ กลางเป็นตัวลก

๔ ค้ำมงาปล้อง

ชิวที่ ๑ พันสักหลาดแดงล้วน ยักกินทองค้ำล้วน

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขุน

๓๔๘

- ๑ ลายขอยเครื่องโลกโถ
- ๒ ลายพนักงัดสนทองแกมใหม่
- ๓ กลางแปนตัวข้าว
- ๔ กำมุงยั้ง
- ๕ ขว้ที่ ๒ ยักคันทองค้ำนล้น พนสักหลาทสลั
- ๑ ขอบนอกม่วง
- ๒ พนแกง
- ๓ ขอบในเขียว
- ๔ ใจเขียว
- ๕ กำมุงยั้ง
- ๕ ขว้ที่ ๓ ยักคันทองค้ำนล้น พนสักหลาท
- ๑ ขอบนอกม่วง
- ๒ พนขาว
- ๓ ขอบในม่วง
- ๔ ใจแกง
- ๕ กำมุงยั้ง
- ๕ ขว้ที่ ๔ ยักคันทองค้ำนล้น พนสักหลาทต่างสี
- ๑ ขอบนอกแกง
- ๒ พนม่วง
- ๓ ขอบในเขียว
- ๔ ใจเขียว
- ๕ กำมุงยั้ง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยชาม

ข้อ ๕ ชักดินเงินค้ำถั่ววน พนสักหลาด

๑ ขอบนอกแฉง

๒ พนขาว

๓ ขอบในแฉง

๔ ใจม่วง

๕ ค้ำไม้ปล้อง

ข้อ ๑๒๔ พัดซางฮั ๑ ที่ ๒ รูปพัดกระดากเว้าบนลาย ใจกลางซางฮัมีแฉกรัศมีเครื่องแทรกหว่างแฉก มีขอบค้ำมังายปล้อง

ซางฮั ๑ พนตากเหลืองปักทองถั่ววน

ซางฮั ๒ พนไหมคทอง ซางฮัแลรัศมีปักทอง เครื่องปักเงิน

ข้อ ๑๒๕ พัดซางฮั ตั้งแต่ที่ ๓ ถึง ๖

๑ รูปพัดกระดาก

๒ ใจกลางหนังสือซางฮั ชักดินทองค้ำ

๓ รัศมีปักเลื่อมมีขอบ

๔ ค้ำไม้ปล้อง

ซางฮั ๓ พนแพรเหลือง

ซางฮั ๔ พนแพรแฉง

ซางฮั ๕ พนแพรนาเงิน

ซางฮั ๖ พนแพรเขียว

ข้อ ๑๒๖ พัดกั้วที่ ๑ ถึงที่ ๔ รูปพัดจีน ปลายเว้าพนแพร

กลางเป็นยันต์ทำด้วยมกมีแฉกรัศมี แฉงขอบประแฉง ชักดินค้ำ ไม้ปล้อง

เรื่องเครื่องโต๊ะแถวขบวน

๓๕๓

กัณฑ์ ๑ พันแพรวแดง ยันต์มุกกลาง ชิคขวางยาวเต็ม ๒ ชิค

กัณฑ์ ๒ พันแพร่นำเงิน ยันต์มุกกลาง เส้นขนชิคยาวเต็ม

เส้นล่างขาดกลางเป็น ๒ ตอน

กัณฑ์ ๓ พันแพรเขียว ยันต์มุกกลาง เส้นขนขาดกลาง

เป็น ๒ ตอน เส้นล่างยาวเต็ม

กัณฑ์ ๔ พันแพรขาว ยันต์มุกกลาง ขาดกลางเป็น ๒ ตอน

ทั้ง ๒ เส้น

ข้อ ๑๒๗ พิศัยซึ่งมีรูปพรรณดังกล่าวมาแล้วนี้ ให้มีลำดับ

สูงต่ำกว่ากันเรียงไปดังนี้

ที่ ๑ พิศัยทหนึ่ง

ที่ ๒ พิศัยนายก

ที่ ๓ พิศัยที่สอง

ที่ ๔ พิศัยที่สาม

ที่ ๕ พิศัยที่สี่

ที่ ๖ พิศัยที่ห้า

ที่ ๗ พิศัยที่หก

ที่ ๘ พิศัยที่เจ็ด

ที่ ๙ พิศัยที่แปด

ที่ ๑๐ พิศัยที่หนึ่ง

ที่ ๑๑ พิศัยที่เก้า

ที่ ๑๒ พิศัยที่สอง

ที่ ๑๓ พิศัยผู้ชขาด

ที่ ๑๔ พิศางษัทหนึ่ง

ที่ ๑๕ พิศางษัทสอง

ที่ ๑๖ พิศลกทสาม

ที่ ๑๗ พิศลกทสี่

ที่ ๑๘ พิศลกทห้า

ที่ ๑๙ พิศางษัทสาม

ที่ ๒๐ พิศางษัทสี่

ที่ ๒๑ พิศางษัทห้า

ที่ ๒๒ พิศลกทหก

ที่ ๒๓ พิศลกทเจ็ด

ที่ ๒๔ พิศางษัทหก

ที่ ๒๕ พิศวทหนึ่ง

ที่ ๒๖ พิศวทสอง

ที่ ๒๗ พิศวทสาม

ที่ ๒๘ พิศวทสี่

ที่ ๒๙ พิศวทห้า

ที่ ๓๐ พิศกวทหนึ่ง

ที่ ๓๑ พิศกวทสอง

ที่ ๓๒ พิศกวทสาม

ที่ ๓๓ พิศกวทสี่

รวมทั้งสิ้นเป็น ๓๓ พิศด้วยกัน

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบน

๓๕๓

ข้อ ๑๒๘ พัดยศทั้ง ๓๓ เล่ม ยกพัดแก้ว ๔ เล่มเสียบ คงแต่ ๒๘ เล่มนี้ มีพัดรองพื้นแพรสำหรับกันทุกเล่ม เป็นรูปพัดกลม ปักตัวหนังสือกลางตามพัดชก พัดกลก พัดชางฮ พัดชัว แต่พื้น พัดแลศ้วนหนังสือมีสีผกกันเป็นพวกโดยลำดับดังนี้

พัดพื้นเหลืองศ้วนหนังสือแลขอบม่วง ๑ เล่ม สำหรับพัดชกที่ ๑

พัดพื้นแดงศ้วนหนังสือแลขอบเขียว ๓ เล่ม สำหรับพัดชก ที่ ๒ พัดชกที่ ๓ พัดชกที่ ๔

พัดพื้นชมพูศ้วนหนังสือแลขอบน้ำเงิน ๕ เล่ม สำหรับตั้งแต่ พัดชกที่ ๕ จนพัดกลกที่ ๑

พัดพื้นเขียวศ้วนหนังสือแลขอบแดง ๘ เล่ม สำหรับตั้งแต่ พัดชกที่ ๘ จนถึงพัดชางฮที่ ๔

พัดพื้นม่วงศ้วนหนังสือแลขอบเหลือง ๘ เล่ม สำหรับตั้งแต่ พัดชางฮที่ ๕ จนถึงพัดชัวที่ ๕

พัดพื้นสีนวลศ้วนหนังสือแลขอบสีน้ำตาล ๑ เล่ม สำหรับพัด

ชกนายก

พัดพื้นสียานเขียนศ้วนหนังสือแลขอบสีเขียวใช้กา ๑ เล่ม สำหรับ พัดกลกผู้ชชาก

ข้อ ๑๒๙ การที่พระราชทานพัด กรรมการแบ่งเป็น ๒ พวก คือ พวกที่รับพระราชทานพัดต่อพระหัตถ์พวก ๑ พระราชทานให้ผู้อื่นไปตั้งพวก ๑ ตามอันคัยดังนี้

พัดชกที่ ๑ รับผิดชอบต่อพระหัตถ์ แลจะใดเป็นผู้ตั้งผู้ถือพัดกลก ที่ ๑ แลพัดแก้วทั้ง ๔ เล่ม

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วย

พัตชนายก รับผิดชอบต่อพระหัตถ์ และโต๊ะเป็นผู้ตั้งผู้ถือพัต
ลกลูกชงชา

พัตชกที่ ๒ รับผิดชอบต่อพระหัตถ์ และโต๊ะเป็นผู้ตั้งผู้ถือพัตลกลูกที่ ๖

พัตชกที่ ๓ รับผิดชอบต่อพระหัตถ์ และโต๊ะเป็นผู้ตั้งผู้ถือพัตลกลูกที่ ๗

พัตชกที่ ๔ รับผิดชอบต่อพระหัตถ์ และโต๊ะเป็นผู้ตั้งผู้ถือพัตชกที่ ๓

พัตชกที่ ๕ รับผิดชอบต่อพระหัตถ์ และโต๊ะเป็นผู้ตั้งผู้ถือพัตลกลูกที่ ๔

พัตชกที่ ๖ รับผิดชอบต่อพระหัตถ์ และโต๊ะเป็นผู้ตั้งผู้ถือพัตชกที่ ๒

พัตชกที่ ๗ รับผิดชอบต่อพระหัตถ์ และโต๊ะเป็นผู้ตั้งผู้ถือพัตชกที่ ๔

พัตชกที่ ๘ รับผิดชอบต่อพระหัตถ์ และโต๊ะเป็นผู้ตั้งผู้ถือพัตลกลูกที่ ๕

พัตชกที่ ๙ รับผิดชอบต่อพระหัตถ์ และโต๊ะเป็นผู้ตั้งผู้ถือพัตชกที่ ๓

พัตลกลูกที่ ๒ รับผิดชอบต่อพระหัตถ์ และโต๊ะเป็นผู้ตั้งผู้ถือพัตชกที่ ๕

พัตชางฮกที่ ๑ รับผิดชอบต่อพระหัตถ์

พัตชางฮกที่ ๒ รับผิดชอบต่อพระหัตถ์

พัตลกลูกที่ ๓ รับผิดชอบต่อพระหัตถ์

พัตชางฮกที่ ๓ รับผิดชอบต่อพระหัตถ์

พัตชางฮกที่ ๔ รับผิดชอบต่อพระหัตถ์

พัตชางฮกที่ ๕ รับผิดชอบต่อพระหัตถ์

พัตชางฮกที่ ๖ รับผิดชอบต่อพระหัตถ์

ข้อ ๓๓๐ กำหนดที่จะ พระราชทานพัต ยศ แก่กรรม การ นั้น
จะพระราชทานตามแต่มีที่มากแลน้อยกว่ากัน เป็นคราว ๆ ไป
ถ้ามีการตรวจโต๊ะคราวหนึ่ง กรรมการผู้ใด มี แต่มี สูง แลต่ำ
เปลี่ยนกันไป ก็พระราชทานเปลี่ยนชั้นใหม่ตามแต่มีคราวหลัง

ที่สุด ถ้าคราวใดผู้ที่เป็นกรรมการ ซึ่งเคยได้รับพัชยศตั้งแต่
ชกที่ ๑ จนถึงที่ ๕ คนใดไม่ได้เป็นกรรมการ ต้องรับพัชรองกว่า
จะได้เป็นกรรมการ มีแต่มีได้อัตราต่อพัชยศ จึงจะได้รับพระ
ราชทานพัชยศอีก หรือถ้ามีกรรมการกว่า ๓๑ คนขึ้นไป คนที่
มีแต่น้อยนอกจากจำนวน ๓๑ คนขึ้นไปนั้นจะไม่ได้รับพัช

ข้อ ๑๓๑ พัชรองที่กล่าวในข้อบนนี้ เป็นพัชรองพันแพรวบ
กลม ขนาดเท่าพัชรอง สำหรับพัชยศ มีสีต่างกัน เว้นแต่ไม่มี
ตัวหนังสือ ผู้ที่จะได้รับพระราชทานพัชรองอย่างนี้ ถ้าได้รับ
พัชยศชั้นสูง คือ พัชชกที่ ๑ ซึ่งมีพัชรองพันเหลืองในงาน
ก่อน ครั้นงานหลังได้รับพัชยศต่ำลงมา หรือไม่ได้รับพัชยศ
หรือไม่ได้เป็นกรรมการ ก็จะได้รับพัชรองพันเหลืองขอบม่วง
ถ้าผู้ใดเคยรับพัชรองสำหรับพัชยศเคยได้รับแต่พันแดง หรือ
พันชมพู พันเขียว พันม่วง เมื่อต้องลดชั้นต่ำลงมาแล้ว ก็เป็น
อันได้รับพระราชทานพัชรองอย่างนี้คงส้อยตามสีเดิมที่เป็นอย่างสูง
เว้นแต่จะเลื่อนสูงขึ้นไป จึงเป็นอันเปลี่ยนรับสีที่สูงขึ้นไปตามลำดับ

ข้อ ๑๓๒ ก, กรรมการผู้ใดที่ได้รับพระราชทานพัชยศชั้น
สูงในงานก่อนแล้ว ครั้นงานหลังได้รับพระราชทานพัชยศต่ำลง
มากก็ดี หรือไม่ได้รับพัชยศ โดยมีแต่น้อยนอกจากจำนวน
พัชชกที่ ถ้าจะต้องรับพัชรองตามกำหนดในข้อ ๑๓๑ นั้น เมื่อได้
ส่งพัชยศคืนแลส่งงานแล้ว ให้ไปรับพัชรองต่อเจ้าพนักงาน
เว้นไว้แต่ผู้ถือพัชชกที่ ๑ ต้องเปลี่ยนพัช จะได้พระราชทานพัช
รองเลื่อนลำดับชั้นขึ้นไปตามกำหนดไว้ในข้อ ๑๓๑ นี้ จะได้

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยขัน

รับพักรองต่อพระหัตถ์เสมือทกคราวไป ผู้ที่ไม่เคยได้รับพัคยศ
เลย เมื่อเป็นกรรมการมีแต่มีเข้าจำนวนพัคยศ ดังกล่าว
มาแล้ว จึงจะได้รับพระราชทานพัคยศตามลำดับ

ข้อ ๓๓๓ ผู้ที่ได้พัคยศที่ ๑ ซึ่งได้รับพักรองเหลืองนั้น ถ้าได้
รับพัคยศที่ ๑ ในงานหลัง ๆ ซ้ำอีก ๒ คราว ๓ คราวขึ้นไป จะได้รับ
รับพระราชทานพักรองพื้นเหลือง ปักลายเต็มขันเป็นเครื่องหมาย
คราวที่ได้รับพระราชทานพัคยศที่ ๑ นั้น เป็นลำดับก็จะกล่าว
ต่อไปนี้

- ครั้งที่ ๑ พักรองเหลืองเปล่า
- ครั้งที่ ๒ เพิ่มลายปัก เป็นรูปปลาสองตัวอยู่ในวงกลมสี่มุม
- ครั้งที่ ๓ เพิ่มลายคอเสื้อสี่มุมรอบปลา
- ครั้งที่ ๔ เพิ่มลายราชวัตรสี่มุมรอบนอก
- ครั้งที่ ๕ เพิ่มลายยันต์แปดเหลี่ยม ในระหว่างคอเสื้อกับ

ราชวัตร

- ครั้งที่ ๖ ปลายักเงินตัวหนึ่ง ม่วงตัวหนึ่ง
- ครั้งที่ ๗ ลายคอเสื้อเงินสลักกับสี่มุม
- ครั้งที่ ๘ ลายราชวัตรเงินสลักกับสี่มุม
- ครั้งที่ ๙ ยันต์แปดเหลี่ยมเงินสลักกับสี่มุม
- ครั้งที่ ๑๐ ปลายักเงินสองตัว
- ครั้งที่ ๑๑ คอเสื้อปักเงินล้วน
- ครั้งที่ ๑๒ ราชวัตรปักเงินล้วน
- ครั้งที่ ๑๓ ปักเงินล้วนทั้งผืน

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

๓๕๗

- ครั้งที่ ๑๔ ปลาทองตัวหนึ่ง เงินตัวหนึ่ง
- ครั้งที่ ๑๕ คอเสื้อทองสลัเงิน
- ครั้งที่ ๑๖ ราชวัตรทองสลัเงิน
- ครั้งที่ ๑๗ บันตทองสลัเงิน
- ครั้งที่ ๑๘ ปลาบักทองสองตัว
- ครั้งที่ ๑๙ คอเสื้อทองรอย
- ครั้งที่ ๒๐ ราชวัตรทองรอย
- ครั้งที่ ๒๑ บักทองล้วนเต็มทั้งผืน

ข้อ ๓๓๔ ข, ถ้าผู้ใดทำพดยศชำระคตต้องปรับโดยขนาด แล้ว
แต่่นายกจะกำหนดตามความชำระคตของพดนั้น แลผู้กระทำผิดจะ
ต้องทำพดนั้นให้ดีกว่า

พดยศเป็นของที่ไม่พระราชทานเป็นสิทธิ ย่อมจะต้องผลัด
เปลี่ยนตกแก่ผู้มิแต่มีสูงตามลำดับ เพราะฉะนั้นเมื่อผู้ใดได้รับ
พระราชทานครั้งใด ให้จำถูกชื่อไว้ในคัมเป็นเครื่องหมาย เว้น
แต่พดรองไม่ต้องจำถูก

ข้อ ๓๓๕ พดยศทั้ง ๓๓ นั้น ให้ขักได้แต่เฉพาะในโต๊ะของคน
เท่านั้น ถ้าตั้งโต๊ะให้ผู้อื่น จะขักพดยศนั้นด้วยไม่ได้ แลเฉพาะ
ให้ขักได้แต่ในการหลวง หรือการในพระบรมมหาราชวัง หรือ
การที่อื่นซึ่งเสด็จพระราชดำเนินเท่านั้น ถ้าจะไปตั้งโต๊ะการข้าง
นอก ที่ไม่ใช่การเสด็จพระราชดำเนิน ห้ามมิให้ขักพดยศเหล่านั้น
ให้ขักได้แต่พดรอง แต่เครื่องรางวัลอื่น ๆ มีแปะเป็นต้นนั้น จะใส่
ที่ใด ๆ ก็ได้ไม่ห้าม

หมวดที่ ๕
ว่าด้วยเข็มสำหรับติดอกเสื้อกรรมการ

ข้อ ๓๓๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทำเครื่องหมายสำหรับตำแหน่งกรรมการ เป็นเข็มติดอก ให้เรียกว่าไปเจียมตัวเข็มพระราชทานตามลำดับพัทยศอย่างสูงที่เคยถือมา มีกำหนดเครื่องสังเกตหมายดังนี้

ชกที่ ๑ เข็มทองคำ กลางเป็นตัวชกลงยา ขอบเป็นรูปน้ำเต้าลงยา ๕ สี มีเม็ดไข่มุกคั่นเป็น ๕ ตอน

ชกนายก เข็มทองคำ กลางเป็นตัวชกลงยาลีขานเย็น ขอบเป็นรูปสมควม้วนลงยา ๕ สี มีเม็ดพลอย ๕ สีคั่นเป็น ๕ ตอน

ชกที่ ๒ กลางเป็นตัวชกทองคำ ขอบเป็นรูปน้ำเต้าลงยา ๕ สี มีเม็ดทองคำคั่นเป็น ๕ ตอน

ชกที่ ๓ กลางเป็นตัวชกทองคำ ขอบเป็นรูปน้ำเต้าลงยา ๔ สี มีเม็ดทองคำคั่นเป็น ๔ ตอน

ชกที่ ๔ กลางเป็นตัวชกทองคำ ขอบรูปน้ำเต้าลงยา ๓ สี มีเม็ดทองคำคั่นเป็น ๓ ตอน

ชกที่ ๕ กลางเป็นตัวชกทองคำ ขอบรูปน้ำเต้าลงยา ๒ สี มีเม็ดทองคำคั่นเป็น ๒ ตอน

ชกที่ ๖ กลางตัวชกทองคำ ขอบรูปน้ำเต้าลงยาสีเขียว

ชกที่ ๗ กลางตัวชกทองคำ ขอบรูปน้ำเต้าลงยาสีม่วง

ชกที่ ๘ กลางตัวชกแคะด้วยงา ขอบรูปใบพอนลงยาสีม่วง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

๓๕๑

ลกที่ ๑ ทำด้วยนาก กลางเป็นตวลก ขอบรูปคอกด้วย
แบ่งเป็น ๕ คั่น

ชกที่ ๑ ทำด้วยนาก กลางเป็นตวลก ขอบรูปน้ำเต้าเกลี้ยง

ลกที่ ๒ ทำด้วยนาก กลางเป็นตวลก ขอบรูปคอกด้วย
แบ่งเป็น ๔ คั่น

ซางชที่ ๑ ทำด้วยนาก กลางเป็นตวลซางช ขอบรูปสี่
เหลี่ยม แบ่งเป็น ๕ คั่น

ซางชที่ ๒ ทำด้วยนาก กลางเป็นตวลซางช ขอบสี่เหลี่ยม
แบ่งเป็น ๔ คั่น

ลกที่ ๓ ตวลกกลางทำด้วยงา ขอบทำด้วยนาก เป็นรูป
คอกด้วย แบ่งเป็น ๓ คั่น

ลกที่ ๔ ตวลกกลางทำด้วยนาก ขอบทำด้วยเงินรูปคอก
ด้วย แบ่งเป็น ๒ คั่น

ลกผู้ซขาด ตวลกทำด้วยนาก ขอบทำด้วยเงินเป็นวงกลม
เกลี้ยง

ลกที่ ๕ ตวลกกลางทำด้วยนาก ขอบทำด้วยเงินรูปใบ
พอน แบ่ง ๒ คั่น

ซางชที่ ๓ ตวลซางชทำด้วยนาก ขอบสี่เหลี่ยมทำด้วยเงิน
แบ่ง ๓ คั่น

ซางชที่ ๔ ตวลซางชทำด้วยนาก ขอบสี่เหลี่ยมทำด้วยเงิน
แบ่ง ๒ คั่น

ซางชที่ ๕ ตวลซางชทำด้วยนาก ขอบสี่เหลี่ยมเงินเกลี้ยง

ลกที่ ๖ ทัวลกทำด้วยนาก ขอบรูปคอกบ้วย ทำด้วยเงิน
เกลี้ยง

ลกที่ ๗ ทัวลกแลขอบรูปคอกบ้วย ทำด้วยเงินเกลี้ยงทั้งอัน

ชาวชก ๖ ทัวชาวชกแลขอบสี่เหลี่ยม ทำด้วยเงินเกลี้ยงทั้งอัน

ชวที่ ๑ ทำด้วยเงินล้วน กลางทัวชว ขอบเป็นรูปใบพอน

แบ่ง ๕ คน

ชวที่ ๒ เหมือนชวที่ ๑ แต่ขอบแบ่ง ๔ คน

ชวที่ ๓ เหมือนชวที่ ๑ แต่ขอบแบ่ง ๓ คน

ชวที่ ๔ เหมือนชวที่ ๑ แต่ขอบแบ่ง ๒ คน

ชวที่ ๕ ทัวหนึ่งสี่ชว ขอบใบพอนเงินเกลี้ยง

กัวที่ ๑ กลางเป็นยันต์ ชิคขวางยาวเต็มสองซีก ทำ
ด้วยนากมีขอบรูปรีอย่างเมล็ดขนุน ทำด้วยเงิน

กัวที่ ๒ กลางเป็นยันต์ทำด้วยนาก เส้นบนซีกยาวเต็ม เส้น
ล่างซีกกลางเป็น ๒ ตอน มีรูปรีอย่างเมล็ดขนุน ทำด้วยเงิน

กัวที่ ๓ กลางเป็นยันต์ทำด้วยนาก เส้นบนซีกซีกกลางเป็น
๒ ตอน เส้นล่างซีกยาวเต็ม มีขอบรูปรีอย่างเมล็ดขนุน ทำ
ด้วยเงิน

กัวที่ ๔ กลางเป็นยันต์ทำด้วยนาก ซีกซีกกลางเป็น ๒ ตอน
ทั้งสองเส้น มีขอบรูปรีอย่างเมล็ดขนุน ทำด้วยเงิน

ถ้ายังไม่เคยรับพิศยศเลย จะได้พระราชทานแต่เม็ดคุ่มเงิน
เกลี้ยง เรียกว่างันลิว

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยขัน

ถ้อยครั้งที่ ๓๕ ทิวหนึ่งสี่ประดับพลอยเหลือง ขอบประดับ
พลอย ๕ สี

ถ้อยครั้งที่ ๓๖ ทิวหนึ่งสี่ประดับนิล ขอบประดับพลอย ๕ สี
เม็ดคั่นประดับเพชร

ถ้อยครั้งที่ ๓๗ ทิวหนึ่งสี่ประดับมรกต ขอบประดับพลอย ๕ สี
เม็ดคั่นประดับเพชร

ถ้อยครั้งที่ ๓๘ ทิวหนึ่งสี่ประดับเพทาย ขอบประดับพลอย ๕ สี
เม็ดคั่นประดับเพชร

ถ้อยครั้งที่ ๓๙ ทิวหนึ่งสี่ประดับทับทิม ขอบประดับพลอย ๕ สี
เม็ดคั่นประดับเพชร

ถ้อยครั้งที่ ๔๐ ทิวหนึ่งสี่ประดับเพชร ขอบประดับพลอย ๕ สี
เม็ดคั่นประดับเพชร

ถ้อยครั้งที่ ๔๑ ทิวหนึ่งสี่ประดับเพชร ขอบประดับบุษราคัม
ทับทิมเพทายมรกตนิล เม็ดคั่นประดับเพชร

ข้อ ๓๓๘ เชื้อที่พระราชทานน ถ้าผู้ใดไ้รับชนิดคำไป
คราวหลังไ้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นไป จะไ้พระราชทานเชื้อชั้นสูง
เปลี่ยนให้ ต้องคืนเชื้อชั้นต่ำเดิมแก่เจ้าพนักงาน ถ้าคราวหลังไ้
รับตำแหน่งต่ำกว่าเชื้อที่ไ้พระราชทานไปแล้ว ไม่ต้องเปลี่ยนเชื้อ
ให้คงใช้เชื้อตำแหน่งสูงที่สุด ที่ตนไ้เคยถือพัศสูงมาแล้วอยู่เป็นนิจ

ข้อ ๓๓๙ กัญไ้รดเกล้า ๆ ให้มีผ้าจับเป็นคอกไม้สำหรับ
ติดกับเขื่อนั้น ส่วนผ่านให้เปลี่ยนสีทกคราว ตามสีพัศรองทิวหนึ่ง
สี่ ที่ไ้รับพระราชทานนั้น แต่ผู้ใดไ้ถือพัศกั้วซึ่งไม่มีพัศรองนั้น

ให้ใช้ผ้าสีเขี้ยวอ่อน ถ้ากรรมการคนใดแต้มตำ หนต้องออกจาก
จำนวนพักให้เรียกว่าพวกปุกฮัก ให้ใช้ผ้าสีน้ำเงินอ่อน ถ้าเป็น
หนพระราชทรัพย์ให้เรียกว่าพวกจ๊แอ ใช้ผ้าสีน้ำตาล ถ้าคราวใด
ออกจากกรรมการ ให้ใช้แต่เข็มเฉย ๆ ไม่มีผ้า

ข้อ ๑๔๐ ถ้ามีงานตรวจคักสินโต๊ะครั้งใด ให้กรรมการคิด
เข็มที่ไ้รับพระราชทานนตามตำแหน่งทกครั้ง แลถ้าในงานหลวง
กรรมการไม่คิดเข็มที่ไ้รับพระราชทานนนั้นมา ต้องถือเหมือนหนึ่
ว่าตัวกรรมการผู้นั้นไม่ไ้มา เป็นอันขาดตรวจ ไม่ไ้รับแต้มที่
จะไ้ แลจะต้องปรับอย่างผู้ที่ไม่ไ้มาคนนั้น

หมวดที่ ๖

ว่าด้วยเครื่องหมายชั้นใหม่ทอง

ข้อ ๑๔๑ ชั้นใหม่ทองเล็กซึ่งตั้งไว้บนโต๊ะ จะไม่ใคร่แลเห็น
หรือสังเกตยาก จึงโปรดเกล้า ๆ ให้ผู้ซึ่งใดตั้งชั้นใหม่ทองไว้บน
โต๊ะ มีเครื่องหมายปักไว้ที่โต๊ะขวางหลัง ในแถวหน้าหรือแถวหลัง
ก็ไ้ ถ้าเป็นโต๊ะโงกก็ให้ปักแถวหลัง หรือแถวที่สองถักออกมา
เครื่องหมายสำคัญนดังนี้

- ๑ ชั้นใหม่ทองเล็ก ๑ ชั้น ขงตะขาบพนมม่วง ครอบเหลืองเครื่องเงิน
- ๒ ชั้น ขงตะขาบพนมม่วง ครอบเหลืองเครื่องทอง
- ๓ ชั้น ขงตะขาบพนเขี้ยว ครอบแดงเครื่องเงิน
- ๔ ชั้น ขงตะขาบพนเขี้ยว ครอบแดงเครื่องทอง
- ๕ ชั้น ขงตะขาบพนชมพู ครอบน้ำเงินเครื่องเงิน

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

๓๖๕

๒๗	ชัน	กระฉิ่งแแดงระบายเขียว	เครื่องทอง
๒๘	ชัน	กระฉิ่งเหลืองระบายม่วง	เครื่องเงิน
๓๐	ชัน	กระฉิ่งเหลืองระบายม่วง	เครื่องทอง
๓๑	ชัน	กระฉิ่งปักเชิงชายม่วงระบายเหลือง	เครื่องเงิน
๓๒	ชัน	กระฉิ่งปักเชิงชายม่วงระบายเหลือง	เครื่องทอง
๓๓	ชัน	กระฉิ่งปักเชิงชายเขียวระบายแแดง	เครื่องเงิน
๓๔	ชัน	กระฉิ่งปักเชิงชายเขียวระบายแแดง	เครื่องทอง
๓๕	ชัน	กระฉิ่งปักเชิงชายชมพูระบายน้ำเงิน	เครื่องเงิน
๓๖	ชัน	กระฉิ่งปักเชิงชายชมพูระบายน้ำเงิน	เครื่องทอง
๓๗	ชัน	กระฉิ่งปักเชิงชายแแดงระบายเขียว	เครื่องเงิน
๓๘	ชัน	กระฉิ่งปักเชิงชายแแดงระบายเขียว	เครื่องทอง
๓๙	ชัน	กระฉิ่งปักเชิงชายเหลืองระบายม่วง	เครื่องเงิน
๔๐	ชัน	กระฉิ่งปักเชิงชายเหลืองระบายม่วง	เครื่องทอง
๔๑	ชัน	กระฉิ่งปักเชิงชายสองชั้นม่วงระบายเหลือง	เครื่องเงิน
๔๒	ชัน	กระฉิ่งปักเชิงชายสองชั้นม่วงระบายเหลือง	เครื่องทอง
๔๓	ชัน	กระฉิ่งปักเชิงชายสองชั้นเขียวระบายแแดง	เครื่องเงิน
๔๔	ชัน	กระฉิ่งปักเชิงชายสองชั้นเขียวระบายแแดง	เครื่องทอง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

- ๔๕ ชั้น กระจกปักเชิงชายสองชั้นชมพระบายน้ำเงิน เครื่องเงิน
- ๔๖ ชั้น กระจกปักเชิงชายสองชั้นชมพระบายน้ำเงิน เครื่องทอง
- ๔๗ ชั้น กระจกปักเชิงชายสองชั้นแดงระบายเขียว เครื่องเงิน
- ๔๘ ชั้น กระจกปักเชิงชายสองชั้นแดงระบายเขียว เครื่องทอง
- ๔๙ ชั้น กระจกปักเชิงชายสองชั้นเหลืองระบายม่วง เครื่องเงิน
- ๕๐ ชั้น กระจกปักเชิงชายสองชั้นเหลืองระบายม่วง เครื่องทอง
- ๕๑ ชั้น กระจกปักทั้งตัวม่วงระบายเหลือง เครื่องเงิน
- ๕๒ ชั้น กระจกปักทั้งตัวม่วงระบายเหลือง เครื่องทอง
- ๕๓ ชั้น กระจกปักทั้งตัวเขียวระบายแดง เครื่องเงิน
- ๕๔ ชั้น กระจกปักทั้งตัวเขียวระบายแดง เครื่องทอง
- ๕๕ ชั้น กระจกปักทั้งตัวชมพระบายน้ำเงิน เครื่องเงิน
- ๕๖ ชั้น กระจกปักทั้งตัวชมพระบายน้ำเงิน เครื่องทอง
- ๕๗ ชั้น กระจกปักทั้งตัวแดงระบายเขียว เครื่องเงิน
- ๕๘ ชั้น กระจกปักทั้งตัวแดงระบายเขียว เครื่องทอง
- ๕๙ ชั้น กระจกปักทั้งตัวเหลืองระบายม่วง เครื่องเงิน
- ๖๐ ชั้น กระจกปักทั้งตัวเหลืองระบายม่วง เครื่องทอง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๓๖๗

๖๑	ขัน	กระฉิ่งขั้กทั้งตัวม่วงล้วน	เครื่องเงิน
๖๒	ขัน	กระฉิ่งขั้กทั้งตัวม่วงล้วน	เครื่องทอง
๖๓	ขัน	กระฉิ่งขั้กทั้งตัวเขียวล้วน	เครื่องเงิน
๖๔	ขัน	กระฉิ่งขั้กทั้งตัวเขียวล้วน	เครื่องทอง
๖๕	ขัน	กระฉิ่งขั้กทั้งตัวชมพูล้วน	เครื่องเงิน
๖๖	ขัน	กระฉิ่งขั้กทั้งตัวชมพูล้วน	เครื่องทอง
๖๗	ขัน	กระฉิ่งขั้กทั้งตัวแดงล้วน	เครื่องเงิน
๖๘	ขัน	กระฉิ่งขั้กทั้งตัวแดงล้วน	เครื่องทอง
๖๙	ขัน	กระฉิ่งขั้กทั้งตัวเหลืองล้วน	เครื่องเงิน
๗๐	ขัน	กระฉิ่งขั้กทั้งตัวเหลืองล้วน	เครื่องทอง

ข้อ ๑๔๒ ถ้าโต๊ะใดตั้งขันใหม่ทอง ๓ ขัน ซึ่งตามลำดับ

จะต้องปักของตะขามเขียวครีบแดงเครื่องเงิน จะปักของตะขามม่วง
ครีบเหลืองเครื่องเงินเครื่องทองไว้ด้วยเป็นสามคันก็ได้ แต่จะ
ปักของตะขามแดงครีบเขียวเครื่องทอง ซึ่งหมายจำนวนเกินกว่า
ขันใหม่ทองที่มีในโต๊ะไม่ได้ ถ้าไม่มีที่จะปักหลายคัน จะปัก
แต่ของตะขามสีเขียวครีบแดงเครื่องเงินคันเดียวก็ได้ รวมความ
ให้พึงเข้าใจว่าโต๊ะที่มีขันใหม่ทองตั้งมีจำนวนเท่าใด จะปักของแล
กระฉิ่งเครื่องหมายที่ต่ำลงมากันก็ได้ แต่อย่าให้ปักเครื่อง
หมายที่สูงกว่าขันใหม่ทองที่มีบนโต๊ะ ให้พึงเข้าใจโดยในนี้ ไป
จนตลอดคณผู้ที่ตั้งขันใหม่ทอง ๗๐ ขัน อาจะปักของแลกระฉิ่งได้
ทุกอย่าง แต่การที่จะปักนั้น ควรให้เป็นระเบียบ ไม่ควรให้
สับสนเลอะเทอะ

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบัน

ข้อ ๑๕๓ เครื่องหมายสำหรับชั้นใหม่ทองใหญ่นี้ ให้คงบัญชี
ของแลกระฉิ่งรวมกันกับชั้นใหม่ทองเล็กด้วย แต่ให้เติมทานตะวัน
อย่างจีนเป็นเครื่องปักขวดหรือกระบอก เหมือนดังของแลกระฉิ่ง
ใหม่ลำดับชั้น

ชั้นใหม่ทองใหญ่ ๑ ชั้น ทานตะวันพินม่วง ขอบเหลืองเครื่อง
เงิน

๒ ชั้น ทานตะวันพินม่วง ขอบเหลืองเครื่องทอง

๓ ชั้น ทานตะวันพินเขียว ขอบแดงเครื่องเงิน

๔ ชั้น ทานตะวันพินเขียว ขอบแดงเครื่องทอง

๕ ชั้น ทานตะวันพินชมพูขอบน้ำเงิน เครื่องเงิน

๖ ชั้น ทานตะวันพินชมพูขอบน้ำเงิน เครื่องทอง

๗ ชั้น ทานตะวันพินแดงขอบเขียว เครื่องเงิน

๘ ชั้น ทานตะวันพินแดงขอบเขียว เครื่องทอง

๙ ชั้น ทานตะวันพินเหลืองขอบม่วง เครื่องเงิน

๑๐ ชั้น ทานตะวันพินเหลืองขอบม่วง เครื่องทอง

ข้อ ๑๕๔ ทานตะวันนงามชั้นใหม่ทองใหญ่เพียง ๑๐ ชั้นลงมา
ปักใต้แต่อันเดียวตามชั้นเท่านั้น จะปักอย่างต่ำด้วยเช่นเครื่อง
หมายใหม่ทองเล็กไม่ได้ ต่อเมื่อมีกว่า ๑๐ ชั้นขึ้นไปให้ปักหลาย
อันรวมกัน เช่นมี ๑๑ ชั้น ปักพินเหลืองเครื่องทองหนึ่ง พิน
ม่วงเครื่องเงินหนึ่งชั้น เป็นที่หมาย ๑๑ ชั้น แลต่อไปก็ให้
กำหนดใช้ตามวิธี

ข้อ ๑๔๕ กระฉิ่งแลของทั้งปวงเหล่านี้ ในชั้นแรกใ้รับพระราชทานใหม่ทอง จะโปรดพระราชทานของหลวง เป็นแพรวเขียนทอง หรือปักคั้นปักใหม่ก็ได้ เมื่อจะตั้งต่อไปให้เจ้าของโต๊ะจัดหา หรือทำขึ้นเอง จะขยายให้ใหญ่ให้เล็กเพียงเท่าใดก็ได้สุดแต่สถานะซึ่งจะปัก ให้ใช้ทั้งโต๊ะใหญ่โต๊ะกลาง ต้องระวังแต่รูปแลสีพื้นสีครีบละขยายให้ต้องตามอัตราชั้นใหม่ทองซึ่งมีอยู่บนโต๊ะนั้น

ข้อ ๑๔๖ เครื่องหมายทั้งปวงทุกอย่าง ๆ ละ ๕ เส้น เป็นของสำหรับบอกชั้นใหม่ทอง ไม่ใช่สำหรับบอกคน เพราะฉะนั้นผู้ใดจะยืมชั้นใหม่ทองของผู้ใดมากน้อยเท่าใด ก็ปักเครื่องหมายเหล่านี้ได้ตามอัตราทั่วไป ไม่ว่าผู้ใด

ข้อ ๑๔๗ ถ้าผู้ใดมีชั้นใหม่ทองน้อย ปักเครื่องหมายเกินอัตราเป็นละเมียด ให้ปรับลดชั้นผ้าแดงตามที่เกินชั้นละชั้น แต่ไม่ให้ปรับยิ่งกว่า ๕ แด้มขึ้นไป โดยว่าจะผิดถึง ๑๐ ชั้น ก็ให้ปรับเพียง ๕ แด้มเท่านั้น ถ้าปักต่ำไป หรือไม่ปักดังนี้ จะต้องชี้แจงเหตุตามสมควรต่อเจ้าพนักงาน ถ้าไม่ชี้แจงเหตุอันใด หรือชี้แจงเหตุไม่สมควร จะต้องปรับลด ๑ แด้ม

หมวดที่ ๗

ว่าด้วยรางวัลผู้นำโต๊ะ

ข้อ ๑๔๘ ผู้นำโต๊ะที่ปักในเมืองไทยนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานรางวัลตามฝีมือที่ปักดีมากแลน้อย โดยลำดับที่ควร มีกำหนดรางวัลด้วยแพรสีที่ผูกคั้ง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

รางวัลที่ ๑ สี่เหลี่ยม ที่ ๒ สี่แฉก ที่ ๓ สี่เหลี่ยม ที่ ๔ สี่เหลี่ยม
 ที่ ๕ สี่เหลี่ยม ถ้าใครที่ ๑ อยู่แล้ว จะเติมรางวัลที่ ๒ หรือที่ ๓
 ที่ ๔ ที่ ๕ ด้วยก็ได้ คือเพิ่มสี่แฉกพันกัน เมื่อจะว่าให้ง่ายก็คือ—

๑	สี่เหลี่ยมกับแฉกพันกัน	เป็น	“รางวัลพิเศษเอกที่ ๑”
๒	เหลี่ยมกับเหลี่ยมพันกัน	เป็น	“รางวัลพิเศษเอกที่ ๒”
๓	เหลี่ยมกับเหลี่ยมพันกัน	เป็น	“รางวัลพิเศษเอกที่ ๓”
๔	เหลี่ยมกับเหลี่ยมพันกัน	เป็น	“รางวัลพิเศษเอกที่ ๔”
๕	เหลี่ยมเปล่า	เป็น	“รางวัลที่ ๑”
๖	แฉกกับเหลี่ยมพันกัน	เป็น	“รางวัลพิเศษโทที่ ๑”
๗	แฉกกับเหลี่ยมพันกัน	เป็น	“รางวัลพิเศษโทที่ ๒”
๘	แฉกกับเหลี่ยมพันกัน	เป็น	“รางวัลพิเศษโทที่ ๓”
๙	แฉกเปล่า	เป็น	“รางวัลที่ ๒”
๑๐	เหลี่ยมกับเหลี่ยมพันกัน	เป็น	“รางวัลพิเศษตรีที่ ๑”
๑๑	เหลี่ยมกับเหลี่ยมพันกัน	เป็น	“รางวัลพิเศษตรีที่ ๒”
๑๒	เหลี่ยมเปล่า	เป็น	“รางวัลที่ ๓”
๑๓	เหลี่ยมกับเหลี่ยมพันกัน	เป็น	“รางวัลพิเศษจัตวา”
๑๔	เหลี่ยมเปล่า	เป็น	“รางวัลที่ ๔”
๑๕	เหลี่ยมเปล่า	เป็น	“รางวัลที่ ๕”

รวมเป็นรางวัลหน้าโต๊ะ มี ๑๕ ชั้นด้วยกันเท่านั้น รางวัล
 หน้าโต๊ะซึ่งกะไว้เป็นหลายชั้นดังนี้ เพราะมีฝีมือขี้กตกันได้
 มากกว่าชั้นหลายความ แต่ไม่จำเป็นจะต้องให้มีทุกชั้น แล้วแต่
 กรรมการจะกะให้อย่างไร

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๓๗๓

ข้อ ๑๔๘ รางวัดผ้าหน้าโต๊ะนี้ ยางครวาก็มีแปะ หรือเหรียญพระราชทานด้วย มีขันแลอันคืบ ตามที่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กำหนดในงานนั้น ๆ

ข้อ ๑๕๐ เหรียญแลแพรสีที่พระราชทานรางวัดผ้าหน้าโต๊ะนี้ ผูกใต้เงาะผืนผ้า ถ้าผ้าหน้าโต๊ะผืนนั้นชำรุดเก่าไป จะปักผลึกขันใหม่ ต้องใ้พระราชทานใหม่ จึงจะแขวนเหรียญแลผูกแพรรางวัดได้

ข้อ ๑๕๑ แต่การผูกเหรียญมากับผ้าหน้าโต๊ะนี้ ไม่จำเป็น ต้องผูกมา เพราะเหตุว่าถ้าเหรียญมากขัน จะห้อยลงมาจรัสยังลายผ้าหน้าโต๊ะให้เสียงามไป ให้คงผูกแพรตามสีที่ใ้พระราชทานรางวัด คงกล่าวไว้แล้วนั้นก็ใ้

ข้อ ๑๕๒ ถ้าครั้งก่อนใ้รางวัดขันต่ำ อีกครั้งหนึ่งใ้รางวัดสูงขึ้นไป ให้ผูกแพรตามสีที่ใ้รางวัดสองคราวผิดสีกันนั้น สองข้างต่อกัน อย่าใ้ใช้พินกันเหมือนรางวัดพิเศษ ที่ใ้แพรสองสีคราวเดียวกัน ถ้าใ้ใ้เลื่อนขันในคราวหลังต่อไปอีก ก็ใ้ผูกแพรเป็นตอน ๆ ตามขันที่ใ้ใ้เคยรับมาทุกขันไปตามลำดับ ให้ขันสูงอยู่ในเบื้องขวา ขันต่ำอยู่เบื้องซ้าย ถ้าใ้รับขึ้นเท่าขันเดิม ก็ไม่ต้องแก้ ใ้สีแพรที่ผูกต่อไป

ข้อ ๑๕๓ รางวัดผ้าหน้าโต๊ะ เป็นรางวัดเงาะผืนผ้าก็จงกล่าวมาแล้ว เมื่อชายหรือใ้ผ้าหน้าโต๊ะนี้ไปแก่ใ้ใ้โต จะรับเหรียญสำหรับผืนผ้านี้ไปแขวนด้วยก็ใ้ สีแพรรางวัดสำหรับผ้าหน้าโต๊ะผืนนั้น ก็เป็นอันผูกใ้ตามใ้ใ้รับพระราชทานรางวัดไป

ข้อ ๑๕๔ ผู้นำโต๊ะที่ยังไม่ได้รับพระราชทานรางวัลเลย ห้ามมิให้ผูกแพรอันใดให้ปะปนแปลกปลอมเครื่องหมายพระราชทานรางวัลเป็นอันขาด

หมวดที่ ๘ ว่าด้วยรางวัลโต๊ะ

ข้อ ๑๕๕ บรรดาโต๊ะทั้งปวงที่ตั้งในงานหลวง ย่อมจะได้ รับพระราชทานรางวัลเป็นแปะหรือเหรียญบ้าง เป็นของอย่างอื่น บ้าง มีอัตราชั้นแลจำนวนมาน้อย ตามแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กำหนดในงานนั้น ๆ

ข้อ ๑๕๖ โต๊ะที่จะได้รับพระราชทานรางวัลนั้น นับตามชั้น เชิงข้อ ชั้นที่ผูกผ้าแดงแลผ้าชมพูที่ได้มากแลน้อยเป็นอันคืบ วิทยุเป็น ๒ อย่าง คือ อย่างน้อยหรืออย่างไมล์ อย่าง ๓ อย่าง มากหรืออย่างกิโลเมตร อย่าง ๓ มีอัตราต่างกัน ดังจะกล่าว ในข้อต่อไป

ข้อ ๑๕๗ อัตราน้อยอย่างน้อยหรืออย่างไมล์ นั้นดังนี้

เชิงข้อทอง นับ ๖ แต้ม

เชิงข้อเงิน นับ ๕ แต้ม

เชิงข้อเหลือง นับ ๔ แต้ม

เชิงข้อแดง นับ ๓ แต้ม

เชิงข้อชมพู นับ ๒ แต้ม

เชิงข้อเขียว นับ ๑ แต้มครึ่ง

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยบน

๓๗๓

- เซียงส้ม่วง นัย ๓ แต้ม
- ชั้นเต็กช้วนหรือชั้นผ้าแดง นัย ๓ แต้ม
- ชั้นผ้าชมพู นัยกึ่งแต้ม
- ข้อ ๑๕๘ อัตราน้อยอย่างมาก หรืออย่างกิโลเมตร นัยกึ่ง
- เซียงส้มทอง นัย ๓๐ แต้ม
- เซียงส้มเงิน นัย ๘ แต้ม
- เซียงส้มเหลือง นัย ๘ แต้ม
- ไหมทองใหญ่ นัย ๗ แต้ม
- เซียงส้มแดง นัย ๖ แต้ม
- เซียงส้มชมพู นัย ๕ แต้ม
- เซียงส้มเขียว นัย ๔ แต้ม
- เซียงส้มม่วง นัย ๓ แต้ม
- ไหมทองเล็ก นัย ๒ แต้ม
- ชั้นเต็กช้วนหรือชั้นผ้าแดง นัย ๓ แต้ม
- ชั้นผ้าชมพู นัยกึ่งแต้ม

ข้อ ๑๕๘ ชั้นเซียงส้ม ซึ่งให้นับเป็นหลายแต้มนั้น ถ้าโต๊ะ
 ใดตั้งลายเฉพาะ เช่นลายหนังสือเล็กเป็นต้น ซึ่งไม่รวมลายอื่น ๆ
 หลายลายเช่นอย่างหนึ่ง หรือลายที่รวมโต๊ะหลายลาย แต่โต๊ะตั้ง
 แยกต่างหาก เช่นตั้งแยกลายภาพออกเป็นลายจับใช้ยี่เล้า
 ชั้น ลายชกลกชีว หรือแยกลายช้อออกเป็นช้อปักใช้ช้อปักไว้
 แล้วตั้งอย่างหนึ่งเช่นนี้ กำหนดให้นับเซียงส้มแดงได้เท่าจำนวน
 คราวที่โต๊ะตรวจพระราชทานเซียงส้มแดงมา คือเช่นในปัจจุบันนี้ได้

ตรวจพระราชทานเชิงข้อแดงไปแล้ว ๖ คราว ใหนักชั้นเชิงข้อแดงเป็นชั้นละหลายแต้ม ตามอัตราโต๊ะเพียง ๖ ชั้นเป็นอย่างมากที่สุด ถ้าโต๊ะโคตงชั้นเชิงข้อแดงมากกว่า ๖ ชั้นขึ้นไป ต้องนับว่าผลสมลายอื่น ชั้นเชิงข้อแดงที่มากเกินไปกำหนด ๖ ชั้นไปนั้น ต้องนับเท่าชั้นผ้าแดง เป็นได้แต้มแต่ชั้นละแต้มเท่านั้น เว้นแต่ถ้าเป็นชั้นใหม่ทองใหญ่ ใหม่ทองเล็ก จึงใหนักแต้มตามอัตราที่เป็นชั้นใหม่ทองนั้น

ข้อ ๓๖๐ โต๊ะโคตงลายเฉพาะ แต่เป็นลายที่เคยแยกหลายอย่างได้ หากตั้งรวมหลายอย่างอยู่ เช่นลายไ้ยเขียนเฉย ๆ ไม่แยกว่าลายไ้ยเขียนอะไร เพราะลายไ้ยเขียนได้มีแบบแยกหลายอย่าง มีไ้ยเขียนทวยไ้ เป็นต้นแล้วคั้งนี้ คั้งคิคนับเชิงข้อโต๊ะเพียง ๔ ชั้นเป็นอย่างมาก ถ้ามีเชิงข้อแดงกว่า ๔ ชั้นขึ้นไป ต้องนับเท่าชั้นผ้าแดง หรือถ้าเป็นชั้นใหม่ทองก็คิคิอย่างใหม่ทอง

ข้อ ๓๖๑ ถ้าโต๊ะโคตงลายที่รวมกันได้หลาย ๆ จำพวก เช่นลายภาพลายข้อ ไม่ได้แยกว่าภาพอย่างใด ข้ออย่างใด เหล่านี้เป็นต้น ใหนักชั้นเชิงข้อแดงเป็นหลายแต้มโต๊ะเพียง ๓ ชั้นเป็นอย่างมาก ถึงจะมีชั้นเชิงข้อแดงยิ่งกว่า ๓ ชั้นขึ้นไป ใหนักแต้มชั้นละแต้มเสมอกับชั้นผ้าแดงปรกติ หรือตามอัตราชั้นใหม่ทองคั้งกล่าวแล้วเท่านั้นทุกชั้นที่กว่า ๓ ชั้นไปนั้น

ข้อ ๓๖๒ ถ้าโต๊ะที่คั้งลายผลสม เช่นโต๊ะภาพหลายอย่างปนกันใ้โต๊ะเดียว แต่มีเชิงข้อเป็นลายไ้ยเขียนเมฆ ๖ ชั้นคั้งนี้ คิคิเชิงข้อโต๊ะทั้ง ๖ ชั้น ถ้ามีเชิงข้อไ้ยเขียนเมฆแต่ ๒ ชั้น

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๓๗๕

เป็นไขเขียนเสีย ๒ ชั้น เป็นถ้วยไขเสีย ๒ ชั้น เช่นนี้ ให้คิด
ได้แต่ ๓ ชั้น ถ้าหากว่าเป็นลายที่คงเฉพาะอย่างกว้าง คือ คง
แต่เฉพาะไขเขียน แต่มีใช้ลายเดียวกันทั้งโต๊ะ ให้คิดเชิงข้อ
ขันได้ อีกชั้น ๑ เป็น ๔ ชั้น

ข้อ ๑๖๓ ชั้นเชิงข้อทอง เชิงข้อเงิน เชิงข้อเหลือง
เชิงข้อชมพู เชิงข้อเขียว เชิงข้อม่วง ฟังจะมีคราวเดียว
คงมีได้แต่ลายละชั้นเท่านั้น ไม่เกี่ยวกับอัตราชั้นลดในชั้น

ข้อ ๑๖๔ โต๊ะจับชาย ย่อมหาชั้นที่ลายแปลก ๆ เป็นชั้น
เชิงข้อได้ง่าย ไม่ควรจะได้รับประโยชน์ของเชิงข้อเลย ถึงจะ
มีชั้นเชิงข้อในโต๊ะนั้นชั้น ก็ให้เป็นอย่างชั้นใหม่ทอง แลชั้น
ผ้าแดงปรกติทุกชั้น

ข้อ ๑๖๕ แຕ้มีที่กำหนดชั้นขยับงอนนี้ เมื่อบวกแต่มีในโต๊ะนั้น
เข้าได้เท่าไร เป็นแต่มีที่ได้ในโต๊ะนั้น ถ้ามีแต่มีรางวัลเช่นแต่มี
พระราชทาน หรือแต่มีเป็นความชนะก็บวกเข้าด้วย ถ้ามีแต่มี
ปรียบก็ให้หักออกเป็นแต่มีสำหรับเทียบรางวัล โต๊ะใดมากก็ได้
รางวัลสูงเป็นลำดับกันไป

ข้อ ๑๖๖ ในเวลาที่ตรวจนับชั้นผ้าแดง แลคิดแต่มีของโต๊ะ
นั้นแล้ว โต๊ะที่มีแต่มีเท่ากัน มีมากเกินอัตราชั้นรางวัลที่มี
กำหนดอยู่ ต้องให้กรรมการตัดสินว่า โต๊ะใดคือเป็นที่ ๑ ที่ ๒ เรียง
ไปตามลำดับ

ข้อ ๑๖๗ การที่จะตัดสินโต๊ะที่มีแต่มีเท่ากัน ให้ลงเป็นลำดับ
ที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ นั้น ถ้าใครตรวจชั้นเชิงข้อ ชั้นใหม่ทองมาก

แลน้อย แลขันที่ชำรุดมากน้อยกว่ากันเป็นประมาณ ถ้ามีขัน
เซียงซ้อนใหม่ทองเท่ากัน หรือไม่มีขันชำรุดเหมือนกัน หรือ
มีขันชำรุดเท่ากัน ก็ต้องเทียบโดยเหตุอื่น คือ เป็นของหายาก
หาง่าย กว่ากัน หรืองามมาก งามน้อยกว่ากัน สักแต่กรรมกร
จะยกเหตุขันกล่าวให้คนทั้งปวงเห็นจริงได้ว่า โต๊ะนั้นดีกว่าโต๊ะ
จริงตามลำดับ

ข้อ ๑๖๘ เมื่อเทียบแต่มีในโต๊ะเป็นลำดับแล้ว ไปรดเกล้า ฯ
พระราชทานรางวัลสูงแลต่ำโดยลำดับ ตามชั้นรางวัลอันไปรด
เกล้า ฯ ให้กำหนดไว้ ในงานนั้น ๆ เรียกว่ารางวัลชั้นผ้าแดง

ข้อ ๑๖๙ รางวัลอีกอย่างหนึ่ง สำหรับพระราชทานแก่ผู้ที่ตั้ง
โต๊ะงาม เมื่อตราชั้นตามแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้
กำหนด วิธีที่จะตัดสินว่าโต๊ะใตงามนั้น พระราชทานพระบรม
ราชวินิจฉัยข้าง ไปรดเกล้า ฯ ให้กรรมกรโหวดข้าง ของ
รางวัลมีลักษณะคล้ายกันกับรางวัลชั้นผ้าแดง

ข้อ ๑๗๐ วิธีที่จะใช้แปะหรือเหรียญรางวัลนั้น ให้ใช้ให้ถูก
คือ เหรียญราชศิริ ซึ่งพระราชทานติดไปกับขันนั้น จะใช้
ปักขวคหรือกระบอกหนึ่งต่างหาก ตั้งบนโต๊ะขวางหลัง หรือจะ
ปักในกระบอกเครื่องเขียนก็ได้ ถ้าตั้งโต๊ะไม่มีขวคหลัง ห้าม
มิให้ตั้งแถวเดียวกับเหรียญรางวัลโต๊ะงาม ถ้าแปะหรือเหรียญ
รางวัลชั้นผ้าแดง ให้ปักขวคหรือกระบอกโต๊ะใน คือ โต๊ะขวาง
หลัง ถ้าตั้งอย่างมิใช่โต๊ะขวางหลัง ก็ให้ปักขวคหรือกระบอก
แถวใน หรือถัดออกมา สักแต่อย่าให้พันกระดางขูในออกมา

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

๓๗๗

รางวัลโต๊ะงามให้ขั้วขวก หรือกระบอกโต๊ะนำ ถ้าตั้งอย่างไม่ใช่ ขวางหลัง อย่าให้ขั้วแกวเด็ยวกับเหรียญราชศิริ หรือเหรียญ รางวัลชั้นผ้าแดง รางวัลผ้าหน้าโต๊ะ จะแขวนที่ผ้าหน้าโต๊ะก็ได้ เหรียญรางวัลเหล่านี้ถึงผู้ใดจะไปตั้งโต๊ะแห่งใด แขนงเมื่อใด ก็แขวนได้ ไม่กำหนดห้ามอย่างตาลีปัตร หรือสมขั้วซึ่งใช้ได้ แต่เฉพาะในวัง

ข้อ ๓๗๑ บรรดาเหรียญรางวัลที่พระราชทานไปแล้ว แลจะ พระราชทานต่อไปภายหน้า นับว่าเป็นรางวัลแก่ผู้ที่ตั้งโต๊ะตามชั้น ที่มาตั้ง ถ้าผู้ที่ได้รับพระราชทานรางวัลนั้น ใต้เหรียญไปก็ เหรียญก็ดี จะตั้งโต๊ะคราวหลังไม่ว่าลายเดิมหรือลายใหม่ แขนง เหรียญรางวัลใดทั้งสิ้น

ข้อ ๓๗๒ แป๊ะหรือเหรียญรางวัลโต๊ะงามนั้น ให้เข้าใจว่าผู้ใด ได้รับพระราชทานเมื่อตั้งโต๊ะคราวใดลายใดก็ดี ไม่ว่าโต๊ะใหญ่ โต๊ะโงก หรือโต๊ะกลาง จะนำมาขั้วโต๊ะอื่น ๆ ซึ่งตนตั้งได้ทุก คราว จัดว่าเป็นรางวัลส่วนบุคคลผู้ตั้ง หาใช้รางวัลชั้นของโต๊ะใด โต๊ะหนึ่งว่างามเองโดยปรกติไม่ เพราะฉะนั้นเป็นอันใช้ได้ เหมือน ลักษณะเหรียญรางวัลชั้นผ้าแดงที่เข้ามาแล้วทุกประการ

ข้อ ๓๗๓ ถ้าคราวแรกตั้ง ๒ โต๊ะ ๓ โต๊ะ ใต้รางวัลชั้นต่าง ๆ กัน คราวหลังจะตั้งแต่โต๊ะเดียว จะรวมเหรียญรางวัลที่ได้รับ พระราชทานไปนั้น มาขั้วในโต๊ะเดียวก็ได้ หรือคราวแรกตั้ง โต๊ะเดียวสองโต๊ะ คราวหลังตั้งสองโต๊ะสามโต๊ะ จะแยก เหรียญรางวัลไปขั้วไว้ โต๊ะนั้นข้างโต๊ะนั้นข้างก็ได้

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขัน

ข้อ ๓๗๔ ถ้าใครรับเหรียญรางวัลชั้นเดียวคราวเดียวกันหลายๆ เหรียญ เพราะคราวแรกตั้งโต๊ะมาก หรือได้รางวัลเพิ่มเติม จะใช้ขันโต๊ะที่ตั้งต่อไปแต่โต๊ะเดียว ต้องยกแต่ชั้นละเหรียญ อย่าให้ขันช้ำกันเหมือนอย่างเหรียญทองแดงสองเหรียญ ซึ่งเป็นเหรียญอย่างเดียวกันคราวเดียวกัน จะยกพร้อมกันไม่ได้ ยกเสียแต่ที่เป็นส่วนรางวัลโต๊ะงาม รางวัลผ่าน่าโต๊ะซึ่งยกแลแขวนอยู่ต่างที่กัน ย่อมจะยกพร้อมกันได้

ข้อ ๓๗๕ เหรียญรางวัลอย่างเดียวกัน ชั้นเดียวกัน เหมือนทั้งแปะกาไหล่ที่ได้ในการเฉลิมพระชนมพรรษา แลที่ได้ในการฉลองพระชนมพรรษา มีแพรวพวงต่างกันดังนี้ จะยกด้วยกันในที่เดียวกันก็ได้ ไม่ต้องห้าม

ข้อ ๓๗๖ เหรียญรางวัลชั้น แลรางวัลโต๊ะงามนั้น ถ้าโต๊ะใดที่ได้รับพระราชทานรางวัลเหรียญไปหลายคราว ต่อไปจะตั้งอีก จะแบ่งยกแต่ชั้นย่อย ไม่ยกทั้งหมดก็ควร

ข้อ ๓๗๗ เครื่องโต๊ะที่มีเจ้าของชกเงิน ผู้หนึ่งลงชื่อผู้อื่นเป็นผู้ตั้ง จะยกเหรียญที่เจ้าของเดิมรับด้วยไม่ควร ถ้าผู้ตั้งไม่เคยได้รับเหรียญอย่างใด จะตั้งโต๊ะหรือวานผู้อื่นให้ตั้ง จะยกเหรียญที่เจ้าของผู้มชื่อว่าเป็นผู้ตั้งโต๊ะนั้นไม่ใคร่รับมาด้วย เป็นอันยกผิด ต้องปรับลดแต่มีรางวัล

ข้อ ๓๗๘ โต๊ะที่ตั้งแทนกันเช่นที่กล่าวในข้อเหนือขึ้นไปนี้ เมื่อได้รับรางวัล รางวัลนั้นเป็นของผู้มีชกตั้ง แต่ถ้าผู้ที่ได้รับรางวัลนั้นจะขอมมอบเหรียญ แลหนังสือสำคัญให้แก่เจ้าของโต๊ะเดิม

เรื่องเครื่องโต๊ะแลด้วยขึ้น

๓๗๘

ต้องมีหนังสือขอกมายังเจ้าพนักงานกราบบังคมทูลพระกรุณา เมื่อ
ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว จะใช้เหรียญนั้นปักใน
โต๊ะของเจ้าของเดิมต่อไปอีกก็ได้

ข้อ ๓๗๙ ถ้ารู้ปรากฏอยู่ว่าตั้งในชอบุตรหรือภรรยา ซึ่งนับ
ว่าตนเดียวกัน เสมอกับเจ้าของโต๊ะตั้งเองตั้งนี้ เหรียญรางวัล
ที่ได้ไป ค่อยไปเจ้าของโต๊ะจะเอามาใช้ก็ได้ ไม่ต้องขอพระราช
ทานพระบรมราชานุญาตที่จะโย้เจ้าของอีก แต่เหรียญส่วนเจ้า
ของโต๊ะได้ ไปนั้น จะไปปักโต๊ะบุตรหรือภรรยาไม่ควร คงต้องถูก
ปรับลดขึ้น

ข้อ ๓๘๐ ถ้าจะยกเครื่องโต๊ะให้กันไปที่โต๊ะ หรือจะขาย
เครื่องโต๊ะนั้นไป ผู้ที่รับแลกที่ขอจะปักเหรียญที่ผู้อื่นได้ในโต๊ะของ
ตนไม่ได้ ต้องให้เหรียญนั้นคงอยู่กับเจ้าของเดิม ถ้าเจ้าของ
เดิมจะมีโต๊ะอันขึ้นตั้งใหม่ จะปักเหรียญเดิมในโต๊ะใหม่ก็ปักได้

ข้อ ๓๘๑ ถ้าโต๊ะใดเจ้าของตายยกให้แก่ภรรยาหรือบุตรแล
ญาติพี่น้องหรือผู้อื่น ซึ่งได้รับโต๊ะนั้นเป็นอันรับมรดกเช่นนั้น จะ
ยกเหรียญสำหรับโต๊ะให้แก่อีกก็ได้ แต่ก่อนที่จะปักเหรียญนั้น
ต้องให้มาแจ้งแก่นายกนำความกราบบังคมทูลพระกรุณา เมื่อพระ
ราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว ก็ปักได้ เว้นไว้แต่โต๊ะที่ขอ
ขายกัน หรือที่ไม่ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาต จะปัก
เหรียญไม่ได้

ข้อ ๓๘๒ เหรียญรางวัลที่ได้รับพระราชทานไปแล้ว แลต่อ
ไปจะปักในโต๊ะของตน ห้ามไม่ให้ผูกกับกิ่งไม้ ซึ่งจะดูปนกัน

เรื่องเครื่องโต๊ะแลถ้วยบน

ไปกับรางวัลที่จะพระราชทานใหม่นั้น ให้หาสิ่งใดสิ่งหนึ่งผูกข้อมมา
ถ้าผู้ใดทำผิดข้อนี้ก็ต้องลดแต้มโต๊ะของผู้หนึ่งหนึ่งแต้ม

ข้อ ๑๘๓ ในงานขบวนคราวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราช
ทานเหรียญรางวัลแก่กรรมการที่ตรวจตัดสินเครื่องโต๊ะ พร้อมทั้ง
นายกแลผู้ช่วยชาติด้วย รางวัลเหรียญที่กล่าวนี้ตามแต่จะทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กำหนดในงานนั้น

ข้อ ๑๘๔ เหรียญรางวัลกรรมการที่กล่าวในข้อนี้ ให้ผู้
ที่ได้รับพระราชทานตั้งในโต๊ะของตน แต่ต้องวางในงานหรือสิ่ง
ใดสิ่งหนึ่ง ห้ามมิให้แขวนเหมือนรางวัลชั้นผ้าแดง แลรางวัล
โต๊ะงามซึ่งใช้แขวนนั้น

ข้อ ๑๘๕ เครื่องรางวัลอื่น ๆ ที่มีใช้แยะหรือเหรียญให้ใช้
ย่นโลมตามอย่างเหรียญที่กล่าวมาแล้วนี้

ข้อ ๑๘๖ ในการที่พระราชทานรางวัลแยะหรือเหรียญรางวัล
ชั้นเครื่องโต๊ะก็ดี รางวัลตั้งโต๊ะงามก็ดี รางวัลผู้นำโต๊ะก็ดี
รางวัลกรรมการก็ดี จะให้มีหนังสือเจ้าพนักงานกระทรวงวัง
ซึ่งเป็นผู้กำกับตรวจตัดสินเครื่องโต๊ะ แลมีพระราชลัญจกรอักษร
ไทยย่ออย่างหนังสือจีน ซึ่งพนักงานกรมราชเลขาณการจะไต่ไป
ผู้ประทับ กำกับแยะหรือเหรียญที่ใดนั้นเป็นสำคัญด้วยฉบับหนึ่ง
จึงจะนับว่าเป็นรางวัลที่พระราชทานแท้

หมวดที่ ๙
ว่าด้วยประกาศแก่

ข้อ ๑๘๗ พระราชบัญญัติลงวันที่ ๒๘ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๓๗ หมวดที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ นั้นให้ยกเลิกเสียให้ใช้ความในพระราชบัญญัติ ๘ หมวดที่กล่าวมาแล้วนั้นแทนเสียไป

ข้อ ๑๘๘ ลักษณะออกขึ้นแลตรวจเชิงข้อซึ่งมีในหมวดที่ ๖ แห่งพระราชบัญญัติลงวันที่ ๒๘ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๓๗ นั้น ข้อความอันใดที่ไม่ขัดขวางโต้แย้งกับพระราชบัญญัตินั้นให้คงใช้ตามเดิม

ข้อ ๑๘๙ ประกาศลงวันที่ ๕ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๓๘ ว่าด้วยตรวจเชิงข้อพิเศษ เชิงข้อใหม่ทอง แลตั้งขึ้นข้อความที่ไม่ขัดขวางกับพระราชบัญญัตินั้น ให้คงไปตามเดิม

ข้อ ๑๙๐ ประกาศอื่น ๆ ภายหลังแต่พระราชบัญญัติลงวันที่ ๒๘ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๓๗ มา ที่ข้อความไม่ขัดขวางกับพระราชบัญญัตินั้น หรือที่ไม่ได้กล่าวถึงในพระราชบัญญัตินั้น แลที่ไม่ได้มีประกาศแก้ในภายหลัง ก็ให้คงอยู่ตามเดิมทุกประการ

ประกาศมาณวันที่ ๒๗ กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก ๑๓๙

